

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΑΝΙΗΛ

ΛΟΓΟΣ Α

Περὶ τῆς Σωσάννης καὶ τοῦ Δανιήλ

Τὴν ἀκρίβειαν τῶν χρόνων τῆς γενομένης αἰχμαλωσίας τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἐπιδείξει βουλόμενος καὶ τὰς τοῦ μακαρίου Δανιήλ τῶν ὄραμάτων προφητείας, τὴν τε τούτου ἐν Βαβυλῶνι ἐκ παιδὸς ἀνατροφήν, πρόσειμι καὶ αὐτὸς μαρτυρήσων ὅσιω καὶ δικαίω ἀνδρὶ προφήτῃ καὶ μάρτυρι Χριστοῦ γεγενημένω, ὃς οὐ μόνον τὰ τοῦ βασιλέως Ναβουχοδονόσορ ὄραματα τοῖς τότε καιροῖς ἀπεκάλυψεν, ἀλλὰ καὶ ὁμοίους ἑαυτῷ παῖδας ἐκδιδάξας, μάρτυρας πιστοῦς ἐν κόσμῳ προήγαγεν. ²Οὗτος δὴ γίνεται μὲν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς προφητείας τοῦ μακαρίου Ἱερεμίου, τῆς δὲ βασιλείας Ἰωακείμ υἱοῦ Ἰωσίου, [ὃς] ... ἅμα τοῖς λοιποῖς αἰχμαλώτοις ληφθεὶς ἄγεται μετ' αὐτῶν εἰς Βαβυλῶνα. ³Οὗτος, νέος παῖς ὑπάρχων, πεπαλαιωμένους πρεσβυ-**[4]**τέρους κακῆς ὀρέξεως ἐπιθυμητὰς γενομένους ἤλεγξεν, ἐνδεικνύμενος ἐν τούτῳ τὸν ἐπουράνιον κριτὴν, ὃς ἡμελλεν <νεανίσκος δώδεκα ὑπάρχων <ἐτῶν> ἐλέγχει ἐν ναῶ πρεσβυτέρους παραβάτας τοῦ νόμου γεγενημένους. ⁴Αὕτη μὲν οὖν ἡ ἀνεγνωσμένη γεγένηται πάλαι ἐν Βαβυλῶνι ὑπὸ πρεσβυτέρων ἀνόμων κριτῶν, οἱ νόμον θεοῦ ὑπο πρεσβυτέρων ἀνόμων κριτῶν, οἱ νόμον θεοῦ ἐπιλελησμένοι καὶ ἐπιθυμία σαρκικῆ δεδουλωμένοι ἐπίβουλοι ἐγένοντο γυναικὸς σῶφρονος, ἀδίκως δίκαιον αἷμα ἀναιρεῖν ἐπιχειροῦντες. ⁵Ἔδει τοίνυν ταῦτα οὕτως πληροῦσθαι ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα καὶ τὸ τῶν δικαίων ἐκλεκτὸν γένος πρόδηλον πᾶσιν γενηθῆ καὶ τὸ σῶφρον τῆς μακαρίας Σουσάννης φανερώς ἐπιδειχθῆ καὶ ὁ δίκαιος καὶ ὁσιος προφήτης Δανιήλ νέος προφήτης τῷ λαῷ ἀποδειχθῆ.

II. Δεῖ οὖν ἡμᾶς, τὴν ἀπόδειξιν τῶν πραγμάτων ποιουμένους, ἐκδέχεσθαι ἀκριβῶς τὰ προκείμενα πρὸς πεισμονὴν τῶν ἀκροατῶν· τίνες δὲ καὶ ὅποια αἱ αἰχμαλωσίαι γεγένηται τῷ λαῷ καὶ ἐπὶ τίνων βασιλέων μὴ παραλείψωμεν. ²Πέντε γὰρ οὗτοι οἰοὶ γίνονται

τοῦ μακαρίου Ἰωσίου, Ἰωάχας, Ἐλιακείμ ὁ καὶ Ἰωακείμ, Ἰωάνναν, Σεδεκίας ὁ καὶ Ἰεχονίας, καὶ Σαλούμ. ³καὶ ὁ μὲν Ἰωάχας μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ χρίεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς βασιλέα, ὧν ἑτῶν εἰκοσιτριῶν. ⁴ἐπὶ τοῦτον ἀναβαίνει Φαραὼ Νεχαὼ ἐν τῷ μηνὶ τῷ τρίτῳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ καὶ λαβὼν αὐτόν, δέσμιον ἄγει αὐτόν [6] εἰς Αἴγυπτον καὶ ἐπιτίθησιν φόρον τῇ γῆ „ἑκατὸν τάλαντα ἀργυρίου καὶ δέκα τάλαντα χρυσοῦ“ καὶ καθιστᾷ αὐτὸν Ἰωακείμ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ βασιλέα ἐπὶ τῆς γῆς, ὃν καὶ μετωνόμασεν Ἰωακείμ. οὗτος βασιλεύει ἔτη ἕνδεκα. ⁵ἐπὶ τοῦτον „ἀνέβη“ „Ναβοχοδονόσορ βασιλεὺς Βαβυλῶνος“, καὶ λαβὼν αὐτόν, δέσμιον, ἄγει αὐτόν εἰς Βαβυλῶνα „καὶ μέρος“ τι „τῶν σκευῶν οἴκου κυρίου“ τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ. οὕτως κατάκλειστος γενόμενος ὡς φίλος τοῦ Φαραὼ καὶ ὑπὸ αὐτοῦ βασιλεὺς κατασταθείς, ἐξάγεται „τῷ τριακοστῷ ἔτει“ ὑπὸ Εὐιλὰτ Μαρωδὰχ βασιλέως Βαβυλῶνος. „καὶ ἔκειρεν“ αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καὶ ἦν αὐτοῦ σύμβουλος „καὶ ἦσθιεν“ τράπεζαν μετ’ αὐτοῦ ἕως ἡμέρας ἧς ἀπέθανεν.

III. Τούτου οὖν μεταχθέντος, βασιλεύει ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωακείμ ἔτη τρια. ²καὶ ἐπὶ τοῦτον „ἀνέβη Ναβουχοδονόσορ“ καὶ μετοικίζει αὐτόν τε καὶ ἐκ τοῦ λαοῦ δέκα χιλιάδας ἀνδρῶν εἰς Βαβυλῶνα καὶ καθιστᾷ αὐτὸν Ἰεχονίαν τὸν ἀδελφὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὃν καὶ μετωνόμασεν Σεδεκίαν, μεθ’ οὗ ὄρκια καὶ συνθήκας ποιησάμενος ἄπεισιν εἰς Βαβυλῶνα. ³οὗτος βασιλεύσας ἔτη ἕνδεκα ἀπέστη ἀπ’ αὐτοῦ καὶ ἐπέδωκεν ἑαυτὸν πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου. ⁴ἐν δὲ [8] τῷ δωδεκάτῳ ἔτει „ἦλθεν“ ἐπ’ αὐτόν „Ναβουχοδονόσορ“ „καὶ πᾶσα ἡ δύναμις“ τῶν Χαλδαίων „καὶ περιεχαράκωσαν“ τὴν πόλιν καὶ περιεκάθισαν αὐτὴν κυκλόθεν καὶ συνέσχαν αὐτὴν πάντοθεν· ὅθεν οἱ μὲν πλείονες αὐτῶν λιμῷ διεφθάρησαν, οἱ δὲ ἐν ῥομφαίᾳ ἀπόλοντο, τινὲς δὲ ἀπ’ αὐτῶν αἰχμάλωτοι ἐλήφθησαν. ἡ δὲ πόλις ἐνεπυρίσθη ἐν πυρὶ καὶ ὁ ναὸς καὶ τὸ τεῖχος καθρέθη. ⁵καὶ πάντας τοὺς θησαυροὺς τοὺς εὑρεθέντας ἐν οἴκῳ κυρίου ἔλαβεν ἡ δύναμις τῶν Χαλδαίων καὶ πάντα τὰ σκεύη, τὰ τε χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ καὶ πάντα χαλκὸν ἐξέκοψεν Ναβουζαρδάν ὁ ἀρχιμάγειρος καὶ ἤνεγκεν αὐτὰ εἰς Βαβυλῶνα, αὐτόν δὲ τὸν Σεδεκίαν τὸν καὶ Ἰεχονίαν διὰ νυκτὸς φεύγοντα μετὰ ἀνδρῶν ἑπτακοσίων „κατεδίωξαν αἱ δυνάμεις τῶν Χαλδαίων“ „καὶ κατέλαβον αὐτόν ἐν Ἱεριχώ“ „καὶ ἤγαγον αὐτόν πρὸς τὸν βασιλέα Βαβυλῶνος εἰς Δεβλαθά“. ⁶καὶ ἐκρίθη μετ’ αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς ἐν θυμῷ ἐπὶ τῷ παραβεβηκέναι αὐτόν τὸν ὄρκον κυρίου καὶ τὴν διαθήκην, ἣν διέθετο πρὸς αὐτόν. ⁷καὶ λαβὼν τοὺς υἱοὺς

αὐτοῦ ἔσφαξεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς Σεδεκίου τοῦ καὶ Ἰεχοίου ἐξετύφλωσεν „καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν πέδαις“ σιδηραῖς „καὶ ἤγαγον αὐτὸν“ „εἰς Βαβυλῶνα“. καὶ ἦν ἀλήθων ἐν τῷ μυλῶνι „ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀπέθανεν“. ⁸καὶ ἐν τῷ ἀποθανεῖν αὐτὸν λαβόντες τὸ [10] σῶμα αὐτοῦ ἔρριψαν ὀπίσω τοῦ τείχους Νινευί. ⁹ἐπὶ τούτῳ πληροῦται ἡ προφητεία Ἰερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος· „ζῶ ἐγώ, λέγει κύριος, ἐὰν γινόμενος γένηται Ἰεξονίας υἱὸς Ἰωσίου βασιλεὺς Ἰούδα ἀποσφράγισμα ἐπὶ τῆς χειρός μου τῆς δεξιᾶς, ἐκείθεν ἐκπάσω σε καὶ παραδώσω σε εἰς χεῖρας τῶν ζητούντων τὴν ψυχὴν σου, ὧν σὺ εὐλαβῆ ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, εἰς χεῖρας τῶν Χαλδαίων· καὶ ἀπορρίψω σε καὶ τὴν μητέρα σου τὴν τετοκυῖάν σε εἰς γῆν, οὗ οὐκ ἐτέχθης ἐν αὐτῇ, κάκεῖ ἀποθανεῖσθε. εἰς δὲ τὴν γῆν, ἣν αὐτοὶ εὐχονται ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν, οὐ μὴ ἐπιστρέψουσιν. ἠτιμώθη Ἰεχοίας ὡς σκεῦος ἄχρηστον οὗ οὐκ ἔστιν χρεία, διότι ἐξερρίφη καὶ ἐξεβλήθη εἰς γῆν ἣν οὐκ ἤδει. γῆ, γῆ, ἄκουε λόγον κυρίου. γράψον τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκκήρυκτον ἄνθρωπον, ὅτι οὐ μὴ αὐξηθῆ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ καθήμενος ἐπὶ θρόνου Δαβὶδ ἄρχων ἔτι ἐν τῷ Ἰούδα“.

IV. Τοῦ οὖν λαοῦ παντὸς μετοικισθέντος καὶ τῆς πόλεως ἐρημωθείσης, τοῦ τε ἀγιάσματος καθηρημένου εἰς τὸ πληρωθῆναι τὸν λόγον κυρίου, ὃν ἐλάλησεν διὰ στόματος Ἰερεμίου τοῦ προφήτου ὅτι „ἔσται“ ἔρημον τὸ ἀγίασμα „ἑβδομήκοντα ἔτη“, εὐρίσκομεν τὸν μακάριον Δανιὴλ ἐν Βαβυλῶνι προφητεύοντα καὶ ἔκδικον τῆς Σουσάννης γινόμενον.

V. Λέγει γὰρ ἡ γραφή· „καὶ ἦν ἀνὴρ οἰκῶν ἐν Βαβυλῶνι καὶ ὄνομα αὐτῷ Ἰωακείμ καὶ ἔλαβεν γυναῖκα, ἣ ὄνομα Σουσάννα, θυγάτηρ Χελκίου, καλὴ σφόδρα καὶ φοβουμένη τὸν κύριον. καὶ ἦσαν οἱ γονεῖς αὐτῆς δίκαιοι καὶ ἐδίδαξαν τὴν θυγατέρα αὐτῶν κατὰ τὸν [12] νόμον Μωϋσῆ“. ²Αὕτη μὲν οὖν ἡ ἱστορία γεγένηται ὕστερον, προεγράφη δὲ τῆς βίβλου πρώτη. ἔθος γὰρ ἦν τοῖς γραμματεῦσιν ὕστερόπρωτα πολλὰ ἐν ταῖς γραφαῖς τιθέναι. ³εὐρίσκομεν γὰρ καὶ ἐν τοῖς προφήταις ὁράσεις τινὰς πρώτας γεγενημένας καὶ ἐπ’ ἐσχάτων πεπληρωμένας, εἴτ’ αὖ πάλιν ἐπ’ ἐσχάτων εἰρημένας καὶ πρώτας γεγενημένας. ⁴τοῦτο δὲ οἰκονομία τοῦ πνεύματος ἐγένετο, ἵνα μὴ ὁ διάβολος συνιῆ τὰ ὑπὸ τῶν προφητῶν ἐν παραβολαῖς λαλούμενα καὶ παγιδεύσας ἐκ δευτέρου πάλιν ἀποκτείνῃ τὸν ἄνθρωπον.

VI. Ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς βίβλου ἐστὶν ἡδε· „Ἐν ἔτει τρίτῳ τῆς βασιλείας Ἰωακείμ βασιλέως Ἰούδα ἦλθεν Ναβουχοδονόσορ ὁ

βασιλεὺς Βαβυλῶνος εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐπολιόρκει αὐτήν. καὶ ἔδωκεν κύριος ἐν χειρὶ αὐτοῦ τὸν Ἰωακείμ βασιλέα Ἰούδα καὶ ἀπὸ μέρους τῶν σκευῶν οἴκου τοῦ θεοῦ· καὶ ἤνεγκεν αὐτὰ εἰς γῆν Σέαὰρ οἶκον τοῦ θεοῦ αὐτοῦ“.

²Ταῦτα μὲν οὖν ἡ γραφή οὕτως διηγείται, ἵνα τὴν γεγεννημένην αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ σημάνη, ἠνίκα μετωκίσθη ὁ τε Ἰωακείμ ὁ υἱὸς Ἐλιακείμ τοῦ καὶ Ἰωακείμ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τρεῖς παῖδες, ἅμα τῷ Δανιὴλ εἰλημμένοι. ³οὕτως δὲ ὁ Ἰωακείμ γίνεται ἀνὴρ Σουσάνης.

VII. Λέγει δὲ ἡ γραφή· „καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ἀσφανεὺς τῷ [14] ἀρχιευνούχῳ εἰσαγαγεῖν ἀπὸ τῶν υἱῶν τῆς αἰχμαλωσίας Ἰσραὴλ καὶ ἀπὸ τοῦ σπέρματος τῆς βασιλείας καὶ ἀπὸ τῶν φορθομμῖν νεανίσκους, οἷς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς μῶμος καὶ καλοὺς τῇ ὄψει καὶ συνιέντας ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ γινώσκοντας γνῶσιν καὶ διανοουμένους φρόνησιν καὶ οἷς ἔστιν ἰσχὺς ἐν αὐτοῖς ἐστάναι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως, καὶ διδάξαι αὐτοὺς γράμματα καὶ γλῶσσαν Χαλδαίων. καὶ διέταξεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς τὸ τῆς ἡμέρας καθ’ ἡμέραν ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ βασιλέως καὶ ἀπὸ τοῦ οἴνου τοῦ πότου αὐτοῦ καὶ θρέψαι αὐτοὺς ἔτη τρία· καὶ μετὰ ταῦτα στῆναι ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. καὶ ἐγένετο ἐν αὐτοῖς ἐκ τῶν υἱῶν Ἰούδα Δανιὴλ καὶ Ἀνανίας, Μισαὴλ καὶ Ἀζαρίας“.

²Ταῦτα μὲν οὐ δεῖ ἐν παραδρομῇ ἀναγινώσκειν τοὺς φιλομαθεῖς, ἐπιστῆσαι δὲ τὸν νοῦν πρὸς τὰ προκείμενα. οὐδὲν γὰρ ἀργὸν κηρύττουσιν ἡμῖν αἱ θεῖαι γραφαί, ἀλλὰ πρὸς μὲν τὴν ἡμῶν αὐτῶν νοθεσίαν, τῶν δὲ προφητῶν τούτων μακαρισμὸν καὶ πάντων τῶν ὑπ’ αὐτῶν λελαλημένων ἀπόδειξιν. ³ἠνίκα γὰρ Ἐζεκίας βασιλεὺς Ἰούδα ἐμαλακίσθη ἕως θανάτου, τότε „ἦλθεν πρὸς αὐτὸν Ἡσαΐσας ὁ προφήτης καὶ εἶπεν αὐτῷ· τάξαι περὶ τῶν υἱῶν σου καὶ τῶν θυγατέρων σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου· ἀποθνήσκεις γὰρ σὺ καὶ οὐ ζήσεις“. ⁴ἐφ’ ᾧ ῥήματι λυπηθεὶς „Ἐζεκίας ἀπέστρεψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πρὸς τὸν τοῖχον καὶ προσηύξατο πρὸς τὸν κύριον λέγων· κύριε μνήσθητί μου καθὼς πεπόρευμαι ἐνώπιόν σου ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν πίστει καὶ ἐν καρδίᾳ πλήρει καὶ τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα. [16] καὶ ἔκλαυσεν Ἐζεκίας κλαυθμῷ πλείονι“. ⁵τούτου δὲ γενομένου πέμπεται πρὸς αὐτὸν Ἡσαΐας ἐκ δευτέρου καὶ φησιν πρὸς αὐτόν· „τάδε λέγει κύριος, ὁ θεὸς Δαβίδ, τοῦ πατρός σου· ἤκουσα τῆς προσευχῆς σου καὶ εἶδον τὰ δάκρυά σου. ἰδοὺ ἐγὼ προστίθημι πρὸς τὰς ἡμέρας σου ἔτη ζωῆς δέκα πέντε καὶ ἐκ χειρὸς βασιλέως Ἀσσυρίων ῥύσομαί σε. τοῦτο δέ σοι τὸ σημεῖον

παρὰ κυρίου, ὅτι ποιήσει κύριος τὸν λόγον τοῦτον ὃν ἐλάλησεν. ἰδοὺ ἐγὼ στρέφω τὴν σκιὰν τῶν ἀναβαθμῶν τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, οὓς κατέβη ὁ ἥλιος, τοὺς δέκα ἀναβαθμούς, οὓς κατέβη ἡ σκιά“, ὥστε γενέσθαι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὥρων τριάκοντα δύο. Ἔτου γὰρ ἡλίου διαδραμόντος καὶ ἐπὶ τὴν δεκάτην ὥραν φθάσαντος καὶ τῆς σκιᾶς ἐπὶ τοὺς δέκα ἀναβαθμούς τοῦ οἴκου τοῦ ναοῦ κατελθούσης ἀνεστρεψεν πάλιν ὁ ἥλιος τοὺς δέκα ἀναβαθμούς „εἰς τὰ ὀπίσω“ κατὰ τὸ ῥῆμα κυρίου καὶ ἐγένοντο ὥραι εἴκοσι καὶ πάλιν τὸν ἴδιον δρόμον κατὰ τὴν ἰδίαν τάξιν κυκλώσας ὁ ἥλιος ἐπορεύθη εἰς δυσμὰς· ἐγένοντο οὖν ὥραι τριάκοντα δύο.

VIII. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ τις, ἀδύνατον τοῦτο γενέσθαι. ὦ ἄνθρωπε, τί ἀδύνατον τῷ θεῷ; οὐκ αὐτὸς ἀπ' ἀρχῆς τὴν πᾶσαν κτίσιν ἐκ μὴ [18] ὄντων ἐδημιούργησεν καὶ τὰ στοιχεῖα ἔθετο ἐν αὐτῇ εἰς φαῦσιν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, ὧ καὶ πάντα ὑποτασσόμενα δουλεύει καὶ τῆς τούτου φωνῆς ὑπακούοντα τρέμει; „τὰ οὖν ἀδύνατα παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ταῦτα δυνατὰ παρὰ τῷ θεῷ“. Ἔχομεν δὲ καὶ ἑτέραν μαρτυρίαν ἐπὶ τοῦτο εὐαπόδεκτον. Ἡνίκα γὰρ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ ἐπολέμει τοὺς Ἀμωρραίους, τοῦ ἡλίου ἤδη εἰς δυσμὰς κλιναντος καὶ τοῦ πολέμου ἀθρόως ἐπικρατοῦντος, εὐλαβηθεὶς ὁ μακάριος Ἰησοῦς, μήποτε νυκτὸς ἐπιγενομένης διαφύγῳσιν οἱ ἀλλόφυλοι, ἐβόησεν λέγων· „στήτω ὁ ἥλιος κατὰ Γαβαὼ καὶ ἡ σελήνη κατὰ φάραγγας Αἰλῶν, ἕως ἐκπολεμήσω τὸν λαὸν τοῦτον“. „καὶ ἔστη ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη ἐν τῇ στάσει αὐτῶν“. „οὐ προεπορεύετο εἰς δυσμὰς ἕως εἰς τέλος μιᾶς ἡμέρας ὥστε γενέσθαι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὥρων εἴκοσι τεσσάρων. καὶ διὰ τοῦτο ἐπεμαρτύρησεν ἡ γραφὴ λέγουσα· „οὐκ ἐγενήθη ἡμέρα τοιαύτη οὐδέποτε, ὥστε ἐπακοῦσαι θεὸν ἀνθρώπου“. 4ο οὖν ἀπ' ἀρχῆς τὰ στοιχεῖα ἐν οὐρανῷ ὀροθητήσας καὶ τούτοις ἀεικνήτους δρόμους κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἐξουσίαν προστάξας, πῶς οὐχὶ καὶ μετάγειν καὶ τρέπειν καὶ ἀλλοιοῦν, ἡνίκα ἂν βούληται, δυνατὸς ἔσται; 5ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ Ἰησοῦ ἔστη ὁ ἥλιος κατὰ Γαβαὼ καὶ ἡ σελήνη κατὰ φάραγγας Αἰλῶν ἕως ἡμέρας μιᾶς, ἐπὶ δὲ τοῦ Ἐζεκίου ἀνεστρεφεν σὺν τῷ ἡλίῳ καὶ ἡ σελήνη εἰς τὰ ὀπίσω, ἵνα μὴ σύγκρουσις γένηται τῶν δύο στοιχείων ἀτάκτως ἀλλήλοις ἐπιφερομένων. ἐπὶ δὲ τοῦ κυρίου, πάσχοντος αὐτοῦ, οὐ μόνον [20] τὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἡμέρα καὶ ὁ πᾶς κόσμος ἐσειέσθη.

IX. καὶ γὰρ τότε ἐπὶ Ἐζεκίου, ὁμοίως καταπλαγεὶς ἐπὶ τῷ γεγονότι, Μαρωδάχ ὁ Χαλδαῖος, ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλωνίας, διὰ τὸ τὴν ἀστρολογικὴν τέχνην ἀσκεῖν καὶ τὸν τούτων δρόμον

ἀκριβῶς καταμετρεῖν, μαθὼν τὴν αἰτίαν, ἔπεμψεν ἐπιστολάς καὶ δῶρα τῷ Ἐζεκία. ²καθ' ὃν τρόπον ἐποίησαν καὶ οἱ μάγοι οἱ ἀπὸ ἀνατολῶν ἐλθόντες· τοῦ γὰρ κυρίου „ἐν Βηθλεὲμ γεννηθέντος“ καὶ τοῦ ἄστρου ἐν οὐρανῷ κατὰ τὸ προφητευόμενον ἀναφανέντος, ξενισθέντες οἱ μάγοι ἐπὶ τῷ γενομένῳ σημείῳ ἦλθον εἰς Ἱεροσόλυμα λέγοντες „ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἦλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ“. ³ὁμοίως οὖν καὶ οἱ Χαλδαῖοι τότε μὴ εὐρόντες τὸν συνήθη τοῦ ἡλίου δρόμον ἐτίμησαν τὸν Ἐζεκίαν δώροις καὶ ἐπιστολαῖς ὡς ἄνδρα θεοσεβῆ καὶ δίκαιον, θαυμάσαντες ἐπὶ τῷ σημείῳ τῷ ὑπὸ τοῦ θεοῦ αὐτῷ δεδομένῳ. ⁴ἐφ' οἷς ἐχάρη Ἐζεκίας «καὶ ἔδειξε»ν αὐτοῖς» πάντας τοὺς θησαυροὺς τοὺς ἐν οἴκῳ κυρίου. εἶ<τ>α παντα τὸν πλοῦτον «καὶ» τὴν δόξαν αὐτοῦ. ⁵ἔπειτα μὲν οὖν τοῦ προφήτου Ἡσαΐα εἰπόντος· „τίνες εἰσὶν οἱ ἄνδρες οὗτοι καὶ πόθεν ἦκασιν πρὸς σε;“ ἀπεκρίθη Ἐζεκίας· „ἐκ γῆς πόρρωθεν ἦκασιν πρὸς με, ἐκ γῆς Βαβυλῶνος“. ⁶εἶπεν πρὸς αὐτὸν <Ἡσαΐας>· „τί εἶδοσαν ἐν τῷ οἴκῳ σου;“ εἶπεν δὲ Ἐζεκίας· „πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ μου εἶδοσαν καὶ οὐθέν ἐστὶν ὃ οὐκ ἔδειξα αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ <τὰ> ἐν τοῖς θησαυροῖς μου“. ⁷καὶ εἶπεν Ἡσαΐας πρὸς Ἐζεκίαν· „ἀκουσον λόγον κυρίου παντοκράτορος Σαβαώθ. ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, φησὶν κύριος, καὶ ἀρθήσεται πάντα [22] τὰ ἐν τῷ οἴκῳ σου καὶ ὅσα ἐθησαύρισαν οἱ πατέρες σου ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης καὶ εἰς Βα<βυ>λῶνα ἦξει καὶ οὐδὲν οὐ μὴ καταλίπωσι» λέγει <ὁ κύριος καὶ ἀπὸ τῶν τέκνων σου [οἷτινες ἐξελεύσονται ἔκ <σου>] ὦν> ἐγέννησας» λήμψονται καὶ <σπάδοντες> ἔ<σονται> ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως“.

X. <Ἴ>να <οὖν πληρωθῆ τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου> εἰρη<μ>έ<νον> καὶ ὁ προφ<ή>της» ἀλη<θεύω>ν φανῆ, ἦλθε<ν> Ναβουχοδονόσορ βασιλεὺς Βαβυλῶ<νος> «καὶ ἔλαβεν πάν<τα>ς θησαυροὺς τοὺς εὐρεθέντας <ἐν οἴκῳ> τοῦ κυρίου καὶ τὸν λαὸν <ἠ>χμαλῶ<τευσεν>, τοὺς τε <υἱοὺς> τοῦ βασιλέως καὶ ἐκ τῶν φορθομμῖν τοὺς εὐγενεστέρους ἔλαβεν ἑαυτῷ εἰς παῖδας, ἐν οἷς ἐπιλεγείς καὶ ὁ Δανιήλ, <ὁ> Ἀνανίας, ὁ Μισαήλ καὶ ὁ Ἀζαρίας, ὦν τὸ μὲν γένος παρεσιώπησεν ἡ γραφή, τὸ δὲ εὐλαβὲς τούτων καὶ πιστὸν καὶ τὴν γενομένην ἐκεῖ πράξιν διηγῆσατο. ²αὐτοὶ γὰρ φόβον θεοῦ ἐκ παιδὸς κεκτημένοι οὐκ ἐθέλησαν μεταλαβεῖν ἐκ τῆς τραπέζης τοῦ βασιλέως οὐδὲ ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ πότου <αὐτοῦ> πιεῖν, ἵνα <μὴ μιάνω>σιν <τὸ> ἑαυτῶν <κα>θαρόν στόμα. ³ὦ μακαρίων παίδων τὴν διαθήκην τῶν πατέρων φυλαξάντων καὶ τὸν διὰ Μωϋσέως δοθέντα νόμον μὴ παραβάντων,

ἀλλὰ τὸν δι' αὐτοῦ κηρυττόμενον θεὸν φοβηθέντων. 4οῦτοι, αἰχμάλωτοι „ἐν γῆ ἄλλοτρία“ ὑπάρχοντες, οὐ βρώμασιν ποικίλοις ἠπατήθησαν, οὐδὲ οἴνω τῆς ἡδονῆς ἐδουλώθησαν, οὐδὲ δόξη βασιλικῇ ἐδελεάσθησαν· ἀρπαγέντες ἐτήρησαν [24] ἀγνὸν καὶ καθαρὸν τὸ ἑαυτῶν στόμα, ὅπως καθαρὸς λόγος ἐκστόματος καθαρῷ προερχόμενος ὑμνήσῃ δι' αὐτοῦ τὸν ἐπουράνιον πατέρα, καθὼς γέγραπται· „ἐὰν προάγῃς τίμιον ἐξ ἀναξίου <ὡς> στόμα μου ἔσῃ“. 5νοεῖς οὖν, ὦ ἄνθρωπε, τὸ εἰρημένον. προήγαγεν στόμα πατρικὸν τίμιον λόγον ἐξ αὐτοῦ, ἵνα ἐκ δευτέρου πάλιν ὁ λόγος ὑφ' ἀγίων γεννώμενος δειχθῇ, πάντοτε τοὺς ἀγίους γεννῶν καὶ αὐτὸς πάλιν ὑφ' ἀγίων γεννώμενος.

XI. Λέγει οὖν ἡ γραφή· „καὶ ἔθετο Δανιὴλ ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὡς οὐ μὴ ἀλισγηθῇ ἐν τῇ τραπεζῇ τοῦ βασιλέως καὶ ἐν τῷ οἴνω τοῦ πότου αὐτοῦ <καὶ ἠξίωσεν τὸν ἀρχιευνούχον δοῦναι αὐτοῖς ἀπὸ τῶν σπερμάτων“, ἵνα ἐπιδείξῃ ὅτι „οὐκ ἐπ' ἄρκτω <μόνῳ> ζήσεται ἄνθρωπος“. 2„καὶ τὸν Δανιὴλ ἔδωκεν ὁ θεὸς εἰς ἔλεον καὶ οἰκτιρμοὺς ἐνώπιον τοῦ ἀρχιευνούχου. ἔλεγεν δὲ ὁ ἀρχιευνούχος πρὸς αὐτόν· „φοβοῦμαι ἐγὼ τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα τὸν ἐκτάξαντα τὴν βρῶσιν ὑμῶν καὶ τὴν πόσιν ὑμῶν, μήποτε ὀφθῇ τὰ πρόσωπα ὑμῶν σκυθρωπὰ <παρὰ τὰ παιδάρια τὰ συνήλικα ὑμῶν> καὶ καταδικάσῃτε τὴν κεφαλὴν μου τῷ βασιλεῖ“. 3ἦν μὲν οὖν τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Μελγὰδ ἐχόμενον λόγου· ἀγνοῶν γὰρ τὸ δι' αὐτῶν οἰκονομούμενον, εὐλαβεῖτο μήποτε ὀραθῶσιν αἱ ιδέαι αὐτῶν σκυθρωπαὶ „παρὰ τὰ παιδάρια τὰ ἐσθίοντα τὴν τράπεζαν τοῦ βασιλέως“ καὶ ἐν τούτῳ αἴτιος εὐρεθεῖς <θανάτῳ αὐτὸς> παραδοθῇ. 4οὶ δὲ ἀποδείξαι αὐτῷ βουλόμενοι ὅτι μὴ βρώματα ἐπίγεια εἶη τὰ παρέχοντα ἀνθρώποις κάλλος καὶ ἰσχύν, ἀλλὰ χάρις θεοῦ διὰ λόγου [26] δωρουμένη, εἶπον πρὸς αὐτόν· „πείρασον δὲ τοὺς παῖδάς σου ἡμέρας δέκα καὶ δότωσαν <ἡμῖν ἀπὸ> τῶν <σπερμάτων> καὶ φαγόμεθα <καὶ> ὕδωρ <πιόμεθα> καὶ ὀφθήτωσαν αἱ ιδέαι ἡμῶν καὶ αἱ ιδέαι τῶν παιδαρίων τῶν ἐσθιόντων τὴν τράπεζαν τοῦ βασιλέως καὶ καθὼς ἂν ἴδῃς, οὕτως ποίησον μεθ' ἡμῶν“. 5εἶδες πίστιν παιδῶν ἀπαράβατον καὶ φόβον θεοῦ ἀμετάθετον; δέκα ἡμερῶν χρόνου διάστημα ἠτήσαντο, ἵνα ἐν τούτῳ ἐπιδείξωσιν μὴ δύνασθαι ἑτέρως ἀνθρώπους χάριν παρὰ θεοῦ κτήσασθαι, εἰ μὴ τῷ διὰ Ἰησοῦ κηρυττομένῳ λόγῳ πιστεύουσιν.

XII. Λέγει οὖν ἡ γραφή· „καὶ εἰσήκουσεν αὐτῶν ὁ ἀρχιευνούχος καὶ ἐπείρασεν αὐτοὺς ἡμέρας δέκα καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν δέκα ἡμερῶν ὠράθησαν αἱ ιδέαι αὐτῶν ἀγαθαὶ καὶ ἰσχυροὶ ταῖς σαρκῖν

ὑπὲρ τὰ παιδάρια τὰ ἐσθίουντα τὴν τράπεζαν τοῦ βασιλέως“. 2οῦτοι μὲν οὖν ἄρτω καὶ ὕδατι μόνω τρεφόμενοι, τῇ δὲ ἐπουρανίῳ σοφία κοσμούμενοι, ἔσχον χάριν παρὰ πάντα τὰ παιδάρια τὰ συνήλικα αὐτῶν. 3,ἔδωκεν γὰρ αὐτοῖς ὁ θεὸς σύνεσιν καὶ φρόνησιν ἐν πάσῃ γραμματικῇ καὶ σοφίᾳ καὶ Δανιὴλ συνήκεν ἐν πάσῃ ὄρασει καὶ ἐνυπνίοις. καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν εἰσήγαγεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιευνοῦχος ἐνώπιον τοῦ βασιλέως καὶ ἐλάλησεν μετ’ αὐτῶν ὁ βασιλεὺς καὶ οὐχ εὐρέθησαν ἐκ πάντων αὐτῶν ὅμοιοι Δανιὴλ καὶ Ἀνανία καὶ Μισαὴλ καὶ Ἀζαρία“. 4Τούτους μὲν οὖν ἐν πάσῃ σοφίᾳ ὁ λόγος προήγαγεν μάρτυρας πιστοὺς ἐν Βαβυλῶνι δεικνυ-**[28]**μένους, ἵνα δι’ αὐτῶν τῶν Βαβυλωνίων τὰ σεβάσματα καταισχυθῆ καὶ Ναβυχοδονόσορ ὑπὸ τριῶν παίδων ἠττηθῆ καὶ διὰ τῆς τούτων πίστεως τὸ ἐν καμίνῳ πῦρ φυγαδευθῆ καὶ ἡ μακαρία Σουσάννα ἐκ θανάτου ῥυσθῆ καὶ τῶν ἀνόμων πρεσβυτέρων μάταιος ἡ ἐπιθυμία ἐλεγχθῆ. 5ταύτας τὰς νύκτας ἐξήνεγκαντο ἐν Βαβυλῶνι πόλει οἱ τέσσαρες παῖδες τῷ θεῷ μεμελημένοι καὶ τὸν φόβον θεοῦ ἐν καρδίᾳ ἑαυτῶν ἔχοντες. Δεῦρο οὖν, μακάριε Δανιὴλ, πρόσελθε, ἔκδικος τῆς μακαρίας Σουσάννης γενόμενος, ἵνα ἐπιδείξης ἡμῖν καὶ τὰ μέλλοντα.

XIII. Λέγει γὰρ ἡ γραφή: „Καὶ ἦν ἀνὴρ οἰκῶν ἐν Βαβυλῶνι καὶ ὄνομα αὐτῷ Ἰωακείμ καὶ ἔλαβεν γυναῖκα, ὄνομα Σουσάννα, θυγάτηρ Χελκίου, καλὴ σφόδρα καὶ φοβουμένη τὸν κύριον“. περὶ οὗ ἔμπροσθεν λόγον ἐποιησάμεθα, ὃς πάροικος γενάμενος ἐν Βαβυλῶνι τὴν Σουσάνναν εἰς γυναῖκα ἔλαβεν. 2αὕτη δὲ ἦν θυγάτηρ Χελκίου τοῦ ἱερέως τοῦ εὐρόντος τὸ βιβλίον τοῦ νόμου ἐν τῷ οἴκῳ κυρίου, ἠνίκα Ἰωσίας ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσεν αὐτὸν καθαρῖσαι τὰ ἅγια τῶν ἁγίων. 3ταύτης ἀδελφὸς γίνεται Ἰερεμίας ὁ προφήτης, ὃς ἅμα τοῖς ἐπιλοίποις μετὰ τὴν γεναμένην τοῦ λαοῦ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίαν ἀπήχθη εἰς Αἴγυπτον καὶ παρώκησεν ἐν Τάφναις κάκεῖ προφητεύων **[30]** λιθοβοληθεὶς ὑπ’ αὐτῶν ἀνηρέθη. 4οῦτοι οὖν ἐκ τοῦ γένους τοῦ ἱερατικοῦ ὑπάρχοντες, ἐκ τῆς φυλῆς τῆς Λευί, ἐπεμίγησαν τῇ φυλῇ τὴν Ἰούδα, ἵνα διὰ τῶν δύο δικαίων φυλῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθουσῶν τὸ δίκαιον Χριστοῦ κατὰ σάρκα σπέρμα εἰχθῆ καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν ἐν Βηθλεὲμ γεννώμενος βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς θεοῦ ἀποδειχθῆ. 5καὶ γὰρ Ματθαῖος βουλόμενος τὸ κατὰ σάρκα γένος τοῦ Χριστοῦ καθαρὸν καὶ ἄσπιλον ἕως τοῦ Ἰωσήφ καταγαγεῖν, ἐλθὼν ἐπὶ τὸν Ἰωσίαν παρητήσατο τοὺς πέντε τούτου υἱοὺς καὶ ὠνόμασεν τὸν Ἰεχοῖαν, τὸν ἐν Βαβυλῶνι ἐκ τῆς Σουσάννης γεννηθέντα ἀπὸ δικαίου σπέρματος ἐπὶ δίκαιον σπέρμα

μεθαλλόμενος. λέγει γάρ· „Ἰωσίας γεννᾷ τὸν Ἰεχοϊαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος“. ὅπως οὖν τοῦτο ἀποδειχθήσεται; Ἰωσίας γὰρ ἐν γῆ Ἰούδα βασιλεύσας τριάκοντα ἐν ἔτη ἐκεῖ τελευτᾷ. πῶς οὖν ἠδύνατο ἐκεῖ τελευτήσας γεννᾶν ἐν Βαβυλῶνι τὸν Ἰεχοϊαν; ἕκ τούτου δεῖ νοεῖν, ὅτι ἐκ τοῦ Ἰωακείμ καὶ ἐκ τῆς Σουσάννης γεννηθέντα τοῦτον ἐγενεαλόγησεν Ματθαῖος ὡς υἷον ὄντα Ἐλιακείμ τοῦ καὶ Ἰωακείμ υἱοῦ Ἰωσίου. οὐδὲ γὰρ τὸν ἐκκήρυκτον ὑπὸ τοῦ «ἀγίου» πνεύματος γενόμενον Ἰεχοϊαν τοῦτον ἠδύνατο γενεαλογεῖν Ματθαῖος, ὡς τινες πλανώμενοι νομίζουσιν· οὗτος γὰρ πηρὸς ἀχθεῖς εἰς Βαβυλῶνα κάκει δέσμιος ἐν μυλῶνι κατακλεισθεὶς ἄτεκνος τελευτᾷ. ὥστε οὐκ ἀργῶς ἡ γραφή [32] διδάσκει ἡμᾶς λέγουσα· „καὶ ἦν ἀνὴρ οἰκῶν ἐν Βαβυλῶνι καὶ ὄνομα αὐτῷ Ἰωακείμ καὶ ἔλαβεν γυναῖκα, ἣ ὄνομα Σουσάννα, θυγάτηρ Χελκίου, καλὴ σφόδρα καὶ φοβουμένη τὸν κύριον“. ὁ γεννᾷτι οὖν ἐξ αὐτῆς Ἰεχοϊας, καὶ Ἰεχοϊας γεννᾷ τὸν Σαλαθιήλ, καὶ Σαλαθιήλ γεννᾷ τὸν Σοροβάβελ. οὗτος ἅμα Ἐσδρα τῷ γραμματεῖ καὶ Ἰησοῦ τῷ τοῦ Ἰωσεδεκ ἀνέρχεται εἰς τὰ Ἱερουσόλυμα κατὰ κέλευσιν Κύρου τοῦ Πέρσου· καὶ οὕτως καθαρὸν τὸ γένος τῶν πατέρων διέμεινεν ἕως τῆς γεννήσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.

XIV. „Ἦσαν δέ“, φησὶν, „οἱ γονεῖς αὐτῆς δίκαιοι καὶ ἐδίδαξαν τὴν θυγατέρα αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως“. ἕκ γὰρ τοῦ καρποῦ τοῦ ἐξ αὐτῶν προβληθέντος εὐκόλως καὶ τὸ δένδρον γινώσκεται. ἄνδρες γὰρ εὐλαβεῖς καὶ „ζηλωταὶ τοῦ νόμου“ γεγεννημένοι ἄξια θεοῦ τέκνα ἐν κόσμῳ προήγαγον, τὸν μὲν προφήτην καὶ μάρτυρα Χριστοῦ γεγεννημένον, τὴν δὲ σῶφρονα καὶ πιστὴν ἐν Βαβυλῶνι εὐρημένην, ἧς τὸ σεμνὸν καὶ σῶφρον τὸν μακάριον Δανιήλ προφήτην ἀπέδειξεν. 3, ἦν δέ“ φησὶν, „Ἰωακείμ πλούσιος σφόδρα, καὶ ἦν αὐτῷ παράδεισος γειτιῶν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πρὸς αὐτὸν συνήγοντο οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐνδοξότερον πάντων. καὶ ἀπεδείχθησαν δύο πρεσβύτεροι ἐκ τοῦ λαοῦ κριταὶ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ, περὶ ὧν ἐλάλησεν ὁ δεσπότης, ὅτι ἐξῆλθεν ἀνομία ἐκ Βαβυλῶνος ἐκ πρεσβυτέρων κριτῶν, οἱ ἐδόκουν κυβερνᾶν τὸν λαόν· οὗτοι προσεκαρτέρουν τῇ οἰκίᾳ Ἰωακείμ καὶ εἰσῆρχοντο πρὸς αὐτοὺς πάντες οἱ κρινόμενοι“. [34] 4 δεῖ οὖν ἐπιζητῆσαι τὸ αἴτιον. πῶς γὰρ οὗτοι αἰχμάλωτοι ὑπάρχοντες καὶ ὑπόδουλοι Βαβυλωνίους γεγεννημένοι ἠδύνατο συνέρχεσθαι ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς αὐτεξούσιοι; 5 ἐν τούτῳ δεῖ νοεῖν ὅτι μετοικίσας αὐτοὺς Ναβουχοδονόσορ φιλανθρώπως αὐτοῖς ἐχρήσατο καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοὺς ὁμοῦ συνεργομένους πάντα τὰ κατὰ τὸν

νόμον πράσσειν, ἵτινες τὴν ἐξουσίαν ταύτην λαβόντες ἀπέδειξαν δύο ἄρχοντας τοῦ λαοῦ, „οἱ ἐδόκουν κυβερνᾶν τὸν λαόν. οὗτοι προσεκαρτέρουν τῇ οἰκίᾳ Ἰωακείμ“ „διὰ δὸ ἐνδοξότερον“ καὶ πλουσιώτερον ὑπὲρ πάντας „εἶναι“, ἅτε δὴ ἐκ γένους βασιλικοῦ ὑπάρχοντος.

XV. Τούτῳ „ἦν παράδεισος γειτιῶν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ“. „καὶ ἐγένετο ὡς ἀπέτρεκεν ὁ λαὸς μέσον ἡμέρας ἐισεπορεύετο Σουσάννα καὶ περιεπάτει ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ ἐθεώρουν αὐτὴν οἱ δύο πρεσβύτεροι καθ' ἡμέραν καὶ ἐγένοντο ἐν ἐπιθυμίᾳ αὐτῆς“. ²Ταῦτα μὲν οὖν οἱ τῶν Ἰουδαίων ἄρχοντες βούλονται νῦν περικόπτειν τῆς βίβλου, φάσκοντες μὴ γεγενῆσθαι ταῦτα ἐν Βαβυλῶνι, αἰσχυνόμενοι τὸ ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν γεγενημένοι, ἀγνοοῦντες τὴν τοῦ πνεύματος οἰκονομίαν. ³ὡς ἀπροσωπολήπτως αἱ θεῖαι γραφαὶ καὶ μετὰ παρρησίας πάντα ἐπιδεικνύουσιν, οὐ μόνον τὰ δίκαια τῶν ἀνθρώπων ἔργα, ἃ ποιήσαντες ἐδικαιώθησαν, ἀλλὰ καὶ δεινὰ τὰ ὑπότινων γεγενημένα, ἐφ' ἃ οὗτοι ... συμφυρέντες τελευτῶσιν, ἵνα οἱ μὲν τὸν τοῦ [36] θεοῦ φόβον ἔχοντες μιμῶνται τοὺς δικαίους, οὕτως καὶ πατοῦντες ἐν δικαιοσύνῃ, οἱ δὲ τὸ ἐναντίον ποιῶντες πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχωσιν τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι αὐτοῖς παρὰ θεῷ δίκην. ⁴ἃ γὰρ ἐκεῖ παρὰ τῶν πρεσβυτέρων περὶ τὴν Σουσάνναν γεγένηται, ταῦτα καὶ νῦν ὁμοίως ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῶν ἐν τῇ νῦν Βαβυλῶνι ἐπιτελεῖται. ⁵ἦ γὰρ Σουσάννα προετυποῦτο εἰς τὴν ἐκκλησίαν, Ἰωακείμ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς εἰς τὸν Χριστόν. ὁ δὲ παράδεισος ἦν ἡ κλήσις τῶν ἀγίων, ὡς δένδρων καρποφόρων ἐν ἐκκλησίᾳ πεφυτευμένων. Βαβυλῶν δὲ ἐστὶν ὁ κόσμος. ἵτι δὲ δύο πρεσβύτεροι εἰς τύπον δείκνυνται τῶν δύο λαῶν τῶν ἐπιβουλευόντων τῇ ἐκκλησίᾳ, εἷς μὲν ὁ ἐκ περιτομῆς καὶ εἷς ὁ ἐξ ἐθνῶν. τὸ γὰρ λέγειν „ἀπεδείχθησαν ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ κριταὶ“ σημαίνει ὅτι ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἐξουσιάζουσι καὶ ἄρχουσι, κρίνοντες ἀδίκως τοὺς δικαίους.

XVI. < Ἀλλὰ τὸ „παρετήρουν“ φιλοτίμως <καθ' > ἡμέραν“ <περι>πατοῦντες ἐν παραδείσῳ τὴν Σουσάνναν, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἕως νῦν παρατηροῦνται καὶ περιεργάζονται τὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πραττόμενα οἳ τε ἐξ ἐθνῶν καὶ οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι, βουλόμενοι ψευδεῖς μαρτυρίας καταφέρειν καθ' ἡμῶν, ὡς ὁ ἀπόστολος λέγει· „διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἳτινες παρεισῆλθον κατασκοπήσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ“. ²οὕτως οὖν κάκεινοι „παρετήρουν“, φησὶν,

„φιλοτίμως καθ’ ἡμέραν ὄραν αὐτὴν καὶ διέτρεψαν τὸν ἑαυτῶν νοῦν καὶ ἐξέκλιναν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν εἰς τὸν οὐρανὸν μηδὲ μνημονεύειν κριμάτων δικαίων“. ³Οἱ γὰρ ἐπίβουλοι καὶ φθορεῖς τῆς ἐκκλησίας γενόμενοι πῶς δύνανται δίκαια κρίνειν ἢ καθαρᾶ καρδίᾳ ἀναβλέπειν εἰς τὸν οὐρανόν, τῷ [38] ἄρχοντι τοῦ αἰῶνος τούτου δεδουλωμένοι; ⁴„καὶ ἦσαν ἀμφότεροι κατανευυγμένοι περὶ αὐτῆς καὶ οὐκ ἀπήγγειλαν ἀλλήλοις τὴν ὀδύνην αὐτῶν ὅτι ἠσχύνοντο ἀπαγγεῖλαι τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν ὅτι ἠθελον συγγενέσθαι αὐτῇ“. καὶ γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς καταλαβέσθαι τὸ εἰρημένον, ὅτι πάντοτε οἱ δύο λαοὶ κατανυσσόμενοι ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτοῖς ἐνεργοῦντος σατανᾶ βουλεύονται διωγμοὺς καὶ θλίψεις ἐγείρειν κατὰ τῆς ἐκκλησίας, ζηλοῦντες ὅπως διαφθείρωσιν αὐτήν, αὐτοὶ ἑαυτοῖς μὴ συμφωνοῦντες. ⁵„καὶ εἶπεν ἕτερος τῷ ἑτέρῳ πορευθῶμεν δὴ εἰς οἶκον ὅτι ἀρίστου ὥρα ἐστίν· καὶ ἐξελθόντες διεχωρίσθησαν ἀπ’ ἀλλήλων. καὶ ἀνακάμψαντες ἦλθον ἐπὶ τὸ αὐτό“. τὸ οὖν διαχωρισθῆναι τ<ού>τ<ους> ἀπ’ ἀλλήλων τῇ ὥρᾳ τοῦ ἀρίστου <καὶ ἀνακάμψαι ἐπὶ τὸ αὐτό, τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἐν μὲν τοῖς βρώμασιν τοῖς ἐπιγείοις οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ τῶν ἔθνων οὐ συμφωνοῦσιν, ἐν δὲ ταῖς θεωρίαις καὶ παντὶ πράγματι κοσμικῶ τούτοις συνερχόμενοι κοινωνοῦσιν. Ἔλεγει οὖν ἡ γραφή· „καὶ ἀνετάζοντες ἀλλήλους> τὴν αἰτίαν, ὡμολόγησαν τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν“, αὐτοὶ ἑαυτοῖς προφητεύοντες ὡς μελλήσουσιν ὑπ’ ἀγγέλων ἐταζόμενοι λόγον δοῦναι τῷ θεῷ ὑπὲρ πάσης ἀμαρτίας ἧς ἔπραξαν, ὡς ὁ Σολομὼν λέγει· „ἐτασμός δὲ ἀσεβεῖς ὀλεῖ“. ἀλίσκονται γὰρ οὔτοι ἀπὸ ἐτάσεως κακίας.

XVII. „Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ παρατηρεῖν αὐτοὺς ἡμέραν εὐθετον εἰσῆλθῆν ποτε καθὼς χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν μετὰ δύο μόνων κορασίῳν καὶ ἐπεθύμησεν λούσασθαι ἐν τῷ παραδείσῳ ὅτι καῦμα ἦν“. ²„ἐγένετο οὖν ἐν τῷ παρατηρεῖν αὐτοὺς ἡμέραν εὐθετον“. ποῖαν δὲ εὐθετον λέγει ἡ <γραφὴ>, ἀλλ’ ἢ τὴν τοῦ πάσχα, ἐν ἣ τὸ λουτρὸν ἐν παραδείσῳ τοῖς καυσουμένοις ἐτοιμάζεται καὶ <ἢ ἐκκλησία ὡς> [40] Σουσάννα ἀπολουομένη καθαρὰ νύμφη θεῷ παρίσταται; ³τὸ οὖν εἰπεῖν τὴν γραφὴν „εἰσῆλθεν καθὼς χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν μετὰ δύο μόνων κορασίῳν καὶ ἐπεθύμησεν λούσασθαι ἐν τῷ παραδείσῳ“ τοῦτο δηλοῖ <ὅτι> ἠνίκα ἂν τὸ κατὰ συνήθειαν πνευματικὸν ἐπιθυμῆ λουτρὸν λαβεῖν ἢ ἐκκλησία, ἐξ ἀνάγκης ταύτη δύο παιδίσκας δεῖ παρακολουθεῖν. διὰ γὰρ τῆς πίστεως τῆς εἰς τὸν Χριστὸν καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν θεὸν λαμβάνει τὸ λουτρὸν ὁμολογοῦσα ἢ ἐκκλησία ... ⁴... καὶ δύο

παιδίσκαι, ὡς <αἱ αὐτῇ παρακολουθοῦσαι>, πιστις καὶ ἀγάπη, τὸ ἔλαιον καὶ τὰ σμήγματα τοῖς λουομένοις ἐτοιμάζουσιν. ⁵τίνα δὲ ἦν τὰ σμήγματα, ἀλλ' ἢ αἱ τοῦ λόγου ἐντολαί; τί δὲ τὸ ἔλαιον, ἀλλ' ἢ <ἡ> τοῦ ἁγίου πνεύματος δύναμις, αἷς μετὰ τὸ λουτρὸν ὡς μύρω χρίονται οἱ πιστεύοντες; ὅταῦτα πάσαι προετυποῦτο διὰ τῆς μακαρίας Σουσάννης δι' ἡμᾶς, ἵνα νῦν ἡμεῖς οἱ τῷ θεῷ πιστεύοντες μὴ ὡς ξένα τὰ νῦν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γινόμενα νοήσωμεν, ἀλλὰ πάσαι ταῦτα διὰ τῶν πατριαρχῶν προτετυπωμένα πιστεύσωμεν, καθὼς καὶ ὁ ἀπόστολος λέγει· „ταῦτα δὲ τύποι συνέβαινον ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νοουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήνησεν“.

XVIII. Ὅτι δὲ ὁ παράδεισος ἐν Ἐδὲμ ὑπὸ τοῦ θεοῦ φυτευθεὶς εἰς τύπον καὶ εἰκόνα ἐγένετο τῆς ἐκκλησίας, σαφέστατά ἐστιν ἐπιγνώσαι τοὺς φιλομαθεῖς. ²ὲκ γὰρ τῶν ἐπιγείων <δεῖ> τὰ ἐπουράνια ἐνοπτρίζεσθαι καὶ ἐκ τῶν τυπικῶν τὰ πνευματικὰ ἐπιγινώσκειν <καὶ> ἐκ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια προσδοκᾶν, ὡς καὶ τῷ Μωϋσῇ ἐνετεί-**[42]**λατο ὁ θεὸς ποιῆσαι σκηνὴν „κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα“ αὐτῷ „ἐν τῷ ὄρει“. ³τίνα δὲ ἦν ἃ ἐώρακει, εἰ μὴ ἐπουρανίων δοξῶν καὶ ἰδεῶν εἰκόνας, ὧν κατὰ μίμησιν τὴν κατὰ σάρκα ἠργάσατο σκηνὴν ἐξ ξύλων ἀσήπτων, ἵνα <τοῖς μὲν τὰ σάρκινα φρονοῦσιν τὰ ἐπίγεια φανερωθῇ, τοῖς δὲ πνευματικοῖς τὰ ἐπουράνια τὰ γεννησόμενα;> ⁴Ἐδὲμ οὖν <εἴρηται> τόπος τρυφῆς, <κουτέστ<κ>> παράδεισος· κατὰ ἀνατολὰς ἐφυτεύετο, ξύλοις ὠραίοις καὶ καρποῖς παντοδαποῖς κεκοσμημένος, ὥστε ἔστι νοῆσαι τὸ σύστημα τῶν δικαίων τόπον εἶναι ἅγιον, ἐν ᾧ ἡ ἐκκλησία ἐφυτεύετο. ⁵οὔτε γὰρ ψιλὸς τόπος δύναται καλεῖσθαι ἐκκλησία, <οὔτε> οἶκος διὰ λίθου καὶ πηλοῦ ὠκοδομημένος· οὔτε αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἄνθρωπος δύναται καλεῖσθαι ἐκκλησία· οἶκος γὰρ καταλύεται καὶ ἄνθρωπος τελευτᾷ. ⁶τί οὖν ἐστιν ἐκκλησία; σύστημα ἁγίων ἐν ἀληθείᾳ πολιτευομένων. ⁷ἢ οὖν ὁμόνοια καὶ ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῶν ἁγίων ὁδὸς τοῦτο γίνεται ἐκκλησία, οἶκος θεοῦ πνευματικὸς ἐπὶ τῷ Χριστῷ ὡς „ἐν τῇ ἀνατολῇ“ πεφυτευμένος, ἐν ᾧ ποικίλα καὶ εὐθαλῆ <δένδρα> ἐπ<εισε>ρχομέν<οις> φαίνεται, γενε<α> πατέρων <ἀπ' ἄρχ<ῆς> κε<χωρι>σμένη καὶ προφητῶν ἔργα, ἃ πεπλήρωται μετὰ τὸν νό<μον>, χορὸς ἀποστόλων, σοφῶν διὰ λόγου γεγενημένων, μαρτύρων τε πάντων δι' αἵματος <Χριστοῦ> <σε<σσω>σμένων, καὶ παρθένων κλήσις δι' ὕδατος ἡγιασμένων, χορὸς διδασκάλων καὶ τάξις ἐπισκόπων, ἱερέων τε καὶ λευϊτῶν. ⁸καὶ παντοδαπῇ ποικιλίᾳ κεκοσμημένα <ταῦ>τα πάντα ἐν ἐκκλησίᾳ

ἀνθοῦσιν», φθαρῆναι μὴ δυνάμενα· ὦν τοὺς καρποὺς μεταλαμβάνοντες ἡμεῖς εὐφραϊνόμεθα, ἐσθίοντες τὴν ἐξ αὐτῶν προερχομένην πνευματικὴν καὶ ἐπουράνιον τροφήν. ⁹οἱ γὰρ μακάριοι πατριάρχαι αὐτοὶ ἡμῖν τὰ τοῦ θεοῦ λόγια διηκόνησαν ὡς δένδρα [44] εὐθαλῆ ἐν παραδείσῳ πεφυτευμένα καὶ πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν τὸν καρπὸν βαστάζοντα, ἵνα ἡμεῖς τὸν γλυκὺν ἐξ αὐτῶν προβληθέντα Χριστόν, καρπὸν ζωῆς δοθέν τα ἡμῖν <γν>ῶμ<ε>ν ἕως νῦν. ¹⁰ἐν τούτῳ τῷ <'Εδὲμ> ποταμὸς ἀεινάων ὑδάτων <ἀ>π<ο>ρ<ρ>έει καὶ τέσσαρες ποταμοὶ ἐξ<ε>ρχ<ο>μ<ε>ν<ο>ι ἐξ αὐτοῦ ποτίζουσιν π<ᾶ>σαν τὴν τῶν <ἀ>ν<θ>ρώπων γῆν, ὡς καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δείκνυται· ποταμὸς γὰρ ὦν ὁ Χριστός, <διὰ τὸ τε>τραμερὲς σωτ<ή>ριον εὐαγγέλιον <πάντα> ἐκφυλάτ<τ>ει καὶ εἰς <πάν>τα πρόσεστιν. ἄρ<δ<ει> δὲ καὶ ποτίζει πάντας τοὺς <πι>στεύοντας εἰς αὐτόν, ὡς ὁ προφήτης λέγει· „ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν“. ¹¹ἐν μὲν οὖν τῷ παραδείσῳ ξύλον ἐδείκνυτο γνώσεως καὶ ξύλον ζωῆς, ὡς νῦν ἐν ἐκκλησίᾳ νόμος καὶ λόγος ὡς δύο ξύλα πεφυτευμένα δείκνυνται. „διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις“ γίνεται „τῆς ἀμαρτίας“, διὰ δὲ τοῦ λόγου ζωὴ καὶ ἄφεςις δίδοται τῶν παραπτωμάτων. ¹²καὶ γὰρ τότε ὁ Ἄδὰμ παρακούσας θεοῦ καὶ γευσάμενος ἐκ τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως ἔκβλητος ἐγένετο τοῦ παραδείσου, ἐκ γῆς ληφθεὶς καὶ εἰς γῆν πάλιν ἀναλυθεὶς. ¹³ὁμοίως <πάλιν ὁ πε>πιστευ<κ>ως καὶ τὰς ἐντολάς μὴ <φυλά>ξας γυμνοῦται τοῦ ἀγίου πνεύματος, ἔκβλητος γενόμενος τῆς ἐκκλησίας, μηκέτι λαβὼν, ἀλλὰ γενόμενος <γῆ εἰς> τὸν παλαιὸν αὐτοῦ ἄνθρωπον ἀν<ε>λθεῖν ὀφείλ<ε>ι.

XIX. <'Οτε> γὰρ οὖν λέγει ἡ γραφή „εἰς<ε>πο<ρ>εύετο <Σου>σάν<ν>α καὶ περιεπάτει ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς“ σημαίνει ὅτι πάντες <οἱ βασι>λεῖς καὶ οἱ ἐν ὑπεροχῇ ὄντες φυτεύουσιν ἑαυτοῖς παραδείσους πρὸς <τ>ὴν <τρυ>φήν ἐν πόλε<σ>ιν καὶ χώραις ὡς καὶ Ἰωακείμ ἐν Βαβυλῶνι ἐποίησεν. ²„ἦν“ γὰρ „παράδεισος γειτριῶν [ἐν] τῷ οἴκῳ αὐτοῦ“, ἐν ᾧ εἰσπορευομένη περιεπάτει ἡ Σουσάννα, τῇ μὲν εὐχῇ προσκαρτεροῦσα καὶ ὕμνους καὶ ᾠδὰς πρὸς τὸν θεὸν ψάλλουσα· [46] ἥτις ἐξαπέστειλεν τὰς δύο παιδίσκας „ἐνέγκαι τὰ προστεταγμένα“, ὅπως λούσηται. ³αἱ δὲ „τὰς μὲν τοῦ παραδείσου θύρας ἔκλεισαν, ἐξῆλθον δὲ κατὰ τὰς πλαγίας“, ἐν τούτῳ τὸ ἐσόμενον προμηνύουσαι ὅτι ὁ βουλόμενος τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ ὑδατος μεταλαβεῖν ἀποτάξασθαι μὲν ὀφείλει <ταῖς> πλατείαις θύραις, διὰ δὲ τῆς „στενῆς καὶ τεθλιμμένης“ εἰσελθεῖν. ⁴„καὶ οὐκ εἶδον τοὺς πρεσβυτέρους, ὅτι ἦσαν κεκρυμμένοι“. ὡς περ γὰρ

τότε ἐν τῷ παραδείσῳ ἐνεκρύβη ὁ διάβολος ἐν τῷ ὄφει, οὕτω καὶ νῦν ἐν τοῖς πρεσβυτέροις ἐγκρυβεῖς τὴν ἑαυτοῦ ἐνεκίσσησεν ἐπιθυμίαν, ἵνα πάλιν ἐκ δευτέρου διαφθεῖρη τὴν Εὐαν.

XX. „Καὶ ἐγένετο ὡς ἐξήλθον τὰ κοράσια, καὶ ἀνέστησαν οἱ δύο πρεσβύτεροι καὶ ἐπέδραμον αὐτῇ καὶ εἶπαν· ἰδοὺ αἱ θύραι τοῦ παραδείσου κέκλεινται καὶ οὐδεὶς θεωρεῖ ἡμᾶς καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ σου ἐσμεν· διὸ συγκατάθου ἡμῖν καὶ γενοῦ μεθ' ἡμῶν· εἰ δὲ μὴ, καταμαρτυρήσομέν σου ὅτι ἦν μετὰ σου νεανίσκος καὶ διὰ τοῦτο ἐξαπέστειλας τὰ κοράσια ἀπὸ σοῦ“. ²ὡ παρανόμων ἀρχόντων καὶ <ἡγουμένων> διαβολικῆς ἐνεργείας μεμεστωμένων. ³ταῦτα ἡμῖν παρέδωκεν Μωϋσῆς; οὕτως δὲ τὸν νόμον ἀναγινώσκοντες ἑτέρους διδάσκετε; „ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν“ <αὐτὸς> „μοιχεύεις;“ ὁ κηρύττων μὴ φονεύειν αὐτὸς φονεύεις; ὁ λέγων μὴ ἐπιθυμῆν αὐτὸς τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον διαφθεῖραι θέλεις; ⁴Οὕτως <λέγετέ μοι οἱ ἄρχοντες [48] Ἰσραήλ, ταῦτα θεός, ὁ τὰ πάντα ποιήσας, οὐ βλέπει; ἡ ἡμέρα <καὶ ὁ> ἥλιος τὸ ἔργον ὑμῶν οὐ βλέπουσιν; γῆ δὲ ὑφ' ὑμῶν μαινομένη οὐ κεκράξεται; ⁵τί ἀναπείθετε, ἄνομοι, σῶφρονα καὶ ἀκέραιον ψυχὴν λόγοις ψευδέσιν, ἵνα τὴν ὑμετέραν ἐπιθυμίαν στήσητε; ⁶ταῦτα συμβέβηκε Ναβουθαὶ τῷ Ἰσραηλίτῃ, ὃς οὐ συνέθετο τῷ Ἀχαάβ δοῦναι τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ, ἵνα γένηται κῆπος λαχάνων, καὶ διὰ τοῦτο καταμαρτυρηθεὶς ὁ δίκαιος ἀδίκως ἀνηρέθη. ⁷ταῦτα ὑμῶν τὰ ἀπ' ἀρχῆς δεινὰ τολμήματα διὰ τὸν ἀπ' ἀρχῆς ἐν ὑμῖν ἐμφωλεύσαντα πλάνον. ⁸ἦν μὲν γὰρ ὄντως μετὰ ταύτης νεανίσκος ἀπ' οὐρανῶν, οὐ συγγινόμενος αὐτῇ, ἀλλὰ προσερχόμενος <αὐτῇ>.

XXI. Τούτων οὖν τῶν ῥημάτων ἀκούσασα ἡ μακαρία Σουσάννα κατενύγη τῇ καρδίᾳ καὶ ἔφραξε τὸ σῶμα <ὡς> μὴ βουλομένη μιανθῆναι ὑπὸ ἀνόμων πρεσβυτέρων. ²ἔστι δὲ καὶ καταλαβέσθαι ἀληθῶς τὸ συμβᾶν ἐπὶ τῇ Σουσάννῃ. τοῦτο γὰρ νῦν καὶ ἐπὶ τῇ ἐκκλησίᾳ εὖροις πληρούμενον. ³ἦνίκα γὰρ ἂν οἱ δύο λαοὶ συμφωνήσουσιν διαφθεῖραι τὰς τῶν ἀγίων ψυχὰς, παρτηροῦνται „ἡμέραν εὐθετον“ καὶ ἐπεισελθόντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, προσευχομένων ἐκεῖ πάντων καὶ τὸν θεὸν ἀνυμνούντων, ἐπιλαβόμενοι ἔλκουσιν τινὰς καὶ κρατοῦσιν λέγοντες· δεῦτε συγκατάθεσθε ἡμῖν καὶ τοὺς θεοὺς ἡμῶν θρησκεύσατε. „εἰ δὲ μὴ, καταμαρτυρήσομεν“ καθ' ὑμῶν. τῶν δὲ μὴ βουλομένων, προσαγαγόντες αὐτοὺς πρὸς τοὺς βικαρίους <κατηγοροῦσιν ὡς ἐναντία τοῦ δόγματος Καίσαρος πράσσοντας καὶ θανάτῳ [50] κατακρίνονται.

XXII. <Τότε ἀναστενάξασα Σουσαῖνα εἶπεν· „σ<τ>ενά μοι <παύτοθεν>· ἔάν <τε> γὰρ τοῦτο <ν>ὺν πράξω, <θά>νατός μοί ἐστιν, ἔάν δὲ μὴ πράξω, οὐκ ἐκφεύξομαι τὰς χεῖρας ὑμῶν. <ἀλλ ’ αἵ>ρε<τόν> μοί <έστ>ιν μὴ πράξασαν ἔμπεσεῖν εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν <ἢ> ἀμαρτεῖν ἐνώπιον κυρίου“. 2Ἴδετε ῥήματα σώφρονος γυναικὸς καὶ θεῷ μεμελημένης· „στενά μοι“ φησὶν, „πάντοθεν“. ἡ γὰρ ἐκκλησία οὐ μόνον ὑπὸ Ἰουδαίων θλίβεται καὶ στενοχωρεῖται, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἐθνῶν καὶ ὑπὸ τῶν λεγομένων ψευδωνύμων Χριστιανῶν, οἱ αἰεὶ τὸ σώφρον καὶ εὐσταθὲς ταύτης ἐνορῶντες φθείρειν ταύτην βιάζονται. 3„ἔάν οὖν“, φησὶν, „τοῦτο πράξω, θάνατός μοί ἐστιν“. τὸ γὰρ παρακοῦσαι θεοῦ καὶ ὑπακοῦσαι ἀνθρώποις θάνατον καὶ „κόλασιν αἰώνιον“ ἐργάζεται. 4„ἔάν δὲ μὴ πράξω, οὐκ ἐκφεύξομαι τὰς χεῖρας ὑμῶν“. καὶ τοῦτο ἀληθὲς εἶρηκεν. οἱ γὰρ προσαγόμενοι ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ἔάν μὲν πράξωσι τὸ ὑπὸ ἀνθρώπων κελευόμενον, ἀπέθανον τῷ θεῷ, ζῶσι δὲ τῷ κόσμῳ, ἔάν δὲ μὴ πράξωσιν, οὐκ ἐκφεύγουσι τὰς χεῖρας τῶν δικαστῶν, <ἀλλ ’ > ὑπ ’ αὐτῶν ἐκείνων κατακρινόμενοι <ἀποθνήσκουσιν>. 5„αἵρε<τόν> γάρ <εστ>ιν“ μὴ πράξαντας ὑμᾶς „ἐμπεσεῖν εἰς τὰς χεῖρας“ αὐτῶν „ἢ ἀμαρτῆσαι ἐνώπιον κυρίου“. τοῦτο γὰρ διαφορώτερον ἀποθανεῖν ὑπὸ ἀνθρώπων ἀδίκως, ἵνα παρὰ θεῷ ζήσωμεν, ἢ συνθεμένους αὐτοῖς καὶ ἀπολυθέντας ὑπ ’ αὐτῶν „ἐμπεσεῖν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ θεοῦ“. 6„διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἔζησεν καὶ ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, ἵνα ζώντων καὶ νεκρῶν κυριεύσῃ“. [52]

XXIII. Ταῦτα πάλαι ἐδίδασκεν ἡμᾶς ἡ μακαρία Σουσαῖνα κατὰ πάντα ἐν ἑαυτῇ προτυποῦσα τὰ τῆς ἐκκλησίας μυστήρια, ἧς τὸ πιστὸν καὶ εὐλαβὲς <καὶ τὸ σώφρον> περὶ τὸ σῶμα ἐν πάσῃ τῇ γῆ <έως> νῦν <κη>ρύσσε<ται>. 2παρακ<αλλῶ> <οὖν>· <πάντες οἱ τα>ύτην τ<ῆν> γραφὴν ἀναγινώσκοντες, γυναῖκες καὶ παρθένοι, μικροὶ <καὶ > <μ>εγ<άλοι>, πρὸ <ὀφ>θαλμῶν ἔχοντες τῆν <τοῦ > <θεοῦ κ>ρίσιν, ὡς ὑπόδειγμα λαβόντες μιμ<ή>σασ<θε> ταύτην καὶ <ὡς> Σουσαῖνα ὑπὸ θεοῦ ἐκδικηθῆναι καὶ ὑπὸ τοῦ <ἐν τῷ> Δανιὴλ πολιτευσαμένου λόγου ἐκ τοῦ δευτέρου θανάτου ῥυσθῆναι <δυνήσεσθε>. 3οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες ζητοῦντες τὸ σεμὸν τοῦ Ἰωσήφ, αἱ δὲ γυναῖκες τὸ ἀγνὸν καὶ πιστὸν τῆς Σουσαῖνης, μὴ δότε ψόνον βλασφημίας καθ’ ὑμῶν, ἵνα μὴ στήσητε τὰ ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων εἰρημένα ὡς ἀληθῆ. 4παρενέδυσαν γὰρ πολλοὶ ψευδολόγοι καὶ φρεναπάται, ἕξαπατοῦντες τὰς τῶν ἀγίων ἀκεραίους ψυχάς, οἱ μὲν τὰς γυναῖκας πιθανοῖς λόγοις διαφθείροντες καὶ πρὸς τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας <ἐφέλκοντες>, οἱ

δὲ τοὺς ἀνδρας αἰρετικοῖς ῥήμασιν καταστρέφοντες, ἵνα τὸ ἐαυτῶν θέλημα τελέσωσιν. Ὡς διὰ τοῦτο προκορῶν ὁ ἀπόστολος τὰ ἐσόμενα εἶπεν· „φοβοῦμαι μήπως ὡς ὁ ὄφεις ἐπλάνησεν τὴν Εὐαν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς γνώσεως τῆς εἰς τὸν Χριστόν.“ Ἐναντήσατε πάντες οἱ ἅγιοι, παρακαλῶ τὴν ἀλήθειαν ἀγαπήσατε καὶ τὸ καθαρὸν τῆς Σουσάννης ἐπιγνώτε, ἥτις οὐ σαρκί, ἐπιθυμία ἡδονῆς, ἐδουλώθη, οὐδὲ προσώποις πρεσβυτέρων συνηπάγη, ἀλλὰ τὸν θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας ἐφοβήθη, τὸν πρόσκαιρον θάνατον αἴρησαμένη, ἵνα τὸν δεῦτερον τοῦ πυρὸς θάνατον ἐκφύγῃ.

XXIV. Τούτων οὖν γινομένων, φησὶν ἡ γραφή· „καὶ ἀνεβόησεν φωνῇ μεγάλη Σουσάννα, ἐβόησαν δὲ καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι [54] κατέναντι αὐτῆς“. Ἐπρὸς τίνα οὖν ἐβόησεν ἡ Σουσάννα, ἀλλ' ἢ πρὸς τὸν θεόν, ὡς καὶ Ἡσαΐας λέγει· „τότε βοήσεις καὶ ὁ θεὸς εἰσακούσεται σου, ἔτι λαλοῦντός σου ἐρεῖ· ἴδου πάρεμι.“ Ἐβόησαν δὲ καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι κατέναντι αὐτῆς· οἱ γὰρ ἄνομοι οὐ παύονται βοῶντες καθ' ἡμῶν καὶ λέγοντες· „αἶρε ἐκ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον· οὐ γὰρ καθῆκεν αὐτοὺς ζῆν.“ Ἐπειὶ δὲ καὶ δραμῶν ὁ εἰς ἠνοιξεν τὰς θύρας τοῦ παραδείσου, τὴν πλατείαν καὶ εὐρύχωρον ὁδὸν ἐπιδεικνύων, δι' ἧς οἱ τούτοις πειθόμενοι ἀπόλλυνται. Ὡς τὰ μὲν κοράσια γὰρ τὴν στενὴν καὶ πλαγίαν ἡμῖν θύραν ἐφανέρωσαν, δι' ἧς καὶ αὐταὶ ἐξεπορεύθησαν.

XXV. Καὶ οἱ δοῦλοι ἀκούσαντες τὴν φωνὴν τῆς Σουσάννης εἰσεπορεύθησαν. οὗτοι δὲ τὸ ἐναντίον ἐποίησαν, ἀνοιξαντες τὰς πλατείας θύρας, ἀφορμὴν τινα θανάτου κατ' αὐτῆς τεχναζόμενοι. Ὡς δὲ εἶπαν οἱ πρεσβύτεροι τοὺς λόγους αὐτῶν κατησχύνθησαν οἱ δοῦλοι σφόδρα, ὅτι πώποτε οὐκ ἐγενήθη λόγος περὶ Σουσάννης <πονηρός>. Ὡς τὸ ἐκ παιδὸς σωφρόνως βιοῦν, ἀγαπητοί, ἔπαινον παρέχει ἀνθρώποις ἄχρι θανάτου· τὸ ὅμοιον γὰρ ἐπὶ τῇ Σουσάννῃ συνέβη, ἥτις ἀκριβῶς ἐκ νηπιότητος τὸν νόμον <Μωυσέως> μελετήσασα καὶ σεμνῶς καὶ σωφρόνως βιώσασα ἀπίστον ἐποίησεν τὸ ῥῆμα <διὰ> τῶν πρεσβυτέρων κατ' αὐτῆς λελαλημένον. οὕτως καὶ πᾶς πιστὸς ἢ πιστή, ἐὰν μὲν τὴν πίστιν ἦν παρέλαβεν τηρήσῃ φοβούμενος τὸν θεόν, οὐχ ἁμαρτήσῃ. Ἐὰν δὲ λέγεται μὲν πιστός, ἀπίστου δὲ ἔργα ποιῇ, ὁ τοιοῦτος λήψεται παρὰ θεοῦ δισσὸν τὸ κρίμα, εἰ καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δοκεῖ διαλανθάνειν.

XXVI. „Καὶ ἐγένετο τῇ ἐπαύριον ὡς συνῆλθεν ὁ λαὸς πρὸς τὸν [56] ἄνδρα αὐτῆς Ἰωακείμ, ἦλθον καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι πλήρεις

τῆς ἀνόμου ἐννοίας κατὰ Σουσάνης τοῦ θανατῶσαι αὐτὴν καὶ εἶπαν ἔμπροσθεν τοῦ λαοῦ· ἔξαποστείλατε δὴ ἐπὶ Σουσάνναν θυγατέρα Χελκίου, ἣ ἐστὶν γυνὴ <’Ιω>ακείμ. οἱ δὲ ἀπέστειλαν καὶ ἦλθεν αὐτὴ καὶ οἱ γονεῖς αὐτῆς <καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς> καὶ πάντες <οἱ συγγενεῖς αὐτῆς>. 2 τοῦτο <ὁ>ράται <καὶ> νῦν· ἠνίκα γάρ τις τῶν ἀγίων κρατούμενος> ἄγεται εἰς δικαστήριον, ἐκεῖ πάντες συντρέχουσιν ἰδεῖν ποῖον τὸ ἀποβησόμενον αὐτῷ. 3, ἡ δὲ Σουσάννα ἦν τρυφερὰ τῷ εἶδει καὶ καλὴ τῇ ὄψει σφόδρα“. ταύτη γὰρ κάλλος περιέκειτο, οὐ κάλλος περὶ σῶμα πορνικόν, ὃν τρόπον περιέκειτο τῇ Ἰεζάβελ, οὐδὲ ὄψις ποικίλοις χρώμασιν πεφυκωμένη, ἀλλ’ εἶχεν κάλλος πίστεως καὶ σωφροσύνης καὶ ἀγιασμοῦ. 4, οἱ δὲ παράνομοι ἐκέλευσαν ἀποκαλυφθῆναι αὐτὴν, ἣν γὰρ κατακεκαλυμμένη, ὅπως ἐμπλησθῶσιν τοῦ κάλλους αὐτῆς“. νοήσωμεν, ἀγαπητοί, τίνας ἢ ἐνέργεια αὕτη ἢ πονηρά. τοῦ γὰρ ἀποστόλου εἰπόντος· „ἡ γυνὴ κάλυμμα ὀφείλει ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τοὺς ἀγγέλους“, οὗτοι τὸ ἐναντίον ἐποίησαν· „ἐκέλευσαν αὐτὴν ἀποκαλυφθῆναι“ <ἐνώπιον τοῦ <λαοῦ καὶ τοῦτο> μὴ <αἰσχυρό>μενοι>. 5, „ἀνα>στάντες <δὲ> ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ ἔθηκαν τὰς χεῖρας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς“, ἵνα καὶ ἐν τῷ ἄσασθαι αὐτῆς τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας τὸν κόρον τελέσωσιν. 6, ἡ δὲ κλαίουσα ἀνέβλεψεν εἰς τὸν οὐρανόν· ἦν γὰρ ἡ καρδία αὐτῆς πεποιθυῖα ἐπὶ τῷ κυρίῳ“. διὰ γὰρ τῶν δακρύων ἐφείλκετο τὸν ἀπ’ οὐρανῶν λόγον, τὸν μέλλοντα διὰ δακρύων ἐγείρειν τὸν Λάζαρον τεθνηκότα.

XXVII. „Εἶπον δὲ οἱ πρεσβύτεροι· περιπατούντων ἡμῶν ἐν τῷ παραδείσῳ μόνων, εἰσῆλθεν αὕτη μετὰ δύο παιδισκῶν καὶ ἀπέκλεισεν τὰς θύρας τοῦ παραδείσου καὶ ἀπέλυσεν τὰς παιδίσκας καὶ ἦλθεν πρὸς αὐτὴν νεανίσκος ὃς ἦν κεκρυμμένος καὶ ἀνέπεσεν μετ’ αὐτῆς. [58] ἡμεῖς δὲ ὄντες ἐν τῇ γωνίᾳ τοῦ παραδείσου ἰδόντες τὴν ἀνομίαν, ἐδράμομεν ἐπ’ αὐτούς· <καὶ ἰδόντες συγγινομένους αὐτούς> ἐκείνου μὲν οὐκ ἠδυνήθημεν ἐγκρατεῖς γενέσθαι> διὰ τὸ ἰσχύειν αὐτὸν ὑπὲρ> ἡμᾶς καὶ ἀνοίξαντα τὰς θύρας ἐκπε<κτηδηκέναι>, ταύτης <δὲ> <ἐπι>λαβόμενοι ἐπηρωτῶμεν, <τίς> ἦν <ὁ> νεανίσκος, καὶ οὐκ ἠ<θέ>λησεν ἀναγγεῖλαι ἡμῖν.> ταῦτα μαρτυροῦμεν>. καὶ ἐπίστευσαν αὐτοῖς ὡς πρεσβυτέροις τοῦ λαοῦ καὶ <κ>ρκι>ταῖς καὶ κατέκριναν αὐτὴν ἀποθανεῖν“. 2 δεῖ οὖν ἡμᾶς ἐν παντὶ πράγματι ἐδραίους γινομένους μὴ λόγοις ψευδέσι προσέχειν μηδὲ προσώποις ἀρχόντων εὐκόλως συναρπαζομένους πείθεσθαι, γινώσκοντας ὅτι λόγον ἔχομεν δοῦναι τῷ θεῷ, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας τυχόντας καὶ τὸ ἀκριβὲς τῆς πίστεως ἐπιζητοῦντας εὐαρέστους

εἶναι τῷ θεῷ. ³Οἱ γὰρ υἱοὶ Ἰσραὴλ πάλοι εὐκόλως τοῖς ἄρχουσιν πεισθέντες καὶ τὸ ἀληθὲς μὴ ἀνακρίναντες, φόνου αἵτιοι ἐγένοντο, ἀδίκως τὴν Σουσάνναν κατακρίναντες. ⁴Ἡ δὲ τὸν ἀπ' οὐρανοῦ ἔκδικον ἐπικαλουμένη ἐβόησεν λέγουσα· „ὁ θεὸς ὁ αἰώνιος ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης ὁ «εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, «σὺ ἐπίστασαι ὅτι ψευδῆ μου κατεμαρτύρησαν»· καὶ ἰδοὺ «ἀποθνήσκω» μὴ ποιήσῃσασα «μηδὲν ὧν οὗτοι ἐπονηρεύσαντο κατ' ἐμοῦ. καὶ «εἰσῆκουσεν ὁ θεὸς τῆς φωνῆς αὐτῆς». ⁵Ὅσοι γὰρ ἐπικαλοῦνται αὐτὸν ἐκ καρδίας καθαρᾶς, τούτων ὁ θεὸς ἐπακούει· ὅσοι δὲ ἐν δόλῳ καὶ ὑποκρίσει, ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ' αὐτῶν.

XXVIII. „Καὶ ἀπαγομένης“, φησὶν, „ἀποθανεῖν, ἐξήγειρεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παιδαρίῳ νεωτέρῳ, ᾧ ὄνομα Δανιήλ, καὶ ἐβόησεν φωνῇ μεγάλῃ· „καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος ταύτης“. ²τί οὖν ἐστὶν τὸ γεγενημένον, ἀγαπητοί; πρόσχωμεν γὰρ· διὰ ποίαν αἰτίαν πρὸ τοῦ κατακριθῆναι αὐτὴν οὐ γεγένηται ἢ ἐπισκοπὴ αὕτη παρὰ κυρίου, **[60]** ἀλλ' ἐν τῷ ἐπάγεσθαι αὐτὴν ἀπολέσθαι; ἵνα ἢ μεγαλειότης καὶ ἢ «δύναμις θεοῦ ἐκπιδειχθῇ». ³πῶς οὖν; ὅτε θέλει «τινὰ» τῶν «δούλων» αὐτοῦ ῥύσασθαι, δύναται ῥύσασθαι αὐτὸν καὶ σῶσαι, ἢνίκα ἂν θέλη καὶ ὡς ἂν θέλη. ὅτε δὲ θέλει παραλαβεῖν αὐτόν, ἀπόλλυσθαι «ἔα, ἵνα τὰς κολλάσεις «ὑπομείναντα» ὡς γενναῖον ἀθλητὴν» στεφανώσας δοξάσῃ. ⁴Τῆς γὰρ Σουσάννης προσηυξαμένης καὶ εἰσακουσθείσης, ἐξαπεστάλη ἄγγελος κυρίου ἔκδικος αὐτῆς καὶ βοηθὸς γενόμενος, ἵνα τοὺς κατ' αὐτῆς ἐπιβούλους διολέσῃ. ⁵Οὗ τὴν ὁρμὴν θεασάμενος ὁ μακάριος Δανιήλ, ἅτε προφήτης ὑπάρχων καὶ πνεῦμα θεοῦ κεκτημένος, ἐβόησεν λέγων „καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος ταύτης“, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς αἷτιος φόνου γενηθῇ, ὃν τρόπον καὶ ὁ Πιλάτος ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἐποίησεν, ὃς „ἀπενίψατο τὰς χεῖρας“ ὕδατι „λέγων· καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτου“.

XXIX. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ τις ἄγραφον τοῦτο εἰρῆσθαι καὶ μὴ δυνάμενον γνωσθῆναι εἰ ὁ Δανιήλ τὸν ἄγγελον ἰδὼν ἐβόησεν «„καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος ταύτης“». ²εἰ περιμένεις ὀλίγον, ὦ ἄνθρωπε, αὐτὸς ὁ Δανιήλ ἐκδιδάξει σε. ³τοῦ γὰρ λαοῦ «ἀκούσαντος τὴν φωνὴν «καὶ θαυμάσαντος», ἀπεκρίθη αὐτοῖς· „οὕτως μωροὶ υἱοὶ Ἰσραὴλ; οὐκ ἀνακρίναντες», οὐδὲ «τὸ σαφὲς» ἐπιγνόντες» κατεκρίνατε θυγατέρα Ἰσραὴλ; καὶ νῦν ἀναστρέψατε εἰς τὸ κριτήριον; ψευδῆ γὰρ οὗτοι κατεμαρτύρησαν αὐτῆς. καὶ ὑπέστρεψεν ὁ λαὸς μετὰ σπουδῆς“. οἱ δὲ παράνομοι χλευάζοντες τὸν Δανιήλ καὶ ἐξουθενούντες ὡς ἅτε παιδάριον

νεώτερον, μὴ ἐνορῶντες τὴν ἐν αὐτῷ τοῦ λόγου δύναμιν, ἔφρασαν λέγοντες· „δεῦρο κάθισον ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ ἀπάγγειλον ἡμῖν ὅτι σοὶ δέδωκεν ὁ θεὸς τὸ πρεσβυτέριον“. [62] 4^ο δὲ ἔφη· „διαχωρίσατε αὐτοὺς ἀπ’ ἀλλήλων μακρὰν καὶ ἀνακρινῶ αὐτούς. ὡς δὲ διεχωρίσθησαν εἰς ἀπὸ τοῦ ἐνός, προσκαλεσάμενος τὸν ἕνα εἶπεν αὐτῷ· πεπαλαιωμένε ἡμερῶν κακῶν, νῦν ἤκασιν αἱ ἁμαρτίαι σου ἃς ἐποίεις τὸ πρότερον κρίνων κρίσεις ἀδίκους καὶ τοὺς μὲν ἀθῶους κατακρίνων, ἀπολύων δὲ τοὺς αἰτίους, λέγοντος τοῦ κυρίου· ἀθῶον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς· νῦν οὖν ταύτην εἶπερ εἶδες, εἶπόν μοι ὑπὸ τί᾽ δένδρον εἶδες αὐτοὺς ὁμιλοῦντας ἀλλήλοις; ὁ δὲ εἶπεν· ὑπὸ σχῖνον. εἶπεν δὲ Δανιήλ· ὀρθῶς ἔψευσαι εἰς τὴν σεαυτοῦ κεφαλὴν· ἤδη γὰρ ἄγγελος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν λαβὼν φάσιν παρὰ τοῦ θεοῦ σχίσει σε μέσον“. 5^απέλυσε οὖν Δανιήλ τοῦ ζητουμένου. τὸ γὰρ εἰπεῖν „ἤδη ἄγγελος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν λαβὼν φάσιν παρὰ τοῦ θεοῦ σχίσει σε μέσον“ δηλοῖ ὅτι ἠνίκα προσηύξατο ἡ Σουσάννα πρὸς τὸν θεὸν καὶ εἰσηκούσθη, τότε ἐξαπεστάλη ἄγγελος βοηθήσων αὐτῇ. 6^ον τρόπον καὶ ἐπὶ τῷ Τυβία καὶ τῇ Σάρρα συνέβη. προσευξαμένων γὰρ αὐτῶν, αὐτῇ τῇ ὥρᾳ καὶ αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰσηκούσθη ἡ δέησις ἀμφοτέρων καὶ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Ῥαφαὴλ ἰάσασθαι τοὺς δύο. 7^οοὕτως οὖν ἡ γραφὴ προεἶπεν διὰ τοῦ προφήτου <Ἄμώς> πρὸς τὸν οἶκον Ἰσραὴλ λέγουσα· „εἰ <ποιεῖ> κύριος ὁ θεὸς πρᾶγμα εἰ μὴ πρῶτον ἀποκαλύψει τοῖς <δού>λοις αὐτοῦ τοῖς προφήταις;“ ὁπτασία ἐγενήθη τῷ Δανιήλ καὶ ἐξηγέρθη „τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον“ ἐν αὐτῷ, ἵνα τῆς ἀνακρίσεως ὑπ’ αὐτοῦ γινομένης ὁ ἄγγελος τούτους διαχειρίσῃται ὡς κακοὺς ψευδομάρτυρας.

XXX. Ἄλλ’ ἐπειδὴ φθάσαντες ἐν τῷ προοιμίῳ διηγησάμεθα ὅτι οἱ δύο πρεσβύτεροι εἰς τύπον ἀναφέρονται τῶν δύο λαῶν, τοῦ τε ἐκ περιτομῆς καὶ τοῦ ἐξ ἔθνων, οἳ καὶ αἰεὶ ἐπίβουλοι γίνονται τῆς ἐκκλησίας, ἴδωμεν τὰ ῥήματα αὐτοῦ τοῦ Δανιήλ καὶ μάθωμεν ὅτι ἐν μηδενὶ ἡμᾶς διαψεύδεται ἡ γραφὴ. 2^ον γὰρ τῷ εἰπεῖν τῷ πρώτῳ [64] „πεπαλαιωμένε ἡμερῶν κακῶν, νῦν ἤκασιν αἱ ἁμαρτίαι σου ἃς ἐποίεις τὸ πρότερον κρίνων κρίσεις ἀδίκους καὶ <τοὺς> μὲν <ἀθῶκους> κατακρίνων, ἀπολύων δὲ τοὺς αἰτίους, λέγοντος τοῦ κυρίου „ἀθῶον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς“, ὡς νομομαθεὶ ἐλάλει καὶ ὡς ἀγαπῶντι τὸν νόμον. 3^οτῷ δὲ ἑτέρῳ οὐχ οὕτως ἐλάλησεν, ἀλλ’ εἶπεν αὐτῷ „σπέρμα Χαναὰν καὶ οὐκ Ἰούδα“. Χανααῖον αὐτὸν ἀποκαλῶν οἷον ἐθνικὸν ὄντα ἐπέδειξεν, ὡς ἀπεριτμήτῳ λαλήσας αὐτῷ· οὕτως „ἐπιθυμία ἐξηπάτησέ σε καὶ τὸ

κάλλος διέστρεψε τὴν καρδίαν σου;» οὕτως» ἐπ<οικ>εῖτε θυγατράσιν Ἰσραήλ, κάκειναι φοβούμεναι ὠμίλουν ὑμῖν, <ἀ>λλ' οὐ θ<υ>γάτηρ Ἰούδα ὑπέμεινεν <τὴν> ἀσχημοσύνην ὑμῶν“. „νῦν οὖν ταύτην εἶπερ εἶδες», εἶπον· ὑπὸ τί δένδρον εἶδες αὐτοὺς ὁμιλοῦντας ἀλλήλοις;“ „ὁ δὲ εἶπεν· ὑπὸ πρίνον. εἶπεν δὲ Δανιήλ· ὀρθῶς ἐψεύσω καὶ σὺ εἰς τὴν σεαυτοῦ κεφαλὴν· μέλλει γὰρ ὁ ἄγγελος τοῦ θεοῦ πρίσαι σε μέσον, ὅπως ἐξολοθρεύσῃ ὑμᾶς“.

XXXI. Ἴνα οὖν ἐν πᾶσιν τὸ σεμνὸν τῶν ἀγίων γραφῶν φυλαχθῆ καὶ τὸ καθαρὸν στόμα τῶν μακαρίων προφητῶν καθαρὸν ἀποδειχθῆ, ῥήματι <ῥήμα> συγκρίνωμεν καὶ φράσει φράσεις συμβάλλομεν. 2τῶν μὲν γὰρ πρεσ<βυ>τέρων <τότε βουλ>όμενων διὰ κακῶν ῥημάτων ἐ<ξαπα>τῆσαι τὴν ἐ<αυτῶν> ὄρεξιν καὶ ἀναιδῶς εἰπόντων· εἶδομεν συγγινομένους αὐτούς“, ὁ μακάριος Δανιήλ ἐκόσμησεν τὸ ὑπὸ <τούτ>ων αἰσχρῶς» τε καὶ μικρῶς λελα<λη>μένον, λέγων αὐτοῖς „ὑπὸ τί δένδρον εἶδες» αὐτοὺς ὁμιλοῦντας» ἀλλήλοις;“ ἄλλη γὰρ <έννοιά> ἐστὶν ὁμιλίας καὶ ἄλλη συνουσίας. **[66]**

XXXII. Τούτου τοίνυν γινομένου, „ἀνεβόησεν“, φησὶν, „πᾶσα ἡ συναγωγή φωνῆ μεγάλη καὶ ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ“ „ὅτι συνέστησεν αὐτοὺς Δανιήλ ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν ψευδομαρτυρήσαντας“. 2τί οὖν ἐροῦμεν; ἐν τῷ εἰπεῖν τὸν μὲν ἓνα „σχῖνον“, τὸν δὲ ἕτερον „πρίνον“, ἐν τούτῳ ἡ ἀπόδειξις γεγένηται. 3τί γὰρ ἐβούλοντο λέγειν; ἐν τῷ θέλειν ἡμᾶς τοῦ νεανίσκου „ἐγκραθεῖς γενέσθαι“, οὐκ ἴδομεν ἀσφαλῶς ποῖον ἦν τὸ δένδρον. 4ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν πᾶσιν ἡ θεία γραφή σοφίζει ἡμᾶς ὀδηγοῦσα πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἐν τούτῳ δεῖ <κοεῖ> ὅτι ἠναγκάζοντο ὑπὸ τοῦ πνεύματος <οικ>αῦτα δένδρα ὀνομάζειν, ἅτινα οὐκ ἦν ἐν τῷ παραδείσῳ πεφυτευμένα, ἵνα <ἐκ τοῦ> ἰδίου στόματος αὐτοὶ ἑαυτοὺς κατηγο<ρήσω>σιν. <εἰ μὲν> γὰρ τι τῶν ἐκεῖ πεφυτευμένων <ών>όμασαν, ἴσως <ἂν> τούτῳ τῷ ῥήμα<τι> ἐπε<κεί>κησαν τὸν λαόν. νυνὶ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τὰ μὴ ὄντα ἀπεφήναντο. 5Τοῦ γὰρ Δανιήλ τὰ ἐνθύμια τῆς καρδίας αὐτῶν διὰ τῶν ῥημάτων ἐλέγξαντος καὶ τὴν δεινὴν αὐτῶν ἐπιθυμίαν, ἣν ἔτι εἶχον ἐν ὀφθαλμοῖς, ἐξειπόντος, τὰ <τε> τούτων κρύφια ἀπ' ἀρχῆς σφάλματα, ἃ ἐποίουν εἰς τὰς θυγατέρας Ἰσραήλ, φανερώ<σαντος>, αὐτοὶ ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀγίου πνεύματος, „ἐσκοτισμένοι“ τῷ νοί, ξένα δένδρα ὀνόμασαν, ἵνα διὰ τοῦ ῥήματος αὐτοὶ ὑφ' ἑαυτῶν συμποδισθῶσιν.

XXXIII. Ὅθεν ἀκούσας πᾶς ὁ λαὸς „καὶ πάντες οἱ συγγενεῖς αὐτῆς“ ἐβόησαν λέγοντες· ἐψεύσαντο· οὔτε <γὰρ> σχῖνος οὔτε

πρίνος <έν τῷ> παραδείσῳ πεφύκτευσται. 2μετὰ τοῦτο ἐγερχείσα
 „πάσα ἡ συναγωγὴ ἔδωκεν αἶν<ον> τῷ θεῷ τῷ σώζ<οντι> τοὺς
 ἐλπίζοντας ἐπ’ αὐτόν. καὶ ἀνέστησαν ἐπὶ τοὺς δύο πρεσβυτέρους
 καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὄν τρόπον ἐπονηρεύσαντο τῷ πλησίον ποιῆσαι
 καὶ ἀπέκτειναν αὐτούς“, „ὅτι συνέστησεν αὐτοὺς Δανιὴλ ἐκ τοῦ
 στόματος αὐτῶν ψευδομαρτυρήσαντας“, ἵνα πληρωθῇ τὸ εἰρημένον
 „ὁ ὀρύσσων βόθροντῷ πλησίον ἐμπεσεῖται εἰς αὐτὸν αὐτός“, „καὶ
 ἐσώθη αἷμα [68] ἀναίτιον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ“. 3„Χελκίας δὲ καὶ ἡ
 γυνὴ αὐτοῦ ἦνεσαν τὸν θεὸν περὶ τῆς θυγατρὸς αὐτῶν μετὰ
 Ἰωακείμ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ τῶν συγγενῶν πάντων, ὅτι οὐχ
 εὐρέθη ἐν αὐτῇ ἄσχημον πρᾶγμα. καὶ Δανιὴλ ἐγένετο μέγας
 ἐνώπιον τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνηςκαὶ ἐπέκεινα“.

XXXIV. Προσέχειν οὖν ὀφείλομεν ἐν πάσιν, ἀγαπητοί,
 φοβούμενοι μὴ τις ἐν τιμὴ παραπτώματι κρατηθεὶς αὐτὸς <ύφ’
 ἐ>αυτοῦ ἔνοχος γένηται <τῆς> ἰδίας> ψυχῆς, γινώσκοντες ὅτι
 ἔκδικος ὁ θεὸς περὶ πάντων γίνεται, αὐτὸς ὢν ὅλος ὀφθαλμός,
 λαυθάνει δὲ τοῦτον τῶν ἐν κόσμῳ πραττομένων οὐδέν. διὸ αἰ
 ἐγρήγοροι καρδίαις καὶ σωφρόνως βιοῦντες τὴν Σουσάνναν
 μιμήσασθε καὶ τὸν παράδεισον ἐντρυφήσατε καὶ τοῦ ἀεινάου
 ὕδατος ἀνολαύσατε καὶ πάντα ῥύπον ἀποσμήξασθε καὶ ἐλαίῳ
 ἐπουρανίῳ ἀγιάσθητε, ἵνα σῶμα καθαρὸν θεῷ παραστήσητε καὶ τὰς
 λαμπάδας ἐξάψητε καὶ τὸν νυμφίον προσδοκήσητε, ἵνα κρούσαντα
 τοῦτον εἰδέξησθε καὶ θεὸν διὰ Χριστοῦ ἀνυμνήσητε, ᾧ ἡ δόξα εἰς
 τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. [70]

ΛΟΓΟΣ Β

Περὶ τῆς εἰκόνης ἧς ἔστησεν Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεύς

I. „Ἐν τῷ ἔτει τῷ δευτέρῳ τῆς βασιλείας Ναβουχοδονόσορ ἐνυπιάσθη Ναβουχοδονόσορ ἐνύπνιον καὶ ἐξέστη τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ὁ ὕπνος αὐτοῦ ἐγένετο ἀπ’ αὐτοῦ. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς καλέσαι τούς ἐπακκοιδούς καὶ τούς μάγους καὶ τούς φαρμακοὺς καὶ τούς Χαλδαίους τοῦ ἀναγγεῖλαι τῷ βασιλεῖ τὰ ἐνύπνια αὐτοῦ· καὶ ἦλθαν καὶ ἔστησαν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ βασιλεύς· ἐνυπιάσθη καὶ ἐξέστη τὸ πνεῦμά μου τοῦ γνῶναι τὸ ἐνύπνιον· καὶ ἐλάλησαν οἱ Χαλδαῖοι τῷ βασιλεῖ Συριστί· βασιλεῦ εἰς τοὺς αἰῶνας ζῆθι· σὺ τὸ ἐνύπνιον εἶπέ τοῖς παισίν σου, καὶ τὴν σύγκρισιν ἀναγγελοῦμεν. ἀπεκρίθη δὲ ὁ βασιλεύς τοῖς Χαλδαίοις· ὁ λόγος ἀπ’ ἐμοῦ ἀπέστη· ἐὰν οὖν μὴ γνωρίσητέ μοι τὸ ἐνύπνιον καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ, εἰς ἀπώλειαν ἔσεσθε καὶ οἱ οἴκοι ὑμῶν διαρπαγήσονται· ἐὰν δὲ τὸ ἐνύπνιον καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ γνωρίσητέ μοι, δόματα καὶ δωρεὰς καὶ τιμὴν πολλὴν λήψεσθε παρ’ ἐμοῦ· πλὴν τὸ ἐνύπνιον καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ ἀπαγγείλατε πρός με“.

II. Τὸ μὲν οὖν ἐνύπνιον τὸ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐωραμένον οὐκ ἦν ἐπίγειον, ἵνα ὑπὸ τῶν τοῦ κόσμου σοφῶν ἐρμηνευθῆ, ἀλλ’ ἦν ἐπουράνιον, κατὰ θεοῦ βουλήν καὶ πρόνοιαν ἰδίους καιροῖς πληρούμενον. ²καὶ διὰ τοῦτο ἀπεκρύβη μὲν ἀπὸ τῶν τὰ ἐπίγεια φρονούντων ἀνθρώπων, ἵνα τοῖς τὰ ἐπουράνια ζητοῦσι τὰ ἐπουράνια μυστήρια [72] ἀποκαλυφθῆ. ³καὶ ἄρ ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τοῦ Φαραῶ ὁμοίως γέγονεν. ⁴ιδὼν γὰρ τὰ ἐνύπνια ἐξηγήσατο ταῦτα πᾶσιν τοῖς ἐξηγηταῖς Αἰγύπτου, καὶ οὐδεὶς ὁ ἀπαγγέλλων αὐτὰ τῷ Φαραῶ· ἠνίκα δὲ ὁ μακάριος Ἰωσήφ παρῆν, εὐκαίρως ἐφανερῶτο τὰ ὑπὸ ἐτέρων μὴ νοούμενα· καὶ διὰ τοῦτο θαυμάσας ὁ βασιλεύς ἀπεκρίθη „τοῖς παισίν αὐτοῦ λέγων· ἄρα μὴ εὐρήσομεν ἄνδρα τοιοῦτον, ἐν ᾧ ἐστὶν πνεῦμα θεοῦ ἐπ’ αὐτὸν“ <δι’ ὃ σημαίνουσα ἡ γραφή ὅτι οὐδεὶς δυνατὸς ἔσται τὰ ἐπουράνια μυστήρια διηγήσασθαι, ἐὰν μὴ <ἦ> συγκρίνων <ὡς> μέτοχος τοῦ ἁγίου <πνεύματος>. ⁵οὕτως <οὖν καὶ ἐν Βαβυλῶνι ἀπεκρύβη τὸ ὄραμα ἀπὸ τοῦ βασιλέως, ἵνα ὑπὸ θεοῦ ἐκλελεγμένος Δανιὴλ προφήτης ὢν

ἀποδειχθῆ. ὅσα γὰρ ἀπὸ μὲν ἐτέρων ἀποκέκρυπται, ὑπὸ ἐτέρου δὲ φανεροῦται, ἐξ ἀνάγκης προφήτην ἀποδείκνυσιν τὸν λέγοντα.

III. Ἵνα οὖν μὴ ἔν τιμι πρόπῳ μηξανεσάμενοι οἱ Χαλδαῖοι ῥήμασιν πλάνης διαψεύσωνται τὸν βασιλέα κατανυγείς Ναβουχοδονόσορ εἶπεν πρὸς αὐτούς· „ἐπ’ ἀληθείας οἶδα <ἐγὼ> ὅτι καιρὸν ὑμεῖς ἐξαγοράζετε, καθότι ἴδετε ὅτι ἀπέστη ἀπ’ ἐμοῦ τὸ ῥῆμα· ἐὰν οὖν τὸ ἐνύπνιον μὴ ἀπαγγείλητέ μοι, οἶδα ὅτι ῥῆμα ψευδὲς καὶ διεστραμμένον συνέθεσθε εἰπεῖν ἐνώπιόν μου, ἕως οὔ <ὁ> καιρὸς παρέλθοι“. „ἀπεκρίθησαν οἱ Χαλδαῖοι τῷ βασιλεῖ λέγοντες> ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνθρώπος ἐπὶ τῆς γῆς ὅστις δυνησεται τὸ ῥῆμα τοῦ βασιλέως γνωρίσαι, καθότι πᾶς βασιλεὺς μέγας καὶ ἄρχων ῥῆμακτοιοῦτο> οὐκ ἐπερωτᾷ <ἐπαυδὸν> μάγον φάρμακον ἢ Χαλδαῖον, ὅτι ὁ λόγος ὃν ὁ <βασιλεὺς> ἐπερωτᾷ <βαρκύς>, καὶ ἕτερος οὐκ ἔσκειν, ὃς> ἀναγγελεῖ αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, ἀλλ’ ἦ> οἱ θεοί, ὧν οὐκ ἔστιν ἡ [74] κακτοικία μετὰ πάσης σαρκός“. 2. τούτων εἰρημένων θυμωθεὶς „ὁ βασιλεὺς“ ἐκέλευσεν ἀποκτανθῆναι „πάντας τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος. καὶ τὸ δόγμα ἐξῆλθεν καὶ οἱ σοφοὶ ἀπεκτένοντο“.

IV. Ἐπεὶ οὖν ἀδύνατον ἔφησαν ὑπὸ ἀνθρώπου τοῦτο λεχθῆναι τὸ ὑπο τοῦ βασιλέως ζητούμενον, ἐπέδειξεν αὐτοῖς ὁ θεὸς ὅτι τὰ παρ’ ἀνθρώποις ἀδύνατα, ταῦτα δυνατὰ ἦν παρὰ θεῷ. 2. μέλλοντος γὰρ Ἀριώχ τοῦ ἀρχιμαγείρου ἀναιρεῖν τὸν τε „Δανιήλ καὶ τοὺς“ τρεῖς „φίλους αὐτοῦ“ — αὐτὸς γὰρ „ἐξῆλθεν ἀνελεῖν τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος“· ἀρχιμάγειρον αὐτὸν εἶπεν ἡ γραφὴ τὸν ἄρχοντα> τῆς μαχαίρας· ὡσπερ γὰρ ὁ μάγειρος πάντα τὰ ζῶα ἀναιρεῖ καὶ μαγειρεύει, τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ κόσμου <τ>ούκτου> ἀναιροῦσι τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἄλογα ζῶα μαγειρεύοντες αὐτούς — προσελθὼν Δανιήλ ἔφη· „περὶ τίνος ἐξῆλθεν ἡ γνώμη ἡ ἀναιδῆς <αὐ>τη ἐκ <προσ>ώπου τοῦ βασιλέως“; ἐζήτησεν γὰρ τὴν αἰτίαν μαθεῖν παρ’ αὐτοῦ, τίνι λόγῳ ἀναιροῦνται οἱ Βαβυλώνιοι. 3. „ὁ“ δὲ „Ἀριώχ“ „ἐγνώρισεν“ „τὸ ῥῆμα τῷ Δανιήλ“. ὁ δὲ ἀκούσας „ἠξίωσεν αὐτόν, ὅπως χρόνον δῶ αὐτῷ“ καὶ τὸ σύγκριμα „τῷ βασιλεῖ“ γνωρίση.

V. Τότε „Δανιήλ“ „εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ τῷ Ἀνανία καὶ τῷ Μισαήλ καὶ τῷ Ἀζαρία“ „ἐγνώρισεν τὸ ῥῆμα. καὶ οἰκτιρμούς ἐζήτησαν παρὰ τοῦ θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ“, „ὅπως μὴ καὶ αὐτοὶ ἀπόλωνται“ „σὺν τοῖς ἐπιλοίποις σοφοῖς Βαβυλῶνος. <τό>τε <τ>ῷ Δανιήλ ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς τὸ μυστήριον ἀπεκαλύφθη. καὶ εὐλόγησεν <τὸν θεὸν τοῦ> οὐρανοῦ <Δ>ανιήλ εἰπών> εἶκη τὸ

ὄνομα κυρίου [76] «εὐλο>γημένον ἀπὸ <τ>οῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος, ὅτι ἡ <σοφία καὶ ἡ σύνε<σις καὶ> ἡ <ί>σχὺς αὐτοῦ ἐστίν· καὶ αὐτοσ ἄλλοιοῖ καιροὺς καὶ χρόνους, καθιστᾶ βασιλεῖς καὶ μεθιστᾶ, διδοὺς σοφίαν τοῖς σοφοῖς καὶ φρόνησιν τοῖς εἰδόσιν σύνεσιν· αὐτὸς ἀποκαλύπτει βαθέα καὶ ἀπόκρυφα, γινώσκων τὰ ἐν τῷ σκότει καὶ το φῶς μετ' αὐτοῦ ἐστίν. σοί, ὁ θεὸς τῶν πατέρων μου, ἔξομολογοῦμαι καὶ αἰνῶ, ὅτι σοφίαν καὶ δύναμιν ἔδωκάς μοι καὶ ἐγνώρισάς μοι ἃ ἠξιώσαμεν μαπα σου, καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ βασιλέως ἐγνόρισάς μοι“. 2δεῖ οὖν νοεῖν ἡμᾶς τὴν τοῦ θεοῦ εὐσπλαγχνίαν, πῶς τοῖς ἀξίοις καὶ φοβουμένοις αὐτὸν ταχέως ἀποκαλύπτει καὶ φανεροῖ ἀποπληρῶν τὰς δεήσεις καὶ τὰ αἰτήματα αὐτῶν, ὡς ὁ προφήτης λέγει· „τίς σοφὸς καὶ συνήσει ταῦτα; καὶ ἄνθρωπος συνετὸς καὶ γνώσεται ταῦτα“;

VI. Τούτου δὲ γενομένου ἀνέσ<τη Δα>νιήλ <„καὶ> ἦλθεν“ „πρὸς Ἄ<ρ>ιῶ<χ>“ καὶ εἶπεν αὐτῷ· τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος μὴ ἀπολέσης, εἰσάγαγε δέ με ἐνώπιον τοῦ βασιλέως καὶ ἀναγγελῶ“ „τῷ βασιλεῖ“ τὸ ἐνύπνιον καὶ „τὴν σύγκρισιν“ αὐτοῦ. 2ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα „εἰσήγαγεν τὸν Δανιήλ μετὰ σπουδῆς“ „καὶ εἶπεν· εὔρον ἄνδρα ἐκ τῶν υἱῶν τῆς αἰχμαλωσίας <τῆς Ἰουδαίας>, ὅστις τὸ σύγκριμα τῷ βασιλεῖ ἀναγγελεῖ“. 3ὁ δὲ καταπλαγείς ἔφη „τῷ Δανιήλ“ „δύνασαί μοι ἀναγεῖλαι τὸ ἐνύπνιον ὃ εἶδον καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ“; εἶπεν δὲ Δανιήλ· „τὸ μυστήριον, ὃ ὁ βασιλεὺς ἐπερωτᾶ, οὐκ ἔστιν μάγων ἐπαιδῶν γαζαρηνῶν ἀναγεῖλαι τῷ βασιλεῖ, ἀλλ' ἔστιν θεὸς ἐν οὐρανῷ ὁ ἀποκαλύπτων μυστήρια, καὶ ἐγνώρισεν τῷ βασιλεῖ Ναβουχοδονόσορ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν“. 4ἰδὲ πῶς διὰ τῶν ῥημάτων τούτων ὑπεξαιρεῖται τοὺς χάλδαίους <ἀ>πὸ τοῦ κινδύνου τοῦ ἀναιρεῖ<σ>θαι αὐτοῦς, διδάσκει <δὲ> τὸν βασιλέα μὴ [78] παρὰ ἀνθρώπων ἐπιγείων τὰ ἐπουράνια μυστήρια ἐπιζητεῖν, ἅπερ ἔμελλεν ἰδίους καιροῖς παρὰ θεοῦ ἐπιτελεῖσθαι. 5καὶ διὰ τοῦτο ἀναπέμπων τὸ φρόνημα τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν θεὸν ἔλεγεν· „ἔστιν ὁ θεὸς ἐν οὐρανῷ ἀποκαλύπτων μυστήρια“, παρ' οὗ δεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐν οἰκτιρμοῖς καὶ δεήσεσιν αἰτούμενον λαμβάνειν. 6καθ' ὃ καὶ αὐτὸς ταπεινοφρονῶν καὶ σμικρύνων ἑαυτὸν καὶ μὴ καυχώμενος παρὰ πάντας Βαβυλωνίους σοφώτερος εὐρεθεὶς ἔλεγεν· „κάμοι οὐκ ἐν σοφία τῇ σύσῃ ἐν ἐμοὶ παρὰ πάντας κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς τὸ μυστήριον τοῦτο ἀπεκαλύφθη, ἀλλ' ἔνεκεν τοῦ τὴν σύγκρισιν τῷ βασιλεῖ γνωρίσαι, ἵνα τοὺς διαλογισμοὺς τῆς καρδίας σου γνῶς“. 7τοῦ γὰρ βασιλέως κρατήσαντος μὲν τῆς Αἰγύπτου, τὴν δὲ Ἰουδαίαν χώραν

παραλαβόντος καὶ τὸν λαὸν μετοικίσαντος, διελογίζετο „ἐπὶ τῆς κοίτης“ ὧν „τι“ ἄρα ἔσται „μετὰ ταῦτα“. ὁ δὲ τὰ κρυπτὰ πάντων ἐπιστάμενος καὶ „τοὺς διαλογισμοὺς“ τῶν καρδιῶν „ἐρευνῶν“, ἀπεκάλυψεν αὐτῷ διὰ μὲν τῆς εἰκόνας τὰ ἐσόμενα, ἀπέκρυψεν δὲ ἀπ’ αὐτοῦ τὸ ὄραμα, ἵνα μὴ ὑπὸ τῶν σοφῶν Βαβυλῶνος τὰ τοῦ θεοῦ βουλεύματα ἐρμηνευθῆναι δυνηθῆ, ἀλλ’ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Δανιὴλ ἄτε προφήτου τοῦ θεοῦ τὰ πᾶσιν ἀποκεκρυμμένα φανερωθῆ.

VII. Λέγει γοῦν· „σὺ βασιλεῦ ἐθεώρεις, καὶ ἰδοὺ εἰκὼν μία, μεγάλη ἢ εἰκὼν ἐκείνη καὶ ἢ πρόσοψις αὐτῆς φοβερά· εἰκὼν ἥς ἢ κεφαλὴ αὐτῆς χρυσοῦ χρυσοῦ, αἱ χεῖρες καὶ τὸ στήθος καὶ οἱ βραχίονες αὐτῆς ἀργυροῖ, ἢ κοιλία καὶ οἱ μηροὶ χαλκοῖ, αἱ κνήμαι σιδηραῖ, οἱ πόδες μέρος μὲν τι σιδηροῦν καὶ μέρος ὀστράκινον. > ἐθεώρεις ἕως <οὔ> ἀπεσχίσθη λίθος ἄνευ χειρῶν καὶ ἐπάταξεν τὴν [80] εἰκόνα ἐπὶ τοὺς πόδας τοὺς σιδηροῦς καὶ ὀστρακίνοους καὶ ἐλέπτυνεν εἰς τέλος. τότε ἐλεπτύνθησαν > εἰσάπαξ τὸ ὄστρακον, ὁ σίδηρος, ὁ χαλκός, ὁ ἀργυρος, ὁ χρυσός, καὶ ἐγένετο ὡσεὶ κοινορτὸς ἀπὸ ἄλωνος θερινῆς· καὶ ἐξῆρεν τὸ πλῆθος τοῦ πνεύματος <καὶ τόπος οὐχ εὐρέθη αὐτοῖς>· καὶ ὁ λίθος ὁ πατάξας τὴν εἰκόνα ἐγενήθη ὄρος μέγα καὶ ἐπλήρωσεν πᾶσαν τὴν γῆν. τοῦτό ἐστιν τὸ ἐνύπσιον καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ ἐροῦμεν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. σὺ βασιλεῦ βασιλεὺς βασιλευόντων, ᾧ ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν ἰσχυρὰν καὶ κραταίαν καὶ ἔντιμον ἔδωκεν ἐν παντὶ τόπῳ, ὅπου κατοικοῦσιν υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, θηρία τε ἀγροῦ καὶ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν ἐν τῇ χειρὶ σου καὶ κατέστησέν σε κύριον πάντων· σὺ εἶ ἢ κεφαλὴ ἢ χρυσῆ. καὶ ὀπίσω σου ἀναστήσεται βασιλεία ἕτέρα ἡπτῶν σου· καὶ βασιλεία τρίτη <ἥτις> ἐστὶν ὁ χαλκός, ἢ κυριεύσει πάσης τῆς γῆς· καὶ βασιλεία τετάρτη ἔσται ἰσχυρὰ <ὡς> σίδηρος· ὃν τρόπον ὁ σίδηρος λεπτύνει καὶ δαμάζει πάντα, <οὕτως πάντα λεπτυνεῖ καὶ δαμάσει>. καὶ ὅτι εἶδες τοὺς πόδας καὶ τοὺς δακτύλους μέρος μὲν τι σιδηροῦν, μέρος δέ τι ὀστράκινον, βασιλεία διηρημένη ἔσται, καὶ ἀπὸ τῆς ρίζης τῆς σιδηρᾶς ἔσται ἐν αὐτῇ, ὃν τρόπον εἶδες τὸν σίδηρον ἀναμεμιγμένον τῷ ὀστράκῳ. καὶ οἱ δάκτυλοι τῶν ποδῶν μέρος μὲν τι σιδηροῦν, μέρος δέ τι ὀστράκινον, μέρος <τι> τῆς βασιλείας ἔσται ἰσχυρὸν καὶ ἀπ’ αὐτῆς συντριβόμενον. ὅτι εἶδες τὸν σίδηρον ἀναμεμιγμένον τῷ ὀστράκῳ, συμμιγείς ἔσονται ἐν σπέρματι ἀνθρώπων καὶ οὐκ ἔσονται προσκολλώμενοι οὗτος μετὰ τούτου, καθὼς ὁ σίδηρος οὐκ ἀναμίγνυται μετὰ τοῦ ὀστράκου. ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν βασιλέων ἐκείνων <ἀναστήσει ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν, ἥτις εἰς τοὺς

αἰῶνας· οὐ διαφθαρήσεται, <καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῶ ἑτέρω οὐχ ὑπολειφθήσεται> λεπτυνεῖ καὶ λικμήσει πάσας τὰς βασιλείας καὶ [82] αὐτὴ ἀναστήσεται εἰς τοὺς αἰῶνας, <ὄν τρὸς εἶδες ὅτι ἀπὸ ὄρους <ἐτ>μήθη λίθος ἄνευ χειρῶν καὶ ἐλέπτυνεν τὸ ὄστρακον, τὸν σίδηρον, τὸν <χαλκόν>, τὸν ἄργυρον, τὸν χρυσόν>. ὁ θεὸς ὁ μέγας ἐγνώκρυσεν τῷ βασιλεῖ ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα· καὶ ἀληθινὸν τὸ ἐνυπνιον καὶ πιστὴ ἡ σύγκρισις αὐτοῦ.

VIII. Τούτων ἀκούσας Ναβουχοδονόσορ ὑπομησθεὶς τοῦ ἐνυπνίου ἐπέγνω, ὅτι καὶ τὰ λελαλημένα ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ ἔσται ἀληθῆ, καὶ „πεσῶν ἐπὶ πρόσωπον τῷ Δανιὴλ προσεκύνησεν καὶ μαναὰ καὶ εὐωδίας εἶπεν σπεῖσαι αὐτῷ“ ²πόσον ἰσχύει χάρις θεοῦ, ἀγαπητοί, ἵνα τὸν πρὸ μικροῦ μέλλοντα ἀναιρείσθαι μετὰ τῶν ἐπιλοίπων σοφῶν Βαβυλῶνος, τοῦτον ὁ βασιλεὺς μηκέτι ὡς ἄνθρωπον ἀλλ’ ὡς θεὸν πεσῶν προσκυνήσῃ. „μαναὰ τε καὶ εὐωδίας εἶπεν σπένδεσθαι αὐτῷ“. ³καὶ γὰρ πάλαι τῷ Μωϋσῆ τὸ ὅμοιον ἐπηγγείλατο ὁ κύριος „λέγων ἰδοὺ δέδωκά σε εἰς θεὸν τῷ Φαραῶ“, ἵνα διὰ τῶν σημείων τῶν ὑπ’ αὐτοῦ ἐν Αἰγύπτῳ γινομένων μηκέτι Μωϋσῆς ἄνθρωπος ὢν νομισθῆ, ἀλλ’ ὡς θεὸς ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων προσκυνηθῆ.

IX. Καταπλαγεὶς οὖν Ναβουχοδονόσορ ἐπὶ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ ἔφη· „ἐπ’ ἀληθείας ὁ θεὸς ὑμῶν αὐτός <ἐστιν> θεὸς θεῶν καὶ κύριος τῶν κυριευόντων καὶ ἀποκαλύπτων μυστήρια, ὅτι ἠδυνήθη ἀποκαλύψαι τὸ μυστήριον τοῦτο. καὶ ἐμεγάλυνεν ὁ βασιλεὺς τὸν Δανιὴλ καὶ δόματα πολλὰ καὶ μεγάλα ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἐπὶ πάσης χώρας Βαβυλῶνος καὶ ἄρχοντα σατραπῶν, ἐπὶ πάντας σοφοὺς Βαβυλῶνος“. ²ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐσμίκρυνεν [84] καὶ ἐλάχιστον παρὰ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ἀπεφήνατο, ἠΰξησεν [γὰρ] αὐτὸν ὁ βασιλεὺς καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἄρχοντα πάσης χώρας Βαβυλῶνος. ³ὄν τρόπον ἐποίησεν καὶ ὁ Φαραῶ τῷ Ἰωσήφ, τότε καταστήσας αὐτὸν ἄρχοντα ἐπὶ πάσης τῆς γῆς Αἰγύπτου. ⁴ἐν πάσῃ γὰρ Αἰγύπτῳ οὐδεὶς ἠΰρηται ἀνθρώπων, δυνατὸς <τὰ> ὄραματα ἀπαγγέλλαι τῷ Φαραῶ, εἰ μὴ ὁ Ἰωσήφ, ἐν δὲ Βαβυλῶνι οὐδεὶς <τῶν> σοφῶν ἠδυνήθη <ἐ>ξειπεῖν τὸ ὄραμα τῷ βασιλεῖ, εἰ μὴ ὁ Δανιὴλ. ⁵κατὰ γὰρ γενεὰν καὶ γενεὰν ἀνθρώπων ἀγίους ὁ θεὸς προσάγει ἑαυτῷ, δέων εἰς πάντα τὸν κόσμον δοξασθῆναι.

X. „Καὶ Δανιὴλ ἠτήσατο παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ κατέστησεν ἐπὶ τὰ ἔργα τῆς χώρας Βαβυλῶνος τὸν Σεδράκ Μισάκ, Ἀβδευαγῶ“. ²καὶ τοῦτο δὲ πίστεως καὶ ἐπαινου ἄξιον τὸ ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ

γεγενημένον. ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ ἐν τῇ προσευχῇ συνηγόρησαν τῷ Δανιὴλ πρὸς τὸν θεόν, ἵνα τὸ ὄραμα αὐτῷ ἀποκαλυφθῇ, καὶ αὐτὸς Δανιὴλ ἀξίαν καὶ τιμὴν λαβὼν παρὰ τοῦ βασιλέως ἐμνήσθη τούτων, ἀναθέμενος τῷ βασιλεῖ τὸ ἔργον τὸ ὑπ' αὐτῶν γεγενημένον, ἵνα καὶ αὐτοὶ τιμῆς τινος ἀξιωθῶσιν ὡς συμμύσται καὶ θεσσεβεῖς ἄνδρες. ³αἰτησάμενοι γὰρ τὰ ἐπουράνια παρὰ τοῦ κυρίου, ἔτυχον καὶ τῶν ἐπιγείων παρὰ τοῦ βασιλέως.

XI. Ἐπεὶ οὖν τὸ μὲν ὄραμα διηγήσατο τῷ βασιλεῖ ὁ μακάριος Δανιὴλ καὶ τὴν τούτου σύγκρισιν οὐκ ἐσιώπησεν, ὑπέλιπε τὸ ζήτημα τοῖς εὐθὺν νῦν κεκτημένοις, ἵνα πάλιν [τὰ] ὑφ' ἐτέρων <τὰ> ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ λεγόμενα ἐρμηνευθῇ. ²ἀναγκαῖον δὲ ἀκριβῶς ἐπιζητεῖν τοὺς φιλαλήθεις, καὶ μὴ μόνον ἐν παραδρομῇ ἀναγινώσκοντας ἐπ' ἄδηλον **[86]** νομίζειν εἰρησθαι τὰ ὑπὸ τῶν προφητῶν εἰρημένα. ³εἰκόνα γὰρ μεγάλην θεωρεῖ, καὶ ταύτης τὴν κεφαλὴν „χρυσίου χρυσοῦ“ εἶναι ὁμολογεῖ· ἔπειτα ὄμους καὶ στῆθος ἄργυρον εἶναι διηγείται· εἶτα κοιλίαν καὶ μηροὺς χαλκόν· ἔπειτα κνήμας σιδηρον· ὡσαύτως δὲ καὶ δακτύλους τῶν ποδῶν ὄστρακον καὶ σίδηρον ἐν ταύτῳ ἀναμεμιγμένους· εἶτα λίθον τεμνόμενον ἀπὸ ὄρους ἄνευ χειρῶν καὶ πατάσσοντα τὴν εἰκόνα καὶ λεπτύνοντα αὐτήν· καὶ αὐτὸς „ὁ λίθος“ „ἐγενήθη ὄρος μέγα καὶ ἐπλήρωσεν πᾶσαν τὴν γῆν“. ⁴ταῦτα εἰπὼν περὶ τῆς εἰκόνας, ὕστερον αὐτήν κατ' εἶδος διαιρεῖ καὶ εἰς βασιλείας [κατὰ μέλος] μετάγων κατὰ μέρος παραφράζει, τὸν μὲν χρυσὸν λέγων αὐτὸν εἶναι τὸν βασιλέα Ναβουχοδονόσορ, κεφαλὴν τῆς εἰκόνας χρυσοῦν τοῦτον εἶναι διηγούμενος. ⁵ἔπειτα δευτέραν βασιλείαν ὀνομάζει [αἰνιττόμενος], <ἥττονα> ταύτην εἶναι λέγων τὸν ἄργυρον. ⁶εἶτα τρίτην, „ἥτις ἐστὶν ὁ χαλκός“. ⁷ἔπειτα τετάρτην ἰσχυράν, ἥτις ὁ σίδηρος. ⁸εἶτα ὄστρακον καὶ σίδηρον ἀναμεμιγμένον ὁμοῦ ἀναδέδεικται τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν τῆς εἰκόνας. ⁹ἤρξατο μὲν γὰρ ἀπὸ κεφαλῆς, ἵνα δείξῃ τὸν χρυσόν· εἶτα τὸ στῆθος καὶ τοὺς βραχίονας καὶ ὀνομάζει ἄργυρον· ἔπειτα κοιλίαν καὶ μηρούς, καὶ σημαίνει τὸν χαλκόν· εἶτα κνήμας διηγείται, καὶ ἐπιδεικνύει σίδηρον· ἔπειτα πόδας καὶ δακτύλους δέκα, καὶ καταγγέλλει ὄστρακον καὶ σίδηρον μετὰ ταῦτα <ἀπολείπεται ὄραν οὐδέν, ἀλλ' ἢ λίθον ἀπὸ ὄρους <τεμνόμενον <καὶ πατάσσοντα> τὴν εἰκόνα, ὄρος εἰς τὸ τελὸς μέγα γινόμενον <καὶ> πληροῦντα „πᾶσαν <τὴν> γῆν“.

XII. Πῶς οὖν οὐ μὴ νοήσωμεν τὰ πάλαι ἐν Βαβυλῶνι ὑπὸ Δανιὴλ πεπροφητευμένα καὶ νῦν ἔτι ἐν κόσμῳ πληρούμενα; ²ἦ γὰρ

εἰκῶν ἢ [88] κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν δειχθεῖσα τῷ Ναβουχοδονοσορ τὸν τύπον περιείχεν τῆς βασιλείας τοῦ παντὸς κόσμου. ἐν οἷς καιροῖς ἐβασίλευσαν τότε Βαβυλώνιοι, ὡς κεφαλὴ χρυσῆ τῆς εἰκόνας ὑπάρχοντες. ἔπειτα μετ' αὐτοὺς ἐκράτησαν Πέρσαι ἐπὶ ἔτη διακόσια τεσσαράκοντα πέντε, ὡς δείκνυσθαι τούτους εἶναι τὸν ἄργυρον. ἔμετὰ τούτους ἐκράτησαν Ἕλληες ἀρξάμενοι ἀπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα ἐπὶ ἔτη τριακόσια, ὡς εἶναι τούτους τὸν χαλκόν. ἔμετὰ τούτους Ῥωμαῖοι, κνήμαι σιδηραὶ τῆς εἰκόνας ὑπάρχοντες, ἰσχυροὶ ὄντες ὡς ὁ σίδηρος. ἔπειτα δάκτυλοι ποδῶν, ἵνα δειχθῶσιν αἱ κατὰ τόπον δημοκρατίαι αἱ μέλλουσαι γίνεσθαι, διαιρούμεναι εἰς τοὺς δέκα δακτύλους τῆς εἰκόνας, ἐν οἷς ἔσται ὁ σίδηρος ἀναμειγμένος τῷ ὀστράκῳ.

XIII. Μετὰ ταῦτα τί φησιν Δανιὴλ; „ἐτμήθη λίθος ἄνευ χειρῶν καὶ ἐπάταξεν τὴν εἰκόνα“. 2τοῦ γοῦν σιδήρου μετὰ τοῦ ὀστράκου ἀναμιγέντος καὶ ἐπὶ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων χωρήσαντος καὶ ἀσυμφώνων ἀλλήλοις τῶν ἀνθρώπων γεναμένων, τί δεῖ λοιπὸν περιμένειν, ἀλλ' ἢ Χριστὸν ἀπ' οὐρανῶν ἐρχόμενον, ὡς λίθον ἀπὸ ὄρους τεμνόμενον, ἵνα τὰς τοῦ κόσμου τούτου βασιλείας μεταστήσῃ, ἀναστήσῃ δὲ τὴν ἐπουράνιον τῶν ἀγίων βασιλείαν, „ἥτις εἰς τοὺς αἰῶνας οὐ διαφθαρήσεται“, αὐτὸς „ὄρος“ καὶ πόλις τῶν ἀγίων γινόμενος πληρῶν „πᾶσαν τὴν γῆν“. 3καὶ διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Δανιὴλ ἔφη· καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν“ ἐκείνων „ἀναστήσει ὁ [90] θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν, ἥτις εἰς τοὺς αἰῶνας οὐ διαφθαρήσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῷ ἐτέρῳ οὐχ ὑπολειφθήσεται“. 4ἵνα οὖν μή τις δυσπιστήσῃ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις „εἰ ἄρα ὄντως ταῦτα ἔσται ἢ οὐ“, ἐπεσφράγισεν ὁ προφήτης λέγων „καὶ ἀληθινὸν τὸ ἐνύπνιον καὶ πιστὴ ἡ σύγκρισις αὐτοῦ“.

XIV. „Ἐτους ὀκτωκαιδεκάτου Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς ἐποίησεν εἰκόνα χρυσῆν, ὕψος αὐτῆς πήχεων ἐξήκοντα, εὖρος αὐτῆς πήχεων ἕξ, καὶ ἔστησεν αὐτὴν ἐν πεδίῳ Δειρᾶ ἐν χώρᾳ Βαβυλώνα. καὶ ἀπέστειλεν συναγαγεῖν τοὺς ὑπάτους, στρατηγοὺς καὶ τοπάρχας, ἡγουμένους καὶ τυράννους καὶ τοὺς ἐπ' ἐξουσιῶν καὶ πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν χωρῶν, ἐλθεῖν εἰς τὰ ἐγκαίμια τῆς εἰκόνας, ἧς ἔστησεν Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς. καὶ συνήχθησαν“ ἅπαντες καὶ ἦλθον· „καὶ ἔστησαν ἐνώπιον τῆς εἰκόνας. καὶ ὁ κήρυξ ἔβόα ἐν ἰσχύϊ· ὑμῖν λέγεται, λαοί, φυλαί, γλώσσαι, ἢν ἂν ὦραν ἀκούσητε τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος, σύριγγός τε καὶ κιθάρας, σαμβύκης καὶ ψαλτηρίου καὶ παντὸς γένους μουσικῶν, πίπτοντες προσκυνεῖτε τῇ εἰκόνι <τῇ χρυσῇ> καὶ ὅς ἂν μὴ <πεσῶν>

προσκυνήση, αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐμβληθήσεται εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην“.

XV. Χρόνου μὲν οὖν ἱκανοῦ διαδραμόντος καὶ ἐπιγενομένου ὀκτωκαιδεκάτου ἔτους, ὑπομνησθεῖς ὁ βασιλεὺς τοῦ ἐνυπνίου αὐτοῦ „ἐποίησεν εἰκόνα χρυσοῦ“, ἧς τὸ μὲν ὕψος „πήχεων ἑξήκοντα“ τὸ δὲ „εὖρος αὐτῆς πήχεων ἕξ“. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ μακάριος Δανιὴλ ἐν τῷ συγκρίναι αὐτὸν τὸ ἐνύπνιον ἀπεκρίθη τῷ βασιλεῖ λέγων „σὺ εἶ ἡ κεφαλὴ“ τῆς εἰκόνας „ἡ χρυσοῦ“, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ φυσιωθεὶς ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ καὶ τῇ καρδίᾳ ἐπαρθεὶς ἀντίτυπον ταύτης **[92]** „εἰκόνα ἐποίησεν, ἵνα ὡς θεὸς ὑπὸ πάντων προσκυνηθῇ. ³ταύτην μὲν οὖν μεγέθει κατασκευάσας „ἔστησεν“ „ἐν πεδίῳ Δειρᾶ ἐν χώρᾳ Βαβυλῶνος“. ⁴καὶ μέμφας μετεκαλέσατο „τοὺς ὑπάτους καὶ τοὺς στρατηγούς καὶ τοὺς τοπάρχας“ „καὶ πάντας“ „τοὺς ἐπ’ ἐξουσιῶν“ „ἐλθεῖν εἰς τὰ ἐγκαίμια τῆς εἰκόνας, ἧς ἔστησεν Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς“. ⁵τότε <οὖν> πάντων ἀνθρώπων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθόντων καὶ τῶν ὀργάνων ὁμοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἤχησάντων „πίπτοντες“ „λαοί, φυλαί, γλῶσσαι προσεκύνουν τῇ εἰκόνι“, τινὲς μὲν αὐτῶν τὸν βασιλέα φοβούμενοι, οἱ δὲ πάντες εἰδωλολάτραι γινόμενοι, ὑπήκουον τῷ ῥήματι τῷ ὑπὸ τοῦ βασιλέως προστεταγμένῳ.

XVI. „Τότε“ δὲ προσῆλθον τινὲς τῶν Χαλδαίων „καὶ διέβαλλον τοὺς Ἰουδαίους τῷ βασιλεῖ“ „σὺ βασιλεῦ ἔθηκας δόγμα, πάντα ἄνθρωπον ὃς ἂν ἀκούσῃ τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος, σύριγγός τε καὶ κιθάρας, σαμβύκης τε καὶ ψαλτηρίου καὶ συμφωνίας καὶ παντὸς γένους μουσικῶν, καὶ μὴ πεσὼν προσκυνήσῃ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσοῦ, ἐμβληθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην. εἰσὶν δὲ ἄνδρες Ἰουδαῖοι, οὓς κατέστησας ἐπὶ τὰ ἔργα τῆς <χώρας> Βαβυλῶνος, <Σεδράκ, Μισάκ, > Ἀβδοναγώ, οἱ οὐχ <ου> ὑπήκουσαν, βασιλεῦ, τῷ δόγματί σου, <τοῖς θεοῖς> σου οὐ λατρεύουσιν καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσοῦ <ἢ ἔστησας οὐ προσκυνοῦσιν. τότε ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐν θυμῷ καὶ ὀργῇ εἶπεν ἀχθῆναι αὐτούς, καὶ ἀποκριθεὶς ἔφη· εἰ ἀληθῶς, Σεδράκ, Μισάκ καὶ Ἀβδοναγώ, τοῖς θεοῖς μου οὐ λατρεύετε καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσοῦ ἢ ἔστησα οὐ προσκυνεῖτε; νῦν οὖν εἰ ἔχετε ἐτοιμῶς, ὡς ἂν ἀκούσητε τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος, σύριγγός τε καὶ κιθάρας, σαμβύκης τε καὶ ψαλτηρίου καὶ παντὸς **[94]** γένους μουσικῶν, πεσόντες προσκυνήσατε τῇ εἰκόνι τῇ χρυσοῦ· εἰ δὲ μή, ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐμβληθήσεσθε εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην, καὶ τίς ἐστὶν θεὸς ὃς ἐξελεῖται ὑμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν μου“;

XVII. Ἴδες ἀνθρώπου βασιλέως τυραννοῦντος ἀπειλὴν, μὴ ἐγνωκότος τὸν εἰπόντα· „μὴ φοβήθητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τῶν δυναμέων ἀποκτείναι τὸ σῶμα, ταύτῳ μὴ δυνάμενων τὸ ἐσώτερον ἀποκτείναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν συνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γέεννῃ“. 2τούτους τοὺς λόγους μὴ καταπτήξαντες οἱ παῖδες „ἀπεκρίθησαν“ „λέγοντες· οὐ χρεῖαν ἔχομεν ἡμεῖς περὶ τοῦ ῥήματος τούτου ἀποκριθῆναί σοι. ἔστιν γὰρ θεός, ᾧ ἡμεῖς λατρεύομεν, δυνατὸς ἐξελέσθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης καὶ ἐκ τῶν χειρῶν σου, βασιλεῦ, ῥύσεται ἡμᾶς· καὶ ἐὰν μὴ, γνωστὸν ἔστω σοι, βασιλεῦ, ὅτι τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύομεν καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ ἣ ἔστησας οὐ προσκυνοῦμεν.“

XVIII. Ἴδέ, τρεῖς παῖδες ὑπόδειγμα πᾶσιν ἀνθρώποις πιστοῖς γενάμενοι, οἵτινες οὐκ ὄχλον σατραπῶν ἐφοβήθησαν οὐδὲ τὰ τοῦ βασιλέως ῥήματα ἀκούσαντες ἐδειλίασαν οὐδὲ τὸ πῦρ τῆς καμίνου καιόμενον εἰδότες ἔπτηξαν, ἀλλὰ πάντων ἀνθρώπων καὶ ὅλου τοῦ κόσμου κατεφρόνησαν, τὸν φόβον τοῦ θεοῦ μόνον πρὸ ὀφθαλμῶν ἐσχηκότες. 2τούτους Δανιήλ, μακρόθεν ἐστῶς καὶ σιωπῶν, θαρρεῖν [αὐτοὺς] ἐδίδασκεν, μειδιῶν μὲν πρὸς αὐτούς, χαίρων δὲ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῇ τούτων μαρτυρίᾳ, ἐνορῶν τρεῖς παῖδας μέλλοντας κατὰ τοῦ διαβόλου στεφανοῦσθαι, μὴ τέχνη τούτους μουσικῇ ἀπατηθέντας, μηδὲ ἡδονῇ ὀργάνων δουλωθέντας, μηδὲ πλάνη Βαβυλωνίων ἀπαχθέν-
[96]τας, μηδὲ δόγματι βασιλέως ὑποταγέντας, μηδε σφυρηλάτῳ εἰκόνι χρυσῇ γόνατα κλίναντας. 3τρεῖς οὗτοι πιστοὶ μάρτυρες ἐν Βαβυλῶνι εὐρεθέντες, ἵνα δι' αὐτῶν ὁ θεὸς δοξασθῇ καὶ Ναβουχοδονόσορ κατασχυνηθῇ καὶ Βαβυλωνίων τὰ εἴδωλα μηδὲν ὄντα φανῇ.

XIX. Τολμήσω τι εἰπεῖν καὶ οὐ κινδυνεύσω ἐν τῷ λέγειν· οὗτοι τὸ ῥητὸν ἀναγνόντες τὸ πᾶρὰ τοῦ προφήτου εἰρημένον ἤδεσαν ὅτι περὶ αὐτῶν ἦν ἀκουεραμμένον. <πῶς> γὰρ <εἶπε> τὸ ῥητὸν πρὸς τὴν Βαβυλῶνα „μνησθήσομαι Ἰραβ καὶ Βαβυλῶνος τοῖς γινώσκουσιν μὴ, εἰ μὴ προορῶν τῷ πνεύματι τὸ μυστήριον τὸ οἰκονομούμενον ἐκεῖ; 2οὗτοι γὰρ τότε θεασάμενοι τοὺς πάντας ἀνθρώπους τῇ εἰκόνι προσκυνούντας καὶ τῷ προστάγματι τοῦ βασιλέως ὑπακούοντας ὑπέστησαν τὸν νοῦν λέγοντες· οὐκ ἀργῶς τοῦτο γεγραμμένον ἐστίν, ἀδελφοί· ἴσως ἐφ' ἡμῖν τοῦτο νῦν πληρωθήσεται. 3ἰδὸν γὰρ ἐνέστηκεν, καὶ τὸ πᾶν γένος ἡμῶν αἰχμάλωτον εἴληπται καὶ ὑπόδουλον Βαβυλωνίους γεγένηται· Ναβουχοδονόσορ καθ' ἡμῶν ὡς μέγας διάβολος τυραννεῖ καὶ εἰκόνα ποιήσας χρυσὴν εἰδωλολατρεῖν ἀναγκάζει. 4μείνωμεν πιστοὶ ἄχρι

θανάτου, μὴ κατασχύνωμεν τὸν διδάσκαλον ἡμῶν Μωϋσῆν, μηδὲ ἑάσωμεν τὸ γένος ἡμῶν καταγελασθῆναι· νικήσωμεν οἱ τρεῖς τὴν πᾶσαν δύναμιν Βαβυλωνίων· „ῥύσεται ἡμᾶς“ ὁ θεὸς ἐκ χειρὸς τοῦ βασιλέως, ὡς ἐξερρύσατο τοὺς πατέρας ἡμῶν „ἐκ χειρὸς Φαραώ“. Ἐμνησθῶμεν τὰ πάλα ἐν γῆ Αἰγύπτου γεγενημένα· ὡς <„ἡ“ θάλασσα“ ῥάβδῳ παταχθεῖσα ἐφοβήθη, καὶ „Ἰορδάνης“ θεασάμενος κιβωτὸν „εἰς τὰ ὀπίσω ἀπεστράφη“, „Ραὰβ ἡ πόρνη“ πιστὴ ἐν πόλει Ἰεριχώ εὐρεθεῖσα ἐκ φόνου μαχαίρας διεσώθη. Ἐκαὶ νῦν „δυνατὸς ὁ θεὸς“ το πῦρ τῆς καμίνου εὐκόλως κατασβέσαι. Ἐεὶ μαχαίρα ἀπειλεῖ τὸν θάνατον ὑπομείνωμεν· εἰ θηρσὶν ἀγρίοις παραβαλεῖν, τοὺς θῆρας μὴ καταπτήξωμεν· ὄχλος Βαβυλωνίων τὴν ἡμετέραν πίστιν μὴ νικησάτω. Ἐπροτρεπόμενοι ἀλλήλους ὡς ἔμψυχοι ἀθληταὶ προηγούντο ὑπὸ τοῦ πνεύματος εἰς τὸ σκάμμα, τρεῖς παῖδες [98] νεώτεροι πρὸς μυριάδας ἀνθρώπων ἀπίστων ἀγωνιζόμενοι.

XX. Ἐλλ’ ἐρεῖ τις· ταῦτα πιθανολογεῖς. Ἐδιδάχθητι, ἄνθρωπε, τὰ ἐπὶ Ἀντιόχου συμβάντα. Ἐἠνίκα οἱ ἑπτὰ ἀδελφοὶ „ἅμα τῇ μητρὶ συλληφθέντες“ „μάστιξιν καὶ νευραῖς“ ἐτύποντο, „εἰς δὲ αὐκτῶν“ <καὶ νευ>καῖς ἀποκριθεῖς „ἔφη· τί μέλλεις ἐρωτᾶν καὶ μαν<θάνειν>; ἔτοιμοι γὰρ ἀποθνήσκειν ἐσμέν, ἢ παραβαίνειν τοὺς πατρώους νόμους. Ἐέκθυμος δὲ“ ἐπὶ τούτῳ „γενόμενος ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσεν τήγανα καὶ λέβητας ἐκπυροῦσθαι“ „παραχρῆμα“, καὶ „τὸν γενάμενον αὐτῶν προήγορον ἐκέλευσεν γλωσσοτομεῖσθαι καὶ περισκυθίσαντας ἀκρωτηριάζειν, τῶν δὲ λοιπῶν ἀδελφῶν“ „ἐνορώντων“· καὶ „τῆς ἀτμίδος τοῦ τηγάνου ἐφ’ ἱκανὸν διαδιδούσης παρεκάλουν ἀλλήλους“ τῇ πατρῷα φωνῇ „λέγοντες“· „κύριος ὁ θεὸς ἐφορᾷ καὶ ταῖς ἀληθείαις ἐφ’ ἡμῖν παρακαλεῖται καθάπερ <διὰ> τῆς <κατὰ> πρόσωπον λελαλημένης ὥδῆς διεσάφησεν πάλαι Μωϋσῆς λέγων· καὶ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρακληθήσεται“.

XXI. Ὅρας πῶς τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς μελετᾶν τοὺς μάρτυρας διδάσκει προτρεπόμενον αὐτοὺς καὶ παραμυθούμενον καταφρονεῖν μὲν τοῦ θανάτου τούτου, σπεύδειν δὲ ἐπὶ βελτίονος. Ἐάν γὰρ τις χωρὶς ἀγίου πνεύματος ἦ, οὗτος δειλιῶν ἀγωνιᾷ καὶ φοβούμενος κρύβεται καὶ τὸν πρόσκαιρον θάνατον εὐλαβεῖται καὶ μάχαιραν καταπτήσσει καὶ κόλασιν οὐχ ὑπομένει, τὸν κόσμον τούτον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχει, τὰ „τοῦ βίου“ μεριμνᾷ, τὴν γυναῖκα προτιμᾷ καὶ ἴδια τέκνα ἀγαπᾷ καὶ πλοῦτον κτημάτων ἐπιζητεῖ· ὁ τοιοῦτος δύναμιν ἐπουράνιον μὴ κεκτημένος εὐχερῶς ἀπόλλυται. Ἐδεῖ οὖν πάντα ἄνθρωπον τῷ λόγῳ προσιόντα ἀκούειν, τί προστᾶσσει ὁ ἐπουράνιος [100] βασιλεὺς καὶ δεσπότης· „ὅς ἂν μὴ ἄρῃ τὸν

σταυρὸν αὐτοῦ και ἀκολουθήσῃ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος“· και „ὅς μὴ ἀποτάξῃται πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ, οὐ δύναται εἶναι μου μαθητής“.

XXII. Οὕτως οὖν και <τότε> οἱ τρεῖς παῖδες ἐν Βαβυλῶνι μαθηταὶ τῆς πίστεως ὄντες· „ἀπεκρίθησαν“ τῷ βασιλεῖ· „λέγοντες“· „οὐ χρεῖαν ἔχομεν ἡμεῖς περὶ τοῦ ῥήματος τούτου ἀποκριθῆναι σοι“. 2^ο δὲ Δανιὴλ ἀκούσας τῶν ῥημάτων τούτων ἐπήνεσεν. 3^ο δὲ πάλιν· „ἔστιν“ „θεός, ᾧ ἡμεῖς λατρεύομεν, δυνατὸς ἐξελεῖσθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης και ἐκ τῶν χειρῶν σου, βασιλεῦ, ῥύσεται ἡμᾶς“. 4^ο δὲ μακάριος Δανιὴλ, ἅτε προφήτης ὑπάρχων και προβλέπων τὸ μέλλον, ἐπένευσεν ὡς ἀληθῶς ἔσται τοῦτο τὸ ὑπ’ αὐτῶν λελαλημένον, και <οἱ παῖδες>, ἵνα ἐνδείξωνται τῷ βασιλεῖ τὸ τῆς πίστεως αὐτῶν ἀνυπέρβλητον, προσέθηκαν λέγοντες· „και εἰ μὴ, γνωστὸν ἔστω σοι, βασιλεῦ, ὅτι τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύομεν και τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ ἣ ἔστησας οὐ προσκυνοῦμεν“. 5^ο δὲ πάλιν ἀκούσας ὁ μακάριος Δανιὴλ τὴν τρίτην φωνήν, θαυμάσας τούτους ὡς καλοὺς ἀθλητὰς τῇ πίστει ἐστεφάνωσεν.

XXIII. Ἴδετε ἀσφάλειαν λόγων δι’ ἐνὸς στόματος λαλουμένων, ἵνα ἐν μηδενὶ ῥήματι παίσωσιν. 2^ο τοῦ γὰρ βασιλέως ἀπειλησαμένου και εἰπόντος· διὰ τί „τοῖς θεοῖς μου οὐ λατρεύετε και τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ ἣ ἔστησα οὐ προσκυνεῖτε“; „ἀπεκρίθησαν“· „οὐ χρεῖαν ἔχομεν ἡμεῖς περὶ τοῦ ῥήματος τούτου ἀποκριθῆναι σοι“, μηδὲ ἄξιον αὐτὸν περὶ τοιούτου ἀπολογίας ἡγούμενοι. 3^ο ἔπειτα τοῦ βασιλέως εἰπόντος· „ἐμβληθήσεσθε εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην, και τίς ἔστιν θεός, ὅς“ δυνήσεται ῥύσασθαι „ὑμᾶς ἐκ χειρῶν μου“; ἀντέπεσαν τῷ ῥήματι τῷ ὑπὸ τοῦ βασιλέως λελαλημένῳ και εἶπαν· „ἔστιν“ „θεός, ᾧ ἡμεῖς λατρεύομεν, δυνατὸς ἐξελεῖσθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς καμίνου [102] τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης και ἐκ τῶν χειρῶν σου, βασιλεῦ, ῥύσεται ἡμᾶς“. 4^ο τοῦ δὲ βασιλέως πάλιν εἰπόντος· „νῦν οὖν εἰ ἐτοίμως ἔχετε, ὡς ἂν ἀκούσητε τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος, σύριγγός τε και κιθάρας, σαμβύκης τε και ψαλτηρίου και παντὸς γένους μουσικῶν, πεσόντες προσκυνήσατε τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ“, οἱ δὲ πρὸς αὐτόν· „γνωστὸν ἔστω σοι, βασιλεῦ, ὅτι τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύομεν και τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ ἣ ἔστησας οὐ προσκυνοῦμεν“.

XXIV. Τρία γὰρ αὐτοῖς δι’ ἐνὸς λόγου προέθετο ὁ βασιλεὺς ῥήματα ὡς περὶ τῶν τριῶν βραβείων ἀγωνιζομένοις, ἵνα κἂν ἐνὶ ῥήματι παγιδεύσας τούτους περνήσῃ. 2^ο δὲ πρὸς τὰ τρία

γυναίως ἀπεκρίθησαν ἐν μηδενὶ ἠττηθῆναι βουλόμενοι. ³τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐξουθένησαν τὸ ῥῆμα τοῦ βασιλέως, ἐνδεικνύμενοι, ὅτι μηδὲ λόγου τινὸς ἄξιον εἶη τὸ εἶδωλον τὸ ὑπ' αὐτοῦ προσκυνούμενον. ⁴τὸ δὲ δεύτερον ἐδίδαξαν τὸν βασιλέα τίνα δεῖ φοβεῖσθαι καὶ προσκυνεῖν, λέγοντες· „ἔστιν“ „θεός“, „ὃ ἡμεῖς λατρεύομεν, δυνατὸς ἐξελέσθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης“. ⁵ἔπειτα τὸ τρίτον τὴν ἑαυτῶν πίστιν ἐπιδείξει βουλόμενοι ἔφασαν· „καὶ ἐὰν μὴ, γνωστὸν ἔστω σοι, βασιλεῦ, ὅτι τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύομεν καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ ἢ ἔστησας οὐ προσκυνούμεν“. ⁶τοῦτο γὰρ ἐστίν, ὃ ἠσφαλίσαντο διὰ τοῦ ῥητοῦ, μήποτε ἐμβληθέντων αὐτῶν ἐν τῇ καμίνῳ καὶ κατακαυθέντων καυχῆσονται οἱ Χαλδαῖοι καὶ πλανήσωσιν τὸν βασιλέα λέγοντες· μὴ λυποῦ, βασιλεῦ, ἐνίκησας καὶ ἔλαβες βραβεῖον κατ' αὐτῶν· ἔκραζον γὰρ ἐν τῷ πυρὶ καιόμενοι καὶ ἔλεγον· ἐρωτῶμεν, κύριε βασιλεῦ, ποιούμεν τὰ ὑπὸ σου κελεύόμενα, προσκυνούμεν τὴν εἰκόνα. ⁷τίνα οὖν καὶ μετὰ θάνατον πιστοὶ μάτρυρες κληθῶσιν, κατὰ πάντα τρόπον ἑαυτοὺς ἠσφαλίσαντο, τόπον ἀφορμῆς τῷ διαβόλῳ διδόναι μὴ θέλοντες. ⁸πᾶσαν γὰρ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν δόξαν ἀνήνεγκαν τῷ θεῷ πιστεύοντες, ὅτι „δυνατός“ ἔστιν „ἐξελέσθαι [104] ἡμᾶς“. „ἐὰν“ δὲ „μὴ“ θελήσῃ, ἡμεῖς μᾶλλον ἠδέως ἀποθνήσκομεν, ἢ ποιούμεν τὰ ὑπὸ σου προστετταγμένα.

XXV. „Τότε Ναβουχοδονόσορ ἐπλήσθη θυμοῦ καὶ ἡ ὄψις τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἠλλοιώθη ἐπὶ Σεδράκ, Μισάκ καὶ Ἀβδευαγῶ, καὶ εἶπεν· ἐκκαύσατε τὴν κάμινον ἐπταπλασίως, ἕως οὗ εἰς τέλος ἐκκαῆ. καὶ ἄνδρας ἰσχυροὺς ἐν ἰσχύϊ εἶπεν πεδήσαντας“ αὐτοὺς „ἐμβαλεῖν εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς <τὴν καιομένην. τότε οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ἐπεδήθησαν σὺν τοῖς ἐνδύμασιν καὶ τοῖς σαβάροις αὐτῶν.. καὶ ἐβλήθησαν εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην“> κατὰ „τὸ ῥῆμα τοῦ βασιλέως. ²ὑπερίσχυον μὲν οὖν γε, εἰ δεῖ τὰ ἀληθῆ λέγειν, <οἱ παῖδες.. Ὅσον γὰρ τὸ ῥῆμα τῶν παίδων ὑπερίσχυε, τοσοῦτον ἐθυμοῦτο ὁ βασιλεὺς· „καὶ εἶπεν· τὴν κάμινον> ἐκκαύσατε ἐπταπλασίως“, πάντως ὡς ἤδη ὑπ' αὐτῶν ἠττώμενος. ³ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἐπιγείοις ὑπερίσχυσεν ὁ βασιλεὺς, ἐν δὲ τῇ πίστει τῇ πρὸς τὸν θεὸν ὑπερίσχυσαν οἱ τρεῖς παῖδες. ⁴ἀλλ' ἐρεῖ τις· οὐκ ἠδύνατο οὖν Δανιὴλ φίλος ὢν τοῦ βασιλέως παρακαλέσαι ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ἐξειτήσασθαι τοὺς τρεῖς παῖδας; ἠδύνατο, ἀλλ' ἵνα τὰ μεγάλα τοῦ θεοῦ δειχθῇ ἔργα καὶ μάθωσιν Βαβυλώνιοι τὸν θεὸν φοβεῖσθαι, διὰ τοῦτο ἠσύχαζεν, ἵνα καὶ ἡ τούτων πίστις δειχθῇ καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτοῖς δοξασθῇ. ⁵εἰ γὰρ τοῦτο ἐγεγόνει, ἤμελλον ἂν

λέγειν Βαβυλώνισι· εἰ μὴ Δανιὴλ ὑπὲρ αὐτῶν τὸν βασιλέα παρεκάλεσεν, ἐν πυρὶ ἂν οὗτοι σήμερον ἀπωλώλειςαν, — καὶ ἀνθρωπίνη χάρις μᾶλλον ἐνομιζέτο εἶναι, οὐκέτι θεοῦ δύναμις.

[106]

XXVI. Τί δὲ ὅλως ὁ βασιλεὺς εἰδὼς τὸν Δανιὴλ Ἰουδαῖον ὄντα οὐ κατενύγη καὶ εἶπεν αὐτῷ· σὺ „διὰ τί οὐ προσκυνεῖς“ τῇ εἰκόνι; πάντως ἂν εἰρήκει τῷ βασιλεῖ· „ὅτι οὐ σέβομαι ἔργα χειροποίητα, ἀλλὰ τὸν ζῶντα θεὸν τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ ἔχοντα πάσης σαρκὸς κυρείαν“, ὡσπερ ἀπεκρίθη τῷ Κύρρῳ ἐπὶ τοῦ Βήλ. συναρπαγεῖς εἶπεν <αὐτῷ ὁ βασιλεὺς>.. 2.. τὸν Βήλ, πλὴν ἢ κατὰ γνώμην τῶν σατραπῶν· τὸ „ἕως ἡμερῶν τριάκοντα“ ἐὰν αἰτήσῃται „παρὰ παντὸς θεοῦ ἢ ἀνθρώπου“ „ἀλλ’ ἢ ἢ παρὰ“ τοῦ βασιλέως, „ἐμβληθήσεται εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων“. 3ἀλλ’ ἐπειδὴ ἐν τῇ καμίνῳ τοὺς τρεῖς παῖδας μόνους ἔδει δοξασθῆναι, ἐπὶ δὲ τοῦ Βήλ βασιλεύοντος Κύρρου τὸν Δανιὴλ <μόνον> εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων ἐμβληθῆναι, εἷς ἕκαστος αὐτῶν τῇ ἰδίᾳ διατάξει καὶ τῷ ἰδίῳ καιρῷ ἐτηρεῖτο, ἵνα καὶ Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς τῶν Βαβυλωνίων ἰδὼν τοὺς τρεῖς παῖδας ὑπὸ τοῦ πυρὸς μηδὲν διαφθαρέντας τὸν θεὸν δοξάσῃ, καὶ Κύρρος ὁ Πέρσης ἰδὼν τὸν Δανιὴλ ὑπὸ τῶν λεόντων μὴ καταποθέντα τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ θεὸν ὄντα μόνον διδαχθῆ. 4οὕτως οὖν ὁ θεὸς κατὰ καιροὺς διὰ τῶν δούλων αὐτοῦ τῶν προφητῶν οἰκονομῶν τὰ πράγματα πείθει πάντας ἀνθρώπους „εἰς“ τὴν ἑαυτοῦ „ἐπίγνωσιν ἐλθεῖν“.

XXVII. „Τότε“ οὖν πεδηθέντες οἱ παῖδες „σὺν“ τοῖς ἐνδύμασιν καὶ „τοῖς σαραβάροις αὐτῶν“ „ἐβλήθησαν εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην, κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως“. 2εἰπέ μοι, Ναβουχοδονόσορ, τίني λόγῳ δεδεμένους τούτους κελεύεις ἐμβληθῆναι εἰς τὸ πῦρ; μήπως φύγωσιν; ἢ λελυμένοι τὸ πῦρ τοῖς ποσὶν κατασβέσωσιν; ἀλλ’ οὐ σὺ εἶ ὁ ταῦτα ἐργαζόμενος, ἀλλ’ ἕτερος ἐν σοὶ ὁ [108] ταῦτα ἐνεργῶν. 3καὶ διὰ τοῦτο ἡ γραφὴ λέγει· „τότε τοῦ βασιλέως ἡ μορφή ἠλλοιώθη“· ἄλλος γὰρ ἦν καὶ ἄλλος ἐγένετο. ἦν γὰρ ἀνθρωπος ὁ βασιλεὺς ἐν ἀρχῇ τὸν θεὸν φοβούμενος· ἔπειτα κατ’ αὐτοῦ ἐπαρθεῖς ἠλλοιώθη τὰ τοῦ διαβόλου ἔργα μιμούμενος. 4καὶ διὰ τοῦτο καλῶς ἡ γραφὴ προανεφώνησεν λέγουσα· „ἐγὼ ὁ θεὸς καὶ οὐκ ἠλλοιώμαι“, ἵνα δειχθῆ, ὅτι ὁ θεὸς ἄτρεπτός ἐστιν καὶ ἀναλλοιώτος. τοῖ „βασιλέως ἡ μορφή ἠλλοιώθη“, ἵνα εὐκόλως ἀνθρωπος ὢν νοηθῆ, καὶ ὁ ἐν αὐτῷ ἐνεργῶν πλάνος εὐχερῶς ἐπιγνωστῆ, πάντοτε τὰ τοῦ θεοῦ ἔργα μιμούμενος καὶ ποικίλοις τρόποις τὸν ἀνθρωπον ἐξαπατῆσαι βουλόμενος. 5„ἔτους“

γάρ, φησίν, „ὀκτωκαιδεκάτου Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς ἐποίησεν εἰκόνα χρυσῆν, ὕψος αὐτῆς πήχεων ἑξήκοντα καὶ εὖρος αὐτῆς πήχεων ἕξ, καὶ ἔστησεν αὐτὴν ἐν πεδίῳ Δειρᾶ ἐν χώρᾳ Βαβυλῶνος“. ⁶διὰ μὲν οὖν τῶν δεκαοκτῶ ἐτῶν τὸν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἐμιμήσατο, ὃς παρῶν ἐν κόσμῳ τὴν ἰδίαν εἰκόνα τὸν ἄνθρωπον ἐκ νεκρῶν ἀνέστησεν καὶ ταύτην καθαρὰν καὶ ἄμωμον ὡς χρυσίον ὑπάρχουσαν τοῖς μαθηταῖς ἐπέδειξεν. ⁷διὰ δὲ τοῦ ὕψους τῶν ἑξήκοντα πήχεων τοὺς ἑξήκοντα πατριάρχας, δι' ὧν τὸ κατὰ σάρκα ἢ εἰκὼν τοῦ θεοῦ ὁ λόγος ἀνετυπώθη καὶ ἀνεπλάσθη καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς πατριάρχας ἀνυψώθη. ⁸διὰ δὲ τοῦ πλάτους ἕξ πήχεων τὴν ἑξαήμερον ἐμήνυσεν· ἐν γὰρ τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ ὁ ἄνθρωπος ἐκ χοῦς πλασθεὶς γεγένηται. ⁹χρυσὸν μὲν οὖν ἐκτυπώσας Ναβουχοδονόσορ καὶ ἀντίμιμον εἰκόνα ποιησάμενος „ἔστησεν αὐτὴν ἐν πεδίῳ Δειρᾶ ἐν χώρᾳ Βαβυλῶνος, σημαίνων τὸ μὲν πεδίον εἶναι τὸν κόσμον, Βαβυλῶνα δὲ τὴν μεγάλην πόλιν. ¹⁰καὶ τότε μὲν Ναβουχοδονόσορ μίαν ἐποίησεν εἰκόνα, νυκτὶ δὲ ὁ πλάνος πλείονας ἐν κόσμῳ ἐφεξεῦρεν, ἵνα διὰ τῶν πολλῶν θαυμάτων τοὺς πάντας ἀνθρώπους διοδεύσῃ, ἄλλον ἀλλαχοῦ φερόμενον, τοὺς μὲν τὸν χρύσειον προσκυνοῦντας, **[110]** ἑτέρους δὲ τὸν ἀργύρειον, ἄλλους δὲ τὸν χάλκεον, τινὰς δὲ τὸν δι' ἐλέφαντος συγκείμενον, πολλοὺς τὸν ὀστράκινον καὶ λίθινον σέβοντας· οἱ δὲ πάντες καταλιπόντες τὸν ἐπουράνιον θεὸν τοῖς κενοῖς καὶ ἀψύχοις καὶ ματαίοις εἰδώλοις ὑπετάγησαν, εἰς ὕψος ἀναβλέπουν μὴ θέλοντες, μηδὲ τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ κατανοεῖν, ἵνα μὴ τὸν τούτου θεὸν ἐπιγνόντες σωθῆναι [μὴ] δυνηθῶσιν. ¹¹ταῦτα τὰ τοῦ διαβόλου τεχνάσματα. οὐ μόνον πάλαι ἐν Βαβυλῶνι ἐνήργησεν, ἀλλὰ καὶ νῦν τὰ ὅμοια ποιεῖ καὶ χείρονα κατὰ τῶν δούλων τοῦ θεοῦ τολμᾶν ἐπιχειρεῖ, κάμινον πυρὸς ἐαυτῷ προετοιμάσας, ἵνα δι' αὐτῆς ἐκφοβήσῃ τὸν ἄνθρωπον, μὴ εἰδὼς τὴν παρὰ θεοῦ παρεσκευασμένην αὐτῷ αἰώνιον διὰ πυρὸς κόλασιν.

XXVIII. Τούτων τοίνυν γεγενημένων φησίν ἡ γραφή· „καὶ οἱ ἄνδρες οἱ τρεῖς οὗτοι Σεδράκ, Μισάκ καὶ Ἀβδναγῶ ἐπέπεσον εἰς μέσον τῆς καμίνου πεπεδημένοι καὶ περιεπάτουσαν ἐν μέσῳ τῆς φλογός, ὑμνοῦντες τὸν θεὸν καὶ εὐλογοῦντες τὸν κύριον“. ²τὰ μὲν οὖν δεσμὰ ἃ περιέθηκεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς, ταῦτα εὐθέως τὸ πῦρ κατεδαπάνησεν, τῶν δὲ ἱματίων αὐτῶν καὶ τῶν σαραβάρων οὐχ ἦψατο, ἵνα καὶ ἐν τούτῳ τὸ μεγαλεῖον τοῦ θεοῦ ἔργον δειχθῇ. ³ἐπειδὴ γὰρ τὰ ἱμάτια περὶ τὰ σώματα τῶν παιδῶν ἦν περικείμενα, καὶ ταῦτα σὺν αὐτοῖς ἠγιάσθη καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς οὐκ ἐφθάρη, ἀλλὰ

τῆ τούτων μαρτυρία σὺν <αὐτοῖς ἐτιμήθη>. — ⁴λεγέτωσάν μοι <οἱ> αἰρεσιάρχαι <οἱ> τ<ὴν> ἐαυτῶν ἀνάστασιν ἀρνούμενοι, πῶς λέγουσιν σαρκὸς ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ὅποτε φθαρτὰ ἱμάτια καὶ ὑποδήματα ἐκ νεκρῶν ζῶων γεγονότα ὑπὸ τοῦ πυρὸς οὐ διεφθάρη διὰ τὸ περὶ σῶμα ἅγιον περικεῖσθαι; πῶς οὐχὶ καὶ σὰρξ φθαρτὴ ὑπάρχουσα περὶ ψυχὴν ἀγίαν περικειμένη καὶ αὐτὴ σὺν αὐτῇ ἀγιασθήσεται καὶ εἰς ἀφθαρσίαν μετατεθήσεται; ⁵εἰ γὰρ τὰ φύσει φθαρτὰ ὄντα φθορὰν οὐκ ἐδέξαντο, πῶς τὸ μὴ γενάμενον φύσει φθαρτόν, ἀλλὰ διὰ τῆς παρακοῆς νεκρωθέν, πάλιν ζωοποιηθὲν δυνάμει θεοῦ <οὐκ> ἀναστήσεται; ὥστε [112] κατὰ πάντα πρόπον πείθει ἡμᾶς ἡ γραφὴ πιστεύειν ἐξ ὅλης καρδίας θεῷ, ὃν τρόπον κάκεινοι πιστεύσαντες ἐκ καμίνου πυρὸς ὀλόκληροι σὺν ἐσθῆτι καὶ σαραβάροις διεσώθησαν. ⁷εἰ γὰρ ἐκείνους τότε τὸ πῦρ <οὐκ> ἐ<δαμ>άσατο πῶς τῶν ἁγίων καὶ ὁμοίως πιστευόντων θεῷ τὸ αἰώνιον πῦρ κυριεῦσαι δύναται;

XXIX. Τότε μὴν οὖν „συστὰς Ἀζαρίας“ ἅμα τοῖς λοιποῖς δι’ ὕμνου καὶ εὐχῆς ἐξωμολογοῦντο τῷ θεῷ „ἐν μέσῳ“ τῆς καμίνου. ²καὶ τότε μὲν πρῶτον τὰς ἀμαρτίας ἐαυτῶν καὶ τῶν πατέρων διηγόρευον, διδόντες δόξαν τῷ θεῷ, ὡς ἀξίως καὶ δικαίως ταῦτα πάσχειν ἐν γῆ ἀλλοτρία αἰχμάλωτοι, παραδοθέντες „βασιλεῖ“ ἀνόμῳ „καὶ πονηροτάτῳ <παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν>“, ἀνθ’ ὧν οὐκ ἐφύλαξαν οἱ πατέρες αὐτῶν τὸν νόμον κυρίου τοῦ θεοῦ αὐτῶν. ³ἔπειτα προσκαλούμενοι πᾶσαν τὴν κτίσιν „ὡς“ δι’ „ἐνὸς στόματος, ὕμνον καὶ ἐδόξαζον καὶ ἠυλόγουν τὸν θεόν“ „λέγοντες· εὐλογητὸς εἶ κύριε ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ αἰνετὸς καὶ ὑπερυψούμενος εἰς τοὺς αἰῶνας“. ⁴ἀρξάμενοι οὖν ἀπὸ τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου καὶ μεγαλοπρεποῦς ὀνόματος, ἦλθον ἐπ’ αὐτὰ τὰ ἔργα τοῦ κυρίου, πρῶτον τὰ ἐπουράνια ὀνομάζοντες, καὶ ἐδόξαζον λέγοντες· „εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα κυρίου τὸν κύριον, ὕμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας“. ⁵εἶτα καθεξῆς ἅπαντα, τοὺς ἐπὶ οὐρανοῦ καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς ἐξουσίας καὶ δυνάμεις προσκαλούμενοι καὶ τὸ ὕδωρ τὸ „ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ“, ἦλθον ἐπὶ τὸ στερέωμα καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ φωστῆρας ὀνομάσαντες, ἦλιον καὶ σελήνην καὶ ἄστρα, ἔλεγον· „εὐλογεῖτε“ πάντα τὰ στοιχεῖα τὰ κινούμενα ἐν τῷ οὐρανῷ, „ὕμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας“. ⁶ἔπειτα μετῆλθον ἐπὶ τὰς τροπὰς τοῦ ἀέρος καὶ „τὰ πνεύματα“ ἅτινά ἐστιν ἐν μέσῳ τῆς κτίσεως ὑπάρχοντα ἀνέμους ὄμβρους τε καὶ νιφετούς, ψῦχος καὶ καῦμα, φῶς καὶ σκότος, ἡμέρας τε καὶ νύκτας καὶ τὰ ὅμοια αὐτοῖς. εἶτα ἦλθον ἐπὶ τὸ

ἔδρασμα τῆς γῆς. ἤρξαντο μὲν τὸ πρῶτον ἀπ' [114] αὐτῆς τῆς δόξης τοῦ θεοῦ «καὶ ἐδόξαζον» ἔπειτα δὲ „τὰ» ὑπεράκνω «τοῦ οὐρανοῦ“, τὰ λεγόμενα ὑπεκκόσμια· εἶτα τὸ στερέωμα «σὺν» τοῖς φωστῆρσιν ὠνόμασαν· εἶτα «τὰ» ἐν μέσῳ τῷ στερεώματι· ἔπειτα πρὸς τὴν γῆν λέγοντες „εὐλογεῖτω ἡ γῆ τὸν κύριον, ὑμνεῖτω καὶ ὑπερυψοῦτω αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας“· ἔπειτα „ὄρη καὶ“ βουνούς· εἶτα „πάντα τὰ φύομενα ἐν τῇ γῇ“. ἔπειτα μετῆλθον ἐπὶ τὰ ὕδατα, ποταμούς τε καὶ πηγὰς καὶ θαλάσσας· εἶτα „τὰ κινούμενα ἐν τοῖς ὕδασι“ „κῆτη“ τε καὶ ἰσθύας· ἔπειτα „πετεινὰ «τοῦ» οὐρανοῦ“ „κτῆνη“ τε καὶ „θηρία“. ἔπειτα μετῆλθον ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων κατὰ τάξιν τὸν ὕμνον ἀναφέροντες. ἔπειτα τὰ καταχθόνια ὠνόμασαν „πνεύματα“ ταρταρούχων ἀγγέλων καὶ ψυχὰς δικαίων, ἵνα καὶ αὐτοὶ σὺν αὐτοῖς τὸν θεὸν ὑμνήσωσιν. ἔπειτα καὶ μετὰ τὸ τελέσαι ἅπαντα ἑαυτοὺς ἐσχάτους ὡς ἐλαχίστους καὶ ταπεινοὺς ὠνόμασαν λέγοντες· „εὐλογεῖτε Ἀκνανία, Ἀζαρία, Μισαὴλ τὸν «κύριον, ὑμνεῖτε» καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας· ὅτι ἐξείλετο ἡμᾶς ἐξ ἄδου καὶ ἐκ χειρὸς θανάτου ἔσωσεν ἡμᾶς, καὶ ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ μέσου καιομένης φλογὸς καὶ ἐκ μέσου πυρὸς ἐρρύσατο ἡμᾶς· ἐξομολογεῖσθε τῷ κυρίῳ, ὅτι χρηστός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ“.

XXX. Εἴπατέ μοι τρεῖς παῖδες — μνήσθητέ μου, παρακαλῶ, ἵνα κἀγὼ σὺν ὑμῖν τὸν αὐτὸν κλῆρον τὸν «τῆς» μαρτυρίας λάχω —, τίς ἦν τέταρτος σὺν ὑμῖν ὁ ἐν μέσῳ τῆς καμίνου περιπατῶν καὶ ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος μεθ' ὑμῶν τὸν θεὸν ὑμῶν; διηγήσασθε ἡμῖν εἶδος αὐτοῦ καὶ κάλλος, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἔνσαρκον αὐτὸν ἰδόντες ἐπιγνώμεν. τίς ὁ οὕτως εὐτάκτως [ὁ] πᾶσαν κτίσιν διὰ στόματος ὑμῶν διηγησάμενος, ἵνα μηδὲν τῶν ὄντων καὶ γενομένων παραλείπητε; μίαν ὥραν ἐν καμίνῳ ποιήσαντες, τὴν τῆς κτίσεως δημιουργίαν ἐδιδάσκεσθε· ὁ γὰρ λόγος ἦν μεθ' ὑμῶν «καὶ» δι' ὑμῶν φθεγγόμενος, ὁ καὶ ἐπιστάμενος τὴν τῆς κτίσεως δημιουργίαν. [116] ἄθραυστα γὰρ ἐστίν, ἀγαπητοί, τὰ ὑπὸ τῶν τριῶν παίδων ἐν τῇ καμίνῳ δι' ὕμνων λελαλημένα· πῶς οὐδὲν παρέλιπον τῶν ἐκτισμένων, ἵνα μὴ ὡς ἐλεύθερόν τι ἢ ὡς αὐτεξούσιον νομισθῆ, ἀλλὰ πάντα συμπεριλαβόντες καὶ ὀνομάσαντες, τά τε ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ καταχθόνια, πάντα δοῦλα ἔδειξαν εἶναι τοῦ θεοῦ τοῦ τὰ πάντα διὰ τοῦ λόγου κτίσαντος, ἵνα μὴ τις καυχῆσθαι ὡς ἀγέννητόν τι ἢ ἀναρχὸν εἶη τῶν κτισμάτων. παυσάσθων τοίνυν οἱ τῶν αἰρεσιάρχων δογματισταί, οἱ δυνάμεις καὶ αἰῶνας καὶ προβολὰς ὀνομάζοντες

κενὰ τερατολογήματα ἐφευρίσκουσιν, ἵνα διὰ τῶν ξένων ῥημάτων εὐκόλως τοὺς ἀνθρώπους ἀπατήσαντες ἀποκτείνωσιν καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα προσκυνεῖν ἀναγκάσωσιν, ἐτέρας ἢ πάλιν εἰκόνας ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων ὡσπερ Ναβουχοδονόσορ ἀναπλάσσοντες. Ἐπάντα γὰρ συμπεριλαβοῦσα ἢ γραφή, εἴτε „ἀρχὰς“ εἴτε „ἐξουσίας“ εἴτε „δυνάμεις“ εἴτε „θρόνους“ εἴτε „κυριότητας“ εἴτε „πάν ὄνομα ὀνομαζόμενον“, ὑπέταξεν τὰ πάντα καὶ ἐδούλωσεν τῷ θεῷ ὡς κυρίῳ καὶ δεσπότῃ ἀνυμνεῖν καὶ εὐλογεῖν καὶ δοξάζειν τὸν πεπονηκότα. Ἐκαὶ διὰ τοῦτο Ἀνανίας, Ἀζαρίας τε καὶ Μισαήλ μετὰ τὸ πάντα τὰ ὄντα ἐξειπεῖν ἐπήνεγκαν λέγοντες· „εὐλογεῖτε πάντες [118] οἱ σεβόμενοι κύριον τὸν θεὸν τῶν θεῶν, ὑμνεῖτε καὶ ἐξομολογεῖσθε, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ“.

XXXI. Οἱ μὲν οὖν Βαβυλώνιοι ὀρώντες τοὺς τρεῖς παῖδας ἐν τῇ καμίνῳ ὑμνοῦντας „οὐ διέλιπον“ „καίοντες νάφθαν καὶ πίσσαν, στυπίον καὶ κληματίδα καὶ διεχείτο ἢ φλόξ ἐπάνω τῆς καμίνου πήχεις τεσσαράκοντα ἐννέα“, δυνάμει καὶ αὐτοὶ θεῷ ἀντιμαχόμενοι 2, „καὶ διώδευσεν“ τὸ πῦρ, φησὶν, „καὶ ἐνεπύρισεν οὓς εὔρειν περὶ τὴν κάμινον τῶν Χαλδαίων“. 3 ὀρᾶτε πῶς αὐτὸ τὸ πῦρ φρόνιμον ὑπάρχει, ἐπιγινώσκον καὶ κολάζον τοὺς αἰτίους; τῶν μὲν γὰρ δούλων τοῦ θεοῦ „οὐχ ἦψατο“, τοὺς δὲ ἀπίστους καὶ ἀθέους τῶν Χαλδαίων κατεφλόγισεν· καὶ οἱ μὲν ἔσω ὄντες ἐν τῇ καμίνῳ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου ἐδροσίζοντο, οἱ δὲ δοκοῦντες ἔξω τῆς καμίνου ἀμέριμνοι ἐστάναι αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς διεφθάρησαν. 4 καὶ ὡς ἡ γραφή λέγει· „ὁ δὲ ἄγγελος τοῦ θεοῦ συγκατέβη ἅμα τοῖς περὶ τὸν Ἀζαρίαν εἰς τὴν κάμινον καὶ ἐξετίναξεν τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς τῆς καμίνου καὶ ἐποίησεν τὸ μέσον τῆς καμίνου ὡς πνεῦμα δρόσου διασυρίζον, καὶ οὐχ ἦψατο αὐτῶν τὸ καθόλου τὸ πῦρ οὐδὲ ἐλύπησεν οὐδὲ παρηνώχλησεν αὐτούς“.

XXXII. Ζητεῖν οὖν χρή· τίς ἦν οὗτος ὁ ἄγγελος ὁ ἐν τῇ καμίνῳ φανείς καὶ ὡς τέκνα ἴδια ὑπὸ τὰς ἀγκάλας τοὺς παῖδας συντηρῶν, καὶ τοῖς μὲν ἔσω τὸ πῦρ εἰς δρόσον ὕδατος τρέψας, τοῖς δὲ ἔξω τὸ ἑαυτοῦ κριτήριον ἀπονείμας, ὡς γέγραπται „ὦ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν“; 2 οὐκ ἄλλος ἦν, μὴ πλανῶ, ἀλλ’ ἡ οὗτος ὁ καὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἐν τῷ ὕδατι κρίνας. ἀνθ’ ὧν γὰρ ἐκεῖνοι τότε τὰ ἄρρενα τῶν Ἑβραίων βρέφη ἐν τῷ ποταμῷ ἔρριπτον, τῷ αὐτῷ τρόπῳ κἀκεῖνοι ἐν τῇ θαλάσῃ ἀπώλοντο ἐν τῷ ὕδατι δικαίως βυθισθέντες, ἵνα ἰσόρροπος ἀμοιβὴ τοῖς κακῶς πράσσουσιν ἀποδοθῇ. 3 οὗτος ἦν ὁ [120] τὴν ἐξουσίαν τῆς κρίσεως παρὰ τοῦ

πατὸς λαβών· ὁ καὶ ἐν Σοδόμοις τὸ πῦρ καὶ τὸ θεῖον ἐπιβρέξας, καὶ τούτους διὰ τὴν αὐτῶν ἀνομίαν καὶ κακὴν ἀσέβειαν καταφθείρας. ⁴τοῦτον καὶ Ἰεζεκιὴλ ὁμολογεῖ τὸ πῦρ ἐν τῇ χειρὶ λαβόντα καὶ κρατοῦντα, περιμένοντα τὴν τοῦ πατρὸς φωνήν, ὅτε κελεύσει ἐπιρρῖψαι ἐπὶ τὸν κόσμον. ⁵τοῦτον ἰδὸν τὸ πῦρ ἐν τῇ καμίνῳ ἐδειλίασεν καὶ τὸ τούτου ὑπεραυγάζον φῶς ἰδὸν ἐτρόμασεν. Ἐπερὶ τούτου Ἡσαΐας λέγει· „καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καλεῖται μεγάλης βουλῆς ἄγγελος“. ⁷τοῦτον ἡ γραφὴ καὶ ἄγγελον θεοῦ εἶναι ὠμολόγησεν· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ἀναγγεῖλας ἡμῖν τὰ τοῦ πατρὸς μυστήρια. ⁸οὔτος „συγκατέβη ἅμα τοῖς περὶ τὸν Ἀζαρίαν εἰς τὴν κάμινον“. ⁹τοῦτον τὸν ἄγγελον ἰδὸν τὸ πῦρ ἐγένετο τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην καὶ φοβηθὲν ἔφυγεν ἐκ τῆς καμίνου ἔξω καὶ διὰ τοῦτο εἰς „τεσσαράκοντα ἐννέα“ „πήχεις“ ὑψώθη· ἔλασθεν γὰρ ἔσωθεν ἔξω ἐξέβλυσεν, καὶ ἐγένετο „τὸ μέσον τῆς καμίνου“ δρόσος λεπτὴ διασυρίζουσα, ὁσμήν ὅλως ἔνδοθεν πυρὸς μὴ κεκτημένη. ¹⁰ὁ γὰρ „ἄγγελος“ ἐν τῇ καμίνῳ ἐστὼς ἤλαυνεν ἔσωθεν ἔξω „τὴν φλόγα“. καὶ τοῦτο ἐλαυνόμενον „διεχεῖτο“ κύκλῳ „τῆς καμίνου ἐπὶ πήχεις τεσσαράκοντα ἐννέα“.

XXXIII. Τότε ἰδὼν „Ναβουχοδονόσορ“ τὸ γινόμενον „ἐθαύμασεν καὶ ἐξανέστη ἐν σπουδῇ“ καὶ „ἤκουσεν ὑμνούντων αὐτῶν“ „καὶ εἶπεν τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ· οὐχὶ τρεῖς ἄνδρας ἐβάλομεν εἰς τὸ μέσον τοῦ πυρὸς πεπεδημένους“; οἱ δὲ εἶπαν· „ἀληθῶς, βασιλεῦ“. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἔφη· „ὦδε ἐγὼ ὀρώ ἄνδρας τέσσαρας λελυμένους καὶ περιπατοῦντας ἐν μέσῳ τοῦ πυρὸς καὶ διαφθορὰ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς καὶ ἡ ὄρασις τοῦ τετάρτου ὁμοία υἱῷ θεοῦ“. ²εἶπέ μοι, Ναβουχοδονόσορ, πότε γὰρ εἶδες τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἵνα υἱὸν θεοῦ τοῦτον ὁμολογήσης; **[122]** τίς δὲ ὁ τὴν καρδίαν σου κατανύξας, ἵνα τοιοῦτον ῥῆμα ἀποφθέγξη; ποίοις δὲ ὀφθαλμοῖς ἠδυνήθης τὸ τούτου φῶς ἐσοπτρίσασθαι; ³διὰ τί δέ σοι μόνῳ καὶ οὐδενὶ τῶν ἄλλων σατραπῶν ἐπεδείχθη, ἀλλ' ἢ ἐπεὶ γεγραμμένον ἦν „καρδία βασιλέως ἐν χειρὶ θεοῦ“; ⁴αὕτη ἡ τοῦ θεοῦ χεὶρ, ὅπερ ἦν ὁ λόγος, τὴν καρδίαν τούτου κατένυξεν, ἵνα ἐπιγνοῦς τοῦτον ἐν τῇ καμίνῳ δοχάσῃ. ⁵καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἄργον τὸ ὑφ' ἡμῶν νενοημένον. ἐπειδὴ γὰρ ἡμελλον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἰδόντες ἐν κόσμῳ μὴ πιστεύειν, προαπέδειξεν ἡ γραφὴ ὅτι μελλήσουσιν τὰ ἔθνη τοῦτον ἔνσαρκον ἐπιγινώσκειν, ὃν πάλαι ἄσαρκον ἰδὼν ἐπέγνω ἐν καμίνῳ ὁ Ναβουχοδονόσορ καὶ υἱὸν θεοῦ τοῦτον εἶναι ὠμολόγησεν.

XXXIV. „Τότε προσῆλθεν Ναβουχοδονόσορ πρὸς τὴν θύραν τῆς καμίνου τῆς καιομένης καὶ εἶπεν· Σεδράκ, Μισάκ καὶ Ἀβδναγῶ,

οἱ δούλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ἐξέλθετε καὶ δεῦτε“. 2ἔπειδὴ γὰρ αὐτὸς εἰς τὴν κάμινον εἰσελθεῖν οὐκ ἠδύνατο, ἐκείνους ἐκάλει ἕξω ἔλθειν. 3καὶ τῶν μὲν τριῶν τὰ ὀνόματα ἐκάλεσεν, τοῦ δὲ τετάρτου οὐχ εὔρεν ἐξιπεῖν· οὐδέπω γὰρ ἦν ἐκ τῆς παρθένου γεγεννημένος ὁ Ἰησοῦς. 4„καὶ συνάγονται οἱ σατράπαι καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ τοπάρχαι καὶ δυνάσται τοῦ βασιλέως καὶ ἐθεώρουν τοὺς ἄνδρας, ὅτι οὐκ ἐκυρίευσεν τὸ πῦρ τοῦ σώματος αὐτῶν καὶ θρῖξ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν οὐκ ἐφλογίσθη, καὶ τὰ σαράβαρα αὐτῶν οὐκ ἠλλοιώθη καὶ ὄσμη πυρὸς οὐκ ἦν ἐν αὐτοῖς“. [124]

XXXV. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ τις· διὰ τί οὖν τοὺς πάλαι μάρτυρας ἐρρύετο ὁ θεός, τοὺς δὲ νῦν οὐχ οὕτως; 2εὐρίσκομεν γὰρ τὸν μακάριον Δανιὴλ δις ἐν λάκκῳ λεόντων βληθέντα καὶ τοῦτον ὑπὸ τῶν θηρίων μὴ δαφθαρέντα, τοὺς δὲ τρεῖς παῖδας ἐν τῇ καμίνῳ καὶ τούτους ὑπὸ τοῦ πυρὸς μὴ ἀδικηθέντας. 3πρόσεχε , ὦ ἄνθρωπε, ὅτι καὶ τότε οὐς <ἤ>θελεν ἔτι ζῆν ὁ θεὸς ἐρρύετο, <ἵνα τὸ μεγαλεῖον <τοῦ θεοῦ ἔ>ργον <δ>ειχθῆ καὶ ἐν παντὶ <τῷ κόσμῳ> ἕως νῦν <κηρυχθῆ>. 4οὐς δὲ <ἤ>θελεν μαρτυρεῖν τούτους στεφανώσας προσελάμβανεν. 5τοὺς μὲν γὰρ τρεῖς παῖδας ἐρρύσατο, ἵνα τὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ καύχημα μηδὲν ὄν φανῆ, ἐνδείξασθαι τοῦτο βουλόμενος, ὅτι τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις, δυνατὰ παρὰ θεῶ. ἐπειδὴ γὰρ μεγαλοφρουρῶν Ναβουχοδονόσορ εἶπεν· „καὶ τίς ἐστιν θεὸς ὃς“ δυνήσεται ρύσασθαι „ὑμᾶς“ „ἐκ τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς“, ἔδειξεν αὐτῷ ὁ θεός, ὅτι „δυνατός“ ἐστιν ρύσασθαι τοὺς ἑαυτοῦ δούλους, ἡνίκα ἂν θέλῃ. 6καὶ γὰρ ὁμοίως ἐπὶ τοῦ Δανιὴλ συνέβη. τοῦ γὰρ Δαρείου εἰπόντος· „ὁ θεός, ὃν σὺ λατρεύεις ἐνδελεχῶς, <εἰ> ἠδυνήθη ρύσασθαι σε ἐκ τοῦ στόματος τῶν λεόντων“; ἀπεκρίθη Δανιὴλ „καὶ εἶπεν“· „ὁ θεὸς ἐξαπέστειλεν τὸν ἄγγελον αὐτοῦ <καὶ ἐνέφραξεν τὰ στόματα <τῶν> λεόντων καὶ οὐκ ἔλυμήναντό με“. 7καὶ γὰρ οἱ τακτικοὶ καὶ οἱ σατράπαι πάντες ἐμκῆχανήσαντο ἀφορμὴν ἵνα ἀποκτείνωσιν τὸν Δανιὴλ τοῖς θηρίοις παραδόντες· ὁ δὲ θεὸς εἰδὼς τὴν ἐκείνων κακομηχανίαν καὶ τὴν τοῦ μακαρίου Δανιὴλ ἀπλότητα ἐρρύσατο αὐτὸν „ἐκ στόματος τῶν λεόντων“, ὥστε οὐς μὲν θέλει ρύεται, οὐς δὲ θέλει παραλαμβάνει. 8εὐρίσκομεν γὰρ καὶ τοὺς ἑπτὰ μάρτυρας ἐπὶ Ἀντιόχου δεινὰς κολάσεις ὑπομείναντας καὶ ἐκ τοῦ κόσμου παραληθέντας. τί οὖν; οὐκ ἠδύνατο ὁ θεὸς πατάξαι τὸν βασιλέα Ἀντιόχον καὶ ρύσασθαι τοὺς ἑπτὰ ἀδελφούς; ἠδύνατο· ἀλλ' <οὐκ [126] ἠθέλησεν,> ἵνα ἡμέτερος τοῦτο γένηται ὑπογραμμός. 9εἰ γὰρ πάντας ἐρρύετο, τίς ἤμελλεν μαρτυρεῖν; εἰ δὲ

πάντες ἐμαρτύρουν ἀποθνήσκοντες, ἐλέγετο ἂν ὑπό τινων ἀπίστων ὡς ἀδυνατοῦντος τοῦ θεοῦ <τοῦτο γίνεται>.

XXXVI. Δεῖ οὖν τὸν ἄνθρωπον <τῇ βουλῇ τοῦ θεοῦ μὴ> ἀντιπρίπτειν. „ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ κυρίῳ ζῶμεν· ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκομεν· ἐάν τε ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν“. 2Ἐρρύσατο τὸν Ἰωνᾶν ἐκ κοιλίας τοῦ κήτους, ἐπεὶ ἠθέλησεν. 3Ἐρρύσατο καὶ τὸν Πέτρον ἐκ χειρὸς Ἑρώδου ἐξαγαγὼν αὐτὸν ἐκ τῆς φυλακῆς, ἐπεὶ καὶ τοῦτον ἔτι [καὶ] ζῆν ἠθέλησεν· παρέλαβεν κατὰ χρόνον ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος σταυρωθέντα, ὅτε αὐτὸς ἠθέλησεν. 4Παῦλον ἐρρύσατο ἐκ κινδύνων πολλῶν ἐπεὶ ἠθέλησεν· παρέλαβεν αὐτὸν ἀποκεφαλισθέντα μετὰ χρόνον, καὶ τοῦτον ὅτε ἠθέλησεν. 5Στέφανον εἴασεν λιθασθῆναι ὑπὸ Ἰουδαίων. ἀλλὰ ὑπομείναντα τοῦτον ἐστεφάνωσεν. 6ὡς σὺ σήμερον ἡμελλες μαρτυρεῖν, εἰ μὴ ἐκεῖνοι πρῶτοι μαρτυρήσαντες ἐμακαρίσθησαν; 7ἔχεις οὖν ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ <πολλοῦς> μὲν μαρτυρήσαντας, <πολλοὺς> δὲ καὶ ῥυσθέντας, ἵνα εἷς καὶ ὁ αὐτὸς θεὸς πάλαι καὶ νῦν ὢν ἐπιδειχθῇ καὶ ἐξουσίαν ἔχων ἐκ τῶν δούλων αὐτοῦ ποιεῖν <ὅ>περ ἂν θέλῃ. 8ἔλθωμεν δὲ καὶ ἐπ’ αὐτὸν τὸν βασιλέα τῆς δόξης καὶ εἴπωμεν περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. οὐκ ἠδύνατο ὁ θεὸς ῥύσασθαι τὸν Χριστὸν αὐτοῦ, ἵνα μὴ παραδοθῇ τοῖς Ἰουδαίοις; <ναί, ἠδύνατο>· ἀλλ’ εἴασεν αὐτὸν παθεῖν, ἵνα ἡμεῖς διὰ τοῦ θανάτου τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ ζήσωμεν· καὶ διὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ κύριος τὴν βουλήν τοῦ θεοῦ ἔλεγεν· „πάτερ“ „μὴ τὸ ἐμὸν θέλημα, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω“.

XXXVII. Τί δέ σοι συμφέρει, ὦ ἄνθρωπε, μαρτυρήσαντα ἐν δόξῃ ἐξελεῖν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ἢ ῥυσθέντα καὶ ἐνθάδε ἀπομείναντα ἀμαρτάνειν; 2πολλοὺς γὰρ ἴσμεν ὁμολογήσαντας πρὸ βήματος καὶ **[128]** δι’ ἀφορμῆς τινος κατὰ θεοῦ πρόνοιαν ἀπολυθέντας καὶ τούτους χρόνον ἐπιβιώσαντας <ἴκανόν καὶ ἐν> παραπτώμασιν> εὐρεθέντας>. 3τί τούτους ὠφέλησεν ἢ εἰς θεὸν ὁμολογία; συνέφερον γὰρ αὐτοῖς μᾶλλον, εἰ ἐξεληλύθασιν ἐκ τοῦ κόσμου τοῦτου καθαροί, ἔχοντες τὸν ἐπουράνιον στέφανον ἢ ἀπομείναντας ἐπισωρεύειν ἑαυτοῖς ἀμαρτίας, περὶ ὧν λόγον ἀποδοῦναι ἔχουσιν. 4ὥστε εὐχέσθω ὁ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος προσφερόμενος οἰωδήποτε τρόπῳ μαρτυρήσας ἐξελεῖν. οὗτος γὰρ οὐκέτι οὐδὲ κρίνεται ἀλλὰ κρινεῖ, μέρος ἴδιον ἐν τῇ πρώτῃ ἀναστάσει ἔχων. 5ἔδραῖος οὖν γενοῦ, ὦ ἄνθρωπε, μήποτε τῇ πίστει βαμβαίνων, καὶ ὅταν κληθῆς εἰς μαρτύριον προθύμως ἐπάκουσον, ἵνα ἡ πίστις σου φανῇ. τυχὸν δὲ ὁ θεὸς ἐπείρασέν σε ὡς τὸν Ἀβραάμ, ἠνίκα ἤτησεν τὸν Ἰσαάκ. ἐάν

σε προσευχθέντα θελήση ρύσασθαι, καὶ ἐν τούτῳ τὸν θεὸν δόξαζε. ἠμίμησαι καὶ σὺ τοὺς τρεῖς παῖδας καὶ τὴν τούτων πίστιν κακτανόησον· εἶπαν γὰρ τῷ βασιλεῖ· „δυνατὸς“ ὁ θεὸς „ἐξελέσθαι ἡμας“, „ἐὰν“ δὲ „μὴ θελῆσῃ“, ἐν <τῇ> τοῦ θεοῦ ἐξουσία ἐσμέν· ἡδέως ἀποθνήσκομεν ἢ ποιῶμεν τὸ ὑπὸ σου προστεταγμένον. Ἰοὺς καὶ ἰδὼν τότε Ναβουχοδονόσορ καθαρὸς καὶ ἀμώμους ἐκ τῆς καμίνου ἐξελθόντας καταπλαγείς ἐθαύμασεν· οὔτε γὰρ „θριξ“ τούτων „ἐφλογίσθη“, οὔτε „τὰ σαράβαρα αὐτῶν“ „ἠλλοιώθη“, ἀλλ’ οὐδὲ „ὄσμη πυρὸς“ „ἦν ἐν αὐτοῖς“.

XXXVIII. Οὕτως οὖν ἀποκριθεὶς Ναβουχοδονόσορ ἔφη· „εὐλογητὸς ὁ θεὸς τοῦ Σεδράκ, Μισάκ καὶ Ἀβδευαγῶ, ὃς ἀπέστειλεν τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐρρύσατο τοὺς παῖδας αὐτοῦ ὅτι ἐπεποιθήσαν ἐπ’ αὐτῷ, καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ βασιλέως ἠλλοίωσαν καὶ παρέδωκαν τὰ σώματα αὐτῶν, ὅπως μὴ λατρεύσωσιν παντὶ θεῷ, ἀλλ’ ἢ τῷ θεῷ αὐτῶν. καγὼ ἐκτίθεμαι δόγμα· πᾶς λαός, φυλὴ, γλῶσσα ἐὰν εἴτῃ βλασφημίαν κατὰ τοῦ <θεοῦ> Σεδράκ, Μισάκ καὶ Ἀβδευαγῶ εἰς ἀπώλειαν ἔσονται καὶ οἱ οἴκοι αὐτῶν εἰς διαρπαγὴν· ὅτι οὐκ ἔστιν [130] θεὸς ἕτερος, ὅστις δυνήσεται ρύσασθαι οὕτως“. καὶ „κατεύθυνεν τὸν Σεδράκ, Μισάκ καὶ Ἀβδευαγῶ ἐν τῇ χώρᾳ Βαβυλῶνος καὶ ἠΰξησεν αὐτοὺς καὶ ἠξίωσεν ἡγεῖσθαι πάντων τῶν Ἰουδαίων τῶν ὄντων ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ“. — ²δεῖ οὖν ἐνορᾶν, ἀγαπητοί, πόσῃ χάριν παρέχει ἡ πρὸς <τὸν> θεὸν πίστις. ὥσπερ γὰρ αὐτὸν τὸν θεὸν ἐδόξασαν, ἑαυτοὺς τῷ θανάτῳ παραδόντες, οὕτως πάλιν καὶ αὐτοὶ οὐ μόνον ὑπὸ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐδοξάσθησαν καὶ τὰ ἀλλόφυλα καὶ βάρβαρα ἔθνη τὸν θεὸν σέβειν ἐδίδαξαν. ³καὶ γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς καταλαβέσθαι ἕως νῦν τοῦτο γινόμενον. ἠνίκα γὰρ ἂν τις τῶν ἀγίων ἐπὶ μαρτύριον κληθῆ καὶ μεγαλείᾳ τινα ὑπὸ θεοῦ εἰς αὐτὸν γενηθῆ, εὐθέως πᾶντες <ιδόν>τες θαυμάζουσιν, πολλοὶ δὲ δι’ αὐτῶν πιστεύσαντες οὐκ <ως> καὶ αὐτοὶ μάρτυρες θεοῦ γίνονται. ⁵ῶ πιστεύσαντες καὶ ἡμεῖς ἀξίους ἑαυτοὺς θεῷ παραστήσωμεν, σωφρονούντες σώματι καὶ ψυχῇ καὶ πνεύματι, ἵνα τὸν τῆς ἀφθαρσίας στέφανον καὶ ἡμεῖς λαβόντες ἅμα τοῖς μακαρίοις μάρτυσιν σὺν αὐτοῖς τὸν θεὸν ὑμνήσωμεν. αὐτῷ γὰρ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. [132]

ΛΟΓΟΣ Γ

Περὶ Ναβουχοδονόσορ καὶ <περὶ> τοῦ Δανιήλ,
ὅτε ἐβλήθη εἰς τοὺς λέοντας.

I. „Ναβουχοδονόσορ <ὁ> βασιλεὺς πᾶσιν τοῖς λαοῖς φυλαῖς γλώσσαις τοῖς οἰκοῦσιν ἐν πάσῃ τῇ γῆ· εἰρήνη ὑμῖν πληθυνθείη. τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα, ἃ ἐποίησεν μετ’ ἐμοῦ ὁ θεός, ἤρρεσεν ἐναντίον μου ἀπαγγεῖλαι ὑμῖν ὡς μεγάλα καὶ ἰσχυρά· ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία αἰώνιος καὶ ἡ ἐξουσία αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν. ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ εὐθηνῶν ἤμην <ἐν τῷ> οἴκῳ μου καὶ εὐθαλῶν. ἐνύπσιον ἴδον καὶ ἐφοβήρισέ με καὶ ἐταράχθη ἐπὶ τῆς κοίτης μου καὶ αἱ ὀράσεις τῆς κεφαλῆς μου συνετάραξάν με. καὶ δι’ ἐμοῦ ἐτέθη δόγμα τοῦ εἰσαγαγεῖν ἐνώπιόν μου πάντας τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος, ὅπως τὴν σύγκρισιν τοῦ ἐνυπνίου γνωρίσωσιν μοι. καὶ εἰσεπορεύοντο μάγοι, γαζαρηνοί, Χαλδαῖοι· καὶ τὸ ἐνύπσιον εἶπον ἐγὼ ἐνώπιον αὐτῶν, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ οὐκ ἐγνώρισάν μοι, ἕως οὗ ἦλθεν Δανιήλ, οὗ τὸ ὄνομα Βαλτάσαρ κατὰ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου, ὃς πνεῦμα θεοῦ ἅγιον ἐν αὐτῷ ἔχει· ᾧ εἶπα· Βαλτάσαρ ὁ ἄρχων τῶν ἐπαοιδῶν, ὃν ἐγὼ ἔγνω ὅτι πνεῦμα θεοῦ ἅγιον ἐν σοὶ καὶ πᾶν μυστήριον οὐκ ἀδυνατήσῃ σοι, ἄκουσον τοῦ ἐνυπνίου οὗ ἴδον καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ εἶπόν μοι.

II. Τὰ μὲν οὖν συμβάντα τότε ἐπὶ τῶν τριῶν παίδων θαυμάσια ἰδὼν Ναβουχοδονόσορ καὶ καταπλαγεὶς πᾶσιν τοῖς ὑπ’ αὐτὸν οὖσιν λαοῖς, φυλαῖς, γλώσσαις προθεὶς διὰ δόγματος δημοσίως ἀνήγγειλεν, ὅπως καὶ αὐτοὶ ἀκούσαντες τὰ γενόμενα τὸν θεὸν φοβηθέντες δοξάσωσιν, καθὼς καὶ αὐτὸς αἰνῶν ἔλεγεν „ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία αἰώνιος καὶ ἡ ἐξουσία αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν“. 2ῆπειτα τὸ [134] συμβᾶν ἐπὶ τῷ δευτέρῳ αὐτοῦ ὀράματι διηγήσατο, ὡς οὐδεὶς τῶν μάγων, γαζαρηνῶν, Χαλδαίων ἠδυνήθη τὸ ῥῆμα ἀπαγγεῖλαι τῷ βασιλεῖ, ἕως ἐκλήθη Δανιήλ ὁ καὶ τὸ πρῶτον αὐτῷ ὄραμα διηγησάμενος, ἵνα ἐν πᾶσιν ὁ θεὸς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ δούλους τοὺς προφήτας δοξάσῃ παρὰ τὰ λοιπὰ βάρβαρα καὶ ἀλλόφυλα ἔθνη, ἃ ἐδόκουν ἐν τῇ ἑαυτῶν [τῇ] ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ ἐπαίρεσθαι ἐπίγειον μάθησιν ἡσκημένα. 3ῆ μὲν γὰρ παρὰ θεοῦ „χάρις καὶ δωρεὰ“ ἀνωθέν ἐστὶν ἀπ’ οὐρανοῦ [ἦν] παρέχουσα <τὸν> ἑαυτῆς πλοῦτον τοῖς ἀξίοις, ἧς μετείχον οἱ μακάριοι προφήται ὑπὸ

τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀεὶ συνετιζόμενοι. ⁴καθὰ καὶ ὁ ἀπόστολος πρὸς Κορινθίους γράφων φησὶν· „καὶ γὰρ ἦλθον πρὸς ὑμᾶς“ „οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις“, „καταγγέλων ὑμῖν τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ“, „ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντας“. ⁵οὕτως οὖν καὶ ἐν Βαβυλῶνι τῶν μὲν σοφῶν πάντων ἡ ἐπίγειος σοφία ἐμωράνθη, μὴ δυναθέντων τὸ ἐνύπνιον τοῦ βασιλέως συγκρίναι, „ἕως οὗ <ἦλθεν> Δανιήλ“, „ὃς πνεῦμα <θεοῦ> ἅγιον εἶχεν ἐν αὐτῷ“, καθ' ὃ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐν πολλοῖς τοῦτον δοκιμάσας ἐμαρτύρησεν, καὶ τοῦτο γραπτῶς δημοσίᾳ προέθηκεν, ἵνα μὴ μόνον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἔντιμος ὢν φανῆ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ὑποτεταγμένων τῷ βασιλεῖ ὡς θεοῦ ἄνθρωπος καὶ μέγας προφήτης ὀνομασθῆ. ὥσπερ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι πάλαι ἰδόντες τὰ διὰ Μωϋσέως θαυμάσια ἔργα ἐπὶ τῇ δεκαπλήγῳ γεγενημένα φοβηθέντες Μεννουθὶμ τοῦτον ὠνόμασαν, ὃ ἐστὶν αἰγυπτιστὶ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ· τὸ γὰρ μεννοῦ καλεῖται ἄνθρωπος, θιμ δὲ θεός· οὕτως καὶ Ναβουχοδονόσορ περὶ τοῦ Δανιήλ ἐμαρτύρησεν, ὅτι „πνεῦμα θεοῦ ἅγιον ἐν αὐτῷ ἔχει“.

III. Οὗ κληθέντος τότε καὶ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως σταθέντος ἀπεκρίθη πρὸς αὐτόν· „ἐπὶ τῆς κοίτης μου ἐθεώρουν, καὶ ἰδοὺ δένδρον ἐν μεσῶ τῆς γῆς καὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ πολὺ. ἐμεγαλύνθη τὸ δένδρον καὶ ἴσχυσεν καὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ ἔφθασεν ἕως τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ [136] κύτος αὐτοῦ εἰς τὸ πέρασ πάσης τῆς γῆς· τὰ φύλλα αὐτοῦ ὠραῖα καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ πολὺς, καὶ τροφή πάντων ἐν αὐτῷ· ὑποκάτω αὐτοῦ κατεσ<κῆν>ουν τὰ θηρία τὰ ἄγρια, καὶ ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ κατῶ κουν τὰ ὄρνεα τοῦ οὐρανοῦ <καὶ> ἔξ αὐτοῦ ἐτρέφετο πᾶσα σὰρξ. ἐθεώρουν ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς ἐπὶ τῆς κοίτης μου, καὶ ἰδοὺ εἶρ καὶ ἅγιος κατέβη ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐφώνησεν ἐν ἰσχυί καὶ εἶπεν· ἐκκόψατε τὸ δένδρον καὶ ἐκτίλατε τοὺς κλάδους αὐτοῦ καὶ ἐκτινάξατε τὰ φύλλα αὐτοῦ καὶ διασκορπίσατε τὸν καρπὸν αὐτοῦ· σαλευθήτω τὰ θηρία ὑποκάτωθεν αὐτοῦ καὶ τὰ ὄρνεα ἀπὸ τῶν κλάδων αὐτοῦ· πλὴν τὴν φυὴν τῶν ῥιζῶν αὐτοῦ ἐν τῇ γῇ ἐάσατε καὶ ἐν δεσμῷ χαλκῷ καὶ σιδηρῷ καὶ ἐν τῇ χλόῃ τῇ ἔξω καὶ ἐν τῇ δρόσῳ τοῦ οὐρανοῦ κοιτασθήσεται <καὶ> μετὰ τῶν θηρίων ἢ μερὶς αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ χόρτῳ τῆς γῆς. ἡ καρδία αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀλλοιωθήσεται <καὶ καρδία θηρίου δοθήσεται> αὐτῷ καὶ ἑπτὰ καιροὶ ἀλλαγῆσονται ἐπ' αὐτόν· διὰ συγκρίματος εἶρ ὁ λόγος <καὶ> ῥῆμα ἅγιον τὸ ἐπερώτημα, ἵνα γνῶσιν οἱ ζῶντες, ὅτι κυριεύει ὁ ὑψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων καὶ ᾧ ἐὰν δόξη δώσει αὐτήν, καὶ ἐξουδένωμα ἀνθρώπων

ἀναστήσει ἐπ’ αὐτήν. τοῦτο τὸ ἐνύπνιον ἴδον ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεύς, καὶ σὺ Βαλτάσαρ τὸ σύγκριμα αὐτοῦ εἶπόν· ὅτι πάντες οἱ σοφοὶ τῆς βασιλείας μου οὐ δύνανται τὸ σύγκριμα αὐτοῦ δηλῶσαί μοι, σὺ δὲ Δανιὴλ δύνασαι, ὅτι πνεῦμα ἅγιον ἐν σοί“.

IV. Ἦν μὲν τὸ ἐνύπνιον τὸ ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ ἐωραμένον πρὸς ἐπιτιμίαν αὐτῷ τῷ βασιλεῖ δεδειγμένον· ἀνθ’ ὧν γὰρ ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ καὶ κατὰ τοῦ θεοῦ ἐπήρθη εἰκόνα χρυσοῦ ἀναστήσας καὶ πάντας εἰδωλολάτρας εἶναι ἀναγκάσας, ἐπεδείχθη αὐτῷ δι’ ὄραματος, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐξουσίᾳ ὧν τυγχάνει, εἰ καὶ ἐδόκει ὑπὲρ πάντας τότε βασιλεύειν βασιλεύειν. ²καὶ ἵνα δειχθῇ [138] ὅτι παρὰ θεοῦ ἦν αὐτῷ δεδομένον τὸ βασίλειον, ὁ Δανιὴλ πρὸς αὐτὸν ἔφη· „σὺ βασιλεῦ, βασιλεὺς βασιλέων, ᾧ ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν ἰσχυρὰν καὶ κραταιὰν <καὶ ἔντιμον> ἔδωκεν ἐν παντὶ τόπῳ, ᾧ κατοικοῦσιν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων“. ³καὶ αὐτὸς δὲ Ναβουχοδονόσορ ἐπὶ τῷ συγκρίναι τὸν Δανιὴλ τὸ ἐνύπνιον θαυμάσας ὁμοίως ἔφη· „ἐπ’ ἀληθείας ὁ θεὸς ὑμῶν αὐτὸς ἐστὶν θεὸς θεῶν καὶ κύριος κυρίων, ὅτι ἠδυνήθη ἀποκαλύψαι τὸ μυστήριον τοῦτο“. ⁴ἐπεὶ οὖν ἐπιλαθόμενος τῶν προτέρων αὐτοῦ ῥημάτων ἐπήρθη ὑστερον ὑπερηφάνως, ἔλαβεν ταύτην παρὰ θεοῦ ἐπιτιμίαν ὑπόδειγμα καὶ ὑπογραμμὸς πᾶσιν ἀνθρώποις τυράννοις τε καὶ βασιλεῦσιν γενόμενος, ὡς μὴ τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπων φρονοῦντας ἀλαζονεύεσθαι καὶ κατὰ τοῦ θεοῦ ἐπαιρομένους καυχᾶσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς προορῶντας τὸν ἑαυτῶν κίνδυνον τὸν θεὸν φοβεῖσθαι „εἰδότες ὅτι καὶ“ αὐτοὶ „κύριον ἔγουσιν ἐν οὐρανοῖς“. ⁵καὶ γὰρ Ἀντίοχος ὁ ἐπικληθεὶς Ἐπιφανής, βασιλεὺς τῆς Συρίας γεγωνῶς, κοικίλαις βασάνοις αἰκισάμενος τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ καὶ τὰ χεῖριστα τολμήσας, ὑστερον καὶ αὐτὸς τῆς παρὰ θεοῦ ἀξίας ἔτυχεν τιμωρίας „θεία μάστιγι“ ἐπιπληχθεὶς, ὡς μὴ δύνασθαι αὐτὸν μηδὲ τὴν ἑαυτοῦ ὀσμὴν ὑπενεγκεῖν, ἀλλ’ ἔτι „ζῶντος“ αὐτοῦ „ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ δυσσεβοῦς σκώληκας ἀναζεῖν“, δι’ ὃ καὶ πολλαῖς λιτανείαις καὶ ἐξομολογήσεσιν πρὸς τὸν θεὸν χρησάμενος οὐκ ἔτυχεν τῆς παρ’ αὐτοῦ σωτηρίας. ⁶ὅς καὶ ἀφελπίσας ἑαυτὸν καὶ „εἰς ἐπίγνωσιν“ λοιπὸν τῶν ἀνθρωπίνων ἐλθῶν, μέλλων τελευτᾶν οὕτως ἔφησεν· „δίκαιον ὑποτάσσεσθαι θεῷ, [140] καὶ μὴ θνητὸν ὄντα ἰσόθεα φρονεῖν. ⁷ὥστε ὅσοι βασιλεῖς εὐλαβῶς καὶ θεοφιλῶς ἀνεστράφησαν, οὗτοι καὶ παρὰ θεοῦ ἐτιμήθησαν, ὅσοι δὲ κατὰ φύσιν τὴν ἑαυτῶν ὑπὲρ τὸ δέον ἐπήρθησαν, οὗτοι ἀξίαν καὶ δικαίαν τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ τιμωρίαν ἀνταπέλαβον. ⁸ὃν τρόπον καὶ ὁ Σενναχερέιμ καυχησάμενος ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ καὶ πολλῇ δυνάμει,

λόγοις ψευδέσιν „τὸν θεὸν ὄνειδίσας“ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου ἐπαταχθη ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας μιᾷ νυκτὶ ἀπολέσας· ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν υἰῶν αὐτοῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ γῇ ἀνηρέθη κατὰ τὸ ῥῆμα κυρίου ὃ ἐλάλησεν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, ἵνα ἐπιγνώσιν πάντες ἄνθρωποι τὴν ἐξουσίαν τὴν ἐπυράνιον.

V. Ὅμοίως οὖν καὶ <τῷ> Ναβουχοδονόσορ συνέβη· ὀκτωκαιδεκάτου μέντοι γὰρ ἔτους ἀρχομένου ἔστησεν τὴν εἰκόνα, καθὼς ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ εἴρηται καὶ τὰ μέτρα ταύτης ἀποδέδεικται· πληρωθέντος δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ „μετὰ δωδεκάμηνον“ ἀφηρέθη ἀπ’ αὐτοῦ ἡ βασιλεία, ἵνα τὸ ἐνύπνιον τὸ ὑπ’ αὐτοῦ ἑωραμένον πληρωθῇ καὶ ὁ ἐτέρος ἀιχμαλωτεύσας αὐτὸς ἐν τοῖς ὄρεσιν φυγὰς γένηται καὶ ὁ ἐν γῇ ἀλλοτρία τοὺς Ἑβραίους κολάσας καὶ αὐτὸς ἐν γῇ ἐρήμῳ ἀξίως κολασθήσεται· 2καθὰ ἡ γραφὴ ὑφηγεῖται λέγουσα· „τότε Δανιήλ, οὗ τὸ ὄνομα Βαλτάσαρ, ἀπηνεώθη ὡσεὶ ὥραν μίαν, καὶ οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ συνετάρασσον αὐτόν. καὶ ἀπεκρίθη Βαλτάσαρ καὶ εἶπεν· κύριε, ἔστω τὸ ἐνύπνιον τοῖς μισοῦσιν σε καὶ ἡ σύγκρισις αὐτοῦ τοῖς ἐχθροῖς σου. τὸ δένδρον ὃ εἶδες τὸ μεγαλυθὲν καὶ ἰσχυρὸς, οὗ τὸ ὕψος ἔφθασεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ κύτος αὐτοῦ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τὰ φύλλα αὐτοῦ εὐθαλῆ καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ πολὺς καὶ τροφὴ πᾶσιν ἦν ἐν αὐτῷ, ὑποκάτω αὐτοῦ κατώκουν τὰ θηρία τὰ ἄγρια καὶ ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ κατεσκήνουν τὰ ὄρνεα τοῦ οὐρανοῦ, — σὺ εἶ, βασιλεῦ, ὅτι ἐμεγαλύνθησας καὶ ἰσχυσας, καὶ ἡ μεγαλωσύνη σου [142] ἐμεγαλύνθη καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἡ κυρεία σου εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς. καὶ ὅτι εἶδεν ὁ βασιλεὺς εἶρ καὶ ἄγιον καταβαίνοντα ἀπ’ οὐρανοῦ καὶ εἶπεν· ἐκτίλατε τὸ δένδρον καὶ διαφθείρατε αὐτό, πλὴν τὴν φυὴν τῶν ῥιζῶν αὐτοῦ ἐν τῇ γῇ ἐάσατε, καὶ <ἐν> δεσμῷ χαλκῷ καὶ σιδηρῷ καὶ ἐν τῇ χλόῃ τῇ ἔξω καὶ τῇ δρόσῳ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται καὶ μετὰ θηρίων ἀγρίων ἡ μερίς αὐτοῦ, ἕως οὗ ἑπτὰ καιροὶ ἀλλαγῆσονται ἐπ’ αὐτῷ. τοῦτο ἡ σύγκρισις αὐτοῦ, βασιλεῦ, καὶ σύγκριμα ὑψίστου ἐστίν, ὃ ἔφθασεν ἐπὶ τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα· καὶ δὲ ἐκδιώξουσιν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ μετὰ θηρίων ἀγρίων ἡ κατοικία σου, καὶ χόρτον ὡς βοῦν ψωμιούσιν σε, καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσῃ, καὶ ἑπτὰ καιροὶ ἀλλαγῆσονται <ἐπὶ σε>, ἕως οὗ γνώσῃ, ὅτι κυριεύει ὁ ὑψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ᾧ ἂν δόξῃ δώσει αὐτήν. καὶ ὅτι εἶπεν· ἐάσατε τὴν φυὴν τῶν ῥιζῶν τοῦ δένδρου, ἡ βασιλεία σου σοι μενεῖ, ἀφ’ ἧς ἂν γνώσῃ τὴν ἐξουσίαν τὴν οὐράνιον. διὰ τοῦτο, βασιλεῦ, ἡ βουλή μου ἀρεσάτω σοι καὶ τὰς

ἀμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύαις λύτρωσαι καὶ τὰς ἀδικίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων· ἴσως ἔσται μακροθυμία τοῖς παραπτώμασίν σου. — ταῦτα πάντα ἔφθασεν ἐπὶ Ναβουχοδονόσορ τὸν βασιλέα. μετὰ δωδεκάμηνον ἐν τῷ ναῷ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐν Βαβυλῶνι περιπατῶν ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπεν· οὐχ αὕτη ἐστὶν Βαβυλῶν ἡ μεγάλη, ἣν ἐγὼ ὠκοδόμησα εἰς οἶκον βασιλείας ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος μου εἰς τιμὴν τῆς δόξης μου; ἔτι τοῦ λόγου ἐν τῷ στόματι τοῦ <βασιλέως ὄντος> φωνὴ ἀπ’ οὐρανοῦ ἐγένετο· σοὶ λέγουσιν», Ναβουχοδονόσορ βασιλεῦ, ἡ βασιλεία σου παρήλθεν ἀπὸ σοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων σε ἐκδιώξουσιν, καὶ μετὰ θηρίων ἀγρίων ἡ κατοικία σου, καὶ χόρτον ὡς βοῦν ψωμιούσιν σε, καὶ ἑπτὰ καιροὶ ἀλλαγῆσονται ἐπὶ σοί, ἕως οὗ γνῶς ὅτι κυριεύει ὁ ὑψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων καὶ ὃ ἂν δόξη δώσει αὐτήν. αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὁ λόγος συνετελέσθη ἐπὶ Ναβουχοδονόσορ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐξ-[144]εδιώχθη καὶ χόρτον ὡς βοῦς ἦσθιεν καὶ ὑπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐβάφη, ἕως αἱ τρίχες αὐτοῦ ὡς λεόντων ἐμεγαλύνθησαν καὶ οἱ ὄνυχες αὐτοῦ ἐγένοντο ὡς ὀρνέων. καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέλαβον καὶ αἱ φρένες μου ἐπ’ ἐμὲ ἐπεστράφησαν, καὶ τὸν ὑψιστον <ἠυλόγησα καὶ τῷ ζῶντι> εἰς τὸν αἰῶνα ἤνεσα καὶ ἐδόξασα, ὅτι ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν εἰς οὐδὲν ἐλογίσθησαν, καὶ κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖ ἐν τῇ δυνάμει τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐν τῇ κατοικίᾳ τῆς γῆς, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀντιστήσεται τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ ἐρεῖ αὐτῷ· τί ἐποίησας;“

VI. Τὸ μὲν οὖν ἐνύπνιον δοκεῖ ἀθερμήνευτον εἶναι καὶ πᾶσιν εὐδηλον, καθὼς καὶ ἡ γραφὴ διδάσκει ταῦτα οὕτως γεγενῆσθαι, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς ὑστερον ἐξομολογούμενος τὰ συμβάντα αὐτῷ διηγῆσατο. ²ἀλλὰ γοῦν ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἀφθόνως συνετίζει τὸν ἄνθρωπον, ἵνα ἐν πᾶσιν τὸν νοῦν ἀνεμπόδιστον ἔχοντες μὴ προσώποις ἀνθρώπων βασιλέων προσέχωμεν — ματαία γὰρ ἐλπίς ἐπ’ ἄνθρωπον —, μηδὲ ἄρχοντας τοὺς ἐπ’ ἐξουσιῶν [όντας] τεταγμένους ἕνεκεν δόματος κολακεύωμεν, ἀλλὰ μόνῳ θεῷ προσκαρτεροῦντες καὶ τὰ εὐάρεστα τούτῳ ποιοῦντες καὶ τὸν νῦν βίον ἀκίνδυνον διατελέσωμεν καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν εὐκόλως ἐκφύγωμεν. ³τί γὰρ ὠφελῆσαι δύναται βασιλεὺς καὶ δυνάστης ἄνθρωπον, ὅποτε καὶ αὐτὸς θνητὸς ὢν ὑπὸ τὴν τοῦ πεποιηκότος αὐτὸν κινεῖται ἐξουσίαν; ⁴δύναται μὲν γὰρ ἐν τῷ νῦν βίῳ δόματά σοι πολλὰ καὶ μεγάλα παρασχεῖν, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἐπίγεια ὄντα

[ἐστὶν] καὶ πρόσκαιρα τυγχάνει. ⁵πολλοὶ δὲ καὶ τιμῆς καὶ δωρεᾶς ὑπὸ βασιλέως λαχόντες καὶ ἐπ' ἐξουσιῶν τινῶν κατασταθέντες, ὕστερον αὐτοὶ δι' ἑαυτοὺς ἐκιν-**[146]**δύνευσαν, ἢ ὡς ἐπίβουλοι εὐρεθέντες, ἢ ὡς φίλοι βασιλέως ὑπὸ ἐτέρων ἀναιρεθέντες. ὅτι τούτους ὠφέλησεν ἢ πρὸς τὸν βασιλέα φιλία, οἳ μήτε τῶν δομάτων ὧν ἔλαβον ἐνεπλήσθησαν, προσέτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν προσαπώλεσαν; ⁷φευγε οὖν τὰ τοιαῦτα πρόσωπα, ὦ ἄνθρωπε, μήποτε κινδυνεύσης δι' αὐτούς. „πάσα“ γὰρ „σὰρξ χόρτος καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου· ὁ χόρτος ἐξηράνθη καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσεν.“ ⁸ἄκουσον τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰρημένον, πῶς παραινεῖ Τιμοθέω γράφων· „τοῖς πλουσίοις τοῦ νῦν αἰῶνος παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ πεποιθέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλόγητι, ἀλλ' ἡλπιεῖναι „ἐπὶ θεὸν ζῶντα, ὅς ἐστιν σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα δὲ πιστῶν“.

VII. Εἰ γὰρ <ἦ> τῶν ἐν ὑπεροχῇ κειμένων δόξα φύλλοις ξηροῖς ἔοικεν, „πρὸς ὀλίγον“ ἀκμάσασιν, εὐθέως δὲ μαρανθεῖσιν, τί ὠφέλησεν Ναβουχοδονόσορ τὸν βασιλέα τὸ ὑπέρογκον ῥῆμα ἐν τῷ εἰπεῖν· „οὐχ αὕτη ἐστὶν Βαβυλῶν ἡ μεγάλη, ἣν ἐγὼ ὠκοδόμησα εἰς οἶκον βασιλείας ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος μου εἰς τιμὴν τῆς δόξης μου“, ὅποτε φυγαδευθεὶς χλόην μετὰ τῶν θηρίων ἐν τοῖς ὄρεσιν ἦσθιεν; ²ποῦ τὸ θράσος ἐκεῖνο καὶ ἡ πολλὴ τῶν λόγων ὑπερηφανία καὶ ἡ τῆς καμίνου μεγάλη καὶ δεινὴ φλόξ, ὅποτε οὐδὲ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ψυχῆς ἐκυρίευσεν; ³καὶ διὰ τοῦτο σύμβουλος τούτου ἐγένετο ὁ μακάριος Δανιήλ, ὡς καλὸς ἰατρὸς τὰ τούτου τραύματα θεραπεῦσαι βουλόμενος· νῦν „ἡ βουλή μου“ λέγων „ἀρεσάτω σοι, βασιλεῦ, καὶ τὰς ἀμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι καὶ τὰς ἀδικίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων· ἴσως μακρόθυμος ἔσται τοῖς παραπτώμασίν σου“. ⁴δι' ὃ **[148]** καὶ συγκρίνων τὸ ἐνύπνιον τοῦ βασιλέως σύνδακρυς γενόμενος ἐλυπήθη καὶ „ὡσεὶ ὥραν μίαν ἀπηνεώθη καὶ οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ συνετάρασσον αὐτόν“, μὴ βουλόμενος μηδὲ φωνὴν διὰ στόματος προῖεσθαι, ἐνδεικνύμενος ἦν εἶχεν περὶ τὸν βασιλέα φιλοστοργίαν, ἵν' ἐν τούτῳ καὶ αὐτὸς κατανυγῆ καὶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ προφήτου ποιήσας σωθῆναι δυνηθῆ. ⁵τοῦ μὲν οὖν Δανιήλ ἐπὶ μίαν ὥραν ἀφώνου ἐστῶτος καὶ πολλῆς ἡσυχίας γεγενημένης, ἐώρων πάντες ὑπὸ τῶν διαλογισμῶν τοῦτον ταρασσόμενον καὶ τὸ τούτου πρόσωπον ἀλλοιούμενον, καὶ ποτε μὲν ὠχρὸν γινόμενον διὰ τὸν φόβον τοῦ συγκρίματος, μήπως ἀκούσας ὁ βασιλεὺς τὰ περὶ αὐτοῦ λεγόμενα θυμωθεὶς κελεύσῃ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι, ποτὲ δὲ ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐνδυναμούμενον

καὶ πρόσωπον ἀγγέλου ἀναλαμβάνοντα, τὴν <τε> ὄψιν τούτου ἔκπυρον γινομένην καὶ ὀφθαλμούς ὡς φλόγα πυρὸς λάμποντας, ἵνα καὶ ἐν τούτῳ καταπλαγείς ὁ βασιλεὺς φοβηθῆ. ἔει γὰρ τοῦ μακαρίου Μωϋσέως τὸ πρόσωπον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἰδεῖν οὐκ ἠδυνήθησαν „διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ“, πῶς οὐχὶ τότε οἱ Βαβυλώνιοι ἰδόντες τὸ πρόσωπον τοῦ Δανιὴλ ἀλλοιούμενον ἐφοβήθησαν; καὶ ποτε μὲν ἄνθρωπος ὢν ἐφαίνετο, [καὶ] ποτὲ δὲ ὡς ἄγγελος θεοῦ ἐδείκνυτο. πάντες δὲ εἰστήκεισαν ἐνεοί, περιμένοντες τοὺς ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ προεξεσόμενους διαλογισμούς. Ἐτότε μὲν ἀπὸ τῆς πολλῆς δόξης καὶ ἀγωνίας κατασταλαίς καὶ εἰς τὴν ἰδίαν ἔξιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐλθὼν, ἀπεκρίθη τῷ βασιλεῖ „καὶ εἶπεν“· „ἔστω“ δὴ, βασιλεῦ, „τὸ ἐνύπνιον τοῖς μισοῦσίν σε καὶ ἡ σύγκρισις αὐτοῦ τοῖς ἐχθροῖς σου“. Ἐκαὶ οὕτως ἀρξάμενος καθ' ἕκαστον αὐτῷ τὸ εἰς αὐτὸν συμβησόμενον ἀπήγγειλεν καὶ τοῦτον λόγους παρακλητικοῖς παραμυθούμενος εὐέλπιδα πάλιν πρὸς τὰ μέλλοντα κατήρτιζεν. **[150]** Ἐφησὶν γὰρ πρὸς αὐτόν· „καὶ ἐπεὶ ἴδεν ὁ βασιλεὺς εἶρ καὶ ἅγιον ἀπ' οὐρανοῦ καταβαίνοντα καὶ εἶπεν“· „ἐκκόψατε τὸ δένδρον καὶ ἐκτίλατε τὰ φύλλα αὐτοῦ καὶ ἐκτινάξατε τοὺς κλάδους αὐτοῦ“, „πλὴν τὴν φυὴν τῶν ῥιζῶν τοῦ δένδρου ἐάσατε ἐν τῇ γῆ“· „ἡ βασιλεία σου σοι μείνει, βασιλεῦ, ἕως ἂν ἐπιγνῶς τὴν ἐξουσίαν τὴν ἐπουράνιον“, „ὅτι κυριεύει ὁ ὑψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων καὶ ᾧ ἂν θέλη δώσει αὐτήν“.

VIII. „Ταῦτα“ μὲν οὖν ἅπαντα συνέβη τῷ βασιλεῖ Ναβουχοδονόσορ „μετὰ δωδεκάμηνον“. Ἐοῦτε γὰρ ἡ γραφὴ ἐψεύσατο, οὔτε Δανιὴλ τοῦτον ἐπλάνησεν, ἀλλὰ τὰ μέλλοντα ἐπ' αὐτὸν τελείσθαι ταῦτα τοῦτον προεδίδαξεν. Ἐτὸ γὰρ δένδρον „τὸ μεγαλυθὲν καὶ ἰσχυρὸς, οὗ τὸ ὕψος ἐφθασεν ἕως τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ κύτος αὐτοῦ εἰς τὸ πέρασ πάσης τῆς γῆς“ σημαίνει ἡ γραφὴ αὐτὸν εἶναι τὸν βασιλέα, ὡς καὶ Δανιὴλ τοῦτο ῥητῶς διεσάφησεν· διὰ τὸ ὑψωθῆναι τὸν βασιλέα καὶ ἔνδοξον γενέσθαι καὶ κυριεῦσαι πάσης τῆς γῆς καὶ τῶν μακρόθεν ἐθνῶν περικρατῆσαι ⁴[οἱ δὲ κλάδοι αὐτοῦ ὑπῆρχον ὑπάτοι καὶ στρατηγοὶ καὶ τοπάρχαι καὶ πάντες οἱ ὑπ' αὐτοῦ καθεστηκότες ὡς ἐκ δένδρου κλάδοι προβεβλημένοι.] Ἐτὰ δὲ φύλλα τοῦ δένδρου δεικνύσι τὰ διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ διατάγματα, ἃ ἀπέστειλεν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, κελεύων καὶ διατάσσων καθὼς ἠβούλετο. Ἐ[τὸν δὲ καρπὸν τὸν πολὺν ὃν εἶχεν τὸ δένδρον δηλοῖ τὴν πολλὴν πρόσοδον καὶ τοὺς φόρους τοὺς ἀναφερομένους αὐτῷ ἀφ' ἑνὸς **[152]** ἑκάστου ἔθνους. Ἐτὸ δὲ κύτος αὐτοῦ τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἠδρασμένον σημαίνει αὐτὴν

εἶναι τὴν βασιλείαν διὰ τὸ ἐπίγειον αὐτὴν τυγχάνειν ὡς ἐπὶ γῆς ἠδρασμένην.] 8ο δὲ „καρπὸς αὐτοῦ πολὺς καὶ τροφή πάντων“ ἡ οὐσα „ἐν αὐτῷ“, τὰ ὀψώνια καὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰ χαρίσματα τὰ ὑπὸ τοῦ βασιλέως πᾶσιν διδόμενα, ἅτινα ἦσαν ὡς τροφή ἀπὸ δένδρου τοῖς ἀνθρώποις διδομένη. 9τὰ δὲ „θηρία τὰ ἄγρια“ τὰ „ὑποκάτω αὐτοῦ“ κατασκηνοῦντα σημαίνονται εἶναι τὰ στρατόπεδα καὶ αἱ δυνάμεις, αἱ αἰεὶ παρέμενον καὶ προσεκαρτέρουν τῷ βασιλεῖ πρὸς τὰ κελευόμενα ἐξυπηρετοῦντες, ὡς θηρία ἄγρια ὑπάρχοντες ἔτοιμοι εἰς τὸ πολεμεῖν καὶ διαφθεῖρουν καὶ τοὺς ἀνθρώπους ὡσπερ θηρία διασπαράσσειν. 10τὰ δὲ „ὄρνεα“ τὰ „ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ“ κατοικοῦντα ἢ πάντων τῶν ἐθνῶν οὐσα εἰς αὐτὸν ὑπακοή, ἅτινα πόρρωθεν καὶ μακρόθεν ἐρχόμενα τοῖς ἄρχουσιν τοῖς ὑπ’ αὐτοῦ κατασταθεῖσιν ὑπετάσσοντο, ὡς κλάδοις ἀπὸ δένδρου ὑπάρχουσιν.

IX. Ἐν τῷ οὖν καταβῆναι τὸν ἄγγελον ἀπ’ οὐρανοῦ καὶ εἰπεῖν· „ἐκκόψατε τὸ δένδρον καὶ ἐκτινάξατε τοὺς κλάδους αὐτοῦ, καὶ ἐκτίλατε τὰ φύλλα αὐτοῦ καὶ διασκορπίσατε τὸν καρπὸν αὐτοῦ, σαλευθήτωσαν τὰ θηρία ὑποκάτωθεν αὐτοῦ καὶ τὰ ὄρνεα ἀπὸ τῶν κλάδων αὐτοῦ“ σημαίνει τὴν γενομένην ἐπιβουλήν ὑπὸ τῶν σατραπῶν τῷ βασιλεῖ καὶ τῶν ὑπ’ αὐτὸν οὐσῶν δυνάμεων. 2ο δὲ ἐκδιωχθεὶς ὑπ’ αὐτῶν ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἀφηρέθη ἡ τούτου βασιλεία καὶ ἡ ἐξουσία καὶ ἡ μεγαλωσύνη ἣν εἶχεν τὸ πρότερον, καὶ ὁ ποτὲ καυχώμενος καὶ λέγων· ὅτι „τίς ἐστὶν θεός, ὃς ἐξελεῖται ὑμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν μου;“ ὕστερον [κεκυφῶς πρὸς τὴν γῆν ἐλεεινῶς] ἐν τοῖς ὄρεσιν βρυχώμενος μετὰ τῶν θηρίων διῆγεν φοβούμενος τοὺς ἑαυτοῦ [154] σατράπας, μήποτε ὑπ’ αὐτῶν ἀναιρεθῆ. 3καὶ διὰ τοῦτο ἡ γραφή λέγει· „ἐν τῇ χλόῃ τῇ ἔξω καὶ ἐν τῇ δρόσῳ τοῦ οὐρανοῦ κοιτασθήσεται καὶ μετὰ θηρίων ἀγρίων ἡ μερὶς αὐτοῦ ἐν τῷ χόρτῳ τῆς γῆς· ἡ καρδία αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀλλοιωθήσεται, καὶ καρδία θηρίου δοθήσεται αὐτῷ“. 4οὐκέτι γὰρ ὡς ἄνθρωπος <ὁ> μέγας βασιλεὺς καὶ δυνάστης ἐν τοῖς βασιλείοις δαισιώμενος διῆγεν, ἀλλὰ μονάζων ἐν ἐρημίαις „χόρτον“ καὶ χλόην „ἤσθειν“, ἕως <οὔ> ἡ καρδία αὐτοῦ ἀλλοιωθεῖσα ἐγενήθη ὡς θηρίου ἐν ὕλαις καὶ σπηλαίοις νεμομένου, „ἕως οὗ ἡ θρῖξ αὐτοῦ ὡς λεόντων ἠΰξησεν καὶ οἱ ὄνυχες αὐτοῦ ὡς ὀρνέων ἐμεγαλύνθησαν“ „καὶ ἐπτὰ καιροὶ“ ἠλλάγησαν „ἐπ’ αὐτόν“. — 5συνέκρινεν μὲν γὰρ ταῦτα οὕτως γενέσθαι ὁ θεὸς ὁ ὑψιστος, καθὼς Δανιὴλ λέγει· „σύγκριμα ὑψίστου ἐστὶν ὃ ἐφθασεν ἐπὶ τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα“. 6ο δὲ λόγος ἀκούσας τὴν βουλήν τοῦ πατρὸς καταβάς ἀπ’ οὐρανῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς τοῖς ἀγγέλοις ἀνήγγειλεν, ὡς

λέγει ἡ γραφή· „ἅγιος ἀπ’ οὐρανῶν κατέβη“. 7οὶ δὲ ἄγγελοι τὸν λόγον ἐπηρώτησαν· τί ἐκέλευσεν ἡμᾶς ποιῆσαι ὁ δεσπότης; ἀγίων γὰρ τὸ ἐπερώτημα. 8ὸ δὲ λόγος πρὸς αὐτούς· τάδε λέγει ὁ θεὸς ὁ ὑψιστος· „ἐκκόψατε τὸ δένδρον καὶ ἐκτίλατε τοὺς κλάδους αὐτοῦ καὶ ἐκτινάξατε τὰ φύλλα αὐτοῦ“. 9οὶ δὲ ἀκούσαντες ἐτάραξαν τὰς δυνάμεις τοῦ βασιλέως, ἵνα ἀδέλωσιν αὐτοῦ τὴν βασιλείαν. 10τὰ γὰρ ἔθνη πάντα ἀγγέλοις ἐστὶν παραδεδομένα, ὡς λέγει Ἰωάννης ἐν τῇ Ἀποκαλύψει· „καὶ ἤκουσα“ ἐνὸς λέγοντος· „λύσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς καθημένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ“· οἵτινες ἦσαν <Περσῶν>, Μήδων, Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων.

X. Εἶτα λέγει· „καὶ ἐν τῇ χλόῃ τῇ ἔξω καὶ ἐν τῇ δρόσῳ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται“, „καὶ ἑπτὰ καιροὶ ἀλλαγῆσονται ἐπ’ αὐτόν“, „ἕως οὗ γινῶ ὅτι κυριεύει ὁ θεὸς ὁ ὑψιστος τῆς βασιλείας τῶν [156] ἀνθρώπων“. 2ἑπτὰ μὲν οὖν καιροὺς τινες ἑπτὰ ἐνιαυτοὺς ψηφίζουσιν· τινὲς δὲ ἑπτὰ καιροὺς κατὰ τρίμηνον ἀλλασσομένους — ὁ γὰρ ἐνιαυτὸς τέσσαρας καιροὺς ἔχει, κειμῶνα, ἔαρ, θέρος καὶ μετόπωρον —, ὡς ἑπτὰ καιροὺς τότε ἐπὶ τὸν βασιλέα ἀλλαγῆναι. 3τὸ δὲ εἰπεῖν αὐτόν „τὴν φυὴν τῶν ῥιζῶν τοῦ δένδρου ἐάσατε ἐν τῇ γῇ“ <δηλοῖ> ὅτι ἤμελλεν πάλιν κατὰ βούλησιν θεοῦ ἀποκαθίστασθαι εἰς τὴν ἰδίαν ἀρχήν. 4τοῦτο γὰρ πρὸς παιδείαν ἐγένετο τῷ βασιλεῖ, ἵνα μηκέτι ὑψηλοφρονῶν δυνηθῇ λοιπὸν λέγειν· „καὶ πάντας τοὺς πορευομένους ἐν ὑπερηφανίᾳ δύναται ταπεινώσαι“.

XI. Εὕρισκομεν οὖν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν τὸν Ναβουχοδονόσορ εἴκοσι πέντε ἔτη βεβασιλευκότα· 2ὀκτωκαίδεκα μὲν γὰρ τὰ πρῶτα ἔτη ἐβασίλευσεν, ὅτε ἐπαρθεὶς ἔστησεν τὴν εἰκόνα. ἔπειτα „μετὰ δωδεκάμηνον“ τοῦτο αὐτῷ συνέβη, καὶ „ἐξεδιώχθη ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων“ καὶ ἀφηρέθη ἀπ’ αὐτοῦ ἡ βασιλεία. 3καὶ ἐν τῷ ταπεινωθῆναι αὐτόν καὶ δεηθῆναι τοῦ κυρίου καὶ ἐξομολογήσασθαι καὶ λιτανεῦσαι τὸν θεὸν τὸν ὑψιστον, ἐκζητηθεὶς ὑπὸ τῶν μεγιστανῶν αὐτοῦ <καὶ> ὑποστρέψας πάλιν ἑπτὰ ἔτη ἐβασίλευσεν. 4καθὰ καὶ αὐτὸς διηγεῖται λέγων· „καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέλαβον, καὶ αἱ φρένες μου ἐπ’ ἐμὲ ἐπεστράφησαν καὶ τὸν ὑψιστον ἠλόγησα καὶ τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας ἤνεσα καὶ ἐδόξασα, ὅτι ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν εἰς οὐδὲν ἐλογίσθησαν· καὶ κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖ ἐν τῇ δυνάμει τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐν τῇ κατοικίᾳ τῆς γῆς· καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀντιστήσεται τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ ἐρεῖ αὐτῷ· τί ἐποίησας; — αὐτῷ

[158] τῷ καιρῷ αἱ φρένες μου ἐπεστράφησαν ἐπ’ ἐμὲ καὶ εἰς τὴν τιμὴν τῆς βασιλείας μου ἦλθον· καὶ ἡ μορφή μου ἐπέστρεψεν ἐπ’ ἐμὲ καὶ οἱ τύραννοί μου καὶ οἱ μεγιστάνες μου ἐξεζήτουν με, καὶ ἐπὶ τὴν βασιλείαν μου ἐκραταιώθην καὶ μεγαλωσύνη περισσοτέρα προσετέθη μοι. νῦν οὖν ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ αἰνῶ καὶ ὑψῶ καὶ δοξάζω τὸν βασιλέα τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀληθινὰ καὶ αἱ τρίβοι αὐτοῦ κρίσεις καὶ πάντας τοὺς πορευομένους ἐν ὑπερηφανία δύναται ταπεινώσαι“. — Ὡς ἐν τῷ ἀποθέσθαι αὐτὸν τὴν ὑπερηφανίαν <τὴν πολλὴν> ἦν ἐκέκτητο καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν ὀδυνηθέντα ἐξομολογήσασθαι τῷ θεῷ, ἐπιγνόντα τὴν ἐξουσίαν τὴν ἐπουράνιον, ἀπεκατέστη πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐκζητησάντων τε αὐτὸν τῶν μεγιστάνων καὶ τυράννων καὶ πάντων τῶν ὑπ’ αὐτὸν ὄντων, οἱ καὶ περισσοτέραν τιμὴν καὶ δόξαν περιέθηκαν αὐτῷ, ἵνα πληρωθῇ τὸ ἐν τῷ ὄραματι εἰρημένον· „πλὴν τὴν φυὴν τῶν ῥιζῶν τοῦ δένδρου ἐάσατε ἐν τῇ γῆ“, „ἕως οὗ γινῶ ὅτι κυριεύει ὁ ὑψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων καὶ ὃ ἂν δόξη δώσει αὐτήν“.

XII. Τὰ μὲν οὖν συμβάντα τῷ βασιλεῖ Ναβουχοδονόσορ τοῖς τότε καιροῖς τοιαῦτα ἦν πρὸς <νουθε>σίαν καὶ ὑπόμνησιν <πάντων τῶν> ἀνθρώπων ἀναγραφέντα, <ὡς> καὶ Δανιὴλ ἐν τοῖς εἶδε<σιν καὶ> ὄραμασιν ὄντως ταῦτα γενόμενα διηγήσατο, περὶ ὧν ἐὰν ἐπιβησώμεθα ἐπὶ τὸν τόπον, ἀμφότερα συγκρίναντες ὅμοια καὶ ἀληθῆ ταῦτα εἶναι ἐπιδείξομεν. Ἐξ οὗ μὲν γὰρ ἐνύπνια εἶδεν Ναβουχοδονόσορ, τὸ τῆς ποικίλης εἰκόνας, ἔπειτα περὶ τοῦ δένδρου, ἅτινα Δανιὴλ μὲν συνέκρινεν, κατὰ καιρὸν δὲ καὶ πληρωθήσεται. Ὁμοίως ἂ καὶ Δανιὴλ τέσσαρα θηρία θεωρεῖ ἀναβαίνοντα ἐκ τῆς θαλάσσης, ἐξ ὧν τινὰ μὲν ἤδη ἐγένοντο, τινὰ δὲ γενήσεται, ἵνα ἐπιδείξωμεν τὴν προφητείαν τοῦ Δανιὴλ ὁμοίαν τοῖς λοιποῖς καὶ ἴσην, ἐν μηδενὶ διαλλάσσουν, πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἤδη μὲν γεγονότων καὶ ὄντων καὶ αὐθις ἐσομένων. Ἐἰ γὰρ πιστεύομεν τοῖς ἤδη γεγονόσιν ὡς ἀληθεύει, πῶς [160] οὐχὶ καὶ ἅπαντα <τὰ> ἐρχόμενα <ἔστ>αι ἀληθῆ, ἅτινα οἱ μακάριοι προφήται ἐσόμενα προαπήγγειλαν; κατὰ δὲ βουλήν <θεοῦ ἰδιόκους> καιροῖς προκόπτ<οντα> ἅπαντα πληρωθήσεται.

XIII. Ἰδωμεν οὖν τί λέγει ἡ γραφή· „Βαλτάσαρ <ὁ> βασιλεὺς ἐποίησεν δεῖπνον μέγα τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ χιλίοις, <καὶ> κατέναντι τούτων ὁ οἶνος, <καὶ> πίνων Βαλτάσαρ εἶπεν ἐν τῇ γεύσει τοῦ οἴνου ἐνεγκεῖν τὰ σκεύη τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ, ἃ ἐξήνεγκεν Ναβουχοδονόσορ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν

Ἱερουσαλήμ, καὶ πινέτωσαν ἐν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ καὶ αἱ παλλακαὶ αὐτοῦ καὶ αἱ παράκοιτοι αὐτοῦ. <καὶ ἠνέχθησαν τὰ σκεύη τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ, ἃ ἐξήνεγκεν Ναβουχοδονόσορ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔπινον ἐν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ καὶ αἱ παλλακαὶ αὐτοῦ καὶ αἱ παράκοιτοι αὐτοῦ.> ἔπινον οἶνον καὶ ἤνεσαν τοὺς θεοὺς τοὺς χρυσοὺς καὶ ἀργυροὺς καὶ χαλκοὺς καὶ σιδηροὺς καὶ ξυλίνοὺς καὶ λιθίνοὺς. ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐξῆλθον δάκτυλοι χειρὸς ἀνθρώπου καὶ ἔγραφον κατέναντι τῆς λαμπάδος ἐπὶ τῷ κοιιάματι τοῦ τοίχου τοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐθεώρει τοὺς ἀστραγάλους τῆς χειρὸς τῆς γραφούσης. τότε τοῦ βασιλέως ἡ μορφή ἠλλοιώθη καὶ οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ συνετάρασσον αὐτὸν καὶ οἱ σύνδεσμοι τῆς ὀσφύος αὐτοῦ διελύοντο καὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ συνεκροτοῦντο. καὶ ἐβόησεν ὁ βασιλεὺς ἐν ἰσχυί τοῦ εἰσαγαγεῖν μάγους Χαλδαίους γαζαρηνοὺς· καὶ εἶπεν τοῖς σοφοῖς Βαβυλῶνος· ὅς ἂν ἀναγνῶ τὴν γραφὴν ταύτην καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῆς γνωρίση μοι, πορφύραν ἐνδύσεται καὶ ὁ μαινάκης ὁ χρυσοὺς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ τρίτος ἐν τῇ βασιλείᾳ μου ἄρξει. καὶ εἰσεπορεύοντο <πάντες> οἱ σοφοὶ τοῦ βασι-**[162]**λέως καὶ οὐκ ἠδύναντο τὴν γραφὴν ἀναγνῶναι οὐδὲ τὴν σύγκρισιν γνωρίσαι τῷ βασιλεῖ. καὶ ὁ Βαλτάσαρ ἐταράχθη καὶ ἡ μορφή αὐτοῦ ἠλλοιώθη καὶ οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ συνεταράσσοντο.“

XIV. Μετὰ οὖν τὴν τελευταίαν <τοῦ> Ναβουχοδονόσορ διαδέχεται τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εὐιλὰτ Μαρωδάκ, οὗ ἡ γραφὴ οὐ μέμνηται, ἢ <τοι> διὰ τὸ εὐλαβῶς αὐτὸν βεβιωκέναι, ἢτοι διὰ τὸ μηδὲν ἐπ’ αὐτῷ τεράστιον γεγενῆσθαι. 2οῦτος βασιλεύει ἔτη δεκαδύο, καὶ μετὰ τούτον ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Βαλτάσαρ, περὶ οὗ νῦν ἡ γραφὴ τὴν διήγησιν ποιεῖται. 3οῦτος ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐποίησεν δεῖπνον μέγα τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ χιλίοις. 4οῦτων δὲ αὐτῶν ἐν τῷ πότῳ, φυσιωθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσεν „τὰ σκεύη τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ ἃ ἠνεγκεν Ναβουχοδονόσορ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ“ προσενεχθῆναι, πίνειν τε „ἐν αὐτοῖς“ τοὺς μεγιστᾶνας καὶ τὰς παλλακὰς αὐτοῦ, καὶ τὰ ὑπὸ ἐτέρων βασιλέων εἰς δόξαν καὶ τιμὴν θεῷ ἀνατεθέντα, ταῦτα ταῖς μιραῖς χερσὶν λαμβάνοντες ἔσπενδον ἐν αὐτοῖς καὶ ἤγουν τὰ ἄψυχα καὶ ἀκίνητα εἶδωλα. 5τοῦτου τοίνυν γεναμένου „ἐξῆλθον δάκτυλοι χειρὸς ἀθρώπου καὶ ἔγραφον κατέναντι τῆς λαμπάδος ἐπὶ τὸ κοιιάμα τοῦ τοίχου τοῦ οἴκου τοῦ

βασιλέως“. Ἐπὶ μὲν τοῦ Ναβουχοδονόσορ εἴρηται „ἅγιος ἀπ’ οὐρανοῦ κατέβη“, ἐνθάδε λέγει „ἔξηλθον δάκτυλοι χειρὸς“ σημαίνουσα ἢ γραφὴ μελλήσειν αὐτὸν τὸν λόγον ἐπ’ ἐσχάτων σωματοποιεῖσθαι καὶ σχῆμα ἀνθρώπου ἀναλαμβάνειν, ἵνα μηκέτι ὡς διὰ εἶδους βλέπηται, ἀλλὰ σαρκικῶς ἄνθρωπος γενόμενος καὶ μετὰ ἀνθρώπων συναναστραφεῖς τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς [164] ἐπιτελέσῃ. Ἐν τῷ οὖν γράψαι τὴν γραφὴν ἐν τῷ τοίχῳ, ἐσήμανεν ἢ γραφὴ ἐν τούτῳ αὐτὸν εἶναι τὸν ἐν τῷ ὄρει ἐν ταῖς πλαξίν τὸν νόμον τοῦ θεοῦ ἐγχαράξαντα. ὡς ἢ γραφὴ λέγει· „καὶ ἦσαν αἱ πλάκες γεγραμμέναι δακτύλῳ θεοῦ“, καὶ „ἢ γραφὴ γραφὴ θεοῦ“ ἦν ἐγγεγραμμένη „ἐν ταῖς πλαξίν“. ὁὕτως οὖν καὶ ἐνθάδε μόνῳ τῷ βασιλεῖ οἱ „δάκτυλοι τῆς χειρὸς“ ἐδείκνυντο „κατέναντι τῆς λαμπάδος“ ἀστράπτουτες, ἵνα τὰ ἐκεῖ γραφόμενα θεοῦ γραφὴ εἶναι νομισθῇ. το γὰρ φῶς τῆς χειρὸς ἀντιλάμπαν τῷ φωτὶ τῆς λαμπάδος ἤμβλυεν τὸ ταύτης φῶς, ἵνα οἱ δάκτυλοι οἱ ἐν τῷ τοίχῳ γράφοντες ὀραθῶσιν.

XV. Οὓς ἰδὼν ὁ βασιλεὺς καὶ ἔμφοβος γενόμενος τρόμῳ τε πολλῷ συσχεθεὶς „ἐβόησεν“ „ἐν ἰσχύϊ τοῦ εἰσαγαγεῖν μάγους Χαλδαίους γαζαρηνοῦς“· μὴ νοῶν, ὅτι οὐ τούτοις ἐξὸν ἦν τὰ τοῦ θεοῦ γράμματα ἀναγινώσκειν, ἀλλὰ τοῖς ἐκ παιδὸς νόμον θεοῦ ἠσκηκόσιν καὶ τὰ θεῖα γράμματα ἐκ πατέρων ἐπεγνωκόσιν. Ἐκκληθέντων οὖν πάντων ἔφη πρὸς αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς· „ὅς ἂν ἀναγνῶ τὴν γραφὴν ταύτην καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῆς γνωρίσῃ μοι, πορφύραν ἐνδύσεται καὶ ὁ μανιάκης ὁ χρυσοῦς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ τρίτος ἐν τῇ βασιλείᾳ μου ἄρξει. καὶ ἐπορεύοντο πάντες οἱ σοφοὶ τοῦ βασιλέως καὶ οὐκ ἠδύναντο τὴν γραφὴν ἀναγνῶναι, οὐδὲ τὴν σύγκρισιν αὐτῆς γνωρίσαι τῷ βασιλεῖ.“ Ἐπόσοι γὰρ τότε τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖς τρόποις μηχανώμενοι ἐβούλοντό τι ξένον ῥῆμα πλάσαντες ἀρέσαι τῷ βασιλεῖ καὶ πορφύραν ἐνδύσασθαι καὶ ἐπὶ θρόνῳ τρίτῳ δοξασθῆναι; ἀλλ’ ἦν ἀποκεκρυμμένον ἀπ’ αὐτῶν τὸ ῥῆμα. ἠμβλύθησαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν καὶ ἐπηρώθη τὰ νοήματα τῆς καρδίας αὐτῶν· γινώσκει γὰρ ὁ κύριος „τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶν μάταιοι“. Ἐπάντων οὖν παραιτουμένων „ἐταράχθη“ ἢ καρδία τοῦ βασιλέως „καὶ ἡ μορφή αὐτοῦ ἠλλοιώθη, καὶ οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ συνεταράσσοντο“. Ἐτότε δὲ ἀκούσασα „ἢ βασίλισσα“ τὸ γεγονός „εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον [166] τοῦ πότου καὶ εἶπεν“ τῷ βασιλεῖ· „μὴ ταρασσέτωσάν σε οἱ διαλογισμοί σου, καὶ ἡ μορφή σου μὴ ἄλλοιούσθω· ἔστιν ἀνὴρ ἐν τῇ βασιλείᾳ σου ἐν ᾧ πνεῦμα θεοῦ, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ πατρὸς σου γρηγόρησις

καὶ σύνεσις εὐρέθη ἐν αὐτῷ· καὶ ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ ὁ πατήρ σου ἄρχοντα ἐπαοιδῶν, μάγων, Χαλδαίων γαζαρηνῶν κατέστησεν αὐτόν. ὅτι πνεῦμα θεοῦ περισσὸν ἐν αὐτῷ καὶ φρόνησις καὶ σύνεσις συγκρίνων ἐνύπνια καὶ ἀναγγέλλων κρατούμενα καὶ λύων συνδέσμους, Δανιήλ· καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπέθηκεν αὐτῷ ὄνομα Βαλτάσαρ. νῦν οὖν κληθήτω καὶ τὴν σύγκρισιν ἀναγγελεῖ σοι“.

XVI. Τίς οὖν ἡ αἰτία τοῦ τὴν βασιλίссαν εἰσελθεῖν καὶ μνείαν ποιῆσθαι τοῦ Δανιήλ; πάντες γὰρ οἱ μεγιστᾶνες καὶ οἱ φίλοι τοῦ βασιλέως οὐκ ἤδεσαν τοῦτον; ἢ οὐκ ἔγνωσαν τὰ ἐπὶ Ναβουχοδονόσορ συμβάντα, ὡς αὐτὸς μόνος τὰ ἐνύπνια αὐτῷ διέκρινεν, καὶ ἄρχοντα ἐπὶ τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος τοῦτον κατέστησεν; ²ἤδεσαν καὶ αὐτοί, ἀλλὰ διαφθονούμενοι αὐτῷ, ἐπειδὴ σοφία ἐπουρανίῳ ἦν κεκοσμημένος, οὐκ ἠβούλοντο ἀναγγεῖλαι τῷ βασιλεῖ περὶ αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐλθόντος αὐτοῦ καὶ εἰπόντος τὴν γραφὴν ὑστερον αὐτοὶ κατασχνυθῶσιν. ³τοῦτο δὲ οὐ μόνον τότε ἐπὶ τῷ Δανιήλ ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ ἕως νῦν ἐπὶ πολλοῖς συμβαίνει. ⁴ἡνίκα γάρ τις ἄξιος γενάμενος χάριν παρὰ θεοῦ κτήσεται καὶ σοφώτερος τῶν ἄλλων εὐρεθῆ, εὐθέως πάντες περιβλεπόμενοι μισοῦσιν τοῦτον, διώκουσιν, ὑβρίζουσιν, ἀτιμάζουσιν, καταλαλοῦσιν, ἐξουθενοῦσιν, ἵνα ἐν τούτῳ δόξωσιν αὐτοὶ „εἶναί τι, μηδὲν“ ὄντες. ⁵τὸ ὅμοιον γὰρ καὶ ἐπὶ τοῖς προφήταις συνέβη καὶ ἐπὶ τῷ <κυρίῳ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀποστόλοις. >οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ Δανιήλ <τὰ ἐν Βαβυλῶνι συμβάντα νοήσομεν· προκόπτουσα γὰρ ἡ γραφὴ δείξει ταῦτα οὕτως γεγενημένα.

XVII. Τότε τοίνυν ἀκούσας ὁ βασιλεὺς τὰ περὶ αὐτοῦ ἐκέλευσεν **[168]** ἀχθῆναι τὸν Δανιήλ καὶ φησιν πρὸς αὐτόν· „σὺ εἶ Δανιήλ ὁ ἀπὸ τῶν υἱῶν τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Ἰουδαίας, ἧς ἤγαγεν Ναβουχοδονόσορ ὁ πατήρ μου;“ „ἤκουσα περὶ σοῦ, ὅτι δύνασαι κρίματα συγκρίναι. νῦν οὖν ἐὰν δυνηθῆς τὴν γραφὴν ταύτην ἀναγνῶναι καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῆς γνωρίσαι μοι, πορφύραν ἐνδύσῃ καὶ ὁ μανιάκης ὁ χρυσοῦς ἔσται ἐπὶ τὸν τράχηλόν σου, καὶ τρίτος ἐν τῇ βασιλείᾳ μου ἄρξεις“. ²ὁ δὲ μακάριος Δανιήλ, μὴ δώροισ ἐπιγείοις χαιρόμενος, μηδὲ δόξῃ βασιλικῇ ὑπεραιρόμενος ἀπεκρίθη· „τὰ δόματά σου, βασιλεῦ, σοὶ ἔστω, καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ οἴκου σου ἐτέρω δός· ἐγὼ δὲ <τὴν> γραφὴν ἀναγνώσομαι καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῆς> γνωρίσω σοι“. ³καὶ οὕτως ἀρξάμενος πάντα καθεξῆς τὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ συμβάντα διηγήσατο τῷ βασιλεῖ, ἅμα μὲν ἐκδιδάσκων αὐτόν τὰ γενόμενα, ἅμα δὲ καὶ συνετίζων μὴ ἀλαζονεύεσθαι μηδὲ ὑπερηφανεῖν παρὰ τὸ δέον ἐν τῇ τοῦ θεοῦ

ἐξουσία ὑπάρχοντα. 4 φησὶν οὖν πρὸς αὐτόν· „ὁ θεὸς ὁ ὑψιστος τὴν βασιλείαν καὶ τὴν μεγαλωσύνην καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν ἔδωκεν Ναβουχοδονόσορ τῷ πατρί σου. καὶ ἀπὸ τῆς μεγαλωσύνης ἧς ἔδωκεν αὐτῷ πάντες οἱ λαοί, φυλαί, γλώσσαι ἦσαν τρέμοντες καὶ φοβούμενοι ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. οὓς ἠβούλετο αὐτὸς ἀνῆρει καὶ οὓς ἠβούλετο αὐτὸς ἔτυπεν καὶ οὓς ἠβούλετο αὐτὸς ὑψοῦ <καὶ οὓς ἠβούλετο αὐτὸς ἑταπεῖνου>. καὶ ὅτε ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐκραταιώθη τοῦ ὑπερηφανεύεσθαι, κατηνέχθη ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς βασιλείας <καὶ ἡ τιμὴ ἀφη>ρέθη ἀπ’ αὐτοῦ· καὶ <ἀπὸ> τῶν ἀνθρώπων ἐξεδιώχθη καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μετὰ θηρίων ἐδόθη καὶ μετὰ ὀνάντων ἡ κατοικία αὐτοῦ, χόρτον ὡς βοῦν ἐψώμιζον αὐτόν, καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐβάφη, ἕως οὗ ἔγνω, ὅτι κυριεύει ὁ ὑψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων καὶ ᾧ ἂν δόξη δώσει αὐτήν“. 5 καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπήνεγκεν τὰ ἀκόλουθα· ἅμα μὲν ἐπιπλήσων τῷ βασιλεῖ καὶ πρόσωπον τούτου μὴ λαμβάνων, ἵνα ἀκούσας φοβηθῆ καὶ ὁ ἐποίησεν ἀμάρτημα εὐθέως ἐπιγῶ. 6 λέγει οὖν· „καὶ σὺ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βαλτάσαρ οὐκ ἑταπεῖνωσας τὴν καρδίαν [170] σου κατέναντι τοῦ θεοῦ οὗ ταῦτα πάντα ἔγνωσ, καὶ ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ὑψώθης καὶ τὰ σκεύη τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἠνεγκας ἐνώπιόν σου, καὶ σὺ καὶ οἱ μεγιστᾶνες σου καὶ αἱ <παλλακαί σου καὶ αἱ> παράκοιτοί σου οἶνον ἐπίνετε ἐν αὐτοῖς, καὶ τοὺς θεοὺς τοὺς χρυσοὺς καὶ ἀργυροὺς <καὶ χαλκοὺς> καὶ σιδηροὺς καὶ <ξ>λίνοὺς καὶ λιθίνοὺς, <οἱ> οὐ βλέπουσιν καὶ οἱ οὐκ ἀκούουσιν <καὶ οὐ γινώσκουσιν> ἦνεσας <καὶ> τὸν θεόν, οὗ ἡ πνοή σου ἐν χειρὶ αὐτοῦ καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοί σου, αὐτὸν οὐκ ἐδόξασας. διὰ τοῦτο ἐκ προσώπου αὐτοῦ ἀπεστάλη ἀστράγαλος χειρὸς καὶ τὴν γραφὴν ταύτην ἔταξεν· μανὴ θεκέλ φαρές. τοῦτο τὸ σύγκριμα τοῦ ῥήματος· μανή, ἐμέτρησεν ὁ θεὸς τὴν βασιλείαν σου καὶ ἐπλήρωσεν αὐτήν· θεκέλ, ἐστάθη ἐν ζυγῷ καὶ εὐρέθη ὑστεροῦσα· φαρές, διήρηται ἡ βασιλεία σου καὶ ἐδόθη Μήδοις καὶ Πέρσαις“.

XVIII. Ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς ἀκούσας τὴν γραφὴν καὶ τὸ ταύτης σύγκριμα ἐλυπήθη ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, ἐκέλευσεν δὲ ἐνδυθῆναι „τὸν Δανιὴλ προφύραν“ καὶ „εἶναι αὐτὸν τρίτον ἄρχοντα ἐν τῇ βασιλείᾳ“. 2, „ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ ἀνηρέθη Βαλτάσαρ ὁ βασιλεὺς ὁ Χαλδαῖος, καὶ Δαρείος ὁ Μήδος παρέλαβεν τὴν βασιλείαν ὧν ἐτῶν ἐξήκοντα δύο“. — 3 τοῦ δὲ συγκρίματος, καθὼς ἡ γραφὴ περιέχει, ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ ἐπιλυθέντος, „ἐν> αὐτῇ τῇ νυκτὶ <τό τε ῥῆμα ἐπληρώθη καὶ ἡ βασιλεία τῶν Βαβυλωνίων παρήλθεν> ἐπὶ τοὺς Μήδους, καθὼς

[ἀν] ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ εἴρηται· „καθιστᾶ βασιλεῖς καὶ μεθιστᾶ“ „γινώσκων τὰ ἐν τῷ σκότει, καὶ τὸ φῶς μετ’ αὐτοῦ ἐστίν“.

XIX. Παραλαβὼν οὖν Δαρεῖος ὁ ἐπικληθεὶς Ἀσουήρος <τὴν βασιλείαν> „κατέστησεν“ „σατράπας ἑκατὸν εἴκοσι“ „καὶ ἐπάνω αὐτῶν τακτικούς τρεῖς, ὅς ἦν Δανιὴλ εἰς ἕξ αὐτῶν, τοῦ ἀποδιδόναι αὐτοῖς τοὺς σατράπας λόγον, ὅπως ὁ βασιλεὺς μὴ ἐνοχλῆται. καὶ ἦν Δανιὴλ [172] ὑπὲρ αὐτοῦς, ὅτι πνεῦμα περισσὸν ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ βασιλεὺς κατέστησεν αὐτὸν ἐφ’ ὅλης τῆς βασιλείας αὐτοῦ“. — Ζακούσας γὰρ τὰ περὶ αὐτοῦ Δαρεῖος ὁ Μῆδος τὴν τε σοφίαν ἦν ἐκέκτητο καὶ τὸ τούτου ἐκ παιδὸς πιστόν τε καὶ εὐλαβές, κατέστησεν αὐτὸν πρωτεύειν πάντων τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ κυριεύειν πάσης τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ὡς ἐποίησεν ὁ Φαραῶ, τῷ Ἰωσήφ δευτέρας τιμὰς τοῦ θρόνου τῆς αὐτοῦ βασιλείας χαρισάμενος καὶ πάντας τοὺς ἄρχοντας Αἰγύπτου ὑπηκόους τούτῳ ὑποτάξας. 3τούτου τοίνυν γεναμένου, φθόνῳ κινηθέντες „οἱ τακτικοὶ καὶ οἱ σατράπαι ἐζήτουν πρόφασιν εὐρεῖν κατὰ Δανιὴλ“, ὅπως ἀφορμὴν τινα κατ’ αὐτοῦ λαβόντες κατηγορήσαντες τοῦτον ἀποκτείνωσιν· <ὅ>πως τὸ ῥητὸν πληρωθῆ, ὃ πρὸ μικροῦ εἶπαμεν, ὅτι ἐπὶ εὐλαβῆς τις ἦ τὸν θεὸν φοβούμενος, ἔχων χάριν καὶ σοφίαν παρὰ θεοῦ, ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων μισεῖται, διότι καὶ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς χάριτος οὐκ ἠξιώθησαν. 4οὕτως καὶ οἱ σατράπαι καὶ οἱ τακτικοὶ διὰ φθόνου ἐμίσουν τὸν Δανιὴλ, ἐπειδὴ σοφώτερος καὶ πιστικώτερος πάντων ἦν. 5τοῦτο γὰρ ἡ γραφὴ ἐμαρτύρησεν λέγουσα· „καὶ πᾶσαν πρόφασιν καὶ παράπτωμα καὶ ἀμπλάκημα οὐχ εὔρον κατ’ αὐτοῦ, ὅτι πιστὸς ἦν“. 6οὐ γὰρ μόνον τὰς τοῦ θεοῦ ἐντολὰς κατὰ τὸν νόμον ἐφύλαττεν, ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ βασιλέως πράγματα μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας διέπων ἦν, ἐν μηδενὶ ῥυπαρῷ πράγματι κέρδους ὀλίγου χάριν τὴν ἑαυτοῦ καθαρὰν συνείδησιν μολῦναι βουλόμενος.

XX. Πόσοι γὰρ τότε προσποιούμενοι ἦσαν φίλοι μὲν εἶναι τῷ Δανιὴλ, τῇ δὲ καρδίᾳ τοῦτον μισοπονηροῦντες, καὶ δῶρα δι’ ἐτέρων προσώπων ὑπέπεμπον καὶ χρήματα ἱκανὰ δώσειν ἐπηγγείλαντο, τὴν τούτου ἀπλότητα πειράζειν βουλόμενοι, ὡς λοιπὸν πρόφασιν κατ’ αὐτοῦ ἐσχηκότες ἐντύχωσιν τῷ βασιλεῖ ὡς χαριζόμενον αὐτὸν τὰ τοῦ βασιλέως κτήματα, καὶ οὕτως ὡς ἐπίβουλος ἀναιρεθῆ. 2πάντοτε οὖν [174] πολυμηχάνως „ἐζήτουν“ κατ’ αὐτοῦ αἰτίαν· καὶ μὴ εὐρίσκοντες ὕστερον „συνεβουλεύσαντο“ λέγοντες· „οὐχ εὐρήσομεν κατὰ Δανιὴλ πρόφασιν εἰ μὴ ἐν νομίμοις θεοῦ αὐτοῦ. 3τότε“ μὲν μίαν γνώμην ποιησάμενοι προσῆλθον „τῷ βασιλεῖ καὶ

εἶπαν· Δαρείε βασιλεῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας ζῆθι· συνεβουλεύσαντο οἱ ἐπὶ τῆς βασιλείας σου στρατηγοὶ καὶ σατράπαι, ὑπατοὶ καὶ τοπάρχαι, τοῦ στήσαι στάσει βασιλικῇ καὶ ἐνισχύσαι ὄρισμόν, ὅπως ὅς ἂν αἰτήσῃ αἴτημα παρὰ παντὸς θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἕως ἡμερῶν τριάκοντα, ἀλλ' ἢ παρὰ σοῦ, βασιλεῦ, ἐμβληθήσεται εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων. νῦν οὖν, βασιλεῦ, στήσον τὸν ὄρισμόν καὶ ἔκθες γραφήν, ὅπως μὴ ἀλλοιωθῇ τὸ δόγμα Περσῶν καὶ Μήδων. Ἔτοτε Δαρείος“, ἀγνοῶν τὴν τούτων κακομήχανον ἢ ἐβουλεύσαντο γνώμην, ἐκέλευσεν „γραφήναι τὸ δόγμα“ καὶ δημοσίως τοῦτο προτεθῆναι. — Ἐκαὶ γὰρ ὑστερον Ἀμάν, βουλόμενος ἀποκτείνει τὸν Μαρδοχαῖον καὶ τὸ τούτου γένος, προσελθὼν τῷ βασιλεῖ Ἀρταξέρξει τὰ ὅμοια συνεβουλεύσατο, ὅπως ἐκ βασιλικοῦ δόγματος τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τοῦ δωδεκάτου μηνὸς μιᾷ ἡμέρᾳ οἱ πάντες Ἰουδαῖοι ἀποκτανθῶσιν.

XXI. Ὁ μὲν οὖν „Δανιὴλ ἠνίκα ἔγνω“ τὸ γεγραμμένον, νοήσας τὴν εἰς αὐτὸν γεγενημένην ἐπιβουλήν οὐκ ἐφοβήθη οὐδὲ ἐδειλίασεν, ἐτοίμως ἔχων βρῶμα τοῖς θηρίοις παραδοθῆναι ἢ ὑποταγῆναι τῷ προστάγματι τοῦ βασιλέως· καὶ τι ἔχων προκέντημα τὸ ἐπὶ τῶν τριῶν παίδων γεγενημένον, ὡς μὴ βουληθέντες τῇ εἰκόνι τοῦ βασιλέως προσκυνῆσαι ἐκ καμίνου πυρὸς διεσώθησαν. Ἐκαὶ δὴ εἰσελθὼν „εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ“ ἠνοιξεν τὰς θυρίδας „ἐν τοῖς ὑπερώοις κατέναντι Ἱερουσαλήμ καὶ καιροῦς τρεῖς τῆς ἡμέρας ἦν κάμπτων ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ καὶ προσευχόμενος καὶ ἔξομολογούμενος ἐναντίον τοῦ θεοῦ αὐτοῦ, καθὼς ἦν ποιῶν ἔμπροσθεν“. [176]

XXII. Χρῆ οὖν ὄραν τὴν εὐλάβειαν τοῦ μακαρίου Δανιὴλ, πῶς εἰ καὶ ἐδόκει ἐν τοῖς βασιλικαῖς πράγμασιν ἀποσχολεῖσθαι, ἀλλὰ γοῦν τῇ προσευχῇ τὸ καθ' ἡμέραν προσεκαρτέρει, ἀποδιδούς „τὰ μὲν Καίσαρος τῷ Καίσαρι, τὰ δὲ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ“. — Ἄλλ' ἴσως ἔρεῖ τις· τί οὖν; οὐκ ἠδύνατο τὴν μὲν ἡμέραν ἐν τῇ καρδίᾳ πρὸς τὸν θεὸν εὐχεσθαι, τὴν δὲ νύκτα ὡς ἐβούλετο ἐν τῷ οἴκῳ λαθραίως τῇ προσευχῇ σχολάζειν, ἵνα μὴ κινδυνεύσῃ; ἠδύνατο· ἀλλ' οὐκ ἠθέλησεν. Ἐἰ γὰρ τοῦτο ἐπεποιήκει, εἶχον ἂν οἱ τακτικοὶ καὶ οἱ σατράπαι εἰπεῖν· πῶς φοβεῖται τὸν θεόν, ὅποτε τὸ δόγμα τοῦ βασιλέως ἐφοβήθη καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κελευσθεῖσιν ὑπετάγη; καὶ ἡμελλον μομφὴν τινα καὶ ψόγον ἀπιστίας καταφέρειν κατ' αὐτοῦ· ὑποκρίσεως γὰρ τοῦτο ἔργον ἦν, οὐ φόβου καὶ πίστεως τῆς πρὸς τὸν θεόν. Ἐκαὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔδωκεν „ἀφορμὴν“ καταλαλίας τοῖς ἀντικειμένοις· „ὦ γὰρ ἂν τις“ ὑποταγῇ „τούτῳ καὶ δεδούλωται“.

XXIII. Οἱ γὰρ θεῷ πιστεύοντες οὐκ ὀφείλουσιν οὔτε ὑποκρίνεσθαι οὔτε τοὺς ἐπ' ἐξουσιῶν τεταγμένους φοβεῖσθαι, χωρὶς ἂν μὴ τι κακὸν ποιήσωσιν· εἰ δὲ ἔνεκεν τῆς εἰς θεὸν πίστεως ἕτερόν τι ποιεῖν <αὐτοὺς> ἀναγκάζουσιν, ἡδέως ἀποθνήσκειν μᾶλλον ἢ ποιεῖν τὰ ὑπ' αὐτῶν κελευόμενα. ²τῷ γὰρ εἰπεῖν τὸν ἀπόστολον πάσαις „ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις“ ὑποτάσσεσθαι οὐ περὶ τούτου λέγει, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν πίστιν ἡμῶν καὶ τὰ ὑπὸ <τοῦ> θεοῦ προστεταγμένα ἅπερ οἱ ἄνθρωποι κελεύουσιν ταῦτα καὶ ποιῶμεν, ἀλλὰ φοβούμενους τὰς ἐξουσίας μηδὲν κακὸν πράσσειν, ἵνα μὴ ὑπ' αὐτῶν ὡς κακοποιοὶ κολασθῶμεν. ³καὶ διὰ τοῦτο λέγει· „θεοῦ διάκονός ἐστιν ὁ ἔκδικος“ τοῖς „τὸ κακὸν“ πράσσουσιν. τί; „θέλεις μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἔξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς“. „ἂν δὲ τὸ κακὸν ποιῆς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκὴ τὴν μάχαιραν φορεῖ“. ὥστε κατὰ τοῦτο εἶπεν ὑποτάσσεσθαι τῷ ὀσίως καὶ εὐλαβῶς ἐν τῷ νῦν βίῳ ζῆν, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντας τὸν τῆς μαχαίρας κίνδυνον. ⁴οἱ μὲν οὖν ἀπό-[178]στολοι κωλυόμενοι ὑπὸ τῶν ἀρχόντων καὶ γραμματέων τὸν λόγον λαλεῖν οὐκ ἐπαύοντο, πειθαρχοῦντες „θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις“, καὶ διὰ τοῦτο ἀγανακτήσαντες „ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ“. ἀλλ' ὁ „ἄγγελος διὰ νυκτὸς“ „ἔξαγαγὼν αὐτοὺς εἶπεν“· πορευθέντες „τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης“. —

XXIV. Οὕτως οὖν καὶ ὁ Δανιήλ, κωλούμενος προσεύχεσθαι, τῷ δόγματι τοῦ βασιλέως οὐχ ὑπετάγη, ἵνα μὴ δόξαν θεοῦ θῆ ὑποκάτω δόξης ἀνθρώπων. ²εἰ γὰρ διὰ θεόν τις ἀποθνήσκει, χαίρεσθαι ὀφείλει ἐπὶ τούτῳ ζωὴν αἰώνιον εὐρών. ³<δεῖ οὖν> τοὺς εὐ ἐπικρόνους <ἀγνώως καὶ μετὰ> φόβου ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ <ζῶν>τας, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τοῖς ζητοῦσιν ἀφορμὴν, ἵνα ἐν τούτῳ αὐτοὶ μᾶλλον καταισχύωνται· ὃν τρόπον καὶ „οἱ τακτικοὶ“ „ἐζήτουν“ τότε „κατὰ Δανιήλ“ ἀφορμὴν „εὐρεῖν“ καὶ οὐχ ἠύρισκον, „ὅτι πιστὸς ἦν“. ⁴εἰ δὲ τινες βιάζονται τὸν θεὸν μὴ σέβειν μηδὲ αἰτεῖσθαι παρ' αὐτοῦ, θάνατον ἡμῖν ἀπειλοῦντες, ἥδιστον μᾶλλον ἀποθνήσκειν ἢ ποιεῖν τὰ ὑπὸ τούτων κελευόμενα. „τίς“ γὰρ „ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ; θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα;“ ⁵καὶ διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Δανιήλ τὸν θεὸν μᾶλλον φοβηθεὶς καὶ παραδοὺς ἑαυτὸν τῷ θανάτῳ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου ἐκ τῶν λεόντων διεσώθη. ⁶εἰ γὰρ εὐλαβηθεὶς τὸ δόγμα ἠσύχασεν ἐν ταῖς τριάκοντα ἡμέραις, οὐκέτι ἢ τούτου πίστις πρὸς τὸν θεὸν <ἀγνὴ ἂν ἦν>· „οὐδεὶς“ γὰρ „δύναται δυσὶν κυρίοις δουλεῦειν“. ⁷τοῦ γὰρ διαβόλου ἀεὶ ἡ τέχνη

τοιαύτη γεγένηται εἰς τὸ διώκειν καὶ θλίβειν καὶ καταπονεῖν τοὺς ἁγίους, ἵνα μὴ ἐπαίρωσιν προσευχόμενοι „χειρας ὀσίου“ τῷ θεῷ, εἰδὼς ὅτι ἡ τῶν ἁγίων προσευχὴ τῷ μὲν κόσμῳ εἰρήνην παρέχει, τῷ δὲ πονηρῷ κόλασιν. ὥσπερ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ, „ἠνίκα ἂν ἐπῆρεν τὰς χειρας Μωϋσῆς, ὑπερίσχυσε ὁ Ἰσραήλ, [180] ἠνίκα δ' ἂν κατέθηκεν, ὑπερίσχυσε Ἀμαλῆκ“. ὥσπερ τοῦτο ἕως νῦν γίνεται καὶ ἐφ' ἡμῖν πληροῦται. ἠνίκα γὰρ ἂν παυσώμεθα προσευχόμενοι, ὑπερισχύει καθ' ἡμῶν ὁ ἀντικείμενος, ἠνίκα δὲ τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦμεν, κεκατάργηται ἡ τοῦ πονηροῦ δύναμις καὶ ἐξουσία.

XXV. Οὕτως οὖν καὶ ἐν τοῖς τακτικοῖς καὶ σατράπαις ἐνήργησεν τότε, ἵνα τὸ ἴδιον θέλημα δι' αὐτῶν ἐπιτελέσκη καὶ τὸν μακάριον Δανιήλ εἰς τὸν λάκκον ἐμβάλῃ τῶν λεόντων. 2^{ον} [καὶ] παρατηρησάμενοι καὶ ἰδόντες αὐτὸν τρεῖς τῆς ἡμέρας καιροὺς προσευχόμενον προσῆλθον λέγοντες „τῷ βασιλεῖ“. Δαρείε „βασιλεῦ· οὐχὶ ὄρισμὸν ἔταξας ὅπως πᾶς ἄνθρωπος ὃς ἂν αἰτήσῃ παρὰ παντὸς θεοῦ καὶ ἀνθρώπου αἴτημα ἕως ἡμερῶν τριάκοντα ἄλλ' ἢ παρὰ σοῦ, βασιλεῦ, ἐμβληθήσεται εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων;“ ὁ δὲ εἶπεν· „ἀληθινὸς ὁ λόγος καὶ τὸ δόγμα Μήδων καὶ Περσῶν οὐ παρελεύσεται“. 3^{οί} δὲ πρὸς αὐτόν· ἰδού, „Δανιήλ ὁ ἀπὸ τῶν υἱῶν τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Ἰουδαίας οὐχ ὑπετάγη τῷ δόγματί σου, καὶ καιροὺς τρεῖς τῆς ἡμέρας αἰτεῖ παρὰ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ τὰ αἰτήματα αὐτοῦ. τότε ὁ βασιλεὺς τὸ ῥῆμα ὡς ἤκουσεν πολὺ ἐλυπήθη ἐπ' αὐτῷ καὶ περὶ τοῦ Δανιήλ ἠγωνίσαστο τοῦ ἐξελέσθαι αὐτόν“. 4^{ἐπιγνοὺς} γὰρ τὴν τούτων μηχανήν, ὡς ἐχθραίνοντες τῷ Δανιήλ, ἄτε δὴ καὶ σοφωτέρῳ καὶ ἐνδοξοτέρῳ παρὰ πάντας αὐτοὺς ὄντι, ταύτην τὴν ἐπιβουλήν κατ' αὐτοῦ συνέθεντο, δόλω τούτον τοῖς θηρίοις παραδοῦναι θελήσαντες, διεκρίνετο πρὸς τοὺς σατράπας, εἰ δύναιτο ἐξαιτησάμενος τούτον ἀπὸ τοῦ κινδύνου διασῶσαι. 5^{ἄλλ'} ἵνα μὴ ὑπὸ ἀνθρώπου ῥυσθῆ καὶ βασιλέως χάρις εἶναι νομισθῆ, ἔργον δὲ μᾶλλον θεοῦ ἐπ' αὐτὸν τελούμενον φανῆ, ἐσπέρας ἤδη οὔσης καὶ τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς σατράπας ὑπὲρ αὐτοῦ διαλεγομένου ἔφασαν λέγοντες· „γνώθι, βασιλεῦ, ὅτι τὸ δόγμα Μήδοις καὶ Πέρσαις τοῦ πάντα ὄρισμὸν καὶ [182] στάσιν ἦν ἂν ὁ βασιλεὺς στήσῃ οὐ δεῖ παραλλάξαι“, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ δυσωπῆσαι τὸν βασιλέα βουλόμενοι, ὡς εἰ μὴ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὀρισθὲν δόγμα κύριον καὶ βέβαιον γενηθῆ, καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ὀριζόμενα ἄκυρα εἶναι νομισθήσεται.

XXVI. Διὰ ποίαν οὖν αἰτίαν μόνου τοῦ Δανιήλ οἱ σατράπαι κατηγορήσαν; πάντως γὰρ καὶ οἱ τρεῖς παῖδες ἦσαν σὺν αὐτῷ

προσευχόμενοι· εἰ γὰρ τῷ τοῦ Ναβουχοδονόσορ προστάγματι οὐχ ὑπήκουσαν, πολλῶ μᾶλλον τῷ τοῦ Δαρείου δόγματι. ²αἰτία δὲ ἦδε· ἐπειδὴ γὰρ τότε ἐπὶ τοῖς χρόνοις Ναβουχοδονόσορ, παρόντος μὲν τοῦ Δανιήλ, οἱ Χαλδαῖοι οὐδενὸς ἑτέρου κατηγορήσαν, εἰ μὴ μόνον τῶν τριῶν παίδων· αὐτοῖς γὰρ τὸ μαρτύριον ἀπέκειτο. οὕτως νῦν ἐπὶ τοῖς καιροῖς Δαρείου τοῦ Δανιήλ μόνου κατηγορήσαν· αὐτοῦ γὰρ ἡ κλήσις ἦν. ³κατὰ γὰρ καιροὺς θεῷ ἄνθρωπος οὐ λείπει, ἵνα δι' αὐτῶν δοξασθῆ· ὡς ὁ προφήτης λέγει· ὁ ποιῶν „τοὺς κόσμους αὐτοῦ“ κατὰ τὸν ἕνα „ἐπ' ὀνόματι“ αὐτῶν „καλέσει“ αὐτούς.

XXVII. Τότε τοίνυν μὴ δυνάμενος Δαρείος ἐπὶ πλείον ἀντιλέγειν τοῖς σατράπαις εἶπεν ἀχθῆναι „τὸν Δανιήλ, καὶ ἐνέβαλον αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων“. ²καὶ ἀποκριθεὶς „ὁ βασιλεὺς εἶπεν“ αὐτῷ· „ὁ θεὸς σου, ᾧ σὺ λατρεύεις ἐνδελεχῶς, αὐτὸς ἐξελεῖταί σε“, εὐθυμῆναι τοῦτον προτρεπόμενος· ἐπειδὴ γὰρ ἐγὼ μὲν βουλευθεὶς οὐκ ἠδυνήθη καίτοι βασιλεὺς ὢν, „ὁ θεὸς ᾧ σὺ λατρεύεις“, „αὐτὸς ἐξελεῖταί σε“, ἵνα „τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα παρὰ τῷ θεῷ δυνατὰ εἶναι δειχθῆ. — ³„καὶ ἤνεγκαν λίθον καὶ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὸ στόμα τοῦ λάκκου, καὶ ἐσφραγίσατο ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ δακτυλίῳ αὐτοῦ“, „ὅπως μὴ ἀλλοιωθῆ πρᾶγμα ἐν τῷ Δανιήλ“. ⁴καὶ τοῦτο δὲ κακοηθείας ἔργον ἦν· εὐλαβούμενοι γὰρ οἱ σατράπαι, μήπως λάθρα ὁ βασιλεὺς κελεύσῃ τοῦτον ἐκ τοῦ λάκκου ἀνασπασθῆναι, ἠξίωσαν σφραγισθῆναι τὸν λίθον. ⁵ὄν [184] τρόπον καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων ἄρχοντες ἐποίησαν ἐπὶ τῷ σωτήρι „σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας“.

XXVIII. Τούτου τοίνυν γενομένου „ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἐκοιμήθη ἄδειπνος καὶ ἐδέσματα οὐκ εἰσήνεγκαν αὐτῷ καὶ ὁ ὕπνος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ“. — ²πόσον ποιεῖ ἀνὴρ δίκαιος τὸν θεὸν φοβούμενος, ἵνα λυπηθεὶς ἐπ' αὐτῷ ὁ βασιλεὺς μηδὲ τροφήν προσενέγκηται. ³καὶ οἱ μὲν σατράπαι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς εὐφραίνοντο, ὡς βραβεῖον κατὰ Δανιήλ λαβόντες, ὁ δὲ βασιλεὺς δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀγρυπνῶν ἐπένθει, τοιοῦτον ἄνδρα ἀδίκως ἀπολέσας, εὐλαβούμενος μήπως δι' αὐτὸν καὶ αὐτὸς κινδυνεύσῃ. ⁴οὐ γὰρ ἔλαθεν τοῦτον τὰ τῷ Ναβουχοδονόσορ συμβάντα καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ Βαλτάσαρ γενόμενα, τοῦ μὲν ἐκ τῆς βασιλείας ἐκδιωχθέντος τοῦ δὲ διὰ τὰ σκευὴ τὰ ἅγια „αὐτῇ τῇ νυκτὶ“ ἀναιρεθέντος. ⁵„τότε“ τοίνυν „ἀνέστη πρῶτ' ἐν φωτὶ καὶ ἐν σπουδῇ ἦλθεν εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων“, καὶ φωνήσας „ἰσχυρᾶ φωνῇ“ εἶπεν· „Δανιήλ, ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ θεὸς σου, ᾧ σὺ λατρεύεις ἐνδελεχῶς, εἰ ἠδυνήθη ἐξελεῖσθαι σε ἐκ στόματος τῶν

λεόντων;“ ἔποθεν οὖν κινηθεὶς τοῦτο τὸ ῥῆμα ἐφθέγγετο ὁ βασιλεύς, εἰ μὴ ὅτι ἠκηκόει τὰ ἐπὶ τῶν παίδων συμβάντα, οἳ μὴ θελήσαντες τῷ προστάγματι τοῦ βασιλέως ὑποταγῆναι ἐκ καμίνου πυρὸς διεσώθησαν; . . τὸ ὅμοιον ἐπ’ αὐτῷ συμβήσεται, ἀνθ’ ὧν τὸν μὲν θεὸν ἐφοβήθη, τὸ δὲ „δόγμα Μήδων καὶ Περσῶν“ ἐξουδένωσεν.

XXIX. „Καὶ εἶπεν Δανιὴλ τῷ βασιλεῖ“· „ὁ θεὸς μου ἀπέστειλεν τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐνέφραξεν τὰ στόματα τῶν λεόντων καὶ οὐκ ἐλυμήναντό με, ὅτι κατενώπιον αὐτοῦ εὐθύτης εὐρέθη μοι καὶ ἐνώπιον δὲ σοῦ, βασιλεῦ, παράπτωμα οὐκ ἐποίησα“. — Ἐπόσον ποιεῖ πεποίθησιν πρὸς θεὸν ἔχειν μᾶλλον ἢ πρὸς ἀνθρώπους. ἄνθρωποι μὲν γὰρ **[186]** ἀφελπίζουσιν καὶ θανάτῳ παραδιδόασιν, ὁ δὲ θεὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ οὐκ ἐγκαταλείπει. διὰ τοῦτο ὁ ψαλμωδὸς διδάσκει λέγων· „ἀγαθὸν πεποιθέναι ἐπὶ κύριον ἢ πεποιθέναι ἐπ’ ἄνθρωπον· ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ κύριον ἢ ἐλπίζειν ἐπ’ ἄρχουσιν“. Ἐτότε τοίνυν τοῦ ἀγγέλου ἐν τῷ λάκκῳ φανέντος τὰ μὲν θηρία τὰ ἄγρια ἡμερώθη καὶ τούτῳ τὰς οὐράς σαίνοντες <οἱ λέοντες> προσέχαιρον ὡς νέῳ Ἀδὰμ ὑποτασσόμενοι· λείχοντες μὲν τοὺς τοῦ Δανιὴλ ἀγίους πόδας καὶ πρὸς τὰ ἴχνη τῶν τούτου ποδῶν ἐκυλίοντο πατεῖσθαι καὶ αὐτοὶ ὑπ’ αὐτοῦ ἐπιθυμοῦντες. Ἐεἰ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι Παύλου εἰς θηρία κατακριθέντος ἀφεθεὶς ἐπ’ αὐτὸν ὁ λέων εἰς τοὺς τούτου πόδας ἀναπесῶν περιέλειχεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ Δανιὴλ γενόμενα πιστεύομεν, ἅπερ καὶ αὐτὸς Δαρείος πᾶσιν [τοῦτο] διὰ γραμμάτων ἀποστείλας διηγήσατο; καὶ ἐν ταῖς Περσῶν καὶ Μήδων βίβλοις ταῦτα ὄντως ἕως σήμερον αναγέγραπται, ἵνα μὴ μόνον Ἑβραῖοι, μηδὲ μόνοι Βαβυλώνιοι, ἀλλὰ καὶ Μῆδοι καὶ Πέρσαι καὶ πάντα τὰ ἔθνη τὰ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν οἰκοῦντα ἀκούσαντες τὰ γενόμενα καὶ αὐτοὶ τὸν θεὸν φοβηθῶσιν. Ἐὼς καὶ τότε Δαρείος ἀκούσας τὴν τοῦ Δανιὴλ φωνὴν καταπλαγείς ἐθαύμασεν, καὶ ἐκέλευσεν ἀποκυλισθῆναι τὸν λίθον καὶ εἶδεν τὸν Δανιὴλ ἐν μέσῳ τῶν λεόντων καθήμενον καὶ ταῖς ἰδίαις χερσὶν τὴν τούτων κόμην καταψήχοντα. καὶ δὴ συγκαλεσάμενος ἅπαντας, ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὸ τεράστιον θέαμα, θήρας ἀγρίους ὑπὸ ἀνδρὸς ἡμερωμένους καὶ ἐν ταῖς τούτου χερσὶν θαλπομένους. Ἐἀνακθέντος τοίνυν τοῦ Δανιὴλ „ἐκ τοῦ λάκκου“ „πᾶσα διαφθορὰ οὐχ εὐρέθη ἐν αὐτῷ, ὅτ’ ἐπίστευσεν ἐν τῷ θεῷ αὐτοῦ“. **[188]**

XXX. Τότε „εἶπεν ὁ βασιλεύς, καὶ ἤγαγον τοὺς ἄνδρας τοὺς ἐνδιαβαλόντας τὸν Δανιὴλ καὶ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων ἐνεβλήθησαν αὐτοὶ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν, καὶ οὐκ ἔφθασαν εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ λάκκου, ἕως οὗ ἐκυρίευσαν αὐτῶν οἱ

λέοντες καὶ πάντα τὰ ὀστᾶ αὐτῶν ἐλέπτυναν“. 2οὶ οὖν πεποιθότες ἐπὶ ἀνθρώπῳ βασιλεῖ καὶ „τῷ πλησίον βόθρον“ ὀρύξαντες αὐτοὶ εἰς αὐτὸν ἐμπεσοῦνται εἰς ἀπώλειαν. 3ὼς καὶ τότε ἐπὶ τοῖς τρισὶν παισὶν συνέβη· τῶν μὲν ἐν τῇ καμίνῳ ὄντων πῦρ οὐκ ἐκυρίευσεν, τοὺς δὲ ἔξω τῶν Χαλδαίων διοδεῦσαν κατέφλεξεν. 4δικαίως γὰρ οἱ τοῦ θεοῦ ὀφθαλμοὶ ἀξίαν τὴν κρίσιν τοῖς ἀνθρώποις ἀπονέμουσιν. 5ὼς καὶ τῷ Ἀμὰν μεταξὺ συνέβη, βουληθέντι τὸν Μαρδοχαῖον καὶ τὸ τούτου γένος μιᾷ ἡμέρᾳ διολέσαι· „πεντήκοντα πήχεων ξύλον“ τούτῳ ἐτοιμάσας, αὐτὸς πανοικεῖ ἐν αὐτῷ „ἐκρεμάσθη“. 6οὖν οἱ κατηγορήσαντες τοῦ Δανιὴλ καὶ θηρίοις βρῶμα τοῦτον παραδόντες αὐτοὶ ὑπὸ τῶν λεόντων διεφθάρησαν.

XXXI. Τότε Δαρείος“ „ἐπέγραφεν <πᾶσιν τοῖς λαοῖς> φυλαῖς γλώσσαις τοῖς οἰκοῦσιν ἐν πάσῃ τῇ γῆ“, εἰρήνην πᾶσιν καταγγέλλων καὶ διὰ τοῦ τότε προτεθέντος ὑπ’ αὐτοῦ [τοῦ] δόγματος τὸν θεὸν αὐτοὺς σέβειν ἀναγκάζων, καθὼς λέγει· „ἐκ προσώπου <μου> ἐτέθη δόγμα ἐν πάσῃ ἀρχῇ τῆς βασιλείας μου εἶναι τρέμοντας καὶ φοβουμένους ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ Δανιὴλ, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν θεὸς ζῶν καὶ μένων εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται καὶ ἡ κυρεία αὐτοῦ ἕως τέλους· ἀντιλαμβάνεται καὶ ῥύεται καὶ ποιεῖ τέρατα καὶ σημεῖα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· ὅστις ἐξείλετο τὸν Δανιὴλ ἐκ χειρὸς τῶν λεόντων“. 2ιδε σύ· σήμερον Βαβυλῶν ἐστὶν ὁ κόσμος, σατράπαι δὲ τούτου αἱ ἐξουσίαι, Δαρείος δὲ ὁ τούτων βασιλεὺς, λάκκος <ὁ Ἄιδης>, λέοντες δὲ οἱ [190] ἄγγελοι > κολασταί. 3<τὸν οὖν μακάριον Δανιήλ> μίμησαι, τοὺς σατράπας μὴ φοβηθεῖς καὶ <ἀν>θρῶπίνῳ δόγματι μὴ ὑποταγείς, ἵνα βληθεῖς εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου φρουρηθῆς καὶ τοὺς θῆρας ἡμερώσης καὶ ὑπ’ αὐτῶν ὡς δοῦλος θεοῦ προσκυνηθῆς καὶ „διαφθορὰ“ ἐν σοὶ μὴ εὐρεθῆ, ἀλλὰ ζῶν ἐκ τοῦ λάκκου ἀνεχθῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως κοινωνῶν εὐρεθῆς καὶ τῶν ἐχθρῶν σου κυριεύσης καὶ τῷ ἀεὶ ζῶντι θεῷ εὐχαριστήσης. — 4αὐτῷ γὰρ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. [192]

ΛΟΓΟΣ Δ

Περὶ ὀράσεως τοῦ προφήτου Δανιήλ.

I. <,,Ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει Βαλτάσαρ βασιλέως Χαλδαίων Δανιήλ ἐνύπνιον εἶδεν, καὶ αἱ ὀράσεις τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ, καὶ τὸ ἐνύπνιον ἔγραψεν.“ 2^οσα μὲν οὖν ὑπὸ τοῦ πνεύματος δι’ ὀραμάτων ἀπεκαλύφθη τῷ μακαρίῳ προφήτῃ, ταῦτα καὶ ἑτέροις ἀφθόνως διηγήσατο, ἵνα μὴ μόνον αὐτὸς ἑαυτῷ προφητεύων τὰ μέλλοντα φανῆ, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις τοῖς βουλομένοις μετὰ πίστεως ἐρευνᾶν τὰς θείας γραφὰς προφήτης ἀποδειχθῆ. 3^ολέγει γοῦν· „ἐγὼ Δανιήλ ἐθεώρουν, καὶ ἰδοὺ οἱ τέσσαρες ἄνεμοι τοῦ οὐρανοῦ προσέβαλλον εἰς τὴν θάλασσαν τὴν μεγάλην, καὶ τέσσαρα θηρία μεγάλα ἀνέβαινον ἐκ τῆς θαλάσσης διαφέροντα ἀλλήλοις· τὸ πρῶτον ὡσεὶ λέαινα καὶ πτερὰ αὐτῆ ὡσεὶ ἀετοῦ. ἐθεώρουν ἕως οὗ ἔχετίλη τὰ πτερὰ αὐτῆς, καὶ ἐξήρθη ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ ποδῶν ἀνθρώπου ἐστάθη, καὶ καρδία ἀνθρώπου ἐδόθη αὐτῆ. καὶ ἰδοὺ θηρίον δεύτερον ὅμοιον ἄρκῳ, καὶ εἰς μέρος ἓν ἐστάθη καὶ τρία πλευρὰ ἐν τῷ στόματι αὐτῆς ἀνὰ μέσον τῶν ὀδόντων αὐτῆς, καὶ οὕτως ἔλεγον αὐτῆ· ἀνάστηθι, φάγε [194] σάρκας πολλὰς. ὀπίσω τούτου ἐθεώρουν, καὶ ὀδοῦ ἕτερον θηρίον ὡσεὶ πάρδαλις, καὶ αὐτῆ πτερὰ τέσσαρα πετεινοῦ ὑπεράνω αὐτῆς καὶ τέσσαρες κεφαλαὶ τῷ θηρίῳ, καὶ ἐξουσία ἐδόθη αὐτῆ. [ὀπίσω τούτου ἐθεώρουν, καὶ ἰδοὺ θηρίον τέταρτον φοβερὸν καὶ ἔκθαμβον καὶ ἰσχυρὸν περισσῶς· οἱ ὀδόντες αὐτοῦ σιδηροὶ καὶ οἱ ὄνυχες αὐτοῦ χαλκοὶ, ἐσθίον καὶ λεπτῦνον, καὶ τὰ ἐπίλοιπα τοῖς ποσὶν αὐτοῦ συνεπάτει. καὶ αὐτὸ διαφέρειν περισσῶς παρὰ πάντα τὰ θηρία τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ κέρατα δέκα αὐτῷ. προσενόουν τοῖς κέρασιν αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ κέρας ἕτερον μικρὸν ἀνέβη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ τρία κέρατα τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐξερριζώθη ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ· καὶ ἰδοὺ ὀφθαλμοὶ ὡσεὶ ὀφθαλμοὶ ἀνθρώπου ἐν τῷ κέρατι τούτῳ καὶ στόμα λαλοῦν μεγάλα. ἐθώρουν ἕως ὅτε θρόνοι ἐτέθησαν, καὶ ὁ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν ἐκάθισεν, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιῶν καὶ ἡ θρῖξ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον καθαρὸν. ὁ θρόνος αὐτοῦ φλόξ πυρός, οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον· ποταμὸς πυρὸς εἶλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. χίλια χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ καὶ μύριαι μυριάδες παρειστήκεισαν αὐτῷ. κριτήριον ἐκάθισεν καὶ βίβλοι ἠνεώχθησαν. ἐθεώρουν τότε

ἀπὸ φωνῆς τῶν λόγων τῶν μεγάλων, ὧν τὸ κέρας ἐκείνο ἐλάλει, ἕως ἀνηρέθη τὸ θηρίον καὶ ἀπόλετο καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐδόθη εἰς καῦσιν πυρός· καὶ τῶν λοιπῶν θηρίων ἡ ἀρχὴ μετεστάθη, καὶ μακρότης ζωῆς ἐδόθη αὐτοῖς ἕως καιροῦ“]

II. Ἐπεὶ οὖν διάφορα θηρία ἐπειδείχθη τῷ μακαρίῳ Δανιῆλ [196] προφήτῃ] καὶ ταῦτα ἀλλήλων διαφέροντα, δεῖ νοῆσαι ἡμᾶς, ὅτι οὐ περὶ θηρίων τινῶν διαλέγεται, ἀλλ' ἐν τύπῳ καὶ εἰκόνι δείκνυσιν τὰς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐπαναστάσας βασιλείας, ὥσπερ θηρία διαφθείροντα τὴν ἀνθρωπότητα. 2τὴν γὰρ θάλασσαν τὴν μεγάλην τὸν σύμ παντα κόσμον λέγει, τέσσαρας δὲ ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ τὴν τετραπέρατον κτίσιν σημαίνει. 3τὸ οὖν εἰπεῖν „τέσσαρα θηρία“ ἀναβαίνοντα „ἐκ τῆς θαλάσσης“, τὰς βασιλείας λέγει τοῦ κόσμου τούτου. 4„τὸ“ μὲν „πρῶτον ὡσεὶ λέαινα καὶ πτερὰ αὐτῆ ὡσεὶ ἀετοῦ“. λέαιναν οὖν εἰπὼν τὴν τῶν Βαβυλωνίων βασιλείαν ὀνομάζει, ἧς ἤρξεν τότε Ναβουχοδονόσορ. 5τὸ δὲ εἰπεῖν „πτερὰ αὐτῆ ὡσεὶ ἀετοῦ“, ὅτι ὑψώθη ὁ βασιλεὺς καὶ κατὰ τοῦ θεοῦ ἐπήρθη φυσιωθεὶς τῇ καρδίᾳ διὰ τὸ μέγαν καὶ ἔνδοξον αὐτὸν γεγενῆσθαι. 6ἔπειτα λέγει· „ἐξετίλη τὰ πτερὰ αὐτῆς, καὶ ἐξήρθη ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐπὶ ποδῶν ἀνθρώπου ἐστάθη καὶ καρδία ἀνθρώπου ἐδόθη αὐτῆ“. 7τοῦτο γὰρ ὄντως ἐπὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ συνέβη, καθὼς ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ σεσήμανται, καὶ αὐτὸς δὲ τοῦτο οὕτως ἐπ' αὐτῷ γεγενῆσθαι μαρτυρεῖ, ὡς ἐξεδιώχθη ἀπὸ τῆς βασιλείας αὐτοῦ καὶ ἀφῆρέθη ἀπ' αὐτοῦ ἡ δόξα [198] καὶ ἡ μεγαλωσύνη ἦν ἐκέκμητο τὸ πρότερον. 8ὥσπερ οὖν παντὸς ὀρνέου ἐπὶ ἐκτιλῆ τὰ πτερὰ ἀδυνατεῖ καὶ εὐάλωτον γίνεται, οὕτως καὶ τότε τοῦ βασιλέως ἀπέστησαν αἱ δυνάμεις, δι' ὧν ἐδόκει καυχᾶσθαι καὶ ὑψηλοφρονεῖν, οὓς φοβηθεὶς τότε ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, ἵνα μὴ ὑπ' αὐτῶν ἀναιρεθῆ. 9τὸ οὖν εἰπεῖν „ἐπὶ ποδῶν ἀνθρώπου ἐστάθη καὶ καρδία ἀνθρώπου ἐδόθη αὐτῆ“, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ταπεινοφρονήσας Ναβουχοδονόσορ καὶ ἐπιγνοὺς ἑαυτὸν ὅτι ἀνθρωπὸς ἐστὶν ὑπὸ τὴν τοῦ θεοῦ ἐξουσίαν κείμενος, δεηθεὶς τοῦ κυρίου ἔτυχεν τῆς παρ' αὐτοῦ εὐσπλαγχνίας, πάλιν εἰς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν ἀποκατασταθεὶς. 10καθὼς αὐτὸς μαρτυρεῖ λέγων· „καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέλαβον, καὶ αἱ φρένες μου ἐπ' ἐμὲ ἐπεστράφησαν, καὶ τῷ ὑψίστῳ ἠλόγησα, καὶ τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας ἤνεσα καὶ ἐδόξασα, ὅτι ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ

γενεάν, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν εἰς οὐδέν, ἐλογίσθησαν καὶ ὡς οὐδέν εἰσίν“.

III. Τούτων οὕτως συμβάντων τοῖς τότε καιροῖς τῷ Ναβουχοδονόσορ, καθὼς ὁ μακάριος Δανιὴλ ἐν τῷ ὁράματι ἡμῖν ἐδήλωσεν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς οὕτως τοῦτο ὠμολόγησεν, καὶ παυσάμενης τῆς τούτου ἀρχῆς ἐπὶ τοῦ Βαλτάσαρ, ἠνίκα αὐτὸς μὲν διὰ τὸ ἔργον ὃ [200] ἔπραξεν διὰ νυκτὸς ἀνηρέθη, ὡς σεσήμανται ἐν τῇ πρὸ ταύτης βίβλῳ, „παρέλαβεν δὲ τὴν βασιλείαν“ „Δαρείος ὁ Μῆδος“ „ὣν ἐτῶν ἐξήκοντα δύο“, εὐλόγως ἕτερον θηρίον διηγεῖται ἀναβαῖνον ὁ προφήτης, ὅπερ ἦν ἡ ἄρκος, ἵνα ἐν τούτῳ ἐπιδείξῃ τὴν τῶν Περσῶν βασιλείαν. ²„καὶ τρία, φησὶν, πλευρὰ ἐν τῷ στόματι αὐτῆς“. τρία δὲ πλευρὰ κλίματα τρία ἐθνῶν λέγει, ὧν ἦρχεν αὐτὸ τὸ θηρίον· οἱ ἦσαν Μῆδοι, Ἀσσύριοι καὶ Βαβυλώνιοι. ³„καὶ οὕτως ἔλεγον αὐτῇ· ἀνάστηθι, φάγε σάρκας πολλὰς“. οἱ γὰρ Πέρσαι ἐπαναστάντες τοῖς τότε καιροῖς τὴν πᾶσαν χώραν ἠρήμωσαν καὶ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ὑποδούλους ἑαυτοῖς ποιήσαντες διέφθειραν. ⁴ὥσπερ γὰρ τὸ θηρίον, ἡ ἄρκος, ῥυπαρόν ἐστὶν ζῶον καὶ σαρκοβόρον, σπαράσσει ὄνυξιν τε καὶ ὀδοῦσιν, οὕτως ἐγενήθη καὶ ἡ τῶν Περσῶν βασιλεία, οἵτινες διεκράτησαν ἐπὶ ἔτη διακόσια τριάκοντα. — ⁵τινὲς δὲ τῶν ἱστοριογράφων ἐπὶ διακόσια τεσσαράκοντα πέντε ἔτη τούτους κεκρατηκένοι ἀνεγράψαντο ἕως τῆς Δαρείου ἀρχῆς, ὃν καθελὼν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἐν τῷ ἑβδόμῳ ἔτει μετέστησεν τὴν τῶν Περσῶν βασιλείαν εἰς τὴν [202] Ἑλλάδα. καθὼς καὶ Δανιὴλ λέγει· „ὀπίσω τούτου ἐθεώρουν καὶ ἰδοὺ θηρίον ἕτερον ὡσεὶ πάρδαλις, καὶ αὐτῇ πτερὰ τέσσαρα πετεινοῦ ὑπεράνω αὐτῆς καὶ τέσσαρες κεφαλαὶ τῷ θηρίῳ καὶ ἐξουσία ἐδόθη αὐτῇ“. ⁶πάρδαλιν οὖν ὀνομάσας, τὴν τῶν Ἑλλήνων βασιλείαν ἐσήμανεν, ὧν ἦρχεν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν· ἀφωμοίωσεν δὲ αὐτοὺς παρδάλει διὰ τὸ γεγενῆσθαι αὐτοὺς ὀξεῖς τῷ νοῦ καὶ πολυμηχάνους ἐν τοῖς λογισμοῖς καὶ πικροὺς τῇ καρδίᾳ, ὃν τρόπον καὶ τὸ ζῶον ποικίλον ἐστὶν τῇ ιδέᾳ, ὃξὺ δὲ εἰς τὸ κακοποιῆσαι καὶ αἶμα ἀνθρώπου πιεῖν. ⁷„τέσσαρα“ δέ, φησὶν, „πτερὰ πετεινοῦ ὑπεράνω αὐτῆς καὶ τέσσαρες κεφαλαὶ τῷ θηρίῳ“. μετὰ γὰρ τὸ ὑψωθῆναι τὴν βασιλείαν Ἀλεξάνδρου καὶ αὐξηθῆναι καὶ εἰς πάντα τὸν κόσμον ὀνομασθῆναι, διεμερίσθη ἡ βασιλεία αὐτοῦ εἰς τέσσαρας ἀρχάς. ⁸τελευτῶν γὰρ ὁ Ἀλέξανδρος διείλεν αὐτὴν τοῖς συντρόφοις τοῖς ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ τέσσαρσιν ἀνθρώποις, Σελεύκῳ, Δημητρίῳ, Πτολεμαίῳ καὶ Φιλίππῳ, καὶ „ἐπέθεντο πάντες“ οὗτοι „διαδήματα“,

καθὼς Δανιὴλ τοῦτο προμηνύει καὶ ἐν τῇ πρώτῃ βίβλῳ τῶν Μακκαβαϊκῶν ἀναγέγραπται.

IV. Κρατησάντων οὖν τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ ἔτη τριακόσια, ἕτερόν μοι πάλιν σημαίνει ὁ προφήτης. ²φησὶν γὰρ οὕτως· „ὀπίσω τούτου ἐθεώρουν καὶ ἰδοὺ θηρίον τέταρτον φοβερόν καὶ ἔκθαμβον καὶ ἰσχύον [204] περισσῶς· [καὶ] οἱ ὀδόντες αὐτοῦ σιδηροῖ καὶ οἱ ὄνυχες αὐτοῦ χαλκοῖ, ἐσθίων καὶ λεπτύνον, καὶ τὰ ἐπίλοιπα τοῖς ποσὶν αὐτοῦ συνεπάτει· καὶ αὐτὸ διαφέρον περισσῶς παρὰ πάντα τὰ θηρία τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ κέρατα δέκα αὐτῷ. προσενόουν τοῖς κέρασιν αὐτοῦ καὶ ἰδοὺ κέρας ἕτερον μικρὸν ἀνέβη ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ τρία κέρατα τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐξερριζώθη ἀπὸ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ· καὶ ἰδοὺ ὀφθαλμοὶ ὡς ὀφθαλμοὶ ἀνθρώπου ἐν τῷ κέρατι τούτῳ καὶ στόμα λαλοῦν μεγάλα. ἐθεώρουν ἕως ὅτου θρόνοι ἐτέθησαν, καὶ παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθητο, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών, καὶ ἡ θρῖξ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον καθαρὸν· ὁ θρόνος αὐτοῦ φλόξ πυρός, οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον· ποταμὸς πυρὸς εἶλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· χίλια χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ καὶ μύρια μυριάδες παρειστήκεισαν αὐτῷ· κριτήριον ἐκάθισεν καὶ βίβλοι ἠνεύχθησαν. ἐθεώρουν τότε ἀπὸ φωνῆς τῶν λόγων τῶν μεγάλων, ὧν τὸ κέρας ἐκεῖνο ἐλάλει, ἕως ἀνηρέθη τὸ θηρίον καὶ ἀπώλετο καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐδόθη εἰς καῦσιν πυρός· καὶ τῶν λοιπῶν θηρίων ἡ ἀρχὴ μετεστάθη, καὶ μακρότης ζωῆς ἐδόθη αὐτοῖς ἕως καιροῦ“.

V. Ὅτι μὲν οὖν μετὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων βασιλείαν ἕτερα ἄλλη οὐκ ἐγήγερται βασιλεία, εἰ μὴ ἡ κρατοῦσα νῦν, ἣ καὶ συνέστηκεν, καὶ τοῦτο πᾶσιν πρόδηλόν ἐστιν. ²ἦτις ὀδόντας μὲν ἔχει σιδηροῦς διὰ τὸ πάντας δαμάζειν καὶ λεπτύνειν τῇ ἰδίᾳ ἰσχυῖ ὡσπερ ὁ σίδηρος· τὰ δὲ „ἐπίλοιπα τοῖς ποσὶν αὐτοῦ συνεπάτει“ διὰ τὸ μὴ καταλείπεσθαι ἕτεραν βασιλείαν ἔτι μετὰ ταύτην, ἀλλ’ ἢ ἐξ αὐτῆς ταύτης κέρατα δέκα ἀναφύεσθαι καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἓν μικρὸν ἀναβαίνειν καὶ τρία τῶν πρώτων ἐκριζοῦν. ³ὡσπερ γὰρ ἐπὶ τῆς [206] παρδάλεως προεῖπεν ὁ προφήτης, ὅτι „τέσσαρες κεφαλαὶ τῷ θηρίῳ“, καὶ ἐγένετο καὶ ἐμερίσθη ἡ βασιλεία Ἀλεξάνδρου εἰς τέσσαρας ἀρχάς, οὕτως καὶ νῦν προσδοκᾶν δεῖ, ἕως ἀναβήσεται δέκα κέρατα ἐξ αὐτῆς ταύτης, ὅταν ὁ χρόνος τοῦ θηρίου πληρωθῇ καὶ τὸ μικρὸν κέρας, ὅπερ ἐστὶν ὁ ἀντίχριστος, ἐν αὐτοῖς αἰφνιδίως ἀναφανῇ, καὶ ἡ δικαιοσύνη ἐκ τῆς γῆς ἐξαρθῇ, καὶ ὁ πᾶς κόσμος εἰς συντέλειαν τότε παρῇ. ⁴ὥστε οὔτε προλαμβάνειν ἡμᾶς δεῖ τὴν τοῦ θεοῦ βουλήν, ἀλλὰ μακροθυμεῖν καὶ δέεσθαι, ἵνα

μη εἰς τοιούτους χρόνους ἐμπέσωμεν, οὔτε μὴν ἀπιστεῖν, ὡς μὴ μέλλοντα ταῦτα γίνεσθαι. ⁵εἰ γὰρ τὰ πρῶτα, ὅσα προεῖπον οἱ προφήται, οὐκ ἐγένοντο, μηδὲ ταῦτα προσδόκα· εἰ δὲ ἐκεῖνα ἐγένοντο κατὰ καιροὺς ἰδίους καθὼς προεῖρηται, πάντως καὶ ταῦτα τελεσθήσονται. ⁶τὸ γὰρ λέγειν τινὰς· καὶ „πότε ταῦτα ἔσται“; ἀπίστων ἐνστὶν ἀνθρώπων, οὐ πιστευόντων· τὸ δὲ προγινώσκειν τὰ ἐσόμενα καὶ πιστεύειν, ὅτι οὕτως ἔσται, μακαρίου ἐστὶν ἀνδρός, εἰδότος καὶ σιωπῶντος, ἵνα μὴ ποτε πολλὰ λαλῶν κινδυνεύσῃ.

VI. Ὅτι δὲ ἀληθῆ ἐστὶ ταῦτα καὶ πρόδηλα τοῖς τοῦ θεοῦ δούλοις γεγένηται, ἐπιδείξωμεν καὶ ἑτέρως. ²οὐδὲν γὰρ ὅλως ψεύδεται ἡ γραφή, οὐδὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πλανᾷ τοὺς δούλους αὐτοῦ τοὺς προφήτας, δι' ὧν εὐηρέστησεν τὴν βουλήν τοῦ θεοῦ καταγγεῖλαι τοῖς ἀνθρώποις, ἵνα βλέποντες ταῦτα γινόμενα μὴ σφαλλώμεθα μηδὲ ὡς ξένα ταῦτα θεωροῦντες ταρασσώμεθα. ³ἄλλως γὰρ ἡ συντέλεια τῷ **[208]** κόσμῳ τούτῳ ἐπελθεῖν οὐ δύναται, εἰ μὴ οὕτως. ⁴ὥσπερ γὰρ ἐπὶ Σοδόμων, ἠνίκα ἐπληρώθη αὐτῶν τὰ παραπτώματα, εὐθέως τὸ πῦρ κατήλθεν ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἀπόλοντο, οὕτως καὶ νῦν ἔσται· ἠνίκα πληθυνθῆ ἡ ἀνομία ἐν τῷ κόσμῳ καὶ διαμερισθῆ τὸ νῦν σιδηροῦν θηρίον εἰς τὰ δέκα κέρατα καὶ γένωνται ἀκαταστασίαι καὶ ἀσυμφωνίαι, ἄλλων ἀλλαχῆ διασπώντων τὸ βασίλειον, „τότε ἦξει“ ἐπ' αὐτοὺς „τὸ τέλος“.

VII. Ἐπεὶ οὖν φθάσαντες καὶ ἐν ἑτέρῳ λόγῳ περὶ τούτων ἀποδεδώκαμεν τὸν λόγον, τὴν τε τοῦ ἀντιχρίστου παρουσίαν καὶ τὸ τούτου γένος, καὶ πόθεν καὶ πῶς παρέσται ὁ πλάνος, καὶ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ οὐκ ἐστιωπήσαμεν, ὅμως καὶ νῦν δι' ὀλίγων ἐπιμνησθήσομαι, ἵνα κατὰ πάντα ἐδραίως ἐστῶς ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐν μηδενὶ βαμβαίνων τῷ νοῦ ἕξ ὅλης καρδίας τῷ θεῷ πιστεῦσαι δυναθῆ. ²λέγει γὰρ ὁ μακάριος Δανιὴλ ἐπιλύων τὸ ὄραμα τῷ Ναβουχοδονόσορ, λέγων δὴ τὸ τῆς εἰκόνας, ἧς τὴν κεφαλὴν χρυσὸν εἶναι ἀπεφήνατο, ἔπειτα χεῖρας καὶ βραχίονας καὶ στῆθος ἄργυρον, εἶτα κοιλίαν καὶ μηροὺς χαλκόν, ἔπειτα κνήμας σίδηρον, «εἶτα, πόδας· ἐν τούτοις μέρος μὲν τι σιδηροῦν καὶ μέρος ὀστράκινον, ἵνα ἐν τούτῳ ἀποδείξῃ, ὅπερ νῦν ἐν τῷ αὐτοῦ ὄραματι διὰ τῶν θηρίων διηγήσατο· ³ὡς τὸν μὴν χρυσὸν εἶναι τὴν τῶν Βαβυλωνίων βασιλείαν, ἣτις ἦν ἡ λέαινα, τὸν δὲ ἄργυρον **[210]** τὴν τῶν Περσῶν, ἣτις ἦν ἡ ἄρκος, εἶτα τὸν χαλκὸν τὴν τῶν Ἑλλήνων, ὧν ἦρξεν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών, ἵνα δείξῃ τὴν πάρδαλιν. ⁴μετὰ ταῦτα λέγει κνήμας σιδηρᾶς, ἵνα τὸ θηρίον τὸ φοβερόν καὶ ἔκθαμβόν σημάνῃ, τὸ ἔχον τοὺς ὀδόντας σιδηροῦς, ὅπερ ἐστὶν οἱ

νῦν κρατοῦντες Ῥωμαῖοι, ἰσχυροὶ ὄντες ὡς ὁ σίδηρος. ἤμετὰ γοῦν τὰς κινήμας τῆς εἰκόνοσ τὰς σιδηρᾶσ τί περιλείπεται, εἰ μὴ οἱ πόδες, ἐν οἷσ εἰσιν δέκα δάκτυλοι καὶ οὔτοι ἀναμειγμένοι ὀστράκῳ καὶ σιδήρῳ, ἵνα διὰ μὲν τῶν δέκα δακτύλων σημαυθῆ τὰ δέκα κέρατα, διὰ δὲ τοῦ ὀστράκου καὶ τοῦ σιδήρου ἢ τούτων ἀσυμφωνία, ὡς „συμμιγείς μὲν ἔσονται ἐν σπέρμασιν ἀνθρώπων, οὐκ ἔσονται δὲ κολλώμενοι οὔτος μετὰ τούτου;“ Ἐκαθάπερ γὰρ „ὁ σίδηρος οὐκ ἀναμίγνυται μετὰ τοῦ ὀστράκου“, οὔτως οὐδὲ τότε οἱ ἄνθρωποι ἀλλήλοισ ὁμοιοεῖν δυνησονται, ἄλλων ἀλλαχῆ ἀτάκτως φερομένων καὶ ἑαυτοῖσ τὸ βασιλείον κατὰ ἔθνη διαιρουμένων.

VIII. Ἄλλ' ἐπεὶ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ πλουσίως ἐκδιδάσκει τοὺσ ἐπ' αὐτῷ ἠλπικότασ καὶ τούτου τοῦ κόσμου καταπεφρονηκότασ, οὐδὲ τοῦτο παραλείψομεν: τίνι λόγῳ ὁ μακάριος προφήτης πάσασ μὲν τὰσ βασιλείασ τὰσ ἔμπροσθεν γενομένασ ὠνόμασεν θηρίοισ ταύτασ [212] ὁμοιώσασ, τὴν δὲ νῦν ἐνεστῶσα βασιλείαν οὐκ ἐξείπεν, ποταπὸν εἶη τὸ θηρίον; Ἐρῶ δὲ <περὶ> αὐτοῦ σαφέστερον, ἵνα μᾶλλον νοηθῆ τὸ λεγόμενον. εἰπὼν γὰρ τὴν τῶν Βαβυλωνίων βασιλείαν λέαιναν εἶναι καὶ τὴν τῶν Περσῶν ἄρκον καὶ τὴν τῶν Ἑλλήνων πάρδαλιν, διατί τὴν τῶν Ῥωμαίων οὐκ εἶπεν τὸ τί ἦν τὸ θηρίον, ἀλλὰ φησιν „φοβερόν καὶ ἔκθαμβον περισσῶσ, οἱ ὀδόντεσ αὐτοῦ σιδηροῖ καὶ οἱ ὄνυχεσ αὐτοῦ χαλκοῖ“; Ἐνόησον, ὦ ἄνθρωπε, καὶ δόξασον τὸν κύριον. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ Βαβυλώνιοι ἐν ἔθνοσ ὑπῆρχον, αὐτοῖ δὲ τοῖσ τότε καιροῖσ ἐδόκουν πάντων κυριεῦειν, δικαίωσ λέαιναν αὐτοὺσ ὠνόμασεν, ὡσ ζῶον μονοειδέσ. Ὅμοίωσ δὲ καὶ οἱ Πέρσαι ἐν ἔθνοσ ἐστὶν ῥυπαρόν μὲν, πληὴν ὁμόγλωσσον· διὰ τοῦτο καὶ ἄρκῳ αὐτοὺσ ὠμοίωσεν. Ὅσαύτωσ καὶ τοὺσ Ἑλληνασ πάρδαλιν εἶπεν· οἱ γὰρ πάντεσ Ἑλληνεσ ὑπῆρχον. Ἐννὶ δὲ τὸ κρατοῦν θηρίον οὐκ ἔστιν ἐν ἔθνοσ, ἀλλ' ἐκ πασῶν τῶν γλωσσῶν καὶ ἐκ παντὸσ γένουσ ἀνθρώπων συνάγει ἑαυτῷ καὶ παρασκευάζει δύναμιν εἰσ παράταξιν πολέμου, οἱ πάντεσ μὲν Ῥωμαῖοι καλούμενοι, μὴ ὄντεσ δὲ οἱ πάντεσ ἐκ μιᾶσ χώρασ. Ὅστωσ καλῶσ ὁ προφήτης καταπλαγείς καὶ προορῶν τὸ μέλλον οὐκ ὠνόμασεν ποταπὸν τὸ θηρίον, ἀλλ' ἐθαύμασεν λέγων· „ἔφριξεν τὸ πνεῦμά μου ἐν τῇ ἔξει μου, ἐγὼ Δανιὴλ καὶ αἱ ὀράσεισ τῆσ κεφαλῆσ μου συνετάρασσόν με. καὶ προσῆλθον ἐνὶ τῶν ἐστηκότων καὶ τὴν ἀκρίβειαν ἐζήτηον παρ' αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. καὶ εἶπέν μοι τὴν [214] ἀκρίβειαν, καὶ τὴν σύγκρισιν τῶν λόγων ἐγνώρισέν μοι“. Ἐτίνεσ οὖν ἦσαν οἱ ἐστηκότεσ ἀλλ' ἢ οἱ ἄγγελοι οἱ πρὸ προσώπου

τῆς δόξης τοῦ κυρίου ἐστῶτες καὶ τὴν ἀδιάλειπτον λειτουργίαν τούτῳ ἐτοιμάζοντες, ὑπηρεταὶ αἰεὶ πρὸς τὰ κελευόμενα γινόμενοι;

ΙΧ. Ἄλλ' ἐπεὶ ὑπέπεσέν τι νόημα ἐν καρδίᾳ, οὐ καταλείψομεν αὐτὸ ἀδιήγητον, δυνάμενον ὠφελῆσαι ψυχὴν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ δευτέρῳ ἔτει ἐπὶ Αὐγούστου Καίσαρος γεγέννηται ὁ κύριος, ἀφ' οὗπερ ἤκμασεν τὸ τῶν Ῥωμαίων βασίλειον, διὰ δὲ τῶν ἀποστόλων ὁ κύριος προσεκαλέσατο πάντα τὰ ἔθνη καὶ πάσας τὰς γλώσσας καὶ ἐποίησεν ἔθνος πιστῶν Χριστιανῶν τὸ κύριον καὶ „καινὸν ὄνομα“ ἐν καρδίᾳ βασταζόντων, τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἀντεμιμήσατο ἡ βασιλεία ἡ νῦν, ἣτις κρατεῖ „κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ“, ὁμοίως δὲ καὶ αὕτη ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν συλλέγουσα τοὺς γενναιοτάτους καταρτίζει εἰς πόλεμον, Ῥωμαίους τούτους ἀποκαλοῦσα. ³καὶ διὰ τοῦτο καὶ πρώτη ἀπογραφὴ ἐγένετο ἐπὶ Αὐγούστου, ἠνίκα ὁ κύριος ἐν Βηθλεὲμ ἐγεννήθη, ἵνα οἱ τοῦ κόσμου τούτου ἄνθρωποι ἐπιγείῳ βασιλεῖ ἀπογραφώμενοι Ῥωμαῖοι κληθῶσιν, οἱ δὲ τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ πιστεύοντες Χριστιανοὶ ὀνομασθῶσιν, τὸ τρόπαιον τὸ κατὰ τοῦ θανάτου ἐπὶ μετώπῳ βαστάζοντες.

X. Ἴνα δὲ μὴ ἐκτραπῶμεν τῶν προκειμένων, δειχθῆ δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ προφήτου ἑωραμένα ἀληθῆ καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν χάριτι κυρίου νενοημένα καὶ εἰρημένα ἀκριβῆ, ἴδωμεν εἰ ἐπιμαρτυρεῖ τοῖς ἡμετέροις λόγοις ὁ ἄγγελος ὁ ἐκδιδάσκων τὸν μακάριον Δανιήλ. λέγει γὰρ οὕτως· „ταῦτα τὰ θηρία τὰ τέσσαρα τέσσαρες βασιλείαι ἀναστήσονται-**[216]**ταὶ ἐπὶ τῆς γῆς, αἱ ἀρθήσονται. καὶ παραλήψονται τὴν βασιλείαν ἅγιοι ὑψίστου καὶ καθέξουσιν αὐτὴν ἕως αἰῶνος τῶν αἰώνων“. ²ἀναγκαῖον οὖν· τῶν γὰρ τριῶν θηρίων ἤδη διαδραμόντων καὶ μεταστάντων, καθὰ ἐπάνω δέδεικται, καὶ τοῦ ἐνὸς ἔτι ἀκμὴν ἐνεστῶτος, ἐὰν καὶ τοῦτο μεταρθῆ, παύεται λοιπὸν τὰ ἐπίγεια, ἄρχεται δὲ τὰ ἐπουράνια, ἵνα τὸ τῶν ἀγίων ἀκατάλυτον καὶ αἰώνιον βασίλειον δειχθῆ καὶ ὁ βασιλεὺς ὁ οὐράνιος προφανῶς πᾶσιν ἐπιδειχθῆ, μηκέτι διὰ εἶδους ὡς ἐν ὄρει Σινᾶ βλεπόμενος, μηδὲ ἐν στύλῳ νεφέλης ἐπὶ κορυφῆς ὄρους ἀποκαλυπτόμενος, ἀλλὰ μετὰ δυνάμεων καὶ στρατιῶν ἀγγέλων, ἔνσαρκος δὲ θεὸς καὶ ἄνθρωπος, υἱὸς θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἀπ' οὐρανῶν κριτῆς τῷ κόσμῳ παραγινόμενος. ³ὅς μεταστήσει πάσας τὰς βασιλείας τὰς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἀλοήσει καὶ λικμήσει καὶ διασπερεῖ αὐτὰς ὡσεὶ κοινορτὸν „ἀπὸ ἄλωνος θερινῆς“ καὶ δώσει τὸ βασίλειον „ἀγίοις ὑψίστου“, τὸν μὲν „σίτον“ συνάγων „εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον“ κατακαίων „πυρὶ ἀσβέστῳ“. ὅς νῦν ὑπὸ τῶν ἀθέων καὶ

ἀσεβῶν καταφρονεῖται καὶ ὑπὸ τῶν ἀπίστων βλασφημεῖται, μήτε τὰ γεγραμμένα νοούντων, μήτε τίνι παραδέδοται ἡ ἐξουσία τῆς κρίσεως. ⁴εἰ γὰρ καὶ νῦν „βραδύνει“ πρὸ καιροῦ μὴ θέλων τὴν κρίσιν τῷ κόσμῳ ἐπενεγκεῖν τὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς πρόσταγμα ἐπιτελῶν, ἀλλ’ ἐρχόμενος ἤξει μετὰ τῶν «στρατιῶν» αὐτοῦ καὶ „ἀποδώσει ἐκάστῳ“ „κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ“. [218]

XI. Ὅσοι οὖν εὐλαβῶς τῷ θεῷ προσέρχεσθε, ἐπίγνωτε τὸν πάλαι ὑπὸ Μωϋσέως τῷ λαῷ δεδειγμένον καὶ ἐπὶ τῷ ὄρει πεφανερωμένον καὶ ὑπὸ τῶν προφητῶν προκεκηρυγμένον καὶ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Δανιὴλ ὡς ἄνθρωπον ἐωραμένον, περὶ οὗ λέγει· „ἐθεώρουν ἐν ὄραματι τῆς νυκτὸς καὶ ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος, καὶ ἕως τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασεν καὶ προσηνέχθη αὐτῷ. καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ βασιλεία καὶ πάντες οἱ λαοί, φυλαί, γλῶσσαι δουλεύσουσιν αὐτῷ· ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος, ἣτις οὐ παρελεύσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται“. ²παλαιὸν οὖν [τῶν] ἡμερῶν οὐχ ἕτερον λέγει, ἀλλ’ ἢ τὸν τῶν ἀπάντων κύριον καὶ θεὸν καὶ δεσπότην, τὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ πατέρα, τὸν παλαιούντα τὰς ἡμέρας, οὐκ αὐτὸν ὑπὸ χρόνων ἢ ἡμερῶν παλαιούμενον, περὶ οὗ ἀνωτέρω εἴρηται· „θρόνοι ἐτέθησαν καὶ παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθητο καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών, καὶ ἡ θριξὶς τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον καθαρὸν· ὁ θρόνος αὐτοῦ φλόξ πυρός, οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον· ποταμὸς πυρὸς εἶλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· χίλια χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ καὶ μύρια μυριάδες παρειστήκεισαν αὐτῷ· κριτήριον ἐκάθισεν καὶ βίβλοι ηνεώχθησαν“. ³πρὸς τοῦτον προσηνέχθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ νεφέλης βασταζόμενος καὶ ὑπ’ ἀρχαγγέλων προσφερόμενος, ἵνα λάβῃ παρ’ αὐτοῦ τὴν πᾶσαν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν καὶ βασιλείαν, ἵνα „πάντες λαοί, φυλαί γλῶσσαι“ δουλεύσωσιν „αὐτῷ“. ⁴καὶ ἵνα μὴ τις ὑπολάβῃ ὅτι πρόσκαιρος αὐτοῦ ἢ ἐπίγειος ἡ δοθεῖσα αὐτῷ ὑπὸ τοῦ [220] πατρὸς βασιλεία, λέγει ὁ προφήτης· „ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος, ἣτις οὐ παρελεύσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται“. ⁵τῷ οὖν ἰδίῳ υἱῷ ὁ πατὴρ πάντα ὑποτάξας „τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς“ καὶ τὰ „ὑποκάτω τῆς γῆς“ διὰ πάντων ἐπέδειξεν αὐτὸν πρωτότοκον „ἐν πᾶσιν“ γινόμενον· πρωτότοκον ἐκ θεοῦ, ἵνα δεύτερος μετὰ τὸν πατέρα υἱὸς θεοῦ ὢν ἀποδειχθῇ· πρωτότοκον πρὸ ἀγγέλων, ἵνα καὶ ἀγγέλων κύριος φανῇ· πρωτότοκον ἐκ παρθένου, ἵνα τὸν πρωτόπλαστον Ἀδὰμ ἐν ἑαυτῷ

ἀναπλάσσω δειχθῆ· „πρωτότοκον [καὶ] ἐκ νεκρῶν“, ἵνα „ἀπαρχὴ“ τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως αὐτὸς γενηθῆ.

XII. Ἐπεὶ οὖν τοῦτον πάντες οἱ προφήται καὶ ἀπόστολοι μαρτυροῦσιν, οἱ δὲ ἄνομοι ἀπειθοῦντες αὐτὸν βλασφημοῦσιν καὶ τὰ λεγόμενα ἔξουθενοῦσιν καὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ διώκοντες καταπονοῦσιν, καὶ ὡς μὴ ἐσόμενα ταῦτα οὐ προσδοκῶσιν, ἴδωμεν ἡμεῖς οἱ τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ πιστεύοντες καὶ ὑπ’ αὐτοῦ τοῦ λόγου εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν ὀδηγούμενοι, ὑπὸ δὲ τῶν προφητῶν διδασκόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματος φωτιζόμενοι, ἵνα διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ σοφισθέντες ἐπιγνώμεν τὰ πάλαι μὲν προκεκηρυγμένα κατὰ καιροὺς δὲ συμβάντα καὶ συμβησόμενα· τὴν τε κρίσιν τοῦ θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες φυλάξωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς κακοῦ, ἵνα ἐκφύγωμεν τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον καὶ τὴν κόλασιν τὴν ἀκατάπαυστον. ²εἰ γὰρ καὶ νῦν ἐφ’ ἡμῶν οὐ συμβαίνει ταῦτα διὰ τὸ μήπω τοὺς χρόνους πεπληρῶσθαι, ἀλλὰ γοῦν εὐχεσθαι δεῖ μηδὲ εὐρεθῆναι ἡμᾶς ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς, **[222]** ἐν οἷς ταῦτα συμβήσεται, μήποτε ἀτονήσας τις ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης τῆς ἐπερχομένης τῷ κόσμῳ ἐκπέσῃ τῆς αἰωνίου ζωῆς. ³ἐνορᾶν γὰρ χρὴ τί λέγει ὁ προφήτης· „καὶ ἐζήτουν ἀκριβῶς περὶ τοῦ θηρίου τοῦ τετάρτου, ὅτι ἦν διαφέρον παρὰ πᾶν θηρίον, φοβερὸν περισσῶς· οἱ ὀδόντες αὐτοῦ σιδηροῖ καὶ οἱ ὄνυχες αὐτοῦ χαλκοῖ, ἐσθίων καὶ λεπτῦνον, καὶ τὰ ἐπίλοιπα τοῖς ποσίν αὐτοῦ συνεπάτει· καὶ περὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ τῶν δέκα τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἑτέρου τοῦ ἀναβάντος καὶ ἐκτινάξαντος [ἐκ] τῶν προτέρων τρία, οὗ οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὸ στόμα λαλοῦν μεγάλα, καὶ ἡ ὄρασις αὐτοῦ [ἐγένετο] μείζων τῶν λοιπῶν. ἐθεώρουν, καὶ τὸ κέρασ ἐκεῖνο ἐποίει πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων καὶ ἴσχυσεν πρὸς αὐτούς, ἕως οὗ ἦλθεν ὁ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν καὶ τὸ κρίμα ἔδωκεν ἁγίοις ὑψίστου, καὶ ὁ καιρὸς ἔφθασεν καὶ τὴν βασιλείαν κατέσχον οἱ ἅγιοι“. ⁴ἐπεὶ οὖν, καθὼς φθάσαντες εἶπαμεν, τὴν τετάρτην βασιλείαν ταύτην δηλοῖ, παρ’ ἣν ἑτέρα ἄλλη μείζων <ἢ> καὶ τοιαύτη βασιλεία ἐπὶ τῆς γῆς οὐκ ἐγήγερται, ἐξ ἧς μέλλει ἀναφύεσθαι δέκα κέρατα. μερισθήσεται γὰρ εἰς δέκα διαδήματα καὶ ἐν αὐτοῖς ἕτερον μικρὸν κέρασ ἀναβήσεται, ὅπερ ἐστὶν τὸ τοῦ ἀντιχρίστου, καὶ ἐκριζώσῃ τρία τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, τουτέστιν τοὺς τρεῖς βασιλεῖς ἀνελεῖ Αἰγύπτου, Λιβύων τε καὶ Αἰθιοπῶν, βουλόμενος ἑαυτῷ περιποιεῖσθαι τὴν πᾶσαν βασιλείαν, ⁵ὃς περικρατήσας τῶν λοιπῶν κεράτων ἑπτὰ, ἄρχεται λοιπὸν ὑπὸ τοῦ **[224]** ἐν αὐτῷ ἀλλοτρίου καὶ πονηροῦ πνεύματος φυσιωθεὶς πόλεμον ἐγείρειν κατὰ τῶν ἁγίων καὶ

πάντας πανταχοῦ διώκειν, βουλόμενος ὑπὸ πάντων δοξάζεσθαι καὶ προσκυνεῖσθαι ὡς θεός. Ἐκαθὼς καὶ Ἰεζεκιήλ περὶ αὐτοῦ λέγει· „ἀνθ' ὧν ὑψώθη ἡ καρδία σου καὶ εἶπας· θεός εἰμι ἐγώ“, καὶ πάλιν „μὴ λέγων ἐρεῖς τοῖς ἀναιροῦσίν σε· θεός εἰμι ἐγώ; σὺ δὲ εἶ ἄνθρωπος καὶ οὐ θεός“. ⁷καὶ Ἡσαΐας ὁμοίως· „σὺ δὲ εἶπας ἐν τῇ διανοίᾳ σου· εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι, ἐπάνω τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ἤσω τὸν θρόνον μου, καθιῶ ἐν τῷ ὄρει“ τῷ ἁγίῳ, „ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ“.

XIII. Εἰ μὲν οὖν βούλεται τις λεπτομερῶς ἐντυχεῖν περὶ αὐτοῦ, ἐν ἑτέρᾳ βίβλῳ σαφέστερον ταῦτα ἐπιδέδεικται, ἵνα μηδὲ ἐκ δευτέρου περὶ αὐτοῦ τὸν λόγον ποιεῖσθαι μέλλωμεν. ²νυνὶ δὲ πρὸς τὸ προκείμενον ἐροῦμεν περὶ τοῦ νῦν ἐνεστῶτος θηρίου. ³λέγει γὰρ Δανιήλ οὕτως· „καὶ εἶπέ“ μοι ὁ ἄγγελος· „τὸ θηρίον τὸ τέταρτον βασιλεία τετάρτη ἔσται ἐν τῇ γῆ, ἣτις ὑπερέξει πάσας τὰς βασιλείας, καὶ καταφάγεται πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ συμπατήσῃ αὐτὴν καὶ κατακόψει. καὶ τὰ δέκα κέρατα αὐτοῦ δέκα βασιλεῖς ἀναστήσονται καὶ ὀπίσω αὐτῶν ἀναστήσεται ἕτερος, ὃς ὑπεροίσει κακοῖς πάντας τοὺς ἔμπροσθεν καὶ λόγους πρὸς τὸν ὑψίστον λαλήσῃ καὶ τοὺς ἁγίους ὑψίστου πλανήσῃ καὶ ὑπονοήσῃ τοῦ ἀλλοιωῖσαι καιροὺς καὶ νόμον, καὶ δοθήσεται ἐν χειρὶ αὐτοῦ ἕως καιροῦ καὶ καιρῶν καὶ ἡμισυ καιροῦ. καὶ τὸ κριτήριον ἐκάθισεν καὶ τὴν ἀρχὴν μεταστήσουσιν τοῦ ἀφανίσει καὶ τοῦ ἀπολέσει ἕως τελους, καὶ ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἐξουσία καὶ **[226]** ἡ μεγαλωσύνη [ἡ] τῶν βασιλέων τῶν ὑποκάτω παντὸς τοῦ οὐρανοῦ ἐδόθη ἁγίοις ὑψίστου, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία αἰώνιος, καὶ πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ αὐτῷ δουλεύουσιν καὶ ὑπακούονται. ἕως ὧδε τὸ πέρασ τοῦ λόγου“.

XIV. Ἐπεὶ οὖν βουλόμενος ὁ προφήτης κατὰ πάντα πείσαι ἡμᾶς καὶ συμβιβᾶσαι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἑωραμένων πυνθάνεται παρ' ἐνὸς τῶν ἐστηκότων ἀγγέλων, ὅπως καὶ αὐτὸς ἀκριβέστερον ἐκδιδαχθῆ περὶ τοῦ θηρίου τοῦ τετάρτου· „ἐζήτησαν“ γὰρ, φησὶν, „ἀκριβέστερον περὶ“ αὐτοῦ, „ὅτι ἦν“ „φοβερόν“ καὶ ἔκθαμβον. τοῦτον οὖν ἐκδιδάσκων ὁ ἄγγελος, μᾶλλον δὲ δι' αὐτοῦ πείθων καὶ ἡμᾶς πιστεῦειν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ καλῶς ἑωραμένοις, διηγείται αὐτῷ ἅπαντα τὰ μέλλοντα ἐπ' ἐσχάτων γίνεσθαι, τὸν τε μερισμὸν τοῦ θηρίου τοῦ τετάρτου τῶν δέκα κεράτων τῶν ἐξ αὐτοῦ ἐγειρομένων, τὴν τε τοῦ ἀντιχρίστου ἐν αὐτοῖς φανέρωσιν καὶ τὸν τούτου πρὸς τοὺς ἁγίους πόλεμον καὶ τὸν χρόνον αὐτοῦ, ὃν μελλήσῃ περικρατεῖν. ²„δοθήσεται“ γὰρ, φησὶν, „ἐν χειρὶ αὐτοῦ

ἕως καιροῦ καὶ καιρῶν καὶ ἡμισυ καιροῦ“, ὅπερ σημαίνει τρία ἡμισυ ἔτη, καὶ μετὰ ταῦτα „τὸ κριτήριον“ τὸ ἐσόμενον· „θρόνοι“ γάρ, φησίν, „ἐτέθησαν“ „καὶ κριτήριον ἐκάθισεν“ „καὶ ἡ βασιλεία“ „ἐδόθη ἀγίοις ὑψίστου“, τὸ δὲ „σῶμα“ τοῦ θηρίου „ἐδόθη εἰς καύσιν πυρός“. ³ὁ γὰρ „καιρὸς ἔφθασεν“, τουτέστιν ὁ σύμπας χρόνος ἐπληρώθη, „καὶ τὴν βασιλείαν καθέξουσιν οἱ ἅγιοι“, παραγινόμενου λοιπὸν ἀπ’ οὐρανοῦ τοῦ κριτοῦ τῶν κριτῶν καὶ τοῦ βασιλέως τῶν βασιλέων, ὃς μεταστήσει πᾶσαν τὴν τοῦ ἀντικειμένου ἀρχὴν καὶ δύναμιν καὶ καταφλέξει πάντας αἰωνίῳ πυρὶ [228] κολάζων τοὺς ἀδίκους, τοῖς δὲ δούλοις αὐτοῦ προφήταις τε καὶ μάρτυσι καὶ πᾶσιν τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν δώσει τὸ αἰώνιον βασίλειον. ὡς ὁ προφήτης λέγει· „ἕως ὧδε τὸ πέρασ τοῦ λόγου. ἐγὼ Δανιήλ, οἱ διαλογισμοί μου ἐπὶ πλεῖον συνετάρασσόν με καὶ ἡ μορφή μου ἠλλοιώθη καὶ τὸ ῥῆμα ἐν τῇ καρδίᾳ μου διετήρησα“.

XV. Δεῖ οὖν πάντα ἄνθρωπον τὸν ἐντυγχάνοντα ταῖς θείαις γραφαῖς μιμεῖσθαι τὸν προφήτην Δανιήλ καὶ μὴ εἶναι εἰκαῖόν τε καὶ προαλῆ, πρὸ καιροῦ καιρὸν ἐπιζητοῦντα καὶ „τοὺς ὀλύνθους“ τῆς συκῆς ἰδεῖν ἐπιθυμοῦντα, ἀλλὰ κατέχειν μετὰ φόβου „τὸ μυστήριον τοῦ θεοῦ“ ἐν καρδίᾳ, ἵνα μὴ αὐτὸς ὑφ’ ἑαυτοῦ τοῖς ἰδίῳις χείλεσιν παγιδευθεὶς ἔνοχος γένηται τῆς ἰδίας ψυχῆς. ²ἤξει γὰρ ὁ καιρὸς, ὅτε „ἀνθήσει τὸ ἀμύγδαλον“ καὶ τραχυνοθῆ ἡ κάππαρις“ „καὶ πληθυνθῆ ἡ ἀκρίς“ καὶ βλαστήσει ἡ συκὴ καὶ προκόψουσιν οἱ τῆς ἀποστασίας καρποί. τότε „κλεισθήσεται ἡ θύρα“ τῆς ζωῆς καὶ συντριβήσεται „ἡ ὑδρία ἐπὶ τὴν πηγὴν καὶ συντροχάσει ὁ τροχὸς ἐπὶ τὸν λάκκον“ καὶ ἀργήσουσιν „αἱ ἀλήθουςαι, ὅτι ὠλιγώθησαν“ καὶ ἐξεγερθήσονται πάντες ἀπὸ „φωνῆς τοῦ στρουθίου“ καὶ παραχθήσονται „πᾶσαι αἱ θυγατέρες τοῦ ἄσματος“ καὶ συναχθήσονται „ἐν ἀγορᾷ οἱ κοπτόμενοι“ καὶ ἀπελεύσεται „ἄνθρωπος εἰς οἶκον αἰῶνος αὐτοῦ“.

XVI. Ἄλλ’ ἐρεῖ τις, καὶ „πότε ταῦτα ἔσται“; ποίῳ δὲ καιρῷ ἢ χρόνῳ μέλλει ὁ πλάνος ἀποκαλύπτεσθαι; καὶ ποία ἢ ἡμέρα τῆς τοῦ κυρίου ἐπιφανείας; ²ἐπεζήτησαν ταῦτα μαθεῖν παρὰ τοῦ κυρίου [230] ὁμοίως καὶ οἱ μαθηταί, ἀλλ’ ἀπέκρυψεν ἀπ’ αὐτῶν τὴν ἡμέραν, ἵνα ἐργηγόρους αὐτούς τε καὶ πάντας πρὸς τὰ μέλλοντα καταστήσῃ, αἰεὶ μεριμνῶντας καὶ προσδοκῶντας τὸ καθ’ ἡμέραν τὸν ἐπουράνιον νυμφίον, μὴ ποτε διὰ τὴν μακροημερίαν ἀμελήσαντες τῶν ὑπ’ αὐτοῦ προστεταγμένων, „χρονίζοντος“ αὐτοῦ, ἀπονυστάξαντες οἱ ἄνθρωποι ἐκπέσωσιν τῆς ἐπουρανίου ζωῆς. ³„γρηγορεῖτε“ γὰρ λέγει „οὐ γὰρ οἴδατε ποία ἡμέρα ἢ ὥρα ὁ κύριος

ὕμων ἔρχεται, ἢ ὄψέ, ἢ μεσονυκτίῳ, ἢ πρωί“. 4διὰ τοῦτο λέγει· „μακάριος ὁ δούλος ἐκεῖνος ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει γρηγοροῦντα· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. ἐὰν δὲ εἴπη ὁ κακὸς δούλος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκα, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθύνοντων, ἤξει ὁ κύριος αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει καὶ διχοτομήσει αὐτόν καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει· ἐκεῖ γὰρ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων“. „διὰ τοῦτο“ „λέγω ὑμῖν· γρηγορεῖτε“. 5ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ αὐτὸς ὁ κύριος ἡμῶν διδάσκων τοὺς μαθητὰς ἀπεφήνατο. 6ὁμοίως δὲ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ τὰ αὐτὰ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ „ἐπηρώτων αὐτόν λέγοντες· κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ; ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς· οὐχ ὑμῶν ἐστὶν γινῶναι χρόνους ἢ καιροὺς οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ’ ὑμᾶς καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ καὶ πάσῃ χώρᾳ τῆς Σαμαρείας καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς“. [232]

XVII. Ἐπεὶ οὖν ἀπέκρυψεν ἀπ’ αὐτῶν τὴν ἡμέραν, διὰ δὲ τῶν σημείων τῶν γινομένων, δι’ ὧν εὐκόλως ἐπιγνώσεται ὁ ἄνθρωπος, ἐξεῖπεν, νοεῖν ὀφείλομεν τὰ κατὰ καιρὸν συμβαίνοντα καὶ εἰδότες σιωπᾶν. 2δεῖ δὲ αὐτὰ γενέσθαι κἂν ἡμεῖς μὴ θέλωμεν· ἡ γὰρ ἀλήθεια οὐδέποτε ψεύδεται. 3ὥσπερ γὰρ εἶπεν περὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ πόλεως, „ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἱερουσαλὴμ, τότε γινώσκετε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς“, καὶ ἐπήλθεν ἐπ’ αὐτὴν τὰ εἰρημένα, οὕτως καὶ τὸ νῦν προσδοκᾶν χρή. 4„ὅταν γὰρ ἴδητε, φησὶν, τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἐστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ — ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω —, τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω ἄραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη, οἷα οὐκ ἐγένετο ἀπ’ ἀρχῆς κόσμου οὐδὲ μὴ γένηται. καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ“. 5φανερὸν οὖν ἐν τούτῳ ἐποίησεν ἡμῖν, ἵνα μηκέτι ἐν μηδενὶ ἀμφιβállωμεν. 6καὶ πάλιν λέγει· ὅταν „ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως“ ἐστὸς „ἐν τόπῳ ἁγίῳ“ καὶ ὅταν ἴδητε τὴν συκὴν προβάλλουσαν „τὰ φύλλα“ αὐτῆς, „γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστὶν τὸ

θέρος· οὕτως καὶ ὑμεῖς ὅταν ἴδητε ταῦτα πάντα γινόμενα, γινώσχετε ὅτι ἐγγύς ἐστὶν ἐπὶ θύραις“. 7τοῦ [234] οὖν βδελύγματος μηδέπω παραγενομένου, ἀλλ' ἔτι τοῦ τετάρτου θηρίου μόνου κρατοῦντος, πῶς δύναται ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κυρίου γενέσθαι; ἄλλ' ἔρεῖ τις· γέγραπται, ὅταν ἴδητε „πολέμους καὶ ἀκαταστασίας“, τότε „γινώσχετε ὅτι ἐγγύς ἐστὶν“. ναί, γέγραπται· „ἐγερθήσεται γάρ, φησὶν, ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους καὶ λιμοὶ καὶ λοιμοί“, ἅτινα ἤδη ἐγένοντο καὶ γενήσονται. 9, ταῦτα δὲ πάντα ἀρχαὶ ὠδίνων“, φησὶν, „ἀλλ' οὐπω τὸ τέλος“ ἐν αὐτοῖς. „πρῶτον“ γὰρ „δεῖ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον“ τοῦ κυρίου ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ „εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ οὕτως ἦξει τὸ τέλος“, ὅταν ὁ σύμπας χρόνος πληρωθῇ.

XVIII. Διηγῆσομαι γὰρ καὶ τὸ συμβᾶν οὐ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐν τῇ Συρίᾳ. 2προεστῶς γάρ τις τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας καὶ μὴ ἐμπόνως ἐντυγχάνων ταῖς θείαις γραφαῖς μηδὲ τῇ φωνῇ τοῦ κυρίου ἀκολουθήσας ἐπλανήθη καὶ αὐτὸς καὶ ἑτέρους ἐπλάνησεν. 3τοῦ γὰρ κυρίου εἰπόντος, „ἐγερθήσονται πολλοὶ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφήται καὶ δώσουσιν σημεῖα καὶ τέρατα, ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς“. „τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ· ἰδοὺ ὧδε ὁ Χριστός, ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε“. „ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε· ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ εἰσέλθητε“, ταῦτα μὴ νοήσας ἐκεῖνος, ἔπεισε πολλοὺς τῶν ἀδελφῶν μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων εἰς συνάντησιν τῷ Χριστῷ ἐξελεῖν εἰς τὴν ἔρημον, οἱ καὶ ἐπλανῶντο ἐν τοῖς ὄρεσιν καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς εἰκῆ πλαζόμενοι· ὥστε μικροῦ δεῖν ὡς ληστὰς αὐτοὺς συλληφθέντας πάντας ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος ἀναιρεθῆναι, εἰ μὴ ἔτυχεν ἡ [236] τούτου γυνὴ οὖσα πιστή, καὶ ὑπ' αὐτῆς παρακληθεὶς κατέστειλε τὸ πρᾶγμα, ἵνα μὴ δι' αὐτοὺς διωγμὸς πᾶσιν ἐπιγένηται. 4πόση αὐτῶν μωρία καὶ ἀπαιδευσία, ἵνα ἐν τῇ ἐρήμῳ πορευόμενοι τὸν Χριστὸν ζητῶσιν, ὃν τρόπον καὶ ἐπὶ Ἐλισαίου τοῦ προφήτου οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν ἀναληφθέντα τὸν Ἥλιον ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐν τοῖς ὄρεσιν ἐζήτουν. 5εἰπόντος οὖν τοῦ κυρίου, „ὥσπερ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου“, — ἐν τούτῳ σημαίνων ἑαυτὸν εὐδῆλως καὶ προφανῶς „μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης“ πατρικῆς ἀπ' οὐρανῶν μέλλειν παραγίνεσθαι, — οὗτοι ἐν τοῖς ὄρεσιν καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ αὐτὸν ἐζήτουν. 6οὐ γὰρ οὕτως ἔσται ἡ δευτέρα αὐτοῦ παρουσία ὅποια ἡ πρώτη ἐγένετο. τότε γὰρ ὡς εὐτελὴς ἄνθρωπος μόνον

ἐφαίνετο, νυνὶ δὲ κριτῆς τοῦ παντὸς κόσμου παραγίνεται. καὶ τότε μὲν παρεγένετο σῶσαι τὸν ἄνθρωπον, νῦν δὲ παραγίνεται κολάσαι πάντας ἁμαρτωλοὺς καὶ τοὺς εἰς αὐτὸν ἠσεβηκότας. ⁷ταῦτα δὲ λέγομεν πρὸς στηριγμὸν τῶν πιστῶν ἀδελφῶν, ἵνα μὴ προλαμβάνωσιν τὴν βουλήν τοῦ θεοῦ, γινώσκων εἰς ἕκαστος ὅτι [ἐν] ἧ ἂν ἡμέρα ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου „ἤδη κέκριται“· ἔφθασεν γὰρ ἐπ’ αὐτὸν ἡ συντέλεια.

XIX. Ἐτερος δὲ τις <ἦν> ὁμοίως ἐν τῷ Πόντῳ, καὶ αὐτὸς προεστῶς ἐκκλησίας, εὐλαβῆς μὲν ἀνὴρ καὶ ταπεινόφρων, μὴ προσέχων δὲ ἀσφαλῶς ταῖς γραφαῖς, ἀλλὰ τοῖς ὁράμασιν οἷς αὐτὸς ἑώρα μᾶλλον ἐμπιστεύων. ²ἐπιτυχῶν γὰρ ἐφ’ ἐνὶ καὶ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ ἐνυπνίῳ, ἤρξατο λοιπὸν προλέγειν τοῖς ἀδελφοῖς ὡς προφήτης· τόδε εἶδον καὶ τόδε μέλλει γίνεσθαι. ³καὶ δῆποτε πλανηθεὶς εἶπεν· **[238]** γινώσκετε ἀδελφοί, ὅτι μετὰ ἐνιαυτὸν ἡ κρίσις μέλλει γίνεσθαι. ⁴οἱ δὲ ἀκούσαντες αὐτοῦ προλέγοντος, „ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ κυρίου“, μετὰ κλαυθμῶν καὶ ὄδυρμῶν ἐδέοντο τοῦ κυρίου νυκτὸς καὶ ἡμέρας πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες τὴν ἐπερχομένην τῆς κρίσεως ἡμέραν. ⁵καὶ εἰς τοσοῦτον ἤγαγεν φόβον καὶ δειλίαν τοὺς ἀδελφούς, ὥστε ἐᾶσαι αὐτῶν τὰς χώρας καὶ τοὺς ἀργοὺς ἐρήμους, τὰ τε κτήματα αὐτῶν οἱ πλείους κατεπώλησαν. ⁶ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς· ἐὰν μὴ γένηται καθὼς εἶπον, μηκέτι μηδὲ ταῖς γραφαῖς πιστεύσητε, ἀλλὰ ποιείτω ἕκαστος ὑμῶν ὃ βούλεται. ²τῶν δὲ προσδοκῶντων μὲν τὸ ἀποβησόμενον καὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ πληρωθέντος, μηδενὸς δὲ ὦν ἐκεῖνος ἔλεγεν συμβάντος, αὐτὸς μὲν κατησχύνθη ὡς ψευδάμενος, αἱ δὲ γραφαὶ ἐφάνησαν ἀληθεύουσαι, οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐρέθησαν σκανδαλιζόμενοι, ὥστε λοιπὸν τὰς παρθένους αὐτῶν γῆμαι καὶ τοὺς ἄνδρας ἐπὶ τὴν γεωργίαν χωρῆσαι· οἱ δὲ εἰκῆ τὰ ἑαυτῶν κτήματα πωλήσαντες εὐρέθησαν ὕστερον ἐπαιτοῦντες.

XX. Ταῦτα συμβαίνει τοῖς ἰδιώταις καὶ ἐλαφροῖς ἀνθρώποις, ὅσοι ταῖς μὲν γραφαῖς ἀκριβῶς οὐ προσέχουσιν, ταῖς δὲ ἀνθρωπίναις παραδόσεσιν καὶ ταῖς ἑαυτῶν πλάναις καὶ τοῖς ἑαυτῶν ἐνυπνίοις καὶ μυθολογίαις καὶ λόγοις γραῶδεσι μᾶλλον ἠδέως πείθονται. ²καὶ γὰρ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὸ ὅμοιον συνέβη· τὸν μὲν „τοῦ θεοῦ“ νόμον ἐξουθενοῦντες παρεγράφοντο, ταῖς δὲ „τῶν πρεσβυτέρων“ παραδόσεσιν εὐαρεστοῦντες ὑπετάσσοντο. ³καὶ νῦν δὲ τινες τὰ ὅμοια τολμῶσιν „προσέχοντες“ ὁράμασι ματαίοις „καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων“ καὶ ἐν σαββάτῳ τε καὶ κυριακῇ

πολλάκις νηστείαν ὀρίζοντες, ἤνπερ ὁ Χριστὸς οὐχ ὥρισεν, ἵνα τὸ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον ἀτιμάσωσιν. **[240]**

XXI. Ἐπεὶ οὖν τὰ τοῦ κυρίου ῥήματά ἐστιν ἀληθῆ, „πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται“, ἴδωμεν εἰ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος σύμφωνός ἐστιν τοῖς τοῦ κυρίου ῥήμασιν. ²γράφων γὰρ πρὸς Θεσσαλονικεῖς καὶ παραινῶν τούτοις ἀεὶ μὲν γρηγορεῖν καὶ προσκαρτερεῖν ταῖς εὐχαῖς, μηδέπω δὲ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως προσδοκᾶν διὰ τὸ τὸν καιρὸν μήπω πεπληρῶσθαι, οὕτως ἔφη [πρὸς αὐτούς]: „ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου, ἵνα μὴ θορυβῆσθε μήτε διὰ λόγου μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς ἐξ ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ κυρίου, μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον· ὅτι ἐὰν μὴ πρῶτον ἔλθῃ ἡ ἀποστασία καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ καθίσει, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶν θεός. οὐ μνημονεύετε, ὅτι ἔτι ὦν πρὸς ὑμᾶς ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται· καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἀνομος, ὃν ὁ κύριος Ἰησοῦς ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ.“ ³τίς οὖν ἐστὶν ὁ κατέχων ἕως ἄρτι, ἀλλ' ἢ τὸ τέταρτον θηρίον, οὗ μετατεθέντος καὶ ἐκ μέσου γεναμένου ἐλεύσεται ὁ πλάνος; ⁴ἀλλὰ πάντως ζητεῖς περιεργὸς ὦν πόσα ἔτη περιλείπεται τῷ θηρίῳ, ἵνα μεταρθῇ, μὴ νοῶν, ὅτι ταῦτα ζητῶν ἑαυτῷ τὸν κίνδυνον ἐπιζητεῖς καὶ τάχιον τὴν κρίσιν ἰδεῖν ἐπιθυμεῖς. **[242]** ⁵„οὐαὶ“ γάρ, φησιν, „οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἡμέραν κυρίου“, „καὶ αὕτη ἐστὶν σκότος καὶ οὐ φῶς. ὃν τρόπον ἐὰν τις ἐκφύγῃ ἀπὸ προσώπου λέοντος, καὶ ἀπαντήσῃ αὐτῷ ἄρκος, καὶ εἰσπηδήσῃ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀπερείσῃ τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν τοῖχον καὶ δάκῃ αὐτὸν ὄφεις. οὐχὶ τοιαύτη ἡ ἡμέρα τοῦ κυρίου σκότος καὶ οὐ φῶς; <καὶ γνόφος> οὐκ ἔχων φέγγος“;

XXII. Τί δέ σοι καὶ τοὺς χρόνους περιεργάζεσθαι καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ κυρίου ἐπιζητεῖν, ὅποτε ἀπέκρυψεν ἀφ' ἡμῶν ταύτην ὁ σωτήρ; εἶπέ μοι, εἰ γινώσκεις τὴν ἡμέραν τῆς ἐξόδου σου, ἵνα τὴν συντέλειαν τοῦ παντὸς κόσμου πολυπραγμονήσῃς; ²εἰ μὴ γὰρ ἐμακροθύμει ὁ θεὸς ἐφ' ἡμῖν διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτοῦ εὐσπλαγχνίαν, πάλαι ἂν τὰ πάντα ἐξήλειπτο. ³ἀνάγνωθι τὸ

εἰρημένον [καὶ] ὑπὸ Ἰωάννου ἐν τῇ Ἀποκαλύψει· „καὶ εἶδον τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὸ ὄνομα Ἰησοῦ ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἐβόησαν πρὸς τὸν θεόν καὶ εἶπαν· ἕως πότε, κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς στολαὶ λευκαὶ καὶ ἐρέθη αὐτοῖς, ἵνα περιμείνωσιν ἕτι χρόνον μικρόν, ὅπως καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν πληρώσωσιν τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν οἱ μέλλοντες ἀποκτένεσθαι ὡς καὶ αὐτοί“. ⁴εἰ οὖν [244] τοῖς μάρτυσιν προσετάγη μακροθυμεῖν, οἵτινες τὸ ἴδιον αἷμα ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ἐξέχεαν διὰ τί καὶ σὺ οὐ μακροθυμεῖς, ἵνα καὶ ἕτεροι σωθῶσιν καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν κλητῶν καὶ ἀγίων πληρωθῆ;

XXIII. Ἴνα δὲ μηδὲ ἐν τούτῳ ἀναπόδεικτον καταλείψωμεν τὸ προκείμενον διὰ τὸ λίχνον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ἀναγκαζόμενοι ὁ μὴ ἕξεστιν εἰπεῖν παρὰ βίαν λέγομεν. ²οἱ γὰρ χρόνοι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου καὶ ἀπὸ Ἀδὰμ καταριθμούμενοι εὐδηλα ἡμῖν παριστῶσι τὰ ζητούμενα. ³ἡ γὰρ πρώτη παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἢ ἔνσαρκος, ἐν ἣ γεγέννηται ἐν Βηθλεέμ, πρὸ τεσσάρων <ωνων> ἀπριλίων ἐγένετο [πρὸ ὀκτῶ καλανδῶν ἰανουαρίων,] ἡμέρα τετράδι, βασιλεύοντος Αὐγούστου τεσσαρακοστὸν καὶ δεύτερον ἔτος, ἀπὸ δὲ Ἀδὰμ πεντακισχιλιοστῶ καὶ πεντακοσιοστῶ ἔτει· ἔπαθεν δὲ τριακοστῶ [τρίτῳ] [246] ἔτει πρὸ ὀκτῶ καλανδῶν ἀπριλίων, ἡμέρα παρασκευῆ, <πεντε>καὶ δεκάτῳ ἔτει Τιβερίου Καίσαρος, ὑπατεύοντος Ῥούφου καὶ Ῥουβελλίωνος [καὶ Γαίου Καίσαρος τὸ τέταρτον <καὶ> Γαίου Κεστίου Σατορνίνου]. ⁴δεῖ οὖν ἐξ ἀνάγκης τὰ ἑξακισχίλια ἔτη πληρωθῆναι, ἵνα ἔλθῃ τὸ σάββατον ἢ κατάπαυσις, ἢ ἀγία ἡμέρα, ἐν ἣ „κατέ παυσει“ ὁ θεὸς „ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο ποιεῖν“. ⁵τὸ σάββατον τύπος ἐστὶν καὶ εἰκὼν τῆς μελλούσης βασιλείας τῶν ἀγίων, ἠνίκα συμβασιλεύσουσιν τῷ Χριστῷ, παραγινομένου αὐτοῦ ἀπ’ οὐρανῶν, ὡς [καὶ] Ἰωάννης ἐν τῇ Ἀποκαλύψει αὐτοῦ διηγεῖται. ἡμέρα γὰρ κυρίου „ὡς χίλια ἔτη“. ὅτι οὖν ἐν ἑξ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ θεὸς τὰ πάντα, δεῖ τὰ ἑξακισχίλια ἔτη πληρωθῆναι· οὐδέπω γὰρ πεπλήρωνται, ὡς Ἰωάννης λέγει· „οἱ πέντε ἔπεσον, ὁ [δὲ] εἷς ἔστιν“, τουτέστιν ὁ ἕκτος, „ὁ ἄλλος οὐπω ἦλθεν“, τὸν ἄλλον δὲ λέγων τὸν ἑβδομον διηγεῖται, ἐν ᾧ ἔσται ἡ κατάπαυσις.

XXIV. Ἀλλὰ πάντως ἐρεῖ τις· πῶς μοι ἀποδείξεις εἰ πεντακισχιλιοστῶ καὶ πεντακοσιοστῶ ἔτει ἐγεννήθη ὁ σωτῆρ; ²εύκόλως διδάχθητι, ᾧ ἄνθρωπε· τὰ γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ πάλαι ὑπὸ Μωϋσέως περὶ τὴν σκηνὴν γεγενημένα τύποι καὶ εἰκόνες τῶν

πνευματικῶν ἐτελοῦντο μυστηρίων, ἵνα ἐλθούσης ἐπ' ἐσχάτων τῆς ἀληθείας ἐν Χριστῷ, ταῦτα πεπληρωμένα νοῆσαι δυναθῆς. ³φησὶν γὰρ πρὸς [248] αὐτόν· „καὶ ποιήσεις τὴν κιβωτὸν ἐκ ξύλων ἀσήπτων“, „καὶ καταχρυσώσεις αὐτὴν χρυσίῳ καθαρῷ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, καὶ ποιήσεις“ „τὸ μῆκος“ αὐτῆς „δύο πήχεων καὶ ἡμίσεως“ καὶ τὸ εὖρος αὐτῆς „πήχεως καὶ ἡμίσεως“ καὶ „τὸ ὕψος“ αὐτῆς „πήχεως καὶ ἡμισυ“· ὅπερ συναγόμενον τὸ μέτρον ποιεῖ πήχεις πέντε ἡμισυ, ἵνα δειχθῆ τὰ πεντακισχίλια πεντακόσια ἔτη, ἐν ᾧ χρόνῳ παρῶν ὁ σωτὴρ ἐκ τῆς παρθένου τὴν κιβωτὸν, τὸ ἴδιον σῶμα, ἐν τῷ κόσμῳ προσήνεγκεν [ἐν] χρυσίῳ καθαρῷ κεχρυσωμένην, ἔνδοθεν μὲν τῷ λόγῳ, ἔξωθεν δὲ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ὥστε ἀποδέδεικται ἡ ἀλήθεια καὶ πεφανέρωται ἡ κιβωτός. ⁴ἀπὸ γενέσεως οὖν Χριστοῦ δεῖ ψηφίζειν πεντακόσια ἔτη τὰ ἐπίλοιπα εἰς συμπλήρωσιν τῶν ἑξακισχιλίων ἐτῶν, καὶ οὕτως ἔσται τὸ τέλος. ⁵ὅτι δὲ πέμπτῳ καὶ ἡμίσει καιρῷ παρῆν ὁ σωτὴρ ἐν τῷ κόσμῳ φέρων τὴν ἀσηπτον κιβωτὸν, τὸ ἴδιον σῶμα, λέγει ὁ Ἰωάννης „ἦν δὲ ὥρα ἕκτη“, ἵνα τὸ ἡμισυ τῆς ἡμέρας ἐπιδείξῃ, ἡμέρα δὲ κυρίου „χίλια ἔτη“· τούτων οὖν τὸ ἡμισυ γίνεται πεντακόσια. ⁶οὐ γὰρ ἐνεδέχεται τάχιον αὐτὸν παρεῖναι· ἔτι γὰρ βάρος νόμου ἦν, οὐδ' «αὐ» ἕκτης πεπληρωμένης· κλείεται γὰρ τὸ λουτρόν· ἀλλὰ πέμπτης καὶ ἡμισείας, [250] ἵνα ἐν τῷ ἐπιλοίπῳ ἡμίσει χρόνῳ εἰς πάντα τὸν κόσμον τὸ εὐαγγέλιον κηρυχθῆ καὶ πληρωθείσης τῆς ἕκτης ἡμέρας παύσῃ τὸν νῦν βίον. ⁷ἐπειδὴ γὰρ οἱ μὲν Πέρσαι διεκράτησαν βασιλεύοντες ἔτη διακόσια τριάκοντα, καὶ μετὰ τούτους οἱ Ἕλληνες ἄτε δὴ ἐνδοξότεροι ὑπάρχοντες [ἐπὶ] ἔτη τριακόσια, ἐξ ἀνάγκης δεῖ τὸ τέταρτον θηρίον ὡς ἰσχυρὸν καὶ μείζον πάντων τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ γενομένων βασιλεύσαι ἔτη πεντακόσια, ὧν καιρῶν συμπληρουμένων καὶ τῶν δέκα κεράτων ἐπ' ἐσχάτων ἐξ αὐτοῦ ἐγειρομένων, ἀναφανήσεται ἐν αὐτοῖς ὁ ἀντίχριστος, περὶ οὗ ἔμπροσθεν λόγον ἐποιησάμεθα. ⁸τούτου πολεμοῦντος [τότε] καὶ διώκοντος τοὺς ἁγίους, τότε δεῖ προσδοκᾶν ἀπ' οὐρανῶν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ κυρίου, ἵνα ὁ „βασιλεὺς τῶν βασιλέων“ φανερώσῃ πᾶσιν ἐπιδειχθῆ καὶ ὁ κριτὴς τῶν κριτῶν μετὰ παρρησίας [καὶ δόξης] ἐρχόμενος σημανθῆ. ⁹ὅσα γὰρ ἤδη παρὰ θεοῦ προωρίσθη γενέσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν προφητῶν προκεκήρυκται, ταῦτα οὕτως καιροῖς ἰδίῳις πληρωθήσεται.

XXV. Πausάμενος οὖν ὁ προφήτης τοῦ προκειμένου, ἐκδιδάξας ἡμᾶς μετὰ πάσης ἀκριβείας τῶν ἐσομένων τὴν ἀσφάλειαν, μετέβη πάλιν ἐπὶ [τε] τὴν τῶν Περσῶν καὶ Ἑλλήνων βασιλείαν, ἑτέραν

ὄρασιν ἡμῖν διηγούμενος, ἦτις ἐγένετο καὶ ἐπληρώθη ἐν τοῖς ἰδίοις καιροῖς, ὅπως ἐν τούτῳ πιστοὺς ἡμᾶς καταρτίσας καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα γίνεσθαι πιστοτέρους τῷ θεῷ παραστήσαι δυνηθῆ. 2φησὶν γὰρ οὕτως· „ἐν ἔτει τρίτῳ τῆς βασιλείας Βαλτάσαρ τοῦ βασιλέως, ὄρασις ὤφθη πρὸς με, ἐγὼ Δανιὴλ μετὰ τὴν ὀφθεισάν μοι τὴν ἀρχήν. καὶ ἤμην ἐν Σούσοις τῇ βάρει, ἣ ἐστὶν ἐν χώρᾳ Αἰλάμ, καὶ ἤμην ἐπὶ [252] τοῦ Οὐβάλ. καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ κριὸς εἷς ἐστηκὼς ἐπὶ τοῦ Οὐβάλ, καὶ αὐτῷ κέρατα ὑψηλά, καὶ τὸ ἕτερον ὑψηλότερον τοῦ ἐτέρου, καὶ τὸ ὑψηλὸν ἀνέβαινε ἐπ’ ἐσχάτων. [καὶ] εἶδον τὸν κριὸν κερατίζοντα κατὰ θάλασσαν καὶ βορρᾶν καὶ νότον· καὶ πάντα τὰ θηρία οὐ στήσονται ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος ἐκ χειρὸς αὐτοῦ· καὶ ἐποίησεν κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἐμεγαλύνθη. καὶ ἐγὼ ἤμην συνίων, καὶ ἰδοὺ τράγος αἰγῶν ἦρχετο ἀπὸ λιβὸς ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, καὶ τῷ τράγῳ κέρας ἀνὰ μέσον τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἦλθεν ἕως τοῦ κριοῦ τὰ κέρατα ἔχοντος, οὗ εἶδον ἐστῶς ἐνώπιον τοῦ Οὐβάλ, καὶ ἔδραμεν πρὸς αὐτὸν ἐν ὀρμῇ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. καὶ εἶδων αὐτὸν φθάνοντα ἕως τοῦ κριοῦ, καὶ ἐξηγριώθη πρὸς αὐτὸν καὶ ἔπαισεν τὸν κριόν, καὶ συνέτριψε ἀμφοτέρω τὰ κέρατα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν ἰσχύς τῷ κριῷ τοῦ στήναι ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ ἔρριψε αὐτὸν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ συνεπάτησεν αὐτόν, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος τὸν κριὸν ἐκ χειρὸς αὐτοῦ. καὶ ὁ τράγος τῶν αἰγῶν ἐμεγαλύνθη ἕως σφόδρα, καὶ ἐν τῷ ἰσχύσῃ αὐτὸν συνετρίβη τὸ κέρας αὐτοῦ τὸ μέγα, καὶ ἀνέβη τέσσαρα κέρατα ὑποκάτω αὐτοῦ εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐκ τοῦ ἐνὸς αὐτῶν ἐξῆλθεν κέρας ἐν ἰσχυρὸν καὶ ἐμεγαλύνθη περισσῶς πρὸς τὸν νότον καὶ πρὸς τὴν δύναμιν· „[καὶ] ἐμεγαλύνθη ἕως τῆς δυνάμεως τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν ἀπὸ τῆς δυνάμεως καὶ ἀπὸ τῶν ἄστρον καὶ συνεπάτησεν αὐτά. καὶ ἕως ὁ ἀρχιστράτηγος ῥύσεται τὴν αἰχμαλωσίαν, καὶ δι’ αὐτὸν θυσία ἐταράχθη καὶ ἐγενήθη καὶ κατευοδώθη αὐτῷ, καὶ τὸ ἅγιον ἐρημωθήσεται· καὶ ἐδόθη ἐπὶ τὴν θυσίαν ἁμαρτία, καὶ ἐρρίφη χαμαὶ ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἐποίησεν καὶ κατευοδώθη. καὶ ἤκουσα ἐνὸς ἀγίου λαλοῦντος, καὶ εἶπεν εἷς ἅγιος τῷ φελμουὶ τῷ λαλοῦντι· ἕως πότε ἡ ὄρασις στήσεται, [καὶ] ἡ θυσία ἀρθεῖσα καὶ ἡ ἁμαρτία ἐρημώσεως ἡ δοθεῖσα καὶ τὸ ἅγιον καὶ ἡ [254] δύναμις συμπατηθήσεται; καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἕως ἐσπέρας καὶ πρῶτῃ ἡμέρᾳ χίλια τριακόσια, καὶ ἀρθήσεται τὸ ἅγιον“.

XXVI. Ὅσα μὲν οὖν ἐν τῇ πρώτῃ ὀράσει διηγῆσατο, ταῦτα πάλιν ἐκ δευτέρου ἄνωθεν ἐπεξηγεῖται πρὸς οἰκοδομὴν τῶν

πιστευόντων. 2τὸν γὰρ „κριὸν τὸν κερατίζοντα κατὰ θάλασσαν καὶ βορρᾶν καὶ νότον“ Δαρεῖον λέγει τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, ὃς περιεγένετο πάντων τῶν ἔθνων· „πάντα“ γάρ, φησὶν, „τὰ θηρία οὐ στήσονται ἐνώπιον αὐτοῦ“. 3τὸν δὲ τράγον τῶν αἰγῶν τὸν ἐρχόμενον ἀπὸ λιβὸς Ἀλέξανδρον λέγει τὸν Μακεδόνα τὸν βασιλέα τῶν Ἑλλήνων. 4τὸ οὖν ἐλθεῖν τὸν τράγον πρὸς τὸν κριὸν καὶ ἀγριωθῆναι πρὸς αὐτὸν καὶ τύψαι αὐτὸν ἐπὶ τὸ πρόσωπον καὶ συντριῖψαι καὶ ρίψαι αὐτὸν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ καταπατήσαι, τοῦτο σημαίνει, ὅπερ καὶ ἐγένετο· συνάψας γὰρ πόλεμον πρὸς τὸν Δαρεῖον ὁ Ἀλέξανδρος, ἴσχυσεν κατ’ αὐτοῦ καὶ περιεγένετο πάσης τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἀνελὼν καὶ καταπατήσας τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ. 5ἔπειτα μετὰ τὸ ὑψωθῆναι τὸν τράγον τῶν αἰγῶν „συνετρίβη τὸ κέρας αὐτοῦ τὸ μέγα καὶ ἀνέβη τέσσαρα κέρατα ὑποκάτω αὐτοῦ εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ“. 6κρατήσας γὰρ ὁ Ἀλέξανδρος πάσης τῆς γῆς Περσίδος καὶ ὑποτάξας αὐτούς, ὕστερον τελευτᾷ διελὼν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ εἰς τέσσαρας ἀρχάς, ὡς ἐπάνω δέδεικται, τουτέστιν Σελεύκῳ, Δημητρίῳ, Πτολεμαίῳ καὶ Φιλίππῳ, ἐξ ὧν ὑψώθη „κέρας ἓν“ „καὶ ἐμεγαλύνθη ἕως τῆς δυνάμεως τοῦ οὐρανοῦ“. 7„καὶ δι’ αὐτὸν θυσία, φησὶν, ἐταράχθη“ „καὶ ἐρρίφη χαμαὶ ἢ δικαιοσύνη“. γεγένηται γὰρ Ἀντίοχος, ὁ ἐπικληθεὶς [256] Ἐπιφανής, ὢν ἐκ τοῦ γένους Ἀλεξάνδρου, βασιλεύς· βασιλεύσας δὲ τῆς Συρίας καὶ διαλαβὼν ὑφ’ ἑαυτὸν πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον ὕστερον „ἀνέβη ἐπὶ Ἱερουσαλήμ“, „καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἅγιασμα“ „καὶ ἔλαβεν“ πάντας „τοὺς θησαυροὺς“ τοὺς ἐν οἴκῳ κυρίου „καὶ τὴν λυχνίαν“ τὴν χρυσοῦν „καὶ τὴν τράπεζαν“ καὶ „τὸ θυσιαστήριον“, καὶ „ἐποίησεν“ μεγάλην „φονοκτονίαν“ ἐν τῇ γῇ „καὶ ἐλάλησεν“ ὑπέρογκα ῥήματα καὶ ἐκώλυσεν θυσίαν καὶ προσφοράν, καὶ ὠκοδόμησεν „τεμένη καὶ εἰδῶλια“ κατὰ τὴν πόλιν, καὶ ἔθυσαν „ἕβια καὶ κτήνη κοινά“, ἵνα πληρωθῇ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ προφήτου· „καὶ δι’ αὐτὸν θυσία ἐταράχθη“, „καὶ ἐρρίφη χαμαὶ ἢ δικαιοσύνη“ „καὶ τὸ ἅγιον καὶ ἡ δύναμις συμπατηθήσεται“, „ἕως ἐσπέρας καὶ πρῶτὴ ἡμέραι χίλια τριακόσια“. 8συνέβη γὰρ κατ’ ἐκείνον τὸν καιρὸν τρία ἡμισυ ἔτη ἔρημον διαμεῖναι τὸ ἅγιασμα, ὡς πληρωθῆναι ἡμέρας χιλίας τριακοσίας, μέχρις οὗ ἀναστὰς Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος μετὰ τὴν τελευτὴν Ματθαίου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀντέστη αὐτῷ καὶ ἐξέκοψεν τὰς παρεμβολὰς Ἀντιόχου καὶ ἠλευθέρωσε τὴν πόλιν καὶ ἀνεκτήσαντο τὰ ἅγια, καὶ ἀνεκαίνισαν αὐτὰ ποιήσαντες ἅπαντα κατὰ τὸν νόμον.

XXVII. Ὅτι δὲ ἀληθῆ ταῦτα γεγένηται, καθὼς εἴρηται, αὐτὸς Δανιὴλ μαρτυρεῖ. Ἐφησὶν γὰρ οὕτως· „καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἰδεῖν με **[258]** τὴν ὄρασιν καὶ ἐζήτησαν σύνεσιν καὶ ἰδοὺ ἔστη ἐνώπιόν μου ὡς ὄρασις ἀνδρός, καὶ ἤκουσα φωνὴν ἀνδρός ἀνὰ μέσον τοῦ Οὐβάλ, καὶ ἐκάλεσεν καὶ εἶπεν· Γαβριὴλ συνέτισον ἐκείνιον τὴν ὄρασιν· καὶ ἦλθεν καὶ ἔστη ἐχόμενος τῆς στάσεώς μου, καὶ ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν ἐθαμβήθη καὶ πίπτω ἐπὶ πρόσωπόν μου, καὶ εἶπεν πρὸς με· σύνες, υἱὲ ἀνθρώπου· ἔστι γὰρ εἰς καιροῦ πέρασ ἡ ὄρασις. καὶ ἐν τῷ λαλεῖν αὐτὸν μετ' ἐμοῦ ἐθαμβήθη καὶ πίπτω ἐπὶ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἤψατό μου καὶ ἔστησέ με ἐπὶ τοὺς πόδας μου καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγὼ γνωρίζω σοι τὰ ἐσόμενα ἐπ' ἐσχάτων τῆς ὀργῆς· ἔστι γὰρ εἰς καιροῦ πέρασ ἡ ὄρασις. ὁ κριός, ὃν εἶδες, ὁ ἔχων τὰ κέρατα, βασιλεὺς Περσῶν καὶ Μήδων ἐστίν· καὶ ὁ τράγος τῶν αἰγῶν βασιλεὺς Ἑλλήνων ἐστίν· καὶ τὸ κέρας τὸ μέγα ὃ ἦν ἀνὰ μέσον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς ὁ πρῶτος. καὶ τοῦ συντριβέντος, οὗ ἔστησαν ὑποκάτω κέρατα τέσσαρα, τέσσαρες βασιλεῖς ἐκ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ἀναστήσονται καὶ οὐκ ἐν τῇ ἰσχυί αὐτοῦ. καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῆς βασιλείας αὐτῶν πληρουμένων τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν ἀναστήσεται βασιλεὺς ἀναιδῆς προσώπῳ καὶ συνίων προβλήματα, καὶ κραταιὰ ἡ ἰσχύς αὐτοῦ [καὶ οὐκ ἐν τῇ ἰσχυί αὐτοῦ] καὶ θαυμαστὰ διαφθερεῖ καὶ κατευθυνεῖ καὶ ποιήσει, καὶ διαφθερεῖ ἰσχυροὺς καὶ λαὸν ἅγιον, καὶ ὁ ζυγὸς τοῦ κλοιοῦ αὐτοῦ κατευθυνεῖ. δόλος ἐν χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ μεγαλυνθήσεται, καὶ δόλῳ διαφθερεῖ πολλοὺς καὶ ἐπὶ ἀπωλείᾳ πολλῶν στήσεται καὶ ὡς ὠὰ χειρὶ συντρίψει. καὶ ἡ ὄρασις τῆς ἐσπέρας καὶ τῆς πρωίας τῆς ῥηθείσης ἀληθῆς ἐστίν· καὶ σὺ σφράγισον τὴν ὄρασιν, ὅτι εἰς ἡμέρας πολλάς. καὶ ἐγὼ Δανιὴλ ἐκοιμήθη καὶ ἐμαλακίσθη, καὶ ἀνέστη καὶ ἐποίησεν τὰ ἔργα τοῦ βασιλέως, καὶ ἐθαύμαζον τὴν ὄρασιν καὶ οὐκ ἦν ὁ συνίων.

XXVIII. Ἐπειδὴ οὖν καὶ ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ καθὼς ὑφ' ἡμῶν νενόηται οὕτως ταῦτα διηγήσατο τῷ προφήτῃ, καθὼς καὶ ἐγένετο **[260]** καὶ ἐν τοῖς Μακκαβαϊοῖς σαφῶς πάντα ἀναγέγραπται, ἴδωμεν [καὶ] ἐν ταῖς ἑβδομάσιν τί λέγει. οὕτως γὰρ ἀναγνοὺς τὴν βίβλον Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, ἐν ἣ ἡ γέγραπται „ἑβδομήκοντα ἔτη“ ἔρημον ἔσεσθαι τὸ ἅγιον, ἐν νηστείαις καὶ δεήσεσιν ἐξομολογούμενος ἰκέτευσεν, τάχιον ἐπιστρέψαι τὸν λαὸν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ μόλις. οὕτως οὖν διηγούμενος λέγει· „ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει Δαρείου τοῦ υἱοῦ Ἀσουήρου ἀπὸ τοῦ σπέρματος τῶν Μήδων, ὃς ἐβασίλευσεν ἐπὶ τὴν βασιλείαν τῶν

Χαλδαίων, ἐγὼ Δανιὴλ συνῆκα ἐν ταῖς βίβλοις τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, ὡς ἐγενήθη λόγος κυρίου πρὸς Ἱερεμίαν τὸν προφήτην εἰς συμπλήρωσιν ἐρημώσεως Ἱερουσαλὴμ ἑβδομήκοντα ἔτη. καὶ ἔδωκα τὸ πρόσωπόν μου πρὸς κύριον τὸν θεόν μου, <τοῦ ἐκζητῆσαι προσευχὴν καὶ δεήσεις ἐν νηστεύαις καὶ σάκκῳ· καὶ προσηυξάμην πρὸς κύριον τὸν θεόν μου> καὶ ἐξωμολογησάμην καὶ εἶπα· κύριε, ὁ θεὸς ὁ μέγας καὶ θαυμαστός, ὁ φυλάσσων τὴν διαθήκην σου καὶ τὸ ἔλεος τοῖς ἀγαπῶσίν σε καὶ τοῖς φυλάσσουσιν τὰς ἐντολάς σου, ἡμάρτομεν, ἠδικήσαμεν, ἠνομήσαμεν, καὶ ἀπέστημεν καὶ ἐξεκλίναμεν ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου καὶ ἀπὸ τῶν κριμάτων σου, καὶ <οὐκ> εἰσηκούσαμεν τῶν δούλων σου τῶν προφητῶν, οἱ ἐλάλουν ἐν τῷ ὀνόματί σου πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἡμῶν καὶ [τοὺς] ἄρχοντας ἡμῶν καὶ πατέρας ἡμῶν καὶ πάντα τὸν λαὸν τῆς γῆς. σοὶ δέ, κύριε, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡμῖν ἡ αἰσχύνη τοῦ προσώπου, ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη ἀνδρὶ Ἰούδα καὶ τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλήμ“.

XXIX. Ταῦτα μὲν οὖν ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ ἐξομολογούμενος διηγείται, ἀναγγέλων τὰ τοῦ λαοῦ καὶ τὰ τῶν πατέρων αὐτῶν ἀμαρτήματα, οἱ οὐκ ἤκουον „τῶν δούλων αὐτοῦ τῶν προφητῶν“, οἱ ἐπέμ-**[262]**ποντο πρὸς αὐτοὺς λαλεῖν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου. ²καὶ διεξαγγέλλοντος αὐτοῦ πᾶσαν τὴν δέησιν ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ νηστεύαις καὶ σάκκῳ, ἐξαπεστάλη πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος Γαβριήλ, ὅπως αὐτὸν συνετίσῃ πρὸς τὰ ὑπ’ αὐτοῦ ζητούμενα. ³φησὶν γὰρ Δανιὴλ οὕτως· „καὶ ἔτι μου λαλοῦντος καὶ προσευχομένου καὶ ἐξαγορεύοντος τὰς ἀμαρτίας μου καὶ τὰς ἀμαρτίας τοῦ λαοῦ μου καὶ ῥιπτοῦντος τὸν ἔλεόν μου ἐναντίον κυρίου τοῦ θεοῦ μου περὶ τοῦ ὄρους τοῦ ἁγίου, καὶ ἔτι μου λαλοῦντος ἐν τῇ προσευχῇ, καὶ ἰδοὺ ὁ ἀνὴρ Γαβριήλ, ὃν εἶδον ἐν τῇ ὄρασει ἐν τῇ ἀρχῇ, πετόμενος, καὶ ἦψατό μου ὡσεὶ ὥραν θυσίας ἑσπερινῆς καὶ συνέτισέν με καὶ ἐλάλησεν μετ’ ἐμοῦ καὶ εἶπεν· Δανιὴλ, <νῦν> ἐξῆλθον συμβιβάσαι σε σύνεσιν· ἐν ἀρχῇ τῆς δεήσεώς σου ἐξῆλθεν λόγος, καὶ ἐγὼ ἦλθον τοῦ ἀναγγεῖλαί σοι, ὅτι ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν σὺ εἶ“.

XXX. Ὅρα πῶς ὁ προφήτης τὴν ὀξύτητα τῶν ἀγγέλων πετεινῶ πτερωτῶ ὁμοίωσεν διὰ τὸ κοῦφον καὶ ἐλαφρὸν τῶν ἀγγέλων, οἵτινές „εἰσιν“ „πνεύματα“ πετόμενα ταχέως, πρὸς τὰ κελεύόμενα ὑπακούοντα, ὡς Σολομὼν λέγει· „μὴ καταράσῃ ἐν ταμείῳ σου βασιλέα, μὴ ποτε πετεινὸν πτερωτὸν ἀποίσει τοὺς λόγους σου πρὸς αὐτόν“. ²φησὶν οὖν πρὸς αὐτὸν Γαβριήλ [ὁ ἄγγελος] οὕτως· „ἀφ’ ἧς ἡμέρας ἔδωκας τὸ πρόσωπόν σου ταπεινωθῆναι πρὸ προσώπου

κυρίου τοῦ θεοῦ σου εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου“ καὶ ἀπεστάλην ἐγὼ συνετίσαι σε, ἵνα μὴ πρὸ καιροῦ καιρὸν ἐπιζητῆς· „ἀνὴρ“ γὰρ „ἐπιθυμιῶν σὺ εἶ“· ταῦτα **[264]** γὰρ ἰδεῖν ἐπιθυμεῖς, ἅπερ μέλλεις δι’ ἐμοῦ διακουεῖσθαι· καιρῷ δὲ ἰδίῳ ταῦτα πληρωθήσεται. ³καὶ ἐπήνεγκειν λέγων· „ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες συνετημήθησαν ἐπὶ τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν τοῦ συντελεσθῆναι ἁμαρτίας καὶ τοῦ σφραγίσαι ἁμαρτίας καὶ τοῦ ἀπαλεῖψαι ἀδικίας <καὶ τοῦ ἐξιλάσασθαι ἀνομίας> καὶ τοῦ ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰῶνιον καὶ τοῦ σφραγίσαι ὄρασιν καὶ προφήτην καὶ τοῦ χρίσαι ἅγιον ἁγίων· καὶ γνώση καὶ συννήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγων τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλήμ ἕως χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ἑπτὰ καὶ ἑβδομάδες ἐξήκοντα δύο“. ⁴ἑβδομήκοντα οὖν ἑβδομάδας ὀνομάσας διεῖλεν αὐτὰς εἰς δύο, ἵνα μᾶλλον νοηθῆ τὸ ὑπ’ αὐτοῦ πρὸς τὸν προφήτην λαλούμενον. ⁵φησὶν γὰρ οὕτως· „ἕως χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ἑπτὰ“, ἃ ἐστὶν ἔτη τεσσαράκοντα ἑννέα· εἰκοστῷ γὰρ καὶ πρώτῳ ἔτει θεωρεῖ ταῦτα ἐν Βαβυλῶνι Δανιήλ. ἑτῶν οὖν τεσσαράκοντα ἑννέα ἐτῶν πρὸς τῷ εἰκοστῷ πρώτῳ ἔτει ψηφιζομένων, πληροῦνται ἑβδομήκοντα ἔτη, ἅπερ εἶρηκεν ὁ μακάριος [προφήτης] Ἱερεμίας, ὅτι „ἑβδομήκοντα ἔτη“ **[266]** ἔσται ἔρημον τὸ ἁγίασμα ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς γενομένης αὐτοῖς ἐπὶ Ναβουχοδονόσορ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψει ὁ λαός, καὶ προσενεχθήσεται θυσία καὶ προσφορά „χριστοῦ ἡγουμένου“ αὐτῶν. Ὁ χριστοῦ δὲ τίνος λέγει, ἀλλ’ ἢ Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδέκ, ὃς ὑπέστρεψεν ἅμα τῷ λαῷ τότε, καὶ ἑβδομηκοστῷ ἔτει οἰκοδομηθέντος τοῦ ἁγιάσματος προσήνεγκεν θυσίαν κατὰ τὸν νόμον; ⁸πάντες γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἱερεῖς χριστοὶ προσηγορεύοντο διὰ τὸ χρίεσθαι αὐτοὺς τῷ ἐλαίῳ τῷ ἁγίῳ, ὃ ἐσκεύασεν πάλαι Μωϋσῆς. ⁹οὔτοι οὖν τὸ κύριον ὄνομα ἔφερον μεθ’ ἐαυτῶν τὸν τύπον προμηνύοντες καὶ τὴν εἰκόνα προφαίνοντες, ἕως οὗ ὁ ἀπ’ οὐρανῶν τέλειος βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς Χριστὸς παρεγένετο, ὃ μόνος τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς ἐποίησεν, ὡς ἐν ταῖς Βασιλείαις γέγραπται· „καὶ ἀναστήσω ἐμαυτῷ ἱερέα πιστόν, ὃς ποιήσει πάντα κατὰ τὴν καρδίαν μου“.

XXXI. Ἴνα οὖν ἐπιδείξῃ τὸν χρόνον πότε μέλλει παραγίνεσθαι, ὃν ἐπεθύμει ὁ μακάριος Δανιήλ ἰδεῖν, λέγει· „καὶ μετὰ τὰς“ ἑπτὰ ἑβδομάδας ἄλλαι „ἑβδομάδες ἐξήκοντα δύο“, αἱ περιέχουσιν χρόνον ἐτῶν τετρακοσίων τριάκοντα τεσσάρων. ²μετὰ γὰρ τὸ ἐπιστρέψαι τὸν λαὸν ἐκ Βαβυλῶνος ἡγουμένου αὐτῶν Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδέκ καὶ **[268]** Ἔσδρα τοῦ γραμματέως καὶ Ζοροβάβελ τοῦ Σαλαθιήλ, ὄντος ἐκ φυλῆς Ἰούδα, τετρακόσια τριάκοντα τέσσαρα ἔτη γεγένηται, ἕως

τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ὁ ἱερεὺς τῶν ἱερέων ἐν κόσμῳ φανῆ καὶ „ὁ αἴρων τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου“ φανερώσ ἐπιδειχθῆ, ὡς Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ λέγει· „ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου“. Ὡμοίως δὲ καὶ Γαβριὴλ λέγει, „καὶ τοῦ ἀπαλεῖψαι ἀδικίας καὶ τοῦ ἐξιλάσασθαι ἀμαρτίας“. Ἐπίσης δὲ ἀπήλειψεν τὰς ἀδικίας ἡμῶν, διδάσκει σε Παῦλος ὁ ἀπόστολος λέγων· „αὐτὸς ἐγενήθη ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἐν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ διαλύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκί, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν [ἐν] τοῖς δόγμασιν καταργήσας“ καὶ „ἀπαλείψας τὸ καθ’ ἡμῶν χειρόγραφον τῶν ἀμαρτιῶν, ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ“, τοῦ „ἀπαλεῖψαι“ οὖν „τὰς ἀδικίας καὶ τοῦ ἐξιλάσασθαι τὰς ἀδικίας“. Ἐπίσης δὲ εἰσιν οἱ τὰς ἀδικίας αὐτῶν ἐξιλασκόμενοι, εἰ μὴ οἱ εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ πιστεύοντες καὶ δι’ ἀγαθοεργίας τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐξιλασκόμενοι;

XXXII. Ὅτι δὲ μετὰ τὸ ἐπιστρέψαι τὸν λαὸν ἐκ Βαβυλῶνος τετρακόσια τριάκοντα καὶ τέσσαρα ἔτη γεγένηται ἕως γενέσεως Χριστοῦ, εὐκόλως ἐστὶ νοῆσαι <κατὰ> τὰ προκείμενα. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ **[270]** πρώτη διαθήκη τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ „μετὰ τετρακόσια τριάκοντα“ τέσσαρα „ἔτη“ ἐδόθη, ἀναγκαίως ἔδει καὶ τὴν δευτέραν ὁμοίως τῷ αὐτῷ χρόνῳ ὀρίζεσθαι, ἵνα ὑπὸ τοῦ λαοῦ προσδόκιμος γενηθῆ καὶ ὑπὸ τῶν πιστευόντων εὐκόλως ἐπιγνωσθῆ. Ἐπίσης δὲ διὰ τοῦτο Γαβριὴλ λέγει· „καὶ τοῦ χρίσαι ἅγιον ἀγίων“. Ἐπίσης δὲ ἀγίων οὐδεὶς, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὃς παρῶν καὶ ἐπιδεικνύς ἑαυτὸν εἶναι τὸν κεχρισμένον ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ „εἰς τὸν κόσμον“ ἀπεσταλμένος, ἔφη πρὸς αὐτούς· „πνεῦμα κυρίου ἐπ’ ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέν με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τῇ καρδίᾳ, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεςιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, κηρύξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν“. Ἐπίσης οὖν ἐπίστευον τῷ ἐπουρανίῳ ἱερεῖ, ὑπ’ αὐτοῦ τοῦ ἱερέως ἐκαθαρίζοντο, καὶ τούτων αἱ ἀμαρτίαι ἀπηλείφοντο· ὅσοι δὲ ἠπίστουν αὐτῷ, ὡς ἄνθρωπον ψιλὸν αὐτὸν ἐξουδενούντες, τούτων αἱ ἀμαρτίαι ὡς ἀναφαίρετοι ἐσφραγίζοντο. Ἐπίσης προορῶν ὁ ἄγγελος, ὅτι οὐ πάντες μέλλουσι πιστεύειν αὐτῷ, ἔφη· „τοῦ συνετελέσαι ἀμαρτίας καὶ τοῦ σφραγίσαι ἀμαρτίας“. Ἐπίσης γὰρ ἕως τέλους ἠπειθήσαν αὐτῷ, τούτων καὶ συνετελέσθησαν αἱ ἀμαρτίαι καὶ ἐσφραγίσθησαν εἰς κρίσιν τηρούμεναι· ὅσοι δὲ ἡμέλλον πιστεύειν αὐτῷ καὶ ἐξομολογεῖσθαι αὐτῷ ὡς δυναμένῳ ἀφιέναι ἀμαρτίας, τούτων ἀπηλείφοντο αἱ ἀμαρτίαι. **[272]**

XXXIII. Καὶ διὰ τοῦτο λέγει· „καὶ τοῦ σφραγίσαι ὄρασιν καὶ προφήτην“. Ἐπειδὴ γὰρ πλήρωμα νόμου καὶ προφητῶν αὐτὸς παρῆν, „ὁ νόμος γὰρ καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου“, ἔδει τὰ ὑπ’ ἐκείνων λαλούμενα σφραγίζεσθαι, ἵνα ἐν τῇ τοῦ κυρίου παρουσίᾳ πάντα λυθέντα φωτισθῆ καὶ τὰ ἐσφραγισμένα καὶ γνωσθῆναι μὴ δυνάμενα εὐκόλως ἐπιγνωσθῆ, καὶ τὰ πάλαι δεδεμένα νῦν ὑπ’ αὐτοῦ λυθῆ. Ὡς αὐτὸς ὁ κύριος εἶρηκεν πρὸς τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ, οἳ ἠνίκα εἶδον αὐτὸν δυνάμεις ἐπιτελοῦντα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου καὶ θεραπεύοντα „πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν“ ἠγανάκτουν· ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη· „ὑποκριταί, ἕκαστος ὑμῶν τὸν βουὴν καὶ τὸν ὄνον λύει ἀπὸ τῆς φάτνης καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει· ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ, οὐκ ἔδει λυθῆναι τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;“ Ὅσους οὖν ὁ σατανᾶς ἔδησεν βροχίσας, τούτους ἐλθὼν ὁ κύριος ἔλυσεν ἐκ τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν, αὐτὸν μὲν τὸν καθ’ ἡμῶν „ἰσχυρὸν“ δήσας, τὴν δὲ ἀνθρωπότητα ἐλευθέρωσας· ὡς καὶ Ἡσαΐας λέγει· „τότε ἐρεῖ τοῖς ἐν δεσμοῖς· ἐξέλθατε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει· φωτίσθητε“. Ὅτι δὲ τὰ πάλαι διὰ νόμου καὶ προφητῶν λελαλημένα πάντα ἦν ἐσφραγισμένα καὶ ἄγνωστα τοῖς [274] ἀνθρώποις ὑπάρχοντα Ἡσαΐας λέγει· „καὶ δώσουσιν τὸ βιβλίον τὸ ἐσφραγισμένον ἀνθρώπῳ ἐπισταμένῳ γράμματα καὶ ἐροῦσιν αὐτῷ· ἀνάγνωθι τοῦτο, καὶ ἐρεῖ· οὐ δύναμαι ἀναγνῶναι, ἐσφράγισται γάρ“. Ἐναγκαίως· ἔδει γὰρ τὰ πάλαι διὰ προφητῶν λελαλημένα τοῖς μὲν ἀπίστοις Φαρισαίοις, οἳ ἐδόκουν τὰ τοῦ νόμου γράμματα γινώσκειν, ἐσφραγίσθαι, τοῖς δὲ πιστεύουσιν τὰ πάντα ἠνεῶχθαι.

XXXIV. Τὰ μὲν οὖν πάλαι ἐσφραγισμένα νῦν διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου πάντα τοῖς ἀγίοις ἀνέωγεν· αὐτὸς γὰρ ἦν ἡ τελεία σφραγὶς καὶ ἡ κλεῖς ἢ ἐκ „Δαυΐδ, ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς κλείει καὶ κλείων καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει“. Ὡς καὶ Ἰωάννης λέγει· „καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τὸν θρόνον βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, ἐσφραγισμένον σφραγῖσιν ἑπτὰ. καὶ εἶδον ἄγγελον κηρύσσοντα ἐν φωνῇ μεγάλῃ· τίς ἄξιός ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον καὶ λῦσαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ; καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ οὔτε ἐπὶ τῆς γῆς οὔτε ὑποκάτω τῆς γῆς ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον οὐδὲ βλέπειν αὐτό· καὶ ἔκλαιον πολλοί, ὅτι οὐδεὶς ἄξιός εὐρέθη ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον οὔτε βλέπειν αὐτό. καὶ εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι· μὴ κλαῖε· ἰδοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ρίζα καὶ τὸ γένος Δαυΐδ, ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον καὶ λῦσαι τὰς ἑπτὰ σφραγίδας αὐτοῦ. καὶ εἶδον ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ ἐν μέσῳ τῶν

πρεσβυτέρων ἀρνίον ἐστηκὸς ἐσφαγμένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτὰ, ἃ ἐστὶν τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ τὰ ἀπεσταλμένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ ἦλθεν καὶ ἔλαβεν τὸ βιβλίον ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου [276] ἐπὶ τοῦ θρόνου· καὶ ὅτε ἔλαβεν τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάραν καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, ἃ εἰσὶν προσευχαὶ τῶν ἁγίων, καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν λέγοντες· ἄξιός εἰ λαβεῖν τὸ βιβλίον καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης καὶ ἠγόρασας ἡμᾶς τῷ θεῷ ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους καὶ ἐποίησας τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλείαν καὶ ἱερεῖς καὶ βασιλεύσουσιν ἐπὶ τῆς γῆς“. 3ἔλαβεν οὖν τὸ βιβλίον καὶ ἔλυσεν, ἵνα τὰ πάλαι περὶ αὐτοῦ ἀποκρύφως λαλούμενα νῦν μετὰ παρρησίας „ἐπὶ τῶν δωματίων“ κηρυχθῆ. 4καὶ διὰ τοῦτο τῷ μὲν Δανιὴλ ἔλεγεν ὁ ἄγγελος· „σφράγισον“ „τοὺς λόγους“ τούτους, „ὅτι εἰς“ καιροῦ πέρασ ἡ ὄρασις· τῷ δὲ Χριστῷ οὐκ ἐλέγετο σφράγισον, ἀλλὰ· λύσον τὰ πάλαι δεδεμένα, ἵνα διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐπιγνώμεν ἡμεῖς „τὸ θέλημα τοῦ πατρός“ καὶ πιστεύσωμεν „εἰς ὃν ἐκεῖνος ἀπέστειλεν“ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων σωτηρίᾳ.

XXXV. Λέγει γοῦν „καὶ ἐπιστρέψει καὶ οἰκοδομηθήσεται πλατεῖα καὶ τεῖχος“. καὶ ὄντως γεγένηται. ἐπιστρέψας γὰρ ὁ λαὸς ὠκοδόμησεν τὴν πόλιν καὶ τὸν ναὸν καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς κύκλῳ. 2ἔπειτα λέγει· „μετὰ τὰς ἑβδομάδας τὰς ἐξήκοντα δύο“ „ἐκκενωθήσονται οἱ καιροὶ“ „καὶ διαθήσει διαθήκην πολλοῖς ἑβδομάς μία· καὶ ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος ἀρθήσεται θυσία καὶ σπονδὴ καὶ ἐπὶ τὸ [278] ἱερὸν βδέλυγμα τῶν ἐρημώσεων“. 3τῶν γὰρ ἐξήκοντα δύο ἑβδομάδων πληρωθειῶν καὶ Χριστοῦ παραγενομένου καὶ τοῦ εὐαγγελίου ἐν παντὶ τόπῳ κηρυχθέντος ἐκκενωθέντων τῶν καιρῶν μία ἑβδομάς περιλειφθήσεται ἢ ἐσχάτη, ἐν ἣ παρέσται Ἡλίας καὶ Ἐνώχ καὶ ἐν τῷ ἡμίσει αὐτῆς ἀναφανήσεται „τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως“ ὁ ἀντίχριστος, ἐρήμωσιν τῷ κόσμῳ καταγγέλλων· οὗ παραγενομένου „ἀρθήσεται θυσία καὶ σπονδὴ“ ἢ νῦν κατὰ πάντα τόπον ὑπὸ τῶν ἐθνῶν τῷ θεῷ προσφερομένη.

XXXVI. Τούτων οὕτως εἰρημένων ἐτέραν πάλιν ὀπτασίαν διηγείται ἡμῖν ὁ προφήτης· οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἐμερίμνησεν ὁ μακάριος Δανιὴλ, εἰ μὴ ἵνα κατὰ πάντα ἀκριβῶς ἐκδιδαχθεῖς τὰ μέλλοντα καὶ ἡμᾶς πάλιν αὐτὸς διδάσκων φανῆ. 2λέγει γοῦν· „ἐν

ἔτει τρίτῳ Κύρου βασιλέως Περσῶν λόγος ἀπεκαλύφθη τῷ Δανιήλ, οὗ τὸ ὄνομα ἐπεκλήθη Βαλτάσαρ, καὶ ἀληθινὸς ὁ λόγος, καὶ δύναμις μεγάλη καὶ σύνεσις ἐδόθη αὐτῷ ἐν τῇ ὀπτασίᾳ. ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐγὼ Δανιήλ ἤμην πενθῶν τρεῖς ἑβδομάδας ἡμερῶν, ἄρτον ἐπιθυμιῶν οὐκ ἔφαγον, καὶ κρέας καὶ οἶνος οὐκ εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου, καὶ ἄλειμμα οὐκ ἠλειψάμην ἕως πληρώσεως τριῶν ἑβδομάδων ἡμερῶν. ἐν **[280]** ἡμέρα εἰκοστῇ καὶ τετάρτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου“. ³ἔταπεινοφρόνησα, φησὶν, εἴκοσι καὶ μίαν ἡμέραν εὐχόμενος τῷ θεῷ τῷ ζῶντι, ἀπαιτῶν παρ’ αὐτοῦ ἀποκάλυψιν μυστηρίων. ⁴καὶ δὴ εἰσακούσας ὁ πατὴρ ἀπέστειλεν λόγον ἴδιον, ἐνδεικνύμενος τὸ μέλλον ἀποβῆναι δι’ αὐτοῦ, καὶ δὴ ἐγένετο παρὰ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν· ἔδει γὰρ ἐκεῖ τὸν παῖδα δείκνυσθαι, ὅπου καὶ ἀμαρτίας ἀφίειν ἔμελλεν. ⁵„καὶ ἦρα, φησὶν, τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ εἰς ἐνδεδυμένος βαδδίν“. ἐν μὲν οὖν τῇ πρώτῃ ὀπτασίᾳ φησὶν· „ἰδοὺ, ἄγγελος Γαβριήλ“ „πετόμενος“, ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ’ αὐτὸν τὸν κύριον ὀρᾶ, οὐπω μὲν τελείως ἄνθρωπον, ἐν δὲ σχήματι ἀνθρώπου φαινόμενον καθὼς λέγει „καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ εἰς ἐνδεδυμένος βαδδίν.“ ⁶τὸ γὰρ ποικίλον τῆς κλήσεως τῶν χαρισμάτων ἐνδεδυμένος ὁ Χριστὸς ποικίλων χιτῶνα μυστηρίων ἐπεδείκνυεν· ὅτι ἐκ διαφόρων χρωμάτων ἦν κατηρτισμένος ὁ ἱερατικὸς χιτῶν εἰς ἐνδειξιν τῶν ποικίλων ἐθνῶν τὴν παρουσίαν Χριστοῦ προσδεχομένων, ἵνα ποικίλοις χαρίσμασιν καταρτισθῆναι δυναθῶμεν.

XXXVII. „Καὶ ἡ ὀσφὺς αὐτοῦ περιεζωσμένη ἐν χρυσίῳ Ὠφάζ“. τὸ δὲ Ὠφάζ χρυσίον καθαρὸν σημαίνει ἐκ τῆς ἐβραϊδος εἰς τὴν ἑλληνίδα μετατιθέμενον. ²καθαρὰν οὖν ἦν περιεζωσμένος περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ ζώνην· πάντας γὰρ ἡμᾶς ἠμελλεν ὁ λόγος περὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα τῇ ἰδίᾳ ἀγάπῃ, ὡς ζώνην σφίγξας, βαστάζειν· τὸ γὰρ σῶμα [αὐτοῦ] τὸ τέλειον αὐτὸς ἦν, ἡμεῖς δὲ αὐτοῦ μέλη, ὡς ἐν τελείῳ σώματι **[282]** ἠνωμένοι καὶ ὑπ’ αὐτοῦ τοῦ λόγου βασταζόμενοι. ³„καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ὡς Θαρσεῖς“. Θαρσεῖς δὲ ἐρμηνεύεται Αἰθίοπες· τὸ γὰρ δυσεπίγνωστον αὐτοῦ ἤδη ὁ προφήτης προκατήγγειλεν, ὡς μελλήσει ὁ λόγος ἔνσαρκος ἐν κόσμῳ φανεῖς δύσγνωστος ἔσεσθαι πολλοῖς. ⁴„καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ἡ ἀστραπὴ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡσεὶ λαμπάδες πυρός“. ἔδει γὰρ τὸ πυρῶδες καὶ τὸ κριτικὸν τοῦ λόγου προσημαίνεσθαι, ἵνα τοῖς μὲν ἀσεβέσιν δικαίως τὸ πῦρ ἐπενέγκας τούτους καταφλέξῃ, τοῖς δὲ δικαίοις καὶ εἰς αὐτὸν ἠλπικόσιν τὴν αἰώνιον ἀθανασίαν παράσχῃ. ⁵προσέθηκεν δὲ λέγων, „καὶ οἱ βραχίονες αὐτοῦ καὶ οἱ

πόδες ὅμοιοι χαλκῶ στίλβοντι“, ἵνα τὴν πρώτην τῶν πατέρων κλήσιν καὶ τὴν δευτέραν τὴν ἐξ ἔθνων ὁμοίαν σημάνη· ἔσονται γὰρ „τὰ ἔσχατα ὡς τὰ πρῶτα“, „θήσω γάρ, λέγει, τοὺς ἄρχοντάς σου ὡς τὸ ἀπ’ ἀρχῆς καὶ τοὺς ἡγουμένους σου ὡς τὸ πρότερον“. ⁶„καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὄχλου πολλοῦ“. πάντες γὰρ σήμερον οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες τὰ λόγια Χριστοῦ φθεγγόμεθα ὡς διὰ στόματος αὐτοῦ λαλοῦντες τὰ ὑπ’ αὐτοῦ προστεταγμένα.

XXXVIII. „Καὶ εἶδον ἐγὼ Δανιὴλ μόνος τὴν ὄπτασίαν“. τοῖς γὰρ ἀγίοις καὶ φοβουμένοις αὐτόν, αὐτοῖς μόνοις ἑαυτὸν ἀποκαλύπτει. ²εἶ γὰρ τις δοκεῖ νῦν καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ πολιτεύεσθαι, φόβον δὲ θεοῦ μὴ ἔχει, οὐδὲν τοῦτον ὠφελεῖ ἢ πρὸς τοὺς ἀγίους σύνοδος, τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος ἐν ἑαυτῷ μὴ κεκτημένος. ³καὶ γὰρ τότε **[284]** πολλοὶ μὲν ἦσαν οἱ μετὰ Δανιὴλ ἐστῶτες, ἀλλ’ „οὐκ εἶδαν τὴν ὄπτασίαν“, οὐ γὰρ ἦσαν ἄξιοι, „ἀλλ’ ἔκστασις μεγάλη ἐπέπεσεν ἐπ’ αὐτοὺς καὶ ἔφυγον ἐν φόβῳ“. ⁴„κἀγώ, φησὶν, ὑπελείφθην μόνος“ καὶ πίπτω ἐπὶ „πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἰδοὺ ὡς χεὶρ“ ἀνθρώπου ἤψατό μου. χεὶρ, φησὶν, ἀνθρώπου, οὐπω ἄνθρωπος, ἀλλὰ τὸ μέλλον τῆς οἰκονομίας διὰ τῆς χειρὸς σημαίνων.

XXXIX. Καὶ ἀνέστησέν „με ἐπὶ τὰ γόνατα μου καὶ εἶπέν μοι· Δανιὴλ, ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν, σύνες ἐν τοῖς λόγοις, οἷς ἐγὼ λαλῶ πρὸς σέ· καὶ στήθι ἐπὶ τῇ στάσει σου, ὅτι νῦν ἀπεστάλην πρὸς σέ. καὶ ἐν τῷ λαλήσαι αὐτὸν τὸν λόγον τοῦτον ἀνέστην ἔντρομος, καὶ εἶπεν πρὸς με· μὴ φοβοῦ Δανιήλ, ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, ἧς ἔδωκας τὴν καρδίαν σου τοῦ συνιέναι καὶ κακωθῆναι ἐναντίον τοῦ θεοῦ, εἰσηκούσθησαν οἱ λόγοι σου“. ²ὄρα πόσον ἰσχύει εὐλάβεια ἀνδρὸς δικαίου, ἵνα τὰ μήπω μέλλοντα φανεροῦσθαι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ μόνῳ ὡς ἀξίῳ ἀποκαλυφθῇ. ³καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου Γαβριὴλ συνετίσθη, ἔπειτα ὑπ’ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἐκ δευτέρου ἐσοφίσθη. ⁴φησὶν γὰρ οὕτως· „καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὡς ὄρασις υἱοῦ ἀνθρώπου ἤψατό μου“. τὸ μὲν οὖν πρῶτον εἶπεν „ὡς χεὶρ“ ἀνθρώπου, νῦν δὲ λέγει „ὡς ὄρασις υἱοῦ ἀνθρώπου“, ἵνα πρῶτον μερικῶς αὐτὸν ἀποδείξη, ἐκ δευτέρου δὲ τὴν καθ’ ὅλου ἐνανθρώπησιν. ⁵προεκηρύσσετο γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ὡς ἄνθρωπος ἐν σχήματι ἀνθρώπου, ἄνθρωπος ἔνσαρκος ἐν κόσμῳ φανησόμενος, οὐπω τότε υἱὸς ἀνθρώπου ὢν· ἠνίκα δὲ „τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου“ παρῆν, „ἔξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός“, ἵνα τὸν ἐκ τῆς παρθένου ἄνθρωπον **[286]** ἐπενδυσάμενος υἱὸς θεοῦ καὶ υἱὸς ἀνθρώπου ὢν ἀποδειχθῇ. ⁶„καὶ ἦνοιξα, φησὶν,

τὸ στόμα μου καὶ ἐλάλησα πρὸς τὸν ἐστῶτα ἐναντίον μου· κύριε, ἐν τῇ ὀπτασίᾳ σου ἐστράφη τὰ ἐντός μου ἐν ἐμοὶ καὶ οὐκ ἔσχον ἰσχύν“. ἔδει γὰρ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου τὰ ἄνω κάτω γενέσθαι, ἵνα καὶ τὰ κάτω εἰς τὰ ἄνω ἐλθεῖν δυνηθῇ. ⁷„καὶ προσέθετο, φησὶν, καὶ ἤψατό μου ὡς ὄρασις ἀνθρώπου καὶ ἐνίσχυσέν με καὶ εἶπέν μοι· μὴ φοβοῦ ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν· εἰρήνη σοι, ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε“. ὁπότε γὰρ παραλυθῇ πᾶσα ἡ τοῦ βίου ἡμῶν ἰσχὺς καὶ δόξα, τότε ἐνδυναμούμεθα ὑπὸ Χριστοῦ τοῦ ὀρέγοντος χεῖρα καὶ ἐγείροντος ἡμᾶς „ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας“ καὶ ὡς ἀπὸ ἄδου εἰς ἀνάστασιν ζωῆς.

XL. „Καὶ ἐν τῷ λαλήσαι αὐτὸν μετ’ ἐμοῦ ἴσχυσα καὶ εἶπα· λαλείτω ὁ κύριός μου ὅτι ἐνίσχυσάς με“. ²ὁπότε γὰρ εὐέλπιδας ἐποίησεν ἡμᾶς ὁ λόγος πρὸς τὰ μέλλοντα, εὐκόλως καὶ τῆς τούτου φωνῆς ἀκούειν δυνάμεθα. ³φησὶν οὖν πρὸς αὐτόν· „εἰ οἶδας τί ἦλθον πρὸς σέ; καὶ νῦν ἐπιστρέψω τοῦ πολεμῆσαι μετὰ ἄρχοντος Περσῶν“ „ἀλλ’ ἢ ἀναγγελῶ σοι τὸ ἐγγεγραμμένον ἐν γραφῇ ἀληθείας, καὶ οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ὁ ἀντεχόμενος μετ’ ἐμοῦ περὶ τούτων, ἀλλ’ ἢ Μιχαὴλ ὁ ἄρχων ὑμῶν“, „καὶ τοῦτον κατέλιπον ἐκεῖ“. „ἀφ’ ἧς γὰρ ἡμέρας ἔδωκας τὸ πρόσωπόν σου κακωθῆναι ἐναντίον κυρίου τοῦ θεοῦ σου, **[288]** εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου“, καὶ ἀπεστάλην ἐγὼ „τοῦ πολεμῆσαι μετὰ ἄρχοντος Περσῶν“. βουλή γάρ τις ἐγεγόνει μὴ ἀποστέλλειν τὸν λαόν· ἵνα οὖν ἐν τάχει τὸ αἴτημά σου γενηθῇ, ἀντέστην τούτῳ ἐγὼ καὶ „κατέλιπον ἐκεῖ“ Μιχαὴλ τὸν ἄρχοντα ἡμῶν. ⁴τίς δέ ἐστιν Μιχαὴλ ἀλλ’ ἢ ὁ ἄγγελος ὁ τῷ λαῷ παραδεδομένος, ὡς λέγει τῷ Μωϋσῆ· „οὐ μὴ πορευθῶ μεθ’ ὑμῶν ἐν τῇ ὁδῷ διὰ τὸ τὸν λαὸν σκληροτράχηλον εἶναι, ἀλλ’ ἢ ὁ ἄγγελός μου πορεύσεται μεθ’ ὑμῶν“. ⁵οὗτος ἀντέστη „ἐν τῷ καταλύματι“ Μωϋσῆ, ἠνίκα ἔφερεν τὸ παιδίον ἀκρόβυστον εἰς Αἴγυπτον· οὐ γὰρ ἦν ἐφικτὸν τὸν πρέσβυν καὶ μεσίτην νόμου γινόμενον Μωϋσῆν καὶ διαθήκην πατέρων καταγγέλλοντα ἐπάγεσθαι παιδίον ἀκρόβυστον, ἵνα μὴ ὡς ψευδοπροφήτης καὶ πλάνος ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἶναι νομισθῇ.

XLI. „Καὶ νῦν, φησὶν, ἀλήθειαν ἀναγγελῶ σοι“. ἡδύνατο οὖν ἡ ἀλήθεια ἕτερόν τι παρὰ τὴν ἀλήθειαν ἀναγγεῖλαι; ἀλήθεια ἦν ὁ τῷ Δανιὴλ ὀφθεῖς καὶ ἀλήθειαν ἀνήγγειλεν· αὐτὸς πάλιν ἀλήθεια ἐν τῷ κόσμῳ φανείς ἀλήθειαν ἐδίδαξεν. ὦ μακαρίων μαθητῶν ἀλήθειαν ὑπὸ Χριστοῦ διδασκομένων. ²φησὶν οὖν πρὸς αὐτόν· „ἰδοὺ ἔτι τρεῖς βασιλεῖς ἀναστήσονται ἐν τῇ Περσίδι, καὶ ὁ τέταρτος πλουτήσει πλοῦτον μέγαν παρὰ πάντας· καὶ μετὰ τὸ κρατῆσαι αὐτὸν τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ ἐπαναστήσεται πάσαις ταῖς βασιλείαις τῶν

Ἑλλήνων. καὶ ἀναστήσεται βασιλεὺς δυνατός, καὶ κυριεύσει κυρείας [290] πολλῆς καὶ ποιήσει κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ· καὶ ὡς ἀναστῆ ἡ βασιλεία αὐτοῦ συντριβήσεται καὶ διαιρεθήσεται εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῷ οὐρανοῦ“. 3 ταῦτα μὲν οὖν ἤδη ἀνωτέρω διηγησάμεθα, ἡνίκα περὶ τῶν τεσσάρων θηρίων τὸν λόγον ἐποιούμεθα· ἀλλ’ ἐπειδὴ λεπτῶς ἡ γραφὴ νῦν [τὰ πάντα] ταῦτα πάλιν διηγῆται, ἐξ ἀνάγκης δεῖ καὶ ἡμᾶς ἐκ δευτέρου τὸν λόγον ποιῆσθαι, ἵνα μὴ ἀργῆν τὴν γραφὴν καὶ ἀναπόδεικτον καταλίπωμεν. 4 „ἔτι τρεῖς, φησὶν, βασιλεῖς ἀναστήσονται ἐν τῇ Περσίδι καὶ ὁ τέταρτος πλουτήσῃ πλοῦτον μέγαν“. γεγένηται. μετὰ γὰρ Κῦρον ἀνέστη Δαρείος, ἔπειτα Ἀρταξέρξης, εἶτα Ξέρξης. τρεῖς οὗτοι γεγένηται βασιλεῖς· πεπλήρωται ἡ γραφὴ. 5 „καὶ ὁ τέταρτος πλουτήσῃ πλοῦτον μέγαν“. τίς οὗτος ἀλλ’ ἢ Δαρείος, ὃς βασιλεύσας καὶ ἔνδοξος γενηθεὶς ἐπλύτησεν καὶ ἐπανέστη πάσαις βασιλείαις Ἑλλήνων; 6 τούτῳ ἐπανέστη Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών, υἱὸς Φιλίππου γεγωνῶς, καὶ καθείλεν τὸ τούτου βασίλειον· καὶ μετὰ τὸ ὑποτάξαι αὐτὸν τοὺς Πέρσας διηρέθη ἡ τούτου βασιλεία εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ. τελευτῶν γὰρ Ἀλέξανδρος διείλεν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ εἰς τέσσαρας ἀρχάς.

XLII. „Καὶ ἀναστήσεται βασιλεὺς ἕτερος δυνατός“ „καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὰ ὑποστηρίγματα τοῦ βασιλέως Αἰγύπτου“. [292] 2 Ἀντίοχος γὰρ τις γεγένηται βασιλεὺς τῆς Συρίας. 3 οὗτος „ἐβασίλευσεν ἐν ἑκατοστῷ καὶ τριακοστῷ καὶ ἐβδόμῳ ἔτει βασιλείας Ἑλλήνων“. 4 καὶ δὴ τοῖς τότε καιροῖς „πόλεμον“ συνάπτει „πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα Αἰγύπτου“ καὶ ὑπερισχύσας αὐτοῦ κρατεῖ. 5 οὗτος ὑποστρέφων ἐξ Αἰγύπτου „ἀνέβη ἐπὶ Ἱερουσαλήμ“ ἔτει „ἑκατοστῷ καὶ τεσσαρακοστῷ τρίτῳ“, „καὶ λαβὼν“ πάντας τοὺς θησαυροὺς τοὺς ὄντας ἐν οἴκῳ κυρίου ἐπορεύθη εἰς Ἀντιόχειαν. 6 τούτων οὕτως γενομένων, „μετὰ δύο ἔτη ἡμερῶν ἀποστέλλει ὁ βασιλεὺς“ ἴδιον φορολόγον „εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας“ ἀναγκάζειν τοὺς Ἰουδαίους μεταβαίνειν ἀπὸ τῶν πατρῶων νόμων, τοῖς δὲ τοῦ βασιλέως δόγμασιν καὶ νόμοις ὑποτάσσεσθαι. 7 καὶ δὴ παραγενομένου αὐτοῦ ἐν Μωδεῖμ τῇ πόλει, προσκαλεῖται τινα ὀνόματι Ματθαθίαν ἀνδρα εὐλαβῆ καὶ δίκαιον, ὄντα ἐκ τοῦ ἱερατικοῦ γένους, πρὸς ὃν ἀποκριθεὶς ἔφη· δεῦρο δὴ, ὦ Ματθαθία, ἐπίθυσον καὶ „ποίησον τὸ πρόσταγμα του βασιλέως“, καθὼς „ἐποίησαν πάντα τὰ ἔθνη“. ὅτι σὺ „ἄρχων“ „μέγας“ καὶ ἡγούμενος ἐν τῇ πόλει καὶ „ἐστηριγμένος“ ἐν τέκνοις, „καὶ ἔση“ φίλος „τοῦ βασιλέως“. 8 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἔφη· „εἰ πάντα τὰ ἔθνη“

καὶ πᾶς ἄνθρωπος πορεύσεται ὀπίσω τοῦ βασιλέως ποιῆσαι κατὰ τὸ πρόσταγμα αὐτοῦ, „ἀλλ’ ἐγὼ καὶ“ ὁ οἶκός μου καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός μου οὐ μὴ ποιήσωμεν κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως. „ἴλεως ἡμῖν“ ἀποστῆναι ἀπὸ νόμου καὶ διαθήκης „πατέρων ἡμῶν“, „τῶν λόγων τοῦ βασιλέως οὐκ ἀκουσόμεθα του“ ἐκκλίνει τὴν ὁδὸν ἡμῶν δεξιὰ ἢ ἀριστερά. Ἐτι λαλοῦντος αὐτοῦ τὰ ῥήματα ταῦτα ἰδοὺ „ἀνὴρ Ἰουδαῖος“ ἐλθὼν κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ προσῆλθεν [294] ἐπιθῦσαι ἐπὶ τὸν βωμὸν Μωδεεὶμ· ἰδὼν δὲ Ματθαθίας „ἐζήλωσεν“ κατὰ τὸν νόμον „καὶ ἐτρόμασαν οἱ νεφροὶ αὐτοῦ, καὶ ἀνήγαγεν θυμὸν κατὰ τὸ κρίμα“, καὶ ἐπιστὰς ἐφόνευσεν τὸν ἄνδρα τὸν Ἰουδαῖον καὶ τὸν δυνάστην τοῦ βασιλέως τὸν καταναγκάζοντα, „καὶ τὸν βωμὸν καθεῖλεν“, καὶ ἐκραύγαζεν „ἐν τῇ πόλει“ λέγων· εἴ τις πρὸς κύριον „ἴστων διαθήκην“ ἁγίαν ἐκπορευέσθω „ὀπίσω μου“. ¹⁰καὶ κατέλιπον πάντα τὰ „ἐν τῇ πόλει“ καὶ ἔφυγον ἐν τοῖς ὄρεσιν, καὶ προσεκολλήθησαν αὐτῷ „συναγωγὴ ἀνδρῶν ἰσχυρῶν δυνάμει“, καὶ ἐγενήθησαν αὐτῷ „στήριγμα“.

XLIII. Τότε δὴ αἱ δυνάμεις αἱ κατοικοῦσαι τὴν Συρίαν ἀκούσασαι τὰ γινόμενα ἔδραμον πρὸς αὐτοὺς καὶ „συνεστήσαντο πόλεμον πρὸς αὐτοὺς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου“. οἱ δὲ νόμον θεοῦ φοβούμενοι καὶ τῇ ἐντολῇ τοῦ θεοῦ κρατούμενοι οὐκ ἐπήραν χεῖρα πρὸς αὐτοὺς „οὐδὲ λίθον ἐξετίναξαν αὐτοῖς, οὐδὲ ἐπέφραξαν τοὺς κρυφίους“. ²καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς ἐκεῖνοι καὶ εἶπαν· καὶ ἕως νῦν „ἐξέλαθε καὶ ποιήσατε“ τὸ πρόσταγμα „τοῦ βασιλέως καὶ ζήσεσθε“. οἱ δὲ „εἶπαν· οὐκ ἐξελευσόμεθα, οὐδὲ ποιήσομεν“ τὸ πρόσταγμα „τοῦ βασιλέως“, „ἀποθανούμεθα“ „ἐν τῇ ἀπλότητι ἡμῶν· μαρτυρεῖ ἐφ’ ἡμᾶς ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ὅτι ἀκρίτως ἀπόλλυτε ἡμᾶς“. ³τότε ἐπέπεσον αὐτοῖς ἐν πυρὶ καὶ ἐν φόνῳ καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ καὶ ἀπέκτειναν ἐξ αὐτῶν „ἕως χιλίων ψυχῶν“. ⁴πληροῦνται οὖν τὰ πρὸς τὸν μακάριον Δανιὴλ λελαλημένα· καὶ εἰσελεύσεται ἐν ἐξοδαῖς καὶ ἐπαρθήσεται [296] „ἡ καρδία αὐτοῦ ἐπὶ διαθήκην ἁγίαν“, καὶ θελήσει πάντα ποιῆσαι κατὰ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ θλιβήσονται „καὶ ἀσθενήσουσιν“ οἱ δοῦλοί μου ἐν λιμῷ καὶ ἐν μαχαίρᾳ καὶ „ἐν αἰχμαλωσίᾳ“.

XLIV. Ἦκουσεν δὲ ταῦτα „Ματθαθίας καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἐπένησαν“ περὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν καὶ εἶπαν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες· „ἐὰν πάντες ποιήσωμεν“ καθὼς „ἐποίησαν οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν“, ἐλεύσονται οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν καὶ „τάχιον“ ἐξαροῦσιν ἡμᾶς ἐκ „τῆς γῆς“. ἐὰν οὖν ἐπιστῇ ἐφ’ ἡμᾶς πόλεμος ἐν σαββάτῳ, στῶμεν καὶ „πολεμήσωμεν“ ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ ὑπὲρ τῶν νομίμων

ἡμῶν“. 2τότε δὴ κατέδραμον ἐπ’ αὐτοὺς καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὀρίων αὐτῶν, καὶ εἰσῆλθαν εἰς τὴν πόλιν καὶ „περιέτεμαν τὰ παιδάρια ὅσα εὔραν ἀπερίτμητα“ καὶ „καθείλαν τοὺς βωμοὺς“ καὶ πάντα τὰ τεμένη „καὶ κατευοδώθη τὸ ἔργον ἐν χειρὶ αὐτῶν“. 3λέγει δὲ Δανιήλ· „καὶ βοηθήσονται βοήθειαν μικράν“. 4ἀνέστη γὰρ τότε Ματθαίας, „ἀνέστη Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος“, καὶ ἐβοήθησαν αὐτοῖς καὶ ἐρρύσαντο αὐτοὺς ἐκ χειρὸς Ἑλλήνων καὶ ἐπληρώθη το εἰρημένον ἐν τῇ γραφῇ.

XLV. Λέγει πάλιν· „καὶ εἰσελεύσεται“ „θυγάτηρ βασιλέως τοῦ νότου“ „πρὸς τὸν βασιλέα τοῦ βορρᾶ, τοῦ ποιῆσαι μετ’ αὐτοῦ συνθήκας“. „καὶ οὐ στήσονται βραχίονες τοῦ ἄγοντος αὐτήν, καὶ συντριβήσεται καὶ πεσεῖται καὶ αὐτὴ καὶ ὁ ἄγων αὐτήν“. 2καὶ γεγένηται καὶ τοῦτο. Πτολεμαῖς γὰρ τις τότε δὴ βασιλεύουσα Αἰγύπτου ἐκπορεύεται ἅμα τοῖς δυσὶν υἱοῖς αὐτῆς Πτολεμαίῳ καὶ Φιλομήτορι, **[298]** συνθήκας ποιησομένη πρὸς Ἀντίοχον τὸν βασιλέα τῆς Συρίας. καὶ δὴ ἐλθοῦσα κατὰ Σκυθόπολιν ἐκεῖ ἀναιρεῖται· ὁ γὰρ ἄγων αὐτήν προέδωκεν αὐτήν. τότε δὴ οἱ δύο ἀδελφοὶ πρὸς ἀλλήλους πόλεμον συμβάλλουσιν καὶ ἀναιρεῖται ὁ Φιλομήτωρ, κρατεῖ δὲ ὁ Πτολεμαῖος. 3συμβολὴ τοίνυν πάλιν γίνεται Πτολεμαίῳ πρὸς Ἀντίοχον· λέγει γὰρ οὕτως ἡ γραφή· καὶ ἐπαναστήσεται βασιλεὺς τοῦ νότου πρὸς βασιλέα τοῦ βορρᾶ, καὶ ἐπαναστήσεται σπέρμα ἐξ αὐτῆς. 4ποῖον δὲ σπέρμα ἄλλ’ ἢ Πτολεμαῖος, ὃς συνῆψεν πόλεμον πρὸς Ἀντίοχον; 5τούτῳ ἐπεξέρχεται ὁ Ἀντίοχος καὶ μὴ κατισχύσας αὐτοῦ φυγὰς γενόμενος ἀνέστρεψεν πάλιν εἰς Ἀντιόχειαν συναγῶν ὄχλον πλείονα. 6λαμβάνει τοίνυν πᾶσαν τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ Πτολεμαῖος καὶ ἄγει εἰς Αἴγυπτον· καὶ πληροῦται ἡ γραφή καθὼς λέγει Δανιήλ· „καὶ γε τοὺς θεοὺς αὐτῶν καὶ τὰ χωνευτὰ αὐτῶν καὶ πᾶν χρυσίον ἐπιθυμητὸν“ „οἴσει εἰς Αἴγυπτον“.

XLVI. Μετὰ ταῦτα ἐξέρχεται ὁ Ἀντίοχος ἐκ δευτέρου πόλεμον ἐγείρων κατ’ αὐτοῦ καὶ ἠττησεν τὸν Πτολεμαῖον. 2καὶ δὲ τούτων γενομένων ἐπεγείρεται πάλιν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ὁ Ἀντίοχος καὶ ἐξαποστέλλει τινὰ Νικάνορα μετὰ δυνάμεως πολλῆς, ὅπως ἐκπολεμήσῃ τοὺς Ἰουδαίους, ἠνίκα Ἰούδας μετὰ τὴν τελευταίαν Ματθαίου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἦρχεν τοῦ λαοῦ. 3παραγενάμενος οὖν ὁ Νικάνωρ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἠττᾶται ὑπὸ τοῦ Μακκαβαίου, καὶ ἀναγγέλλεται ταῦτα **[300]** τῷ βασιλεῖ Ἀντιόχῳ· ὁ δὲ ἀκούσας μετεπέμψατο πάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, „καὶ ἔδωκεν“ αὐτοῖς „ὄψωνια εἰς ἐνιαυτὸν καὶ“ ἐκέλευσεν „αὐτοὺς ἐτοίμους“ εἶναι πρὸς

τὰς χρείας. ⁴καὶ δὴ ὑστερηθεὶς τοῖς ὀψωνίοις „ἐβουλεύσατο τοῦ πορευθῆναι εἰς τὴν Περσίδα“, ὅπως λάβῃ „τοὺς φόρους“. ⁵μέλλων τοίνυν ἀπιέναι προσκαλεῖται τινα τῶν ἑαυτοῦ φίλων ὀνόματι Λυσίαν καὶ παρατίθεται αὐτῷ τὸν ἴδιον υἱὸν Ἀντίοχον καὶ „ἐνετείλατο αὐτῷ“ πάντα ὅσα „ἠβούλετο“, καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν „δύναμιν“ ἐξαποστείλαι εἰς „τὴν Ἰουδαίαν“ „καὶ ἐξᾶραι“ τὸ ἔθνος. ἄναστας τοίνυν ὁ Λυσίας ἅμα τῷ παιδίῳ Ἀντιόχῳ πορεύεται μετὰ δυνάμεως πολλῆς ἐκπολεμήσων τὴν Ἱερουσαλήμ. ⁷καὶ ἐλθὼν ἠττάται ὑπὸ τοῦ Μακκαβαίου καὶ ἀναγγέλλεται ταῦτα ἐν τῇ Περσίδι τῷ Ἀντιόχῳ, ὅτι κατεκόπησαν πᾶσαι αἱ δυνάμεις αἱ πεμφθεῖσαι εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ὅτι „Λυσίας ἐπορεύθη“ μετὰ δυνάμεως πρὸς αὐτοὺς „καὶ ἀνετράπη ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, καὶ ἴσχυσαν ὅπλοις“ καὶ πάσῃ παραθέσει ἐκ πασῶν „παρεμβολῶν ὧν ἐξέκοψαν“, „καὶ ὠχύρωσαν“ τὸ ὄρος Σιών καὶ ἐτείχισαν αὐτὸ τείχεσιν ὑψηλοῖς καὶ μεγάλοις. ⁸ὁ δὲ ἀκούσας „ἀπὸ λύπης“ „ἔπεσεν εἰς ἀρρωστίαν“, διότι μὴ καθὼς ἠθέλησεν οὕτως καὶ ἐγένετο, μηδὲ καθ’ ἃ ἠβούλετο οὕτως καὶ συνέβη. ⁹καὶ δὲ μέλλων τελευτᾶν προσκαλεῖται Φίλιππον τὸν ἑαυτοῦ φίλον, καὶ δίδωσιν αὐτῷ τὸ διάδημα, ὅπως ἀποκαταστήσῃ αὐτὸ τῷ παιδίῳ αὐτοῦ Ἀντιόχῳ. ¹⁰ὃς παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς Ἀντιόχειαν ἑαυτῷ περιποιήσατο τὸ βασίλειον· ἦσαν γὰρ αἱ πλεῖσται δυνάμεις σὺν αὐτῷ. ¹¹ἀναγγέλλεται οὖν ταῦτα τῷ Λυσία καὶ τῷ παιδίῳ Ἀντιόχῳ — ἐτύγχανεν γὰρ **[302]** χαρακώσας τὴν Ἱερουσαλήμ περικαθίσασθαι «αὐτὴν» τε ὁ Λυσίας —, ὅτι πάρεστιν Φίλιππος φέρων τὸ διάδημα καὶ ὅτι κρατεῖ τῆς πόλεως. ¹²ὁ δὲ ἀκούσας ταρασσεται καὶ φησὶν· „δῶμεν δεξιὰς τοῖς ἀνθρώποις τούτοις καὶ ποιήσωμεν μετ’ αὐτῶν εἰρήνην“. ὁ γὰρ „τόπος ἐστὶν ὀχυρὸς καὶ ἐπίκειται ἡμῖν καὶ τὰ τῆς βασιλείας“. ¹³καὶ δὸς δεξιὰς πορεύεται καὶ πληροῦται τὸ εἰρημένον ἐν τῇ γραφῇ· „καὶ ἀκοαὶ καὶ σπουδαὶ ταραξουσιν αὐτὸν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν“.

XLVII. Τούτων γενομένων λέγει πάλιν ἡ γραφή· „καὶ ἐπαναστήσεται ἕτερος βασιλεὺς καὶ οὗτος κατισχύσει ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐπαναστήσεται βασιλεὺς τοῦ νότου, καὶ γε τῶν θυγατέρων αὐτοῦ λήψεται εἰς γυναῖκα“. ²γίνεται γὰρ τινα Ἀλέξανδρον ἀναστήναι υἱὸν Φιλίππου· οὗτος κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον ἐπανίσταται Ἀντιόχῳ καὶ πολεμήσας αὐτὸν ἀναιρεῖ, κρατεῖ δὲ τῆς βασιλείας· ³τότε ἀποστέλλει „πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα Αἰγύπτου λέγων“· „δός μοι τὴν θυγατέρα σου“ Κλεοπάτραν „εἰς γυναῖκα“· ἰδοὺ γὰρ „ἐκάθισα ἐπὶ θρόνου“ βασιλείας τῶν „πατέρων μου“. ⁴καὶ δὴ λαβῶν

τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Πτολεμαῖος ἄγει εἰς Πτολεμαΐδα καὶ δίδωσιν τῷ Ἀλεξάνδρῳ εἰς γυναῖκα· καὶ πληροῦται ἡ γραφή ὡς λέγει· „καὶ λήψεται τῶν θυγατέρων αὐτοῦ εἰς γυναῖκα“. ὅ λέγει δέ· „καὶ διαφθερεῖ αὐτήν“, „καὶ οὐκ αὐτῷ ἔσται“. ἀληθῶς καὶ τοῦτο πεπλήρωται· ἠνίκα γὰρ ἔδωκεν αὐτῷ Πτολεμαῖος τὴν ἰδίαν θυγατέρα ἐπιστρέφων εἶδεν τὴν βασιλείαν Ἀλεξάνδρου θαυμαστὴν καὶ ἔνδοξον, ἧς κατεπίθυμος [304] γενηθεὶς ὑπόλως ἐλάλει τῷ Ἀλεξάνδρῳ. ὅ λέγει δὲ ἡ γραφή· „καὶ ἐπὶ μιᾷ τραπέζῃ ψευδῆ λαλήσουσιν“ „ἀμφότεροι οἱ βασιλεῖς“. ὁ γὰρ Πτολεμαῖος ἐπιθυμῶν τὴν βασιλείαν Ἀλεξάνδρου ἐσθίων μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τραπέζῃ ἐκακοθηζέτο μὴ ἔχων σύμφωνα πρὸς αὐτόν. πληροῦται οὖν ἡ γραφή. ἑκαὶ δὴ πορευθεὶς Πτολεμαῖος εἰς Αἴγυπτον καὶ στρατολογήσας δύναμιν πολλήν, ἐπῆλθε τῇ χώρᾳ, ἠνίκα Ἀλέξανδρος ἐπορεύθη εἰς Κιλικίαν· ἔτυχεν γὰρ Ταρσεῖς καὶ Μαλλεώτας τότε στασιάζειν· ὃς βουλόμενος καταστεῖλαι αὐτοὺς ἦκεν κατὰ σπουδὴν, καταλείψας τὴν ἰδίαν γυναῖκα Κλεοπάτραν ἐκεῖ. ὅ ἐπιβαίνων τοίνυν „ὁ Πτολεμαῖος“ τῇ χώρᾳ „φρουρὰν“ ἐξέταξεν κατὰ πόλεις· κρατήσας δὲ τῆς Ἰουδαίας ἦλθεν πρὸς τὴν ἰδίαν θυγατέρα, καὶ ἐξαπέστειλεν γράμματα πρὸς Δημήτριον ἐν ταῖς νήσοις λέγων· ἔξελθε καὶ ἐλθὴ ἐνθάδε „καὶ δώσω σοι τὴν θυγατέρα μου“ Κλεοπάτραν εἰς γυναῖκα, ὅτι Ἀλέξανδρος „ἐζήτησεν ἀποκτεῖναί με“. ταῦτα δὲ τὰ ῥήματα ἐπλάσατο βουλόμενος ψόγον ἐπενεγκεῖν τῷ Ἀλεξάνδρῳ. ὅ ἔρχεται τοίνυν ὁ Δημήτριος καὶ λαβὼν ὁ Πτολεμαῖος δίδωσιν αὐτῷ τὴν ἰδίαν θυγατέρα εἰς γυναῖκα, τὴν γενομένην Ἀλεξάνδρου. καὶ πληροῦται τὸ εἰρημένον· „διαφθερεῖ αὐτήν“ „καὶ οὐκ αὐτῷ ἔσται οὐδὲ αὐτῷ μενεῖ“. ὅτι „ἀμφότεροι οἱ βασιλεῖς αἱ καρδίαι αὐτῶν εἰς πονηρίαν καὶ ἐπὶ μιᾷ τραπέζῃ ψευδῆ λαλήσουσιν“ „ἀμφότεροι οἱ βασιλεῖς“. ¹⁰τούτων οὕτως γενομένων, ἀκούσας ὁ Ἀλέξανδρος συνάπτει πόλεμον μετὰ Πτολεμαίου, καὶ μὴ κατισχύσας αὐτοῦ φυγὰς γίνεται πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ἀράβων· ὁ δὲ ἀφελὼν „τὴν κεφαλὴν Ἀλεξάνδρου“ [306] πέμπει „τῷ Πτολεμαίῳ“, καὶ λαβὼν ἐκεῖνος περιτίθεται τὰ „δύο διαδήματα“ τῆς τε Συρίας καὶ Αἰγύπτου, ἅτινα περιθέμενος τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τελευτᾷ. καὶ πληροῦται τὸ εἰρημένον ἐν τῇ γραφῇ· „καὶ οὐ δώσουσιν αὐτῷ δόξαν βασιλείας“. ἀπέθανεν γὰρ καὶ οὕτως καὶ οὐκ ἔλαβεν δόξαν ὑπὸ πάντων ὡς βασιλεύς.

XLVIII. Διηγησάμενος οὖν ὁ προφήτης τὰ ἤδη συμβάντα καὶ χρόνοις ἰδίῳις τελεσθέντα, ἕτερον ἡμῖν μυστήριον καταγγέλλει, ἐσχάτων καιρῶν ἔνδειξιν ποιούμενος. ὅ λέγει γὰρ οὕτως· „καὶ

ἀναστήσεται ἕτερος βασιλεὺς ἀναιδὴς“ καὶ „ὑψωθήσεται ὑπὲρ πάντα θεὸν καὶ μεγαλυθήσεται καὶ λαλήσει ὑπέρογκα καὶ κατευθυνεῖ μέχρις οὗ συντελεσθῆ ἡ ὀργή· εἰς γὰρ συντέλειαν γίνεται. καὶ ἐπὶ παντὸς θεοῦ τῶν πατέρων αὐτοῦ οὐ συνήσει καὶ ἐπιθυμίαν γυναικῶν, καὶ ἐπὶ πάντα θεὸν οὐ συνήσει, ὅτι ἐπὶ πάντας μεγαλυθήσεται. καὶ θεὸν Μαζωεὶμ ἐπὶ τοῦ τόπου αὐτοῦ δοξάσει καὶ θεόν, ὃν οὐκ ἔγνωσαν οἱ πατέρες αὐτοῦ, δοξάσει ἐν χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ λίθῳ τιμίῳ“, „καὶ πληθυνεῖ δόξαν καὶ ὑποτάξει αὐτοῖς πολλοὺς καὶ γῆν διελεῖ ἐν δώροις“. „καὶ οὗτοι διασωθήσονται ἐκ χειρὸς αὐτοῦ Ἐδῶμ καὶ Μωάβ καὶ ἀρχὴ υἱῶν Ἀμμῶν. καὶ ἐκτενεῖ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ [ἡ] γῆ Αἰγύπτου οὐκ ἔσται εἰς σωτηρίαν· καὶ κυριεύσει ἐν τοῖς [308] ἀποκρύφοις τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργυρίου καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ἐπιθυμητοῖς Αἰγύπτου καὶ Λιβύων καὶ Αἰθιοπῶν ἐν τοῖς ὀχυρώμασιν αὐτῶν.“ „καὶ πῆξει τὴν σκηνην αὐτοῦ Ἐφαδανῶ ἀνὰ μέσον τῶν θαλασσῶν ἐπ’ ὄρος Σαβὶρ ἅγιον καὶ ἤξει ἕως μέρους αὐτοῦ“.

II. Ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ὁ προφήτης διηγείται περὶ τοῦ ἀντιχρίστου, ὡς ἔσται ἀναιδὴς καὶ πολεμοτρόφος καὶ τύραννος τολμῶν ὑπὲρ „πάντα θεὸν“ ἑαυτὸν ὑπεραίρειν, ὃς ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ δυνάμει καυχώμενος καὶ τὰ ὀχυρώματα τῶν πόλεων ἐκπορθῶν, ἐπὶ „χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ λίθῳ τιμίῳ“ ὑψηλὰ φρονῶν, „λαλήσει ὑπέρογκα“ ῥήματα πρὸς τὸν θεόν, ἑαυτὸν μόνον ὡς θεὸν προσκυνεῖσθαι θέλων. ²περὶ τούτου πᾶσα γραφὴ οὐκ ἐσιώπησεν, καὶ προφήται τούτου ἐπ’ ἀπωλεία πολλῶν ἐρχόμενον προκατήγγειλαν, καὶ ὁ κύριος τούτοις ἐμαρτύρησεν, καὶ οἱ ἀπόστολοι ταῦτα περὶ αὐτοῦ ἐδίδαξαν, καὶ τὸ τούτου ὄνομα δι’ ἀριθμοῦ μυστικῶς Ἰωάννης ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ἐφάνέρωσεν. ³τούτου „βδέλυγμα ἐρημώσεως“ ὁ κύριος ἀπεφήνατο, καὶ ὁ ἀπόστολος υἱὸν διαβόλου „κατ’ ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ“ τούτου παρεσόμενον ἐδίδαξεν. ⁴οὗτος πόλιν Τυρίων πατάξας ἐρημώσει καὶ γῆν Αἰγύπτου ἐκπολεμήσας καταστρώσει καὶ πᾶσαν χώραν Λιβύων κατασκάψει, τὸν [310] τε βασιλέα Αἰθιοπῶν σὺν τῇ δυνάμει αὐτοῦ φόνῳ μαχαίρας διολέσει. ⁵ὃς ὑπὲρ πάντας βασιλεῖς καὶ „πάντα θεὸν“ ἐπαρθεὶς οἰκοδομήσει μὲν τὴν Ἱερουσαλήμ πόλιν καὶ τὸν ναὸν τὸν ἐστραμμένον ἀναστήσει, πᾶσάν τε τὴν χώραν καὶ τὰ ὄρια αὐτῆς τοῖς Ἰουδαίοις ἀποδώσει, καὶ τὸν λαὸν αὐτῶν ἐκ τῆς τῶν ἐθνῶν δουλείας προσκαλεσάμενος βασιλέα αὐτοῖς ἑαυτὸν ἀποδείξει, καὶ τούτῳ προσκυνήσουσιν ὡς θεῷ οἱ ἀπειθεῖς καὶ τούτῳ γόνυ κλινούσιν, ὑπονοοῦντες αὐτὸν εἶναι τὸν Χριστόν, μὴ νοοῦντες τὸ

ὑπὸ τοῦ προφήτου εἰρημένον, πῶς ἐστὶν πλάνος καὶ οὐκ ἀληθής. Ὁ Ἱερεμίας γὰρ λέγει· „ἀνθ' ὧν“ ἠπειθήσαν τῇ ἀληθείᾳ τότε λαλήσει „τῷ λαῷ τούτῳ καὶ τῇ Ἱερουσαλήμ πνεῦμα πλανήσεως“. Ὅθεν εἰδὼς ὁ ἀπόστολος τὴν τοῦ λαοῦ πλάνην καὶ τὴν ἐσομένην „ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ“ ἐν αὐτοῖς ἔφη· „ὅταν λέγωσιν· εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὥδιον τῇ τικτούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν“.

L. Οὗτος ἀνελεῖ τοὺς δύο μάρτυρας καὶ προδρόμους Χριστοῦ κηρύσσοντας τὴν ἔνδοξον αὐτοῦ ἀπ' οὐρανῶν παρουσίαν, ὡς λέγει διὰ [312] τοῦ προφήτου· „καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐξήκοντα περιβεβλημένοι σάκκους“. 2καθὰ καὶ τῷ Δανιὴλ εἶρηκεν· „καὶ διαθήσει διαθήκην πολλοῖς ἑβδομάς μία, καὶ ἔσται ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος ἀρθήσεται μου θυσία καὶ σπονδή“. ἵνα δειχθῇ ἡ μία ἑβδομάς εἰς δύο μεριζομένη, τῶν μὲν δύο μαρτύρων τρία ἡμισυ ἔτη κηρυσσόντων, τοῦ δὲ ἀντιχρίστου τὸ ἐπὶ λοιπὸν τῆς ἑβδομάδος τοὺς ἀγίους πολεμοῦντος καὶ πάντα τὸν κόσμον ἐρημοῦντος, ἵνα πληρωθῇ τὸ εἰρημένον· „καὶ δώσουσιν βδέλυγμα ἐρημώσεως ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐνενηκοντα· μακάριος ὁ ὑπομείνας“ εἰς Χριστὸν „καὶ φθάσας εἰς ἡμέρας χιλίας τριακοσίας τριάκοντα πέντε“. 3τότε γὰρ „ἔσται θλίψις μεγάλη, οἷα οὐ γέγονεν τοιαύτη ἀπὸ καταβολῆς κόσμου“, ἄλλων ἀλλαγῇ κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν εἰς τὸ ἀναιρεῖν τοὺς πιστοὺς πεμπομένων, καὶ τῶν μὲν Ἰουδαίων ἐπὶ τῇ τούτων ἀπωλείᾳ εὐφραينوμένων, καὶ τῶν ἐθνῶν ἐπιχαιρομένων καὶ τῶν ἀπίστων αὐτοῖς συναιρομένων, τῶν δὲ ἀγίων ἀπὸ δύσεως εἰς ἀνατολὴν πορευομένων, καὶ ἐτέρων ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς [314] μεσημβρίαν διωκομένων, ἄλλων δὲ ἐν τοῖς ὄρεσιν καὶ ἐν τοῖς σπηλαίοις κρυπτομένων, πανταχοῦ αὐτοὺς τοῦ βδελύγματος πολεμοῦντος καὶ διὰ θαλάσσης καὶ διὰ ξηρᾶς τούτους διὰ τοῦ προστάγματος ἀναιροῦντος καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἐκ τοῦ κόσμου ἐκθλίβοντος, μὴ δυναμένων αὐτῶν μήτε „πωλήσαι“ τι τῶν ἰδίων μήτε „ἀγοράσαι“ παρὰ τῶν ἀλλοτρίων, χωρὶς εἶναι μή τις „τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου“ ἐν χειρὶ περιφέρῃ, ἢ τὸ τούτου „χάραγμα“ ἐπὶ τῷ μετώπῳ βαστάζῃ. 4πάντες γὰρ <οἱ> πιστοὶ τότε ἐκ παντὸς τόπου ἐκδιωχθήσονται καὶ ἐκ τῶν οἰκιῶν κατασπασθήσονται καὶ ἐκ τῶν πόλεων ἐξελασθήσονται καὶ ἐν τῷ δημοσίῳ συρῆσονται καὶ πάσῃ κολάσει κολασθήσονται καὶ ἐκ παντὸς τοῦ κόσμου ἐκβληθήσονται.

LI. Χρὴ οὖν ἐνορᾶν τὴν ἐσομένην τῶν ἀγίων τότε θλίψιν καὶ ταλαιπωρίαν — δεῖ γὰρ ἡμᾶς ἐκ τῶν ἤδη μερικῶς γινομένων ἐννοεῖν τὰ ἐσόμενα —, τοιαύτης ζάλης καὶ ταραχοῦ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ γενησομένης, καὶ πάντων πιστῶν πανταχοῦ ἀναιρουμένων καὶ κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν σφαζομένων, καὶ δικαίων αἵματος ἐκχυννομενοῦ, καὶ ζώντων ἀνθρώπων καιομένων, καὶ θηρίοις ἐτέρων παραβαλλομένων, καὶ νηπίων ἐν ἀφόδοις φονευομένων, καὶ ἀτάφων πάντων ῥιπτουμένων, καὶ ὑπὸ κυνῶν βιβρωσκομένων, παρθένων τε καὶ γυναικῶν παρρησία φθειρομένων καὶ αἰσχροῦς ἐμπαιζομένων, καὶ [316] ἀναρπαγῶν γινομένων, καὶ κοιμητηρίων ἀγίων ἀνασκαπτομένων, καὶ λειψάνων ἀνορουσομένων καὶ ἐν πεδίῳ σκορπιζομένων, καὶ βλασφημιῶν γινομένων. ²τάραχος ἔσται ἐν πόλεσιν τότε, τῶν ἀγίων ἐκεῖθεν διωκομένων· τάραχος ἔσται ἐν ὁδοῖς καὶ ἐν ἐρημίαις, πάντων ἐκεῖ κρύβεσθαι βουλομένων· τάραχος ἔσται ἐν θαλάσῃ, πάντων δι' ὕδατος φεύγειν πειρωμένων· τάραχος ἔσται ἐν νήσοις, πάντων ἐκεῖ ἐκζητουμένων. ³καὶ ἔσται ἡ γῆ τότε τοῖς ἀγίοις ἄκαρπος καὶ πᾶσα πόλις ἀοίκητος καὶ θάλασσα ἄπλωτος καὶ πᾶς ὁ κόσμος ἔρημος, τῶν μὲν ὑπὸ λιμοῦ διαφθειρομένων, τῶν δὲ ἀπὸ δίψης ἐκλιμπανόντων, ἐτέρων δὲ ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ τῆς πολλῆς θλίψεως ἀποθνησκόντων. ⁴ποῦ [δὲ] τότε κρυβήσεται ἄνθρωπος; τίνοι δὲ τὰ ἴδια τέκνα παραθήσεται; ποῦ δὲ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἀποκομίσας διασώσει, ὅποτε μηδὲ τὴν ἰδίαν ψυχὴν σῶσαι δύναται; ²τότε ἔσονται οἰμωγαὶ νηπίων πολλαί, πατέρων τε καὶ μητέρων ὄδυρμοί, γυναικῶν τε καὶ παρθένων ὀλολυγμοί, ἀδελφῶν τε καὶ συγγενῶν κοπετοί. ⁶τίς τίνα πενήσει τότε; οὐκ ἀδελφὸς ἀδελφόν, καὶ γὰρ αὐτὸς τὸν θάνατον προσδοκᾷ· οὐ μήτηρ θυγατέρα, καὶ αὐτὴ τὸν θάνατον ὑφορωμένη· οὐ πατὴρ υἱόν, φοβούμενος μὴ καὶ αὐτὸς ἀναιρεθῇ.

LII. Διὰ τοῦτο προειδὼς ὁ κύριος ταῦτα λέγει· „προσεύχεσθε, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος ἢ σαββάτου“, μήτε ἀργοῦντας ἡμᾶς ἀπὸ δικαιοσύνης, μήτε ἀσχολουμένους [ὑμᾶς] ἐν βιωτικοῖς πράγμασιν, ὡς ἐν χειμῶνι, μήπως „αἰφνιδίως ἐπιστῆ ἐφ' ὑμᾶς ἡ [318] ἡμέρα ἐκείνη ὡς παγίς“. ²„εἰ γὰρ μὴ ἐκολοβώθησαν, φησὶν, αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι“. ³ἀλλὰ „μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς καὶ οἱ ἀστέρες καίονται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐκπίπτοντες καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται, καὶ τότε“ „ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον μετὰ δυνάμεως

καὶ δόξης πολλῆς“. ⁴εἰ γὰρ ὁ διάβολος πρὸς ὀλίγον ἔλαβεν ἐξουσίαν ταραῖαι τὴν γῆν, ὡς γέγραπται, „ἔδωκεν αὐτῷ“ ὁ θεὸς ἐξουσίαν „πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς“, πόσω μᾶλλον ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ λαβὼν τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν τῶν τε ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων καὶ κατα χθονίων ταραῖαι πάντα τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ στοιχεῖα πρὸς „ἐκδίκησιν τῶν“ ἁγίων μετὰ δυνάμεως ἀγγελικῆς καὶ δόξης πατρικῆς παραγινόμενος, „ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν πᾶσιν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσιν τοῖς“ ἐπικαλουμένοις αὐτόν, „ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ἡμᾶς θλίψιν, ἡμῖν δὲ τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν“.

LIII. Δύο οὖν βδελύγματα προείρηκεν Δανιήλ, ἐν μὲν ἀφανισμοῦ, ἐν δὲ ἐρημώσεως. τί τὸ τοῦ ἀφανισμοῦ ἄλλ' ἢ ὁ ἔστησεν ἐκεῖ κατὰ τὸν καιρὸν ὁ Ἄντιοχος; καὶ τί τὸ τῆς ἐρημώσεως ἄλλ' ἢ τὸ καθόλου, ὡς παρέσται ὁ ἀντίχριστος; ²ὡς λέγει Δανιήλ· „καὶ αὐτὸς ἐπὶ ἀπωλεία πολλῶν στήσεται“, „καὶ γῆν διελεῖ ἐν δώροις“ „καὶ βαλεῖ εἰς [320] αὐτὴν χῶμα καὶ γῆ Αἰγύπτου οὐκ ἔσται εἰς σωτηρίαν“, „καὶ οὗτοι σωθήσονται ἐκ χειρὸς αὐτοῦ, Ἐδῶμ καὶ Μωᾶβ καὶ ἀρχὴ υἱῶν Ἀμμῶν“. ³οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ συνερχόμενοι αὐτῷ διὰ τὴν συγγένειαν καὶ βασιλέα αὐτόν πρῶτοι ἀναγορεύοντες. οἱ μὲν Ἐδῶμ εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἡσαῦ, οἱ κατοικοῦντες τὸ ὄρος Σηεῖρ· Μωᾶβ δὲ Ἀμμῶν οἱ υἱοὶ τοῦ Λῶτ, οἱ ἐκ τῶν δύο αὐτοῦ θυγατέρων γεγεννημένοι· ὡς καὶ Ἡσαΐας λέγει. „καὶ πετασθήσονται ἐν πλοίοις ἀλλοφύλων θάλασσαν ἅμα προνομεύοντες“, καὶ οἱ ἀπὸ „ἀνατολῶν“ καὶ δυσμῶν καὶ οἱ ἀπὸ βορρᾶ δώσουσιν δόξαν, „οἱ δὲ υἱοὶ Ἀμμῶν πρῶτοι ὑπακούσονται“.

LIV. Οὗτος ὑπ' αὐτῶν βασιλεὺς ἀναγορευθεὶς καὶ ὑπὸ πάντων δοξασθεὶς καὶ βδελύγμα ἐρημώσεως τῷ κόσμῳ γενηθεὶς, κρατήσῃ ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐνενηκοντα· <ὡς> καὶ Δανιήλ λέγει· „καὶ δώσουσιν βδελύγμα ἐρημώσεως ἡμέραι χιλιαὶ διακόσιαι ἐνενηκοντα· μακάριος ὁ ὑπομείνας καὶ φθάσας εἰς ἡμέρας χιλίας τριακοσίας τριάκοντα πέντε“. ²τοῦ γὰρ βδελύγματος παραγινομένου καὶ πολε- [322]μοῦντος τοὺς ἁγίους, ὃς ἂν ὑπερβῆ τὰς ἡμέρας αὐτοῦ καὶ ἐγγίση εἰς ἡμέρας τεσσαράκοντα πέντε ἑτέρας ἐγγιζούσης πεντηκοστῆς, ἔφθασεν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν. ³ἔρχεται γὰρ ὁ ἀντίχριστος εἰς μέρος πεντηκοστῆς ὡς τὴν βασιλείαν ἅμα Χριστῷ κληρονομεῖν μέλλων. ⁴καὶ διὰ τοῦτο Ἡσαΐας λέγει· „ἀρθήτω ὁ ἀσεβής, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν κυρίου“. ⁵καὶ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Θεσσαλονικεῖς φησιν· „ὃν ὁ κύριος Ἰησοῦς ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσῃ τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας

αυτοῦ“, τὴν δὲ βασιλείαν οἱ ἅγιοι ἅμα Χριστῷ κληρονομεῖν μέλλουσιν.

LV. Τούτων οὖν οὕτως ἐσομένων προσέθηκεν λέγων· „καὶ πολλοὶ τῶν ἐν γῆς χώματι καθευδόντων ἀναστήσονται, οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον καὶ οὗτοι εἰς ὄνειδισμόν καὶ αἰσχύνην αἰώνιον, καὶ οἱ συνιέντες ἐκλάμψουσιν ὡς ἡ λαμπρότης τοῦ στερεώματος καὶ ἀπὸ τῶν δικαίων τῶν πολλῶν ὡς οἱ ἀστέρες εἰς τὸν αἰῶνα καὶ ἔτι“. 2τίνες οὖν εἰσιν οἱ καθεύδοντες „ἐν γῆς χώματι“ ἀλλ’ ἢ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα, ἅτινα ἀπολαμβάνοντα τὰς ἰδίας ψυχὰς ἀναστήσονται, οἱ μὲν „εἰς ἀνάστασιν ζωῆς“, καθαρὰ καὶ διαυγῆ καὶ λάμποντα „ὡς ἡ λαμπρότης τοῦ στερεώματος“ ἀπολαμβάνοντες αὐτά, οἱ δὲ „εἰς ἀνάστασιν κρίσεως“, αὐτάρκη πρὸς τὴν αἰώνιον κόλασιν αὐτὰ ἀπλαμβάνοντες· καθὼς καὶ ὁ Παῦλος λέγει· „αὐτὸς δὲ σωθήσε-[324]ται ὡς διὰ πυρός“. 3καὶ γὰρ ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τὸ ὅμοιον εἴρηκεν· „τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος“ φαίνει ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ. 4καὶ Ἡσαΐας λέγει· „ἔγειρε ὁ καθεύδων καὶ ἐξεγέρθητι ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφάσει σοι ὁ Χριστός“. 5καὶ ὁ κύριος πάλιν· „ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσουσιν τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ“ „καὶ ἀναστήσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ πράξαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως“. 6οὗτοι, φησὶν, ἀναστήσονται „εἰς ζωὴν“, οἱ τῇ ὄντως ζωῇ πεπιστευκότες καὶ „ἐν βίβλῳ ζωῆς“ ἐγγεγραμμένοι· καὶ „οὗτοι εἰς ὄνειδισμόν καὶ αἰσχύνην αἰώνιον“, οἱ τῷ ἀντιχρίστῳ συναιρόμενοι καὶ σὺν αὐτῷ εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν βαλλόμενοι. 7περὶ οὗ προφητεύει Ἡσαΐας λέγων· „ὄν τρόπον ἱμάτιον ἐν αἵματι πεφυρμένον οὐκ ἔσται καθαρόν, οὕτως οὐδὲ σὺ ἔση καθαρός, ὅτι τὴν γῆν μου ἠρήμωσας καὶ τὸν λαόν μου ἀπέκτεινας· οὐ μὴ μείνης εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον, σπέρμα μονηρόν· ἐτοίμασον τὰ τέκνα σου εἰς σφαγὴν ταῖς ἀμαρτίαις τοῦ πατρός σου, ἵνα μὴ ἀναστῶσιν καὶ τὴν γῆν μου κληρονομήσωσιν“.

LVI. Τούτων οὕτως εἰρημένων λέγει ὁ Δανιήλ· „καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἕτεροι δύο ἄνδρες εἰστήκεισαν εἰς ἐντεῦθεν τοῦ χείλους τοῦ ποταμοῦ καὶ εἰς ἐντεῦθεν τοῦ χείλους τοῦ ποτάμου καὶ ἀπεκρίθησαν τῷ ἀνδρὶ τῷ ἐστῶτι „ἐπάνω τοῦ <ὔδατος> τοῦ ποταμοῦ“ καὶ εἶπαν [326] αὐτῷ· „ἕως πότε τὸ πέρας“ τῶν λόγων „τῶν θαυμαστῶν, ὧν ἐλάλησας; καὶ ἤκουσα τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ἐνδεδυμένου τὸ βαδδίν, ὃς ἦν ἐπάνω τοῦ ὔδατος τοῦ ποταμοῦ καὶ ὑψωσεν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὤμοσεν

ἐν τῷ ζῶντι εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι εἰς καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ ἐν τῷ συντελεσθῆναι διασκορπισμὸν γνώσονται ταῦτα πάντα“. ²Τίνες οὖν ἦσαν οἱ δύο ἄνδρες οἱ ἐστῶτες παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ, ἀλλ’ ἢ „ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται“; ³καὶ τίς ἦν ὁ ἐστὼς „ἐπάνω τοῦ ὕδατος“ εἰ μὴ αὐτὸς οὗτος, περὶ οὗ αὐτοὶ πάλοι προεκήρυξαν, ὅς ἔμελλεν ἐπ’ ἐσχάτων ἐπὶ τῷ Ἰορδάνῃ φανερώς ὑπὸ τοῦ πατρὸς μαρτυρεῖσθαι καὶ ὑπὸ Ἰωάννου τῷ λαῷ παρρησίᾳ δείκνυσθαι, ὃ τὸ κάστου τοῦ γραμματέως περὶ τὴν ὄσφυν φορῶν καὶ τὸ βαδδίν, τὸν ποικίλον χιτῶνα ἐνδεδυμένος. ⁴οὗτοι πυνθάνονται αὐτοῦ εἰδότες, ὅτι αὐτῷ „ἐδόθη πᾶσα“ ἀρχὴ καὶ „ἐξουσία“, ἵνα μάθωσιν παρ’ αὐτοῦ ἀκριβῶς, πότε μέλλει ἐπάγειν τῷ κόσμῳ τὴν κρίσιν καὶ πότε τὰ ὑπ’ αὐτοῦ λελαλημένα πληρωθήσεται. ⁵ὁ δὲ κατὰ πάντα τρόπον πείθειν τούτους βουλόμενος ἐπήρην „τὴν δεξιὰν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ὤμοσεν κατὰ τοῦ ζῶντος εἰς τὸν αἰῶνα“. ⁶τίς καὶ κατὰ τίνος ὤμοσεν; ὁ υἱὸς κατὰ τοῦ πατρὸς, λέγων ὅτι ζῆ „εἰς τὸν αἰῶνα“ ὁ πατήρ· ἢ μὴν „εἰς καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ ἐν τῷ συντελεσθῆναι διασκορπισμὸν γνώσονται ταῦτα πάντα“. ⁷τὸ οὖν ἐκτείνειν αὐτὸν τὰς [328] δύο χεῖρας αὐτοῦ, διὰ τούτου τὸ πάθος ἐπέδειξεν· ⁸τὸ δὲ εἰπεῖν „εἰς καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ“ τὰ τρία ἥμισυ ἔτη τὰ τοῦ ἀντιχρίστου ἐσήμανεν· καιρὸν γὰρ λέγει ἐνιαυτόν, καιροὺς δὲ δύο ἔτη, ἥμισυ δὲ καιροῦ ἥμισυ ἐνιαυτοῦ· αὐταὶ εἰσιν αἱ χίλιαι διακόσιαι ἐνενήκοντα ἡμέραι ἃς προεῖπεν Δανιήλ.

LVII. „Ἐν τῷ οὖν συντελεσθῆναι“ τὸ πάθος καὶ γενέσθαι „διασκορπισμὸν“ παρόντος τοῦ ἀντιχρίστου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις „γνώσονται ταῦτα πάντα“. ²τί οὖν ἔτι διστάζεις, ὦ ἄνθρωπε, ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, ἢ πῶς ἀπιστεῖς τοῖς ὑπὸ τοῦ κυρίου λελαλημένοις, ὁπότε ἡ πρώτη αὐτοῦ παρουσία ἤδη γεγένηται, καὶ ὁ ἐπὶ „τοῦ ὕδατος“ ἐστὼς τότε καὶ ὀφθεῖς τῷ Δανιήλ τῷ κόσμῳ νῦν πεφανέρωται, καὶ τὸ πάθος αὐτοῦ πᾶσιν σεσήμανται, καὶ διασκορπισμὸς τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων ὑπὸ Ῥωμαίων γεγένηται; ³„ἐν τῷ“ γὰρ [λέγειν] „συντελεσθῆναι διασκορπισμὸν γνώσονται ταῦτα πάντα“· „παρόντος τότε τοῦ κυρίου πρὸς αὐτοὺς καὶ μὴ ἐπιγνωσθέντος ὑπ’ αὐτῶν διεσκορπίσθησαν εἰς πάντα τὸν κόσμον ἐκβλητοὶ τῆς ἰδίας χώρας γενόμενοι, καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν πολεμηθέντες ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ [πόλεως] ἐξώσθησαν ἐπίχαρμα πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν γενάμενοι, ἵνα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ κυρίου κατὰ πάντα τὸν κόσμον κηρυχθῆ καὶ ὁ πᾶς χρόνος πληρωθῆ καὶ ἡ ἐσχάτη ἑβδομὰς περιληφθῆ καὶ οἱ δύο πρόδρομοι τοῦ Χριστοῦ

ἀποσταλῶσιν καὶ „τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως“ μετ’ αὐτοὺς ἀναφανῆ καὶ ὁ κριτῆς τῶν κριτῶν ἀπ’ οὐρανῶν ἀποκαλυφθῆ **[330]** καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν ἀγίων καὶ παντὸς τοῦ κόσμου γενηθῆ καὶ τὸ αἰώνιον βασίλειον τοῖς ἀξίοις δοθῆ καὶ τὸ τῶν ἀσεβῶν ἄσβεστον καὶ ἀκοίμητον πῦρ ἐξαφθῆ.

LVIII. Τούτων οὕτως εἰρημένων, βουλόμενος ὁ προφήτης ἀκριβέστερον περιεργάζεσθαι ὅποια ἦν τὰ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἀπεκρίθη πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπεν· „κύριε, τί τὰ ἔσχατα τούτων; καὶ εἶπεν· δεῦρο, Δανιήλ, ὅτι ἐμπεφραγμένοι καὶ ἐσφραγισμένοι οἱ λόγοι οὗτοι ἕως καιροῦ πέρας, ἕως ἂν ἐκλεγῶσιν καὶ ἐκλευκανθῶσιν καὶ ἐκπυρωθῶσιν πολλοὶ καὶ ἀνομήσουσιν ἄνομοι καὶ οἱ νοήμονες συνήσουσιν“. „καὶ σὺ δεῦρο καὶ ἀναπαύου· ἔτι γὰρ ἡμέραι εἰς ἀναπλήρωσιν συντελείας καὶ ἀναστήσει εἰς τὸν κληρὸν σου εἰς συντέλειαν ἡμερῶν“. ²Ἐπειδὴ γὰρ „ἂ ἠτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγίοις“ ἐκδιηγῆσασθαι ἄνθρωπος νῦν οὐ δύναται — οὔτε γὰρ „ὀφθαλμὸς“ αὐτοῦ „εἶδεν“ οὔτε „οὖς ἤκουσεν“ οὔτε „ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου“ „ἀνέβη“, „εἰς ἃ καὶ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι“ —, οὕτως ἔφη πρὸς αὐτὸν· „ἐμπεφραγμένοι εἰσὶν οἱ λόγοι οὗτοι ἕως καιροῦ πέρας, ἕως ἂν ἐκλεγῶσιν καὶ ἐκλευκανθῶσιν καὶ ἐκπυρωθῶσιν πολλοί“. ³Τίνες δὲ οἱ ἐκλεγόμενοι, ἀλλ’ ἢ οἱ ἀξιοὶ τῆς βασιλείας εὐρισκόμενοι; ⁴καὶ τίνες οἱ λευκαινόμενοι, ἀλλ’ ἢ οἱ τῷ τῆς „ἀληθείας“ λόγῳ πιστεύοντες, ἵνα λευκαινθῶσιν δι’ αὐτοῦ καὶ ἀποβάλλοντες τὸν τῶν ἁμαρτιῶν ῥύπον ἐνδύσωνται τὸ ἀπ’ οὐρανῶν καθαρὸν καὶ διαυγὲς ἅγιον πνεῦμα, ἵνα **[332]** παρόντος τοῦ νυμφίου εὐθέως συνεισέλθωσιν αὐτῷ; ⁵καὶ τίνες οἱ ἐκπυρούμενοι ἢ οἱ διερχόμενοι „διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος“ διὰ τοῦ πνευματικοῦ „λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας“ καὶ „τὸ θέλημα“ τοῦ θεοῦ διὰ πυρώσεως πολλῶν πειρασμῶν καὶ θλίψεων ποιούντως; ⁶„καὶ ἀνομήσουσιν ἄνομοι καὶ οἱ νοήμονες συνήσουσιν“ οἱ διὰ τοῦ αὐτεξουσίου ἀνομοῦντες καὶ δι’ αὐτοῦ πάλιν.

LIX. Του οὖν κυρίου διηγουμένου τοῖς μαθηταῖς περὶ τῆς μελλούσης τῶν ἀγίων βασιλείας ὡς εἶη ἔνδοξος καὶ θαυμαστή, καταπλαγεὶς ὁ Ἰούδας ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ἔφη· καὶ τίς ἄρα ὄψεται ταῦτα; ὁ δὲ κύριος ἔφη· „ταῦτα ὄψονται οἱ ἀξιοὶ γενόμενοι“. ²Ἴδε νῦν, ὦ ἄνθρωπε, τὰ πάλαι ἐσφραγισμένα καὶ γνωσθῆναι μὴ δυνάμενα νῦν παρησία „ἐπὶ τῶν δωμάτων“ κηρύσσεται καὶ ἡ τῆς ζωῆς βίβλος ἐκταθείσα ἤδη φανερώς ἐπὶ ξύλου ἠπλωται ἔχουσα „τίτλον“ „ῥωμαῖστὶ καὶ ἑλληνιστὶ καὶ ἑβραῖστὶ“ γεγραμμένον, ὅπως καὶ Ῥωμαῖοι καὶ Ἕλληνες καὶ Ἑβραῖοι διδαχθῶσιν, ἵνα

προσδοκῶντες οἱ ἄνθρωποι τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ πιστεύσωσιν τοῖς ἐγγεγραμμένοις ἐν ταύτῃ „τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς“ τοῖς καὶ κηρυχθεῖσιν ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ, καὶ μαθόντες τὰ ἐπερχόμενα κακά, φοβηθέντες τὴν κρίσιν ἐκφύγωσιν τὴν αἰώνιον κόλασιν, ὅπως ἄξιοι πάντες τοῦ βασιλέως εὐρεθέντες ἐκλάβωμεν αὐτὸν καθαρὸν καθαρῶς σώμασιν καὶ ψυχαῖς, λαμπρὰς καὶ εὐώδεις στολὰς περὶ τὸ σῶμα ἡμφιεσμένοι, τὰς ἑαυτῶν λαμπάδας ἐλαίῳ διαυγῆ καταρτίσαντες, ἵνα μὴ τῇ „κραιπάλῃ καὶ τῇ μέθῃ“ καὶ τῇ παντοίᾳ φαντασίᾳ καὶ ἡδονῇ τοῦ βίου τούτου ἀπατηθέντες καὶ μείζονα τὰ πρόσκαιρα καὶ ἐπίγεια καὶ εὐφθάρτα νομίσαντες τῶν αἰδίων καὶ ἀφθάρτων καὶ ἀκηράτων ἀγαθῶν, ἀπονουστάξαντες ἐκπέσω-[334]μεν τῆς αἰδίου ζωῆς. Ἐδύναται δὲ ὁ θεὸς πάντας ἡμᾶς [πρὸς τὰ μέλλοντα] ἐγρηγόρους ποιῆσαι, καταρτίσαι, ἐλεῆσαι, σῶσαι, φυλάξαι, τηρῆσαι ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ καὶ θλίψεως, ὅπως ἐκφυγόντες τὴν ἐπερχομένην διὰ πυρὸς κρίσιν φθάσωμεν [ἀπαντῆσαι μετὰ χαρᾶς] εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἡγαπημένου παιδὸς αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δοξάζοντες αὐτόν, ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα [νῦν καὶ ἀεὶ καὶ] εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.